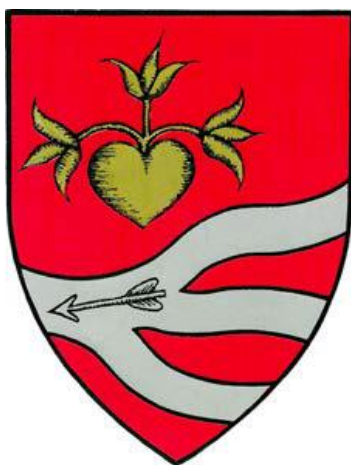

GYOMAENDRŐD VÁROS INTEGRÁLT TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJÁNAK MEGALAPOZÓ VIZSGÁLATA

Gyomaendrőd Város Képviselőtestülete 350/2021 (XI. 25.) Gye. Kt. sz. határozata alapján felülvizsgált, dokumentum

Elfogadta: Gyomaendrőd Város Képviselőtestülete a 470/2022 (XII.22.) sz. határozata

2022. december

GYOMAENDRŐD VÁROS INTEGRÁLT TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJÁNAK MEGALAPOZÓ VIZSGÁLATA

Helyzetfeltáró, Helyzetelemző és Helyzetértékelő munkarészek

Gyomaendrőd Város Képviselőtestülete 350/2021 (XI. 25.) Gye. Kt. sz. határozata alapján felülvizsgált dokumentum

Elfogadta: Gyomaendrőd Város Képviselőtestülete a 470/2022 (XII.22.) sz. határozata

2022. december

Készült: Gyomaendrőd Város Önkormányzatának megbízásából

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	3
Táblázatjegyzék	8
Ábrajegyzék	9
Bevezetés	14
A tervezés előzményei	14
A tervezés eljárása.....	14
1 Helyzetfeltáró munkarész	15
1.1 Településhálózati összefüggések és térségi kapcsolatok, a város helye a településhálózatban, térségi kapcsolatok	15
1.1.1 A település térségi szerepe	15
1.1.2 A település vonzáskörzetének és funkcióinak bemutatása, elemzése	17
1.1.2.1 A település szerepe az országos településhálózatban	17
1.1.2.2 A település szerepe a regionális, a megyei és a járási településhálózatban	18
1.2 Területfejlesztési dokumentumokkal való összefüggések vizsgálata	22
1.2.1 EU2020 Stratégia	22
1.2.2 2021-2027-es Uniós kohéziós politika	23
1.2.3 Kapcsolódás az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióhoz (OFTK).....	23
1.2.4 Kapcsolódás a Békés Megye Területfejlesztési Konceptiójához és Programjához	25
1.2.5 Egyéb térségi fejlesztési koncepciókhoz, programokhoz való kapcsolódás.....	26
1.3 A területrendezési tervekkel való összefüggések vizsgálata	27
1.3.1 Országos Területrendezési Terv (OTrT)	27
1.3.2 Békés Megye Területrendezési Terve	28
1.3.2.1 Az OTrT és a BMTTrT övezeti tervei	28
1.4 A szomszédos települések hatályos szerkezeti terveinek Gyomaendrőd település fejlesztését befolyásoló megállapításai.....	35
1.5 Hatályos településfejlesztési döntések	35
1.5.1 A hatályos településfejlesztési koncepció és Integrált Városfejlesztési Stratégia megállapításai	35
1.5.2 Hatályos településfejlesztési és településrendezési szerződések.....	38
1.6 Településrendezési Tervi előzmények.....	38
1.6.1 Hatályban lévő településrendezési eszközök.....	38
1.6.1.1 A hatályos településszerkezeti terv megállapításai	39
1.7 A település társadalma	42

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

1.7.1	A népesség főbb jellemzői.....	42
1.7.1.1	Demográfia	42
1.7.1.2	Nemzetiségi összetétel.....	45
1.7.1.3	Képzettség.....	46
1.7.1.4	Foglalkoztatottság.....	46
1.7.1.5	Jövedelmi viszonyok, életminőség	49
1.7.2	Térbeli, társadalmi rétegződés, konfliktusok, érdekviszonyok.....	50
1.7.3	Települési identitást erősítő tényezők (történeti és kulturális adottságok, társadalmi élet, szokások, hagyományok, nemzetiségi kötődés, civil szerveződések, vallási közösségek stb.).....	51
1.7.3.1	Történeti és kulturális adottságok	51
1.7.3.2	Civil szerveződések	52
1.8	A település humán infrastruktúrája	54
1.8.1	Humán közszolgáltatások.....	54
1.8.1.1	Oktatás	54
1.8.1.2	Egészségügy	57
1.8.1.3	Szociális közszolgáltatások	57
1.8.1.4	Közösségi művelődés, kultúra	60
1.8.2	Esélyegyenlőség biztosítása	62
1.9	A település gazdasága	65
1.9.1	A település gazdasági súlya, szerepköre	65
1.9.2	A település főbb gazdasági ágazatai, jellemzői	66
1.9.2.1	Mezőgazdaság	68
1.9.2.2	Ipar	69
1.9.2.3	Szolgáltatások	69
1.9.3	A gazdasági szervezetek jellemzői, fontosabb beruházásai, települést érintő fontosabb elképzelések.....	71
1.9.4	A gazdasági versenyképességet befolyásoló tényezők	73
1.9.5	Ingatlanpiaci viszonyok (kereslet-kínálat).....	74
1.10	Az Önkormányzat gazdálkodása, a településfejlesztés eszköz és intézményrendszere.....	76
1.10.1	Költségvetés, vagyongazdálkodás, gazdasági program	76
1.10.2	Az Önkormányzat településfejlesztési tevékenysége, intézményrendszere	78
1.10.3	Gazdaságfejlesztési tevékenység.....	79
1.10.4	Foglalkoztatáspolitiká.....	81

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata

HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

1.10.5	Lakás és helyiséggazdálkodás	82
1.10.6	Intézményfenntartás.....	84
1.10.7	Energiagazdálkodás.....	84
1.11	Településüzemeltetési szolgáltatások	85
1.12	Táji és természeti adottságok vizsgálata	87
1.12.1	Természeti adottságok.....	87
1.12.2	Tájhasználat, tájszerkezet.....	90
1.12.3	Védett, védendő táji és természeti értékek, területek.....	93
1.12.3.1	Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek.....	93
1.12.3.2	Nemzeti és nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt álló vagy védelemre tervezett terület, érték, emlék.....	93
1.12.3.3	Ökológiai hálózat	96
1.12.3.4	Természeti értékek helyi védelme	97
1.12.4	Tájhasználati konfliktusok és problémák kezelése.....	98
1.13	Zöldfelületi rendszer vizsgálata.....	101
1.13.1	A települési zöldfelületi rendszer elemei	101
1.13.1.1	Szerkezeti, kondicionáló szempontból lényeges, a zöldfelületi karaktert meghatározó elemek 101	
1.13.1.2	Zöldfelületi ellátottság értékelése	101
1.13.2	A zöldfelületi rendszer konfliktusai, problémái	101
1.14	Az épített környezet vizsgálata	102
1.14.1	A területfelhasználás vizsgálata	102
1.14.1.1	Településszerkezet történeti kialakulása, a településszerkezet vizsgálata és helyi sajátosságok vizsgálata	102
1.14.1.2	Beépítésre szánt és beépítésre nem szánt területek.....	106
1.14.1.3	Funkció vizsgálata	107
1.14.1.4	Alulhasznosított barnamezős területek.....	108
1.14.1.5	Konfliktussal terhelt (szlömösödött, degradálódott területek)	109
1.14.2	A telekstruktúra vizsgálata	109
1.14.3	Önkormányzati tulajdonkataszter	110
1.14.4	Az épületállomány és a környezet geodéziai felmérése	110
1.14.5	Az építmények vizsgálata	110
1.14.6	Az épített környezet értékei.....	111
1.14.6.1	Régészeti terület, védett régészeti terület, régészeti érdekű terület	111

1.14.6.2	Védett épített környezet, a helyi egyedi arculatot biztosító építészeti jellemzők.....	111
1.14.6.3	Világörökség és világörökségi várományos terület.....	112
1.14.6.4	Műemlék, műemléki együttes	113
1.14.6.5	Nemzeti emlékhely	115
1.14.6.6	Helyi védelem	115
1.14.7	Az épített környezet konfliktusai, problémái	115
1.15	Közlekedés	116
1.15.1	Hálózatok és hálózati kapcsolatok	116
1.15.2	Közúti közlekedés	119
1.15.3	Parkolás	121
1.15.4	Áruszállítás	121
1.15.5	Közösségi közlekedés.....	122
1.15.5.1	Autóbuszos közösségi közlekedés	122
1.15.5.2	Vasúti közösségi közlekedés	123
1.15.6	Kerékpáros közlekedés	125
1.15.7	Gyalogos közlekedés.....	125
1.15.8	Egyéb, közlekedéssel kapcsolatos megállapítások	126
1.16	Közművek állapota és energiahatékonyság	126
1.16.1	Víziközművek.....	126
1.16.1.1	Vízgazdálkodás és vízellátás (ivó, ipari, tűzoltó, öntözővíz és termálvíz hasznosítás).....	127
1.16.1.2	Szennyvízelvezetés, csapadékvíz-elvezetés; felszíni vízrendezés	129
1.16.2	Energia.....	131
1.16.2.1	Energiagazdálkodás és energiaellátás	131
1.16.2.2	Megújuló energiaforrások alkalmazása, a környezettudatos energiazdálkodás lehetőségei 132	
1.16.3	Elektronikus hírközlés	133
1.17	Térségi és települési környezetvédelem.....	134
1.17.1	Talaj	134
1.17.2	Felszíni és felszín alatti vizek.....	135
1.17.3	Levegőtisztaság és védelme	138
1.17.4	Zaj- és rezgésterhelés.....	139
1.17.5	Sugárzás védelem	139
1.17.6	Hulladékkezelés.....	140

HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

1.17.7	Vizuális környezetterhelés	142
1.17.8	Árvízvédelem	143
1.17.9	Fennálló környezetvédelmi konfliktusok, problémák	143
1.18	Katasztrófavédelem	145
1.18.1	Építésföldtani korlátok.....	145
1.18.2	Vízrajzi veszélyeztetettség.....	147
1.18.2.1	Árvízveszélyes területek	148
1.18.2.2	Belvízveszélyes területek	148
1.18.2.3	Mély fekvésű területek.....	149
1.18.2.4	Árvíz és belvízvédelem.....	149
1.18.3	Egyéb katasztrófavédelmi tényezők.....	150
1.18.3.1	Kedvezőtlen morfológiai adottságok.....	150
1.18.3.2	Mélységi, magassági korlátozások és tevékenységből eredő korlátozások	150
1.18.3.3	Ipari veszélyforrások.....	150
1.19	Ásványi nyersanyag lelőhely	151
1.20	Városi klíma.....	151
2	Helyzetelemző munkarész	153
2.1	A vizsgált tényezők elemzése, egymásra hatásuk összevetése.....	153
3	Helyzetértékelő munkarész	158
3.1	Helyzetelemzés eredményeinek értékelése	158
3.1.1	A folyamatok értékelése	158
3.1.2	A város és környezetének fejlesztését befolyásoló külső és belső tényezők összefoglaló értékelése - SWOT elemzés.....	158
3.1.3	A településfejlesztés és rendezés kapcsolata, a fejlesztés területi korlátai és lehetőségei.....	165
3.2	Problématérkép / Értéktérkép	165
3.3	Eltérő jellemzőkkel rendelkező településrészek	167
3.3.1	A városrészek kijelölése, pontos lehatárolása, lehatárolás indoklása, a városrészek bemutatása 167	
3.3.1.1	Az Endrődi városrész bemutatása.....	174
3.3.1.2	Besenyszeg-Magtárlapos városrész bemutatása	177
3.3.1.3	Gyomai városrész bemutatása.....	179
3.3.1.4	Nagylapos városrész bemutatása	182
3.3.1.5	Öregszőlő bemutatása.....	183

3.3.1.6	Az Északi külterület bemutatása.....	185
3.3.1.7	A Déli külterület bemutatása.....	186
3.3.2	Szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett területek lehatárolása, térképi ábrázolása, helyzetelemzése.....	187
3.3.2.1	Helyzetértékelés az alacsony státuszú lakosság területi koncentrációjáról a város egészének tekintetében.....	188
3.3.2.2	A szegregátumok helyzetértékelése.....	190
3.3.3	Egyéb szempontból beavatkozást igénylő területek lehatárolása, térképi ábrázolása és helyzetelemzése (potenciális akcióterületek).....	194
4	Mellékletek.....	199
4.1	1. számú melléklet.....	199

Táblázatjegyzék

1.	táblázat: A Gyomaendrődi járás települései (Forrás: KSH T-Star, saját szerkesztés).....	16
2.	táblázat: A lakosság korcsoportok szerint aránya Gyomaendrődön (Forrás: KSH Népszámlálás* és T-Star).....	42
3.	táblázat: Gyomaendrőd város lakossága iskolai végzettség szerint megyei járásközponti és országos összehasonlításban (forrás: KSH Népszámlálás 2001, 2011).....	46
4.	táblázat: A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai, jelzései gyakorisága (forrás: A Család- és Gyermekegészségügyi Központ beszámolója, 2021.).....	59
5.	táblázat: Működő társas vállalkozások száma létszám kategóriánként Gyomaendrődön, a Gyomaendrődi járásban és Békés Megyében (db, 2019) (forrás: KSH T-Star).....	65
6.	táblázat: GINOP pályázatok fontosabb adatai Gyomaendrődön, a Gyomaendrődi járásban és Békés megyében (forrás: palyazat.gov.hu).....	72
7.	táblázat Ingatlanpiaci adatok Gyomaendrődről 2022. II. negyedévében (forrás: www.ingatlan.com, www.jofogas.hu).....	75
8.	táblázat: Európai Unió forrásból megvalósult jelentősebb pályázatok Gyomaendrődön (forrás: palyazat.gov.hu).....	79
9.	táblázat: Az önkormányzati tulajdonú bérlakások komfortfokozat szerinti megoszlása (forrás: Gyomaendrőd Város Lakásgazdálkodási Konceptió, 2017-2022).....	83
10.	táblázat: Potenciálisan előforduló közösségi jelentőségű élőhely típusok.....	94
11.	táblázat: Gyomaendrőd intézményei (forrás: Városi Önkormányzat).....	108
12.	táblázat: Alulhasznosított barnamezős területek (forrás: Városi Önkormányzat).....	108
13.	táblázat: Önkormányzati vagyon kataszter (forrás: Városi Önkormányzat).....	110
14.	táblázat: Napi rendszerességgel közlekedők és mód szerinti megoszlásuk (fő/nap) Forrás: Népszámlálás 2001, 2011, KSH.....	116

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

15. táblázat: Gyomaendrőd közúti közlekedésbiztonsági helyzete a személyi sérüléssel járó balesetek alapján - napi rendszerességgel közlekedők és mód szerinti megoszlásuk (fő/nap).....	121
16. táblázat: Gyomaendrőd motorizációjának üteme - országos összehasonlításban.....	121
17. táblázat: A szolgáltatott ivóvíz minősége Gyomaendrődön (forrás: Alföldvíz Zrt.)	127
18. táblázat: A közüzemi ivóvízvezeték hálózatra bekapcsolt lakások száma (forrás: KSH)	128
19. táblázat: A szennyvízgyűjtő hálózatba kapcsolt lakások száma (forrás: KSH).....	129
20. táblázat: Kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakások száma (Forrás: KSH)	134
21. táblázat: Zajvédelem	139
22. táblázat: A Hármas-Körös jellemző adatai a mértékadó árvízszintekről szóló 74/2014. (XII. 23.) BM rendelet alapján Gyomaendrődönél	143
23. táblázat: SWOT analízis: erősségek, gyengeségek.....	158
24. táblázat: SWOT analízis: lehetőségek, veszélyek.....	162
25. táblázat: Gyomaendrőd városrészeinek lehatárolása	168
26. táblázat: Az Endrődi városrész SWOT elemzése.....	175
27. táblázat: A Besenyszeg-Magtárlapos városrész SWOT elemzése	178
28. táblázat: A Gyomai városrész SWOT elemzése	180
29. táblázat: Nagylapos városrész SWOT elemzése	183
30. táblázat: Az Öregszőlő városrész SWOT elemzése.....	184
31. táblázat: Az Északi külterület SWOT elemzése	186
32. táblázat: A Déli külterület SWOT elemzése.....	187
33. táblázat: Az alacsony státuszú lakosság elhelyezkedése városrészi bontásban (Forrás: 2011. évi népszámlálás, KSH.).....	188

Ábrajegyzék

1. ábra: Gyomaendrőd város és térségének térképe, elhelyezkedése Békés megyén belül (forrás: terkepcentrum.hu, TeIR)	15
2. ábra: Funkcionális térségek Magyarországon (forrás: OFTK).....	17
3. ábra: Városhálózat Magyarországon (forrás: OFTK)	17
4. ábra: Békés megye településhálózata (forrás: Békés Megye Területfejlesztési Konceptiója 2021-2027 – Helyzetelemzés).....	18
5. ábra: A Gyomaendrődi járás (2010-2020) és településeinek (2019) népessége (forrás: KSH, TeIR).....	19
6. ábra: Természetes fogyás és vándorlási egyenleg a Gyomaendrődön és a járásban (forrás: TeIR).....	19

7. ábra: A nyilvántartott álláskeresők a munkaképes korú népesség százalékában, 2010-2019 között, illetve a járás településein 2019-ben (relatív mutató) (forrás:TeIR).....	20
8. ábra: 100 lakosra jutó adófizetők száma a Gyomaendrődi járás településein (forrás:TeIR)	20
9. ábra: Legfeljebb általános iskola 8. osztályát végeztek és Egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel, mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők a 7 éves és idősebbek arányában (%) – 2011 (forrás: TeIR)21	
10. ábra Békés megye fejlesztési célrendszere (forrás: Békés Megye Területfejlesztési Konceptiója, 2021-2027)	26
11. ábra OTrT 2. számú melléklet, Az Ország Szerkezeti Terve (forrás: OTrT).....	27
12. ábra BMTrT szerkezeti tervlap kivonata (forrás: BMTrT)	28
13. ábra: 4.1. melléklet: Ökológiai hálózat magterületének övezete, a hálózat ökológiai folyosójának övezete és a hálózat puffertérületének övezete (forrás: BMTrT).....	30
14. ábra: 4.2. melléklet: Kiváló termőhelyi adottságú szántók területe (forrás: BMTrT)	30
15. ábra: 4.4 melléklet: Erdők övezete (forrás: BMTrT).....	31
16. ábra: 4.5 melléklet: Tájképvédelmi terület övezete (forrás: BMTrT).....	31
17. ábra: 4.6 melléklet: Világörökség várományos területek által érintett települések övezete (forrás: BMTrT) 32	
18. ábra: 4.7 melléklet: vízminőség-védelmi terület övezete (forrás: BMTrT).....	32
19. ábra: 4.8 melléklet: Nagyvízi meder övezete (forrás: BMTrT)	32
20. ábra: 4.10 melléklet: Ásványi nyersanyagvagyon övezete (forrás: BMTrT)	33
21. ábra: 4.11 melléklet: Rendszeresen belvízjárta terület övezete (forrás: BMTrT).....	34
22. ábra: 4.12 melléklet: Tanyás területek övezete (forrás: BMTrT)	34
23. ábra: 4.13 melléklet: Gazdaságfejlesztési és innovációs terület övezete (forrás: BMTrT)	34
24. ábra: 4.13 melléklet: Kiemelt turisztikai terület övezete (forrás: BMTrT)	35
25. ábra: A város területi felosztása városképi szempontból (forrás: Gyomaendrőd Város Településképi Arculati Kézikönyv).....	39
26. ábra: Gyomaendrőd Város Településszerkezeti terve (forrás: Településrendezési Terv).....	40
27. ábra: A lakónépesség számának változása Gyomaendrőd városban (fő), (Forrás: KSH T-Star)	42
28. ábra: A természetes fogyás folyamata Gyomaendrőd városban (fő), (Forrás: KSH T-Star)	43
29. ábra: Az 1000 főre jutó természetes fogyás (fő), (Forrás: TeIR)	44
30. ábra: Belföldi vándorlási egyenleg Gyomaendrődön (állandó és ideiglenes együtt) (eset), (Forrás: KSH T-START)	44
31. ábra: Az 1000 főre jutó belföldi vándorlási egyenleg, illetve a 2019 évi 1000 főre jutó vándorlási egyenleg a Gyomaendrődi járásban (állandó és ideiglenes együtt) (eset), (Forrás: TeIR).....	45
32. ábra: A nyilvántartott álláskeresők száma Gyomaendrődön (forrás: KSH T-Star)	47
33. ábra: A nyilvántartott álláskeresők a munkaképes korú népesség százalékában Gyomaendrődön (forrás: TeIR)	48

34. ábra: 25 év alatti és 45 év feletti nyilvántartott álláskeresők Gyomaendrődön (forrás: TeIR).....	48
35. ábra: Az egy főre jutó nettó belföldi jövedelem Gyomaendrődön (forint) (forrás: TeIR)	49
36. ábra: Óvodai férőhelyek és óvodába beírt gyermekek száma (2010-2020) (forrás: KSH T-Star alapján saját szerkesztés)	54
37. ábra: Egy óvodai férőhelyre jutó óvodás gyerekek száma (2011-2020) (forrás: TeIR)	55
38. ábra: Az általános iskolai osztályok és tanulók számának változásai (2010-2020) (forrás: KSH T-Star alapján saját szerkesztés)	56
39. ábra: Nappali tagozatos középiskolai tanulók száma (a hat-, nyolcévfolyamos gimnáziumok megfelelő évfolyamaival együtt) (fő) (forrás: TeIR).....	56
40. ábra: Egy lakosra jutó BHÉ alakulása Gyomaendrődön és a Gyomaendrődi járásban (ezer Ft), (forrás: TeIR)	66
41. ábra: Egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem alakulása Gyomaendrődön és a Gyomaendrődi járásban (Ft), (forrás: TeIR).....	66
42. ábra: Működő társas vállalkozások számának alakulása Békés megyében ágazonként (2015-2019, db) (forrás: KSH T-Star)	67
43. ábra Vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken Békés megyében és Gyomaendrődön (db) (forrás: KSH T-Star).....	70
44. ábra: Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken Békés megyében és Gyomaendrődön (db) (forrás: KSH T-Star)	70
45. ábra: A helyi önkormányzatok helyi idegenforgalmi adó bevételei a Gyomaendrődi járásban és Gyomaendrődön (ezer Ft) (forrás: KSH T-Star)	71
46. ábra: Egy lakosra jutó jegyzett tőke alakulása Gyomaendrődön (ezer Ft), (forrás: TeIR).....	72
47. ábra Átlagár-változás (balra) és átlagár (jobbra) Békés megye lakóingatlan-piacán (forrás: OTP Jelzálogbank Lakóingatlan Értéktérkép 2021/2.)	74
48. ábra: Lakásállomány alakulása Békés megyében, a Gyomaendrődi járásban és Gyomaendrődön (db), (forrás: KSH T-Star)	76
49. ábra: Gyomaendrőd költségvetési mutatói (ezer Ft) (forrás: Önkormányzati rendeletek)	76
50. ábra Helyi adóbevételek alakulása Gyomaendrődön 2015-2020 között (forrás: KSH T-Star).....	77
51. ábra: Gyomaendrődi Közös Önkormányzati Hivatal szervezeti felépítése (Forrás: Önkormányzati honlap)	78
52. ábra: Közmunkaprogram Gyomaendrődön 2020-ban (forrás: http://kozfoglalkoztatás.bm.hu/)	82
53. ábra: Részlet a Kárpát-térség hegy- és vízrajza térképből Gyomaendrődről és térségéről (forrás: http://www.eng.unideb.hu/userdir/forian/Vizes/1.jpg)	87
54. ábra: Gyomaendrőd és környékének jelenlegi vízrajza (forrás: http://okir.kvvm.hu/fevi/).....	89
55. ábra: Település és környékének térképe 1806-1869 között (forrás: Habsburg birodalom második katonai felmérésének térképe).....	91
56. ábra: Település és környékének tájhasználati térképe (forrás: Corine)	92

57. ábra: Országos jelentőségű tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete Gyomaendrőd térségében (forrás: OTRT).....	93
58. ábra: A település és környékének Natura2000-es területei (Forrás: Természetvédelmi Információs Rendszer)	95
59. ábra: Nemzeti természetvédelmi oltalom alatt álló területek a településen (Forrás: Természetvédelmi Inf. Rendszer).....	96
60. ábra: Település és környékének természetvédelmi területei (Forrás: Természetvédelmi Információs Rendszer).....	97
61. ábra: Harmadik katonai felmérés (forrás: Gyomaendrőd településfejlesztés koncepció).....	104
62. ábra: Gyoma község térképe (1945) (forrás: Gyomaendrőd Településfejlesztési Koncepció).....	105
63. ábra: Külterület és belterület megoszlása Gyomaendrődön (forrás: Városi Önkormányzat).....	106
64. ábra: Alulhasznosított területek (forrás: Városi Önkormányzat)	109
65. ábra: Világörökség várományos terület övezete Gyoma község (forrás: OTRT).....	112
66. ábra: Az ingázók mód szerinti megoszlása (forrás: Népszámlálás 2011, KSH.....	117
67. ábra: Gyomaendrőd környezetének országos jelentőségű főútjai (forrás: Országos Közúti Adatbank, 2012. évi alaptérkép (szerzői aktualizálás és szerkesztés)).....	117
68. ábra: Gyomaendrőd városi közúthálózata (Forrás: Országos Közúti Adatbank, 2012. évi alaptérkép (szerzői aktualizálás és szerkesztés))	119
69. ábra: Gyomaendrőd főbb útjainak forgalmi terhelése (Forrás: „Az országos közutak 2013. évre vonatkozó keresztmetszeti forgalma” c. kiadvány adataiból szerkesztve (2014.07. MK NZrt.)	120
70. ábra: Közösségi közlekedési megállóhelyek (forrás: NKS országos modell, bemenő adatok: 2011/2012. évi autóbusz és vasúti menetrendek)	122
71. ábra: Vízbázis védőterületek Gyomaendrőd környezetében (forrás: http://webgis.okir.hu/base/).....	127
72. ábra: Település és környékének talajtérképe (forrás: Agrotopo).....	135
73. ábra: Település és környékének felszín alatti vízszint térképe (forrás: https://map.mbfisz.gov.hu/tvz/Magyarország talajvízszint térképei (0-8m)).....	138
74. ábra: SÓZ és ÉÓZ határok hazánkban és a környező országokban	140
75. ábra: Iparterületek Gyomaendrőd belterületén (forrás: http://www.gyomaszoligiparipark.hu/ saját szerkesztés).....	142
76. ábra: A földrengések területi eloszlása Magyarországon (forrás: http://www.foldrenges.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=94:magyarorszag-foeldrenges-veszelyeztetettsge&catid=5&Itemid=7	145
77. ábra: A 2022.06.08.—2022.07.07. közötti időszak földrengései (forrás: http://foldrenges.hu/)	146
78. ábra: Vízirajzi veszélyeztetettség (forrás: Békés Megye Területrendezési Terve).....	147
79. ábra: Alacsony valószínűségű árvízveszélyes területek (forrás: www.vizugy.hu)	147
80. ábra: Nagy valószínűségű árvízveszélyes területek (forrás: www.vizugy.hu)	148

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

81. ábra: Magyarország belvíz veszélyeztetettségi térképe (forrás: Országos Vízügyi Főigazgatóság, www.ovf.hu)	149
82. ábra: Problématérkép.....	165
83. ábra: Értéktérkép.....	166
84. ábra: Városrészek ábrázolása.....	167
85. ábra: Lakónépesség megoszlása városrészenként (a város lakosságának %-ában).....	169
86. ábra: Lakónépesség korcsoport szerinti megoszlása városrészenként	169
87. ábra: Lakónépesség iskolai végzettség szerinti megoszlása városrészenként.....	170
88. ábra: Foglalkoztatottsági mutatók városrészenként	170
89. ábra: Az aktív korúak foglalkoztatottsági megoszlása városrészenként.....	171
90. ábra: A gazdaságilag nem aktív és munkanélküliek megoszlása városrészenként	172
91. ábra: Lakásállomány megoszlása városrészenként.....	172
92. ábra: Lakásállomány komfortfokozat szerinti megoszlása városrészenként	173
93. ábra: Az Endrődi városrész térképe (Forrás: Google Maps).....	174
94. ábra: Besenyszeg-Magtárlapos terület térképe (Forrás: Google Maps).....	177
95. ábra: A Gyomai városrész térképe (Forrás: Google Maps).....	179
96. ábra: Nagylapos városrész térképe (Forrás: Google Maps).....	182
97. ábra: Öregszőlő térképe (Forrás: Google Maps).....	183
98. ábra: Az Északi külterület térképe (Forrás: Google Maps).....	185
99. ábra: A Déli külterület térképe (Forrás: Google Maps).....	186
100. ábra: Gyomaendrőd szegregátumokat bemutató térképe. 2011. évi népszámlálás (Forrás: KSH).....	189
101. ábra: Az 1. számú szegregátum térképe. 2011. évi népszámlálás (Forrás: KSH)	190
102. ábra: A 2. számú szegregátum térképe. 2011. évi népszámlálás (Forrás: KSH).....	191
103. ábra: Akcióterületek kijelölése (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020).....	194
104. ábra: 1. számú akcióterület (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020)	195
105. ábra: 2. számú akcióterület (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020)	195
106. ábra: 3. számú akcióterület (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020)	196
107. ábra: 4. számú akcióterület (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020)	197
108. ábra: 5. számú akcióterület (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020)	197
109. ábra: 6. számú akcióterület (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020)	198
110. ábra: 7. számú akcióterület (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020)	198

Bevezetés

A megalapozó vizsgálat „a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről” szóló 314/2012. (XI.8.) kormányrendelet 1. melléklete értelmében a szükséges tartalommal készül el, a tervezési terület kiterjedésének és adottságainak figyelembevételével, a Gyomaendrőd Város Önkormányzatával kötött szerződéssel összhangban.

Tekintettel arra, hogy Gyomaendrőd Város Önkormányzata az integrált településfejlesztési stratégia (ITS) felülvizsgálatára készül, jelen megalapozó vizsgálat a településfejlesztési koncepcióhoz és az integrált településfejlesztési stratégia felülvizsgálatához szükséges tartalmú megalapozó vizsgálaton alapul.

A tervezés előzményei

Gyomaendrőd Város Önkormányzata a 2014-2020-as tervezési időszakra készített Integrált Településfejlesztési Stratégiát a 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet szerint. Gyomaendrőd Város Önkormányzata a 350/2021 (XI. 25.) Gye. Kt. sz. határozatában döntött az Integrált Településfejlesztési Stratégia felülvizsgálatáról. (1. sz. melléklet).

A tervezés eljárása

Gyomaendrőd Város Önkormányzata az Integrált Településfejlesztési Stratégia felülvizsgálatát a 314/2012. (XI.8.) Korm. rendelet 28. § - 30. § alapján végezte el.

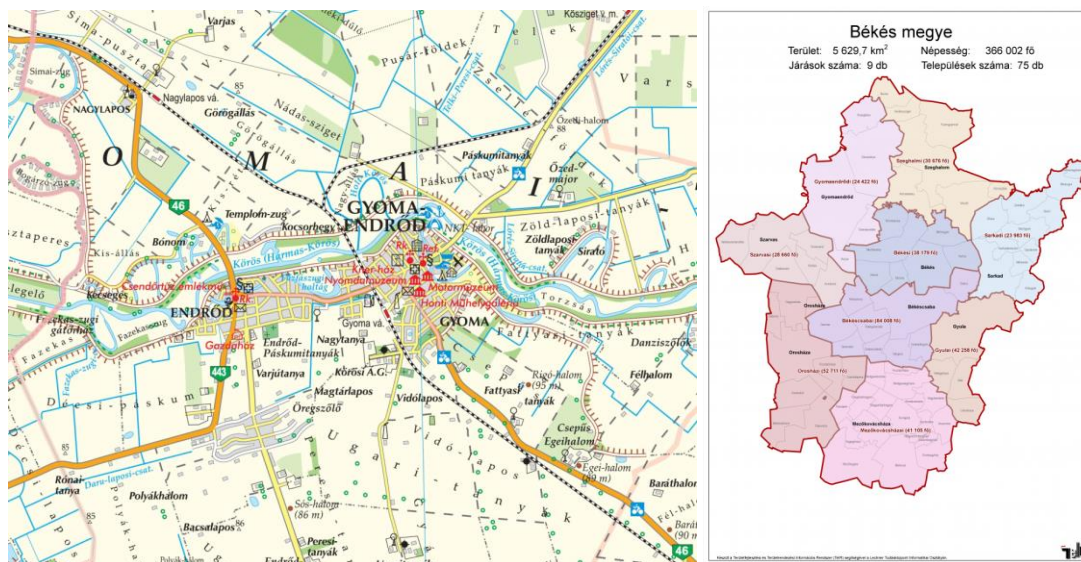
A tervezés szakaszai:

- a Tr. 30. § (7) bekezdésének megfelelően a dokumentumot véleményezésre küldte az önkormányzat,
- Képviselőtestületi döntés az Integrált Településfejlesztési Stratégia elfogadásáról.

A partnerségi egyeztetés Gyomaendrőd Város Önkormányzata 104/2015. (II. 25.) Képviselő-testületi határozat („Településfejlesztéssel és településrendezéssel összefüggő partnerségi szabályzat megalkotása”) szerint történt.

1 Helyzetfeltáró munkarész

1.1 Településhálózati összefüggések és térségi kapcsolatok, a város helye a településhálózatban, térségi kapcsolatok

1. ábra: Gyomaendrőd város és térségének térképe, elhelyezkedése Békés megyén belül (forrás: terkepecentrum.hu, TeIR)

1.1.1 A település térségi szerepe

Gyomaendrőd város a Dél-alföldi régióban, Békés megye észak-nyugati oldalán lévő Gyomaendrődi járásban található. A régió az ország legtrikább településhálózatával rendelkezik, 54 városával ugyanakkor a Dél-Alföld az Észak-Alföldet követően a legvárosiasabb régiója az országnak.

Gyomaendrőd a 10 ezer főt meghaladó népességű kisvárosi kategóriába sorolható a megyei településhierarchiában. A megye 75 településéből Békéscsaba megyei jogú város, további 21 megyei település pedig városi rangú. A Békés megyei települések közül 53 település község, illetve nagyközség. A megye összes városa folyamatosan veszít népességéből, így elmondható, hogy a megyeszékhely Békéscsaba népessége is 60 ezer fő alá csökkent és 2018-ra Békéscsabán kívül már 30 ezer fő feletti város sem volt a megyében. Az erőteljes, országos átlagot jelentősen meghaladó népességcsökkenés okai között a természetes fogyás mellett a jelentős elvándorlást is ki kell emelni. A második és harmadik legnépesebb város Gyula, illetve Orosháza lakónépessége 20 és 30 ezer fő között van, rajtuk kívül nem tartozik több város ebbe a kategóriába. Békés, Szarvas és Gyomaendrőd városok népessége 10 és 20 ezer fő közötti. A többi 16 Békés megyei város lakossága nem éri el a 10.000 főt, sőt közülük hét városé az 5.000 főt sem.

A legutóbbi közigazgatási átszervezés óta a 9 Békés megyei járás közül a Gyomaendrődi járás központja Gyomaendrőd város, amely mellett az 5 települést magába foglaló járásba további 1 város és 3 község tartozik. A járás 2020-as lakónépességének (21.797 fő) 58%-át (12.639 fő) Gyomaendrőd város népessége adja. A járás urbanizációs indexe, vagyis a városi lakosság aránya 90,73%. Mind a járásszékhely járáson belüli népességi súlya, mind az urbanizációs index magasnak mondható.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Település	Járás	Település típus, rang	Lakónépesség (2020)
Gyomaendrőd	Gyomaendrői	járásszékhely város	12.639 fő
Dévaványa	Gyomaendrői	város	7.137 fő
Ecsegfalva	Gyomaendrői	község	1.090 fő
Hunya	Gyomaendrői	község	575 fő
Csárdaszállás	Gyomaendrői	község	356 fő
	Összesen:		21.797 fő

1. táblázat: A Gyomaendrői járás települései (Forrás: KSH T-Star, saját szerkesztés)

A Gyomaendrői járás a járási közigazgatási rendszer 2013-as bevezetésével jött létre, a járást alkotó települések a funkciójukat veszített Szarvasi, Szeghalmi és Békési kistérségekhez tartoztak korábban.

A népességnagyság mellett a városok esetében a központi funkciók megléte, azok száma is fontos hierarchiaképző tényező. Ezen szempontból is felülről a harmadik kategóriába esik Gyomaendrőd, mert itt 16-20 között van a városi funkciók száma a 25-ből. Ez alapján elmondható, hogy ha hiányosan is, de a városi funkciók jelentős része helyben hozzáférhető.

A város honlapján is elérhető információ szerint Gyomaendrőd négy várossal tart fenn testvérvárosi kapcsolatot. Ezek a romániai Nagyenyed, a németországi Schöneck, a szlovákiai Vrútky és a lengyelországi Pilzno. Ezek közül mindegyik élő és működő kapcsolat, a legintenzívebb Nagyenyeddel és Pilznoval.

A településen regionális jelentőséggel rendelkező létesítmény a Regionális Hulladékkezelő Kft. A társaság 2010-ben alakult 9 önkormányzat alapításával a Gyomaendrői Regionális Hulladékkezelő Mű üzemeltetése céljából. Fő tevékenysége a hulladékkezelés és hulladékszállítás. A Regionális Hulladékkezelő Kft. egyik célja olyan komplex hulladékgazdálkodás megvalósítása, mely régiós hulladékgazdálkodási feladatokat lát el. Emellett regionális, illetve nemzetközi jelentőségűnek tekinthető, hogy a Szent László Zarándokút egyik állomása, illetve kiindulópontja Gyomaendrőd. A zarándokút célpontja Nagyvárad, legutóbb 2022 májusában indult csoport Gyomaendrődről Nagyváradra.

Gyomaendrőd alapvetően nem rendelkezik olyan szerepkörökkel, amely az egész megye irányába vonzerővel bírna, vagy kizárólagosan itt lenne elérhető, ugyanakkor a Hármas-Körös holtágai kínálnak olyan vonzerőt, lehetőségeket, amelyek a járáson túlmutatnak.

Gyomaendrőd tagja a Körös-szögi Kistérségi Társulásnak, azonban csak tagként és nem intézményfenntartóként van jelen a társulásban, melynek további tagtelepülései: Békésszentandrás, Csabacsúd, Hunya, Kardos, Kondoros, Örménykút és Szarvas. A társulás irányításában és felügyeletében működik a Körös-szögi Kistérség Többcélú Társulása Szociális és Gyermekejélési Intézmény, melynek több tagtelepülésen is működik telephelye, Gyomaendrődön azonban nem.

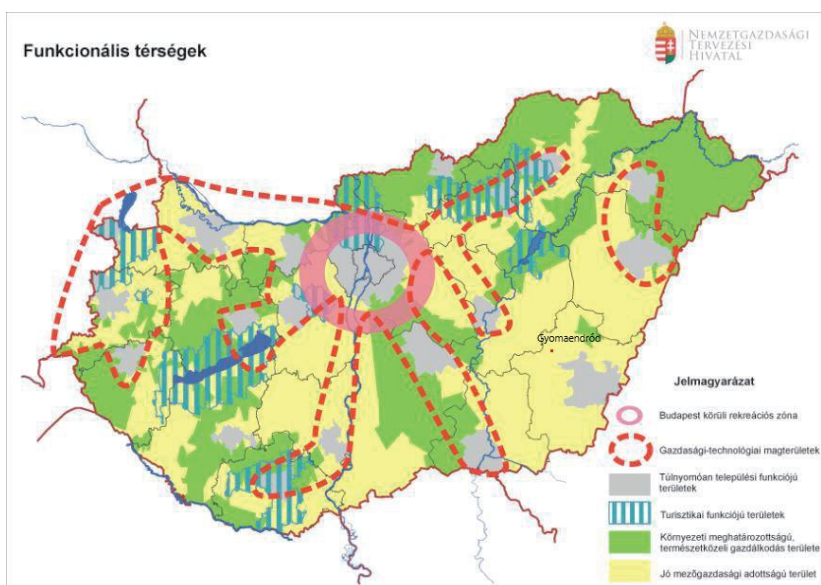
A város járásközpont státuszából adódóan igazgatási, oktatási, egészségügyi, turisztikai, gazdasági, közlekedési és kereskedelmi központ. A Gyomaendrői Járási Hivatal illetékességi területe 5 településre terjed ki, székhelye Gyomaendrődön, a volt Városháza épületében található. Ugyancsak a városban működik a Gyulai Tankerületi Központ Kihelyezett Tankerületi Irodája.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
 HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

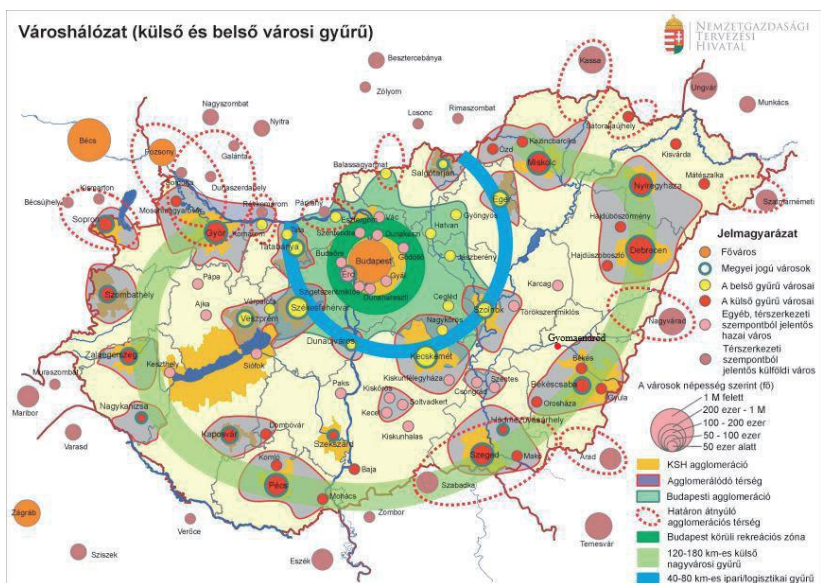
1.1.2 A település vonzáskörzetének és funkcionának bemutatása, elemzése

1.1.2.1 A település szerepe az országos településhálózatban

Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK; elfogadva az Országgyűlés 1/2014. (I. 3.) OGY határozatával) értelmében a városstratégiák célja a többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózatok kialakulása, valamint a kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése. Mindezek szem előtt tartásával az OFTK olyan funkcionális térségeket határoz meg, amelyek a jövőben egy-egy, nemzeti szinten is jelentős gazdasági, társadalmi vagy környezeti feladatot fognak ellátni, integrálódva a nemzeti szintű társadalmi és területi munkamegosztásba.

2. ábra: Funkcionális térségek Magyarországon (forrás: OFTK)

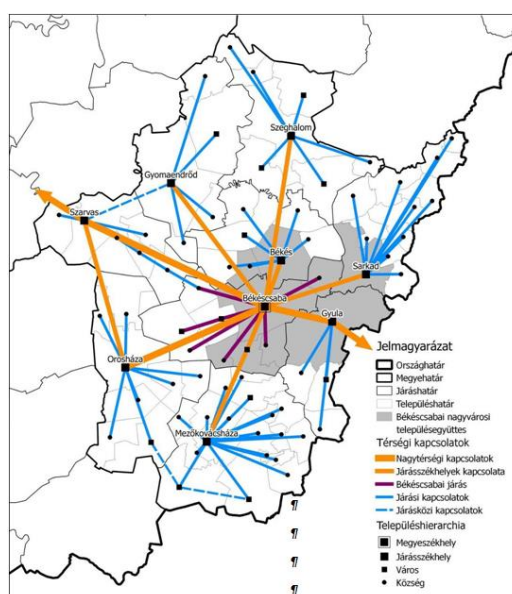
3. ábra: Városhálózat Magyarországon (forrás: OFTK)

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata

HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

1.1.2.2 A település szerepe a regionális, a megyei és a járási településhálózatban

Amint Békés Megye Területfejlesztési Konceptiója helyzetelemzése is kiemeli, Békés megye mai településrendszerén belül a megyeszékhely mellett három, széles körű gazdasági – szolgáltató - ellátási funkciókkal rendelkező csomópont lát el térségi szervező szerepet: Orosháza, Gyula és Szarvas.

4. ábra: Békés megye településhálózata (forrás: Békés Megye Területfejlesztési Konceptiója 2021-2027 – Helyzetelemzés)

Szeghalom, Mezőkovácsháza, Tótkomlós és Gyomaendrőd az elemzés szerint részlegesen tölti be térségközponti szerepét, elsősorban intézményi és kereskedelmi szerepköreik révén. Gyomaendrőd vonzása az utóbbi évtized során erősödött Hunya, Dévaványa Ecsefalva esetében, ami a járási határok kialakításában is megmutatkozott. A szomszédos Szarvasi járás székhelyével, illetve a megyeszékhellyel van erőteljesebb, járásszékhelyi, járásközi kapcsolata a városnak, ahogyan ezt a fenti ábra is bemutatja.

A város térségi kapcsolatainak fejlődéséhez hozzájárul a 2011 és 2020 közötti időszakban megvalósult infrastruktúra fejlesztés, amely a Budapest – Szolnok – Békéscsaba – Lökösháza – (Románia) vasútvonal Gyomaendrőd – Békéscsaba szakaszának fejlesztését, valamint a vasútépítéshez kapcsolódó közúti fejlesztések közül a 46. számú főút, Gyomaendrőd, közúti aluljáró kialakítását foglalja magába.

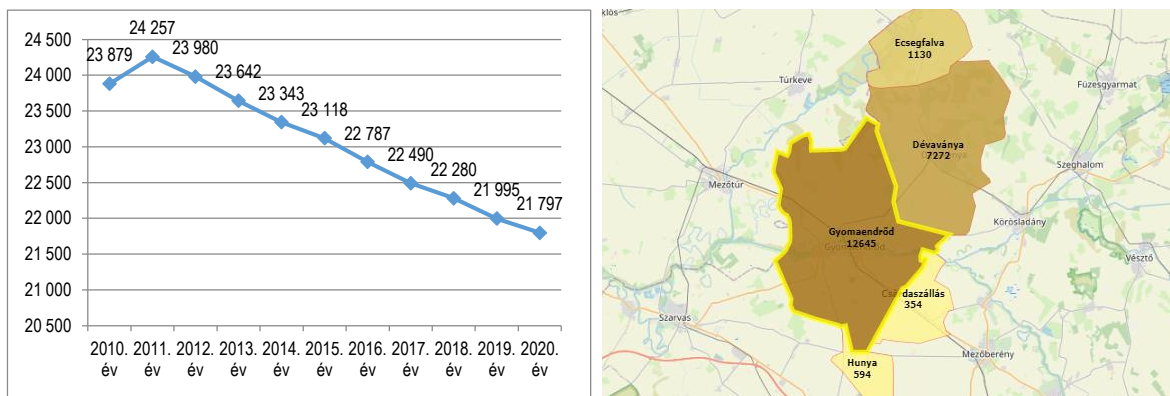
A megye gazdasági súlypontja a népesség szempontjából is centrum térségnek számító közép-békési centrum, azaz a Békéscsaba– Békés–Gyula– Mezőberény település-együttes, amely a lakosságnak mintegy 40%-át, a gazdasági teljesítménynek pedig jó felét tömöríti és ezen belül is kiemelkedő Békéscsaba szerepe. A megyén belül jelentősebb gazdasági súlya van még Gyulának, Orosházának és Szarvasnak. E városokhoz képest a korábbi iparát és népességét is jelentős arányban elvesztő északkelet-békési térség (Gyomaendrődi, Sarkadi, Szeghalmi járás) és Dél-Békés (elsősorban a mezőkovácsházi járás) lényegesen alacsonyabb gazdasági „sűrűségű” és fejlettségű térség. A mintegy 5 ezer fős munkahelyszámmal rendelkező Gyomaendrőd gazdasági és foglalkoztatási szerepe nagyrészt abban merül ki, hogy – a megyei koncepció helyzetelemzésének megfogalmazása szerint – lényegében saját lakosságát foglalkoztatja.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

A település vonzáskörzetének bemutatása

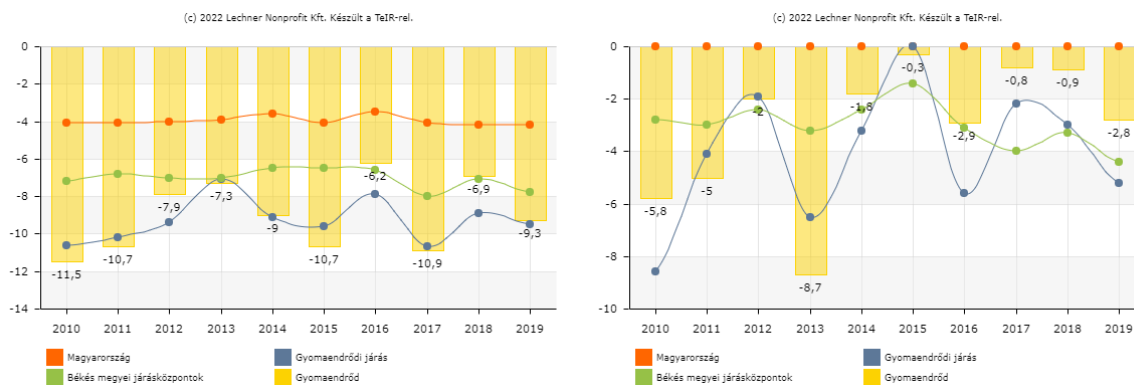
Amint korábban kiemelésre került, Gyomaendrőd elsődleges vonzáskörzetét a Gyomaendrődi járás települései alkotják. Az elemzés mostani részében a járási folyamatokról adunk rövid összefoglalást.

Demográfia

5. ábra: A Gyomaendrődi járás (2010-2020) és településeinek (2019) népessége (forrás: KSH, TeIR)

A Gyomaendrődi járás népessége 2010 és 2020 között 8,72%-kal csökkent, ami kedvezőbb a megyei (9,75%), de jelentősen rosszabb az országos (2,55%) adatnál. A járáson belül a legkisebb népességű Csárdaszállás népessége csökkent az időszakban legjobban, 23,11%-kal.

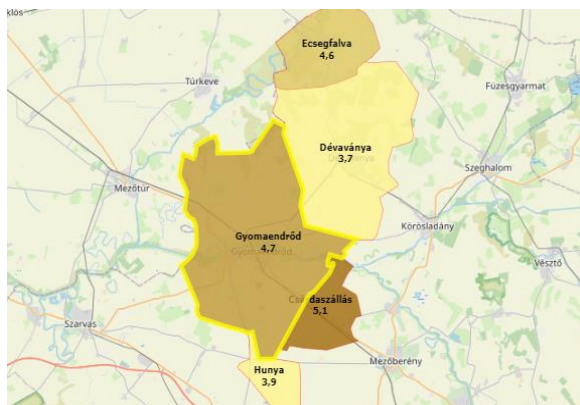
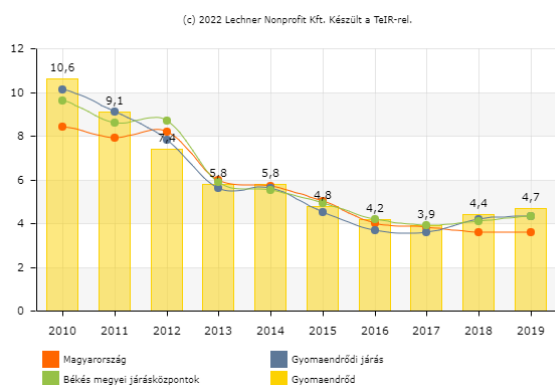
6. ábra: Természetes fogyás és vándorlási egyenleg a Gyomaendrődön és a járásban (forrás: TeIR)

A népességcsökkenés egyik okaként a természetes fogyás azonosítható, melynek járási szintű értéke az elmúlt 10 évben mindig negatív volt, 2019-ben – 9,5 ezrelék, szemben az országos –4,2 ezrelékkal. A belföldi vándorlás egyenlege szintén negatív az időszakban (kivéve 2015, amikor 0), a legkedvezőtlenebb 2013-ban volt, - 6,5 ezrelék.

Foglalkoztatottság, jövedelem

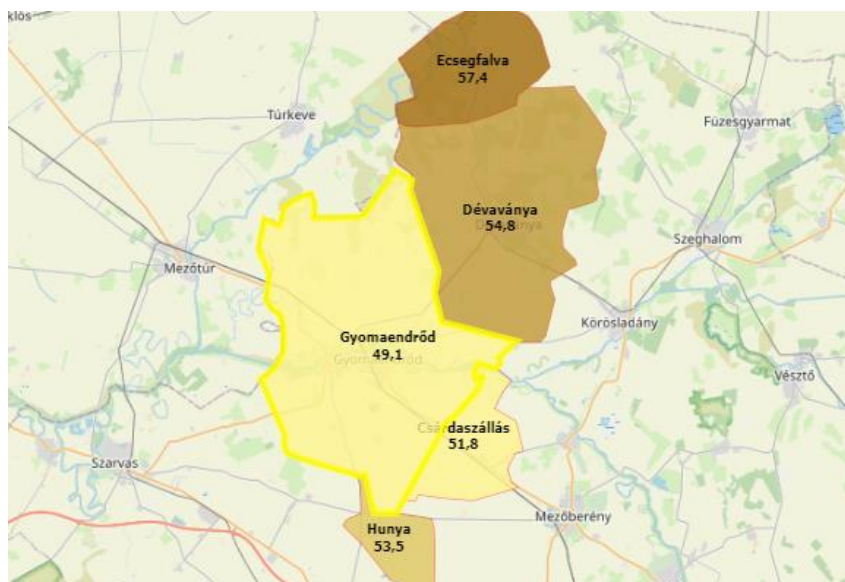
A relatív mutató értéke (nyilvántartott álláskereső a munkaképes korú népesség százalékában) 2010-et követően folyamatosan csökkent valamennyi területi szinten egészen, a járásban 2017-ig, majd a 2018-as kisebb emelkedést követően a pandémia hatására erőteljesebb emelkedés volt tapasztalható.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

7. ábra: A nyilvántartott álláskeresők a munkaképes korú népesség százalékában, 2010-2019 között, illetve a járás településein 2019-ben (relatív mutató) (forrás:TeIR)

A 100 lakosra jutó adófizetők száma járási szinten 2010-ben 43,7 volt, 2015-ben 48,4, 2019-ben 51,5. Ezek az adatok mindhárom említett évben magasabbak az országos szintnél (2019, Magyarország: 49,6). 2019-ben a járáson belül minden településen magasabb az adófizetők száma, mint a járásszékhely településen.

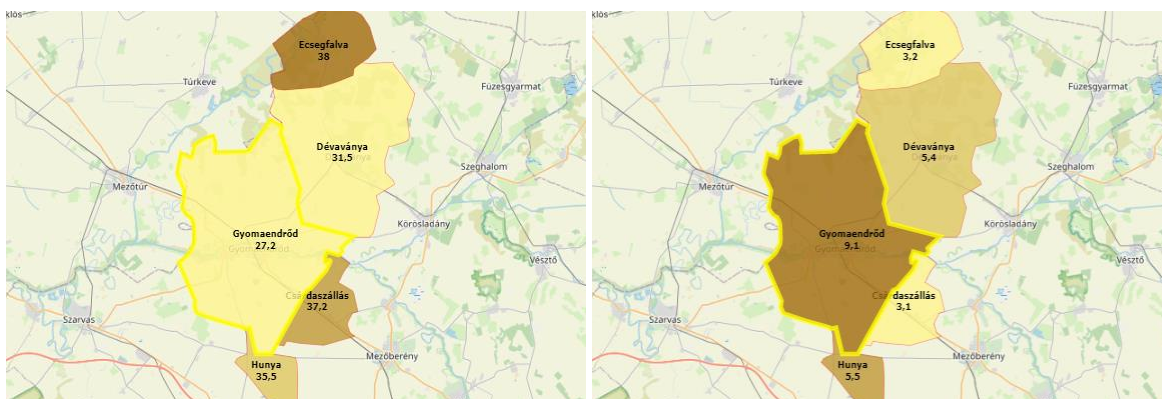
8. ábra: 100 lakosra jutó adófizetők száma a Gyomaendrőd járás településein (forrás:TeIR)

Az egy főre jutó nettó belföldi jövedelem folyamatosan emelkedett 2010 és 2019 között az egész országban, azonban a területi különbségek az évtized végén is nagyok maradtak. A Gyomaendrőd járásban 2019-ben 1.015.818 forint, a járási székhely településen 999.066 forint, míg országosan 1.326.708 forint volt az egy főre jutó nettó belföldi jövedelem összege.

Képzettség

Az alábbi ábrán látható, hogy a járáson belül a járásközpontban a legalacsonyabb a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők (27,2%), és a legmagasabb a felsőfokú végzettségűek (9,1%) aránya. Előbbi mutató esetében 29,6% a járási és 25% az országos átlagérték, míg utóbbinál 7,4% a járási és 15,5% az országos átlagérték. Mindez azt mutatja, hogy a járási lakosság képzettségi szintje 2011-ben elmaradt az országos szinttől.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

9. ábra: Legfeljebb általános iskola 8. osztályát végzettek és Egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel, mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők a 7 éves és idősebbek arányában (%) – 2011 (forrás: TeIR)

Gazdaság

Békés megye iparilag közepesen fejlett, agrár-ipari jellegű és közepesen urbanizálódott térség. Az agrárszféra a megyei kedvező adottságok miatt relatíve jelentősnek mondható. A megye legfőbb természeti kincse a termőföld. Békés megye az egyik legintenzívebben művelt mezőgazdasági területe Magyarországnak. A termőterület 97%-át a mezőgazdaság hasznosítja, s mindössze 2,4%-a erdő, a többi nádas és halastó. A mezőgazdasága elsősorban gabonatermesztéséről, zöldségtermesztéséről és bizonyos állatfajták tenyésztéséről ismert, kapcsolódó feldolgozóipar nélkül. A mezőgazdasági termelés mellett, a feldolgozó- és könnyűipar jelenléte is jellemző a megyére. Több termálfürdő és tározó, horgásztó, holtág található, amelyek komoly idegenforgalmi szereppel bírnak Békés megyében.

A működő társas vállalkozások számának alakulását vizsgálva azt látjuk, hogy Békés megye legjelentősebb ágazatában – kereskedelem, gépjárműjavítás – jelentősen csökkent a működő társas vállalkozások száma a vizsgált időszakban. Míg 2015-ben 1.647 darab, addig 2019-ben már csupán 1.561 darab társas vállalkozás működött ebben a szektorban, vagyis a csökkenés mértéke 5,22% volt. Szintén nagyobb mértékű csökkenés regisztrálható a második legjelentősebb – szakmai-, műszaki-, tudományos tevékenység – ágazatban, ahol 4,46%-os csökkenéssel 2015 és 2019 között 962 darabról 919 darabra esett vissza a vállalkozások száma.

A megye más ágazataiban kedvezőbb tendenciák figyelhetők meg a vizsgált időszakban. Az építőiparban jelentős mértékben, 583 darabról 645 darabra emelkedett a működő társas vállalkozások száma, vagyis a bővülés mértéke 10,63% volt. Ezzel párhuzamosan az ingatlanügyletek szektor is komoly bővülést tudott felmutatni (8,97%), de jelentős növekményt mutat 2015 és 2019 között a mezőgazdaság (4,5%), és a szállítás, raktározás (6,4%) ágazat is.

A járásban viszonylag magas a mezőgazdaságban regisztrált vállalkozások aránya (2014:63,1%, országosan: 27,4%), illetve az ipar-, építőiparban regisztrált vállalkozások aránya (2014: 8%). A mezőgazdasági vállalkozások aránya különösen a kisebb településeken magas (pl. Hunya: 86,4%), míg Gyomaendrődön 54,5%.

Békés megyében a koronavírus okozta járvány első, 2020 tavaszi hulláma idején sok kereskedelmi szálláshely zárva tartott a korlátozó intézkedések hatására, és vendégforgalmukat nyáron is visszafogta az emberek csökkenő utazási hajlandósága, szeptembertől pedig a fertőzés ismét fokozódó terjedése és a külföldiek beutazására vonatkozó szigorítás. Ennek következtében 2020 I–III. negyedévében a szállodákban, panziókban,

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

kempingekben, üdülőház telepeken, közösségi szálláshelyeken a vendégek (139 ezer) és az általuk eltöltött vendégéjszakák (361 ezer) száma 38, illetve 41%-kal csökkent az előző év azonos időszakához képest.

A megye, a felvevőpiacok szempontjából nem túl kedvező földrajzi elhelyezkedés és megközelíthetőség, valamint a viszonylag rossz infrastrukturális adottságok miatt sajnos kevésbé vonzó a külföldi tőke számára.

1.2 Területfejlesztési dokumentumokkal való összefüggések vizsgálata

Az Integrált Településfejlesztési Stratégia készítésének kereteit számos fejlesztéspolitikai dokumentum meghatározza, melyekhez igazodni, illeszkedni szükséges. Ezek a következők:

- EU2020 Stratégia
- 2021-2027-es Uniós kohéziós politika
- Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (továbbiakban: OFTK), ami a 1/2014. (I.3.) OGY határozat mellékleteként került elfogadásra,
- Békés Megye Területfejlesztési Koncepció (2021-2030) Békés Megye Közgyűlésének 60/2021. (V. 17.) sz. BMÖ határozattal elfogadva,
- Békés Megye Területfejlesztési Program (2021-2027) Békés Megye Közgyűlésének 60/2021. (V. 17.) sz. BMÖ határozattal elfogadva.

1.2.1 EU2020 Stratégia

Az „Európa 2020” az Európai Unió 2010-ben útnak indított, 10 évre szóló növekedési és foglalkoztatási stratégiája. Célja, hogy az EU gazdasága intelligens, fenntartható és inkluzív legyen. E három, egymást kölcsönösen erősítő prioritás azt hivatott elősegíteni, hogy az Unióban és a tagállamokban magas legyen a foglalkoztatottság és a termelékenység, és erősödjön a társadalmi kohézió. Az EU öt célt tűzött ki maga elé a foglalkoztatás, az innováció, az oktatás, a társadalmi befogadás és az éghajlat/energiapolitika területén, amelyeket 2020-ig kíván megvalósítani. Mindegyik tagállam saját nemzeti célokat fogadott el az említett szakterületeken. Az EU2020 Stratégia három fő pillére: Az Intelligens növekedés (innováció, oktatás, digitális társadalom), a Fenntartható növekedés (éghajlat, energia és mobilitás, versenyképesség) és az inkluzív növekedés (foglalkoztatás és készségek, szegénység elleni küzdelem). Az EU2020 Stratégia kiemelt célkitűzései:

- A foglalkoztatás szintjének a jelenlegi 69 %-ról legalább 75 %-ra növelése a 20–64 évesek körében.
- A K+F beruházások mértékének a GDP 3 %-ára történő emelését kitűző cél megvalósítása, elsősorban a magánszektor K+F beruházásaira érvényes feltételek javításával; az innováció mérésére alkalmas új mutató kidolgozása.
- Az üvegházhatású gázok kibocsátásának legalább 20 %-os csökkentése az 1990-es szinthez képest, vagy megfelelő feltételek esetén a kibocsátás 30 %-os csökkentése; a megújuló energiaforrások arányának 20 %-ra történő növelése a végső energiafogyasztásban, valamint az energiahatékonyság legalább 20 %-os növelése.
- Az iskolából kimaradók arányának a jelenlegi 15 %-ról 10 %-ra csökkentése, és a felsőoktatási végzettséggel rendelkezők arányának 31 %-ról legalább 40 %-ra növelése 2020-ig a 30–34 éves korosztály körében.
- Az országos szegénységi küszöbök alatt élő európaiak számának 25 %-os csökkentése, 20 millió ember kiemelése a szegénységből

Mindehhez kapcsolódva a Nemzeti Reform Program vállalásai a következők:

- a 20–64 évesek foglalkoztatási rátájának a jelenlegi 60%-ról legalább 75%-ra növelése;
- a kutatás-fejlesztési ráfordítások bruttó hazai termékhez viszonyított szintjének 1,8%-ra növelése;
- az üvegházhatású gázok kibocsátásának legfeljebb 10 százalékos növekedését a 2005. évi szinthez képest; a teljes energiafelhasználáson belül a megújuló energiaforrások részarányának 14,6 százalékra történő növelését; a 10 százalékos energia megtakarítás elérése;
- a felsőfokú vagy annak megfelelő végzettséggel rendelkezők arányának 30,3 százalékra növelését a 30-34 éves népességben belül;
- az oktatásban, képzésben nem részesülő, legfeljebb alsó középfokú végzettséggel rendelkezők arányának 10 százalékra csökkentését a 18-24 éves népességben belül;
- a szegénységben vagy társadalmi kirekesztettségben élő népesség számának 450 000 fővel való csökkentését, amely 5 százalékpontos csökkentést jelent.

1.2.2 2021-2027-es Uniós kohéziós politika

A 2021-es év kezdetével új Európai Uniós tervezési időszak vette kezdetét. A 2021-2027-es tervezési időszakban az Uniós és hazai fejlesztési hangsúlyok megváltoztak. A Széchenyi 2020 programot követő Széchenyi Terv Plusz, Magyarország Partnerségi Megállapodásán keresztül, az Unió kohéziós politikájában lefektetett 5 szakpolitikai célkitűzés végrehajtásáért felel, melyek az alábbiak:

- 1) egy intelligensebb Európa az innováció, a digitalizálás, a gazdasági átalakulás, valamint a kis- és középvállalkozások támogatása révén;
- 2) egy olyan, zöldebb, karbonmentes Európa, amely végrehajtja a Párizsi Megállapodást, valamint beruház a tiszta energiaforrásokra való átállásba, a megújuló energiaforrásokba és az éghajlatváltozás elleni küzdelemben;
- 3) egy jobban összekapcsolt Európa, amely stratégiai szállítási és digitális hálózatokkal rendelkezik;
- 4) egy szociálisabb Európa, amely megvalósítja a szociális jogok európai pillérét, valamint támogatja a minőségi foglalkoztatást, az oktatást, a készségeket, a társadalmi befogadást és az egészségügyi ellátáshoz való egyenlő hozzáférést;
- 5) egy, a polgáraihoz közelebb álló Európa, amely szerte az EU-ban támogatja a helyileg irányított fejlesztési stratégiákat és fenntartható városi fejlődést.

1.2.3 Kapcsolódás az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióhoz (OFTK)

Az OFTK – felszámolva az ágazati (Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió) és a területi (Országos Területfejlesztési Konceptió) fejlesztés dualitását - a kormányzati fejlesztéspolitika 2030, illetve 2014- 2020 között megvalósítandó stratégiai céljait, prioritásait jelöli ki. A koncepcióban foglaltak szerint Magyarország 2030-ban Kelet-Közép-Európa egyik vezető gazdasági és szellemi központja lesz, lakosságának biztonságos megélhetést biztosító, az erőforrások fenntartható használatára épülő versenyképes gazdasággal, azzal összefüggésben gyarapodó népességgel, megerősödött közösségekkel, javuló életminőséggel és környezeti állapottal. Ennek érdekében az OFTK négy hosszú távú, 2030-ig szóló átfogó fejlesztési célt, valamint 13, az átfogó célokénál egyenként jóval szűkebb tárgykorú ágazati és területi specifikus célt fogalmaz meg.

Az OFTK is megemlíti, hogy a közlekedési kapcsolatok hiányosak, illetve felújításra, bővítésre szorulnak. Jelenleg a hazai közúthálózat minőségi jellemzői (teherbírása, balesetveszélyessége), valamint a gyorsforgalmi úthálózat alacsony kiépítettsége nem elégítik ki a növekvő tranzit- és belföldi forgalmi igényeket. Az alacsony sűrűség következtében az ország egyes kistérségeiből másfél órányira van a legközelebbi autópálya, és ez jelentősen visszafogja a gazdasági növekedést. Az épülő M44-es autópálya jelentősen csökkentheti a térség és Gyomaendrőd elérhetőségét, illetve a fővárostól való időbeli távolságát. Jelenleg az elkészült szakasz a

megyeszékhely gyorsabb megközelítését tudja támogatni. Jelenleg Budapest (175 km távolság) továbbra is a Mezőtúr, Törökszentmiklós (46-os út) M4 vonalon érhető el leggyorsabban, mintegy 2 óra 18 perc alatt a Google útvonaltervezőjének adatai szerint.

Az OFTK rögzíti a régóta fennálló problémát, mely szerint oldani kell az úthálózat főváros központúságát. A sugaras rendszer helyett egy hálós szerkezetre van szükség, amely sokkal hatékonyabb fejlesztési potenciállal rendelkezik. Ennek érdekében számos terv készült, a legfontosabbak egyike az M4-M8-as autópálya kiépítése és összekötése, valamint az M9 megépítése.

Az országos gyorsforgalmi úthálózatban az M9 jelentős szerepet tölt be a Budapest központú (M1, M2, M3, M5, M6, M7) sugaras szerkezetből fakadó M0 túlterheltség csökkentésében, a hiányzó gyűrű irányú kapcsolat megteremtésével. Teljes kiépítésével igen jelentőssé válik a térségföltáró, gazdaságélénkítő szerepe. Az M9 lehetőséget kínál a fejletlenebb országrészek – köztük Békés megye – fölzárkóztatására, azok bekapcsolásával a gyorsforgalmi úthálózatba.

Az OFTK is megemlíti, hogy Békés megye jelentős természeti értékekkel, turisztikai vonzerővel rendelkezik, kulturális örökségét a nemzetiségek színesítik. A kiemelkedően jó agráradoottságok miatt kiemelkedő mezőgazdasága elsősorban gabonatermesztéséről, zöldségtermesztéséről és bizonyos állatfajták tenyésztéséről ismert, kapcsolódó feldolgozóipar nélkül.

A megye kül- és belföldi tőkevonzó képessége egyaránt alacsony, az egy főre jutó GDP-t tekintve a harmadik legrosszabb helyzetű. A rendszerváltás óta a megye munkaerő megtartó képessége folyamatosan romlik, a munkaképes korú lakosság egyre növekvő számban hagyja el a térséget. A foglalkoztatottak folyamatosan és jelentősen csökkenő aránya az utóbbi években csekély növekedést mutat, amelyhez minimálisan javuló munkanélküliségi mutatók társultak.

A fejlesztési dokumentum a térség fejlesztési irányaként a következőket jelöli meg:

- Az infrastruktúra fejlesztése: a megközelíthetőség és a logisztikai feltételek javításával, a térségi kohézió erősítésével, minőségi környezet kialakítása mellett.
- Gazdaság- és vidékfejlesztés: munkahelyteremtés ösztönzésével a hozzáadott érték növelése, hungarikumok támogatása, környezetkímélő energiatermelés, valamint az öko-, horgász-, vadász-, kerékpár- és egészségturizmus fejlesztése.
- Társadalmi megújulás: a szakképzés gazdasági igényekhez alakításával, a civil együttműködések erősítésével és a helyi kulturális értékek megőrzésével.
- Környezeti fenntarthatóság segítése az épített és természeti környezet védelme, a környezetbarát hulladékgazdálkodás, -újrahasznosítás fejlesztése és a megújuló energiákra épülő termelés és fogyasztás támogatása által.
- Határon átnyúló együttműködések segítése a gazdaságfejlesztés támogatásával, együttműködési programok szervezésével és helyi termékekre épülő piac beindításával.
- Békéscsaba fejlesztése, különös tekintettel az élelmiszer alapanyag előállítására és –feldolgozásra, valamint a gasztroturizmusra.

Gyomaendrőd, korábbi időszakra vonatkozó integrált településfejlesztési stratégiájának célrendszerében, adottságainak megfelelően reagált a fenti szakpolitikai célmeghatározásokra. A 2014-2020-as időszakra a következő jövőkép került meghatározásra: „A város népességmegtartó erejének növelése a lakosság életkörülményének, életszínvonalának javításával, a kulturális és természeti értékek, különösen a holtág-rendszer megőrzését szem előtt tartó stabil gazdasági háttérben”. A célrendszer fókuszál egyrészt „a helyi

gazdaság versenyképességének fokozására, értékteremtő foglalkoztatásra és az aktivitás növelésére” (Átfogó cél 1), másrészt a „lakosság életkörülményeinek javítására, a meglévő társadalmi különbségek csökkentésére” (Átfogó cél 2.), valamint a természeti környezet megőrzésére, a környezettudatosság fejlesztésére, az energiahatékonyság javítására (Átfogó cél 3.). A stratégia az átfogó célok mellett 4 tematikus célt határozott meg, melyek közül az első a „helyi gazdaság infrastrukturális környezetének fejlesztését”, a második a „turizmus fejlesztését”, a harmadik a „népességmegtartó képesség javítását”, míg a negyedik a „fenntartható, élhető, minőségi környezet kialakítását” jelöli ki célként.

1.2.4 Kapcsolódás a Békés Megye Területfejlesztési Koncepciójához és Programjához

Noha Békés megye gazdasági-társadalmi mutatói elmaradnak az országos átlagtól, a térségben rendelkezésre álló erőforrások jobb felhasználásával jelentős javulás érhető el az általános teljesítményt illetően. A Békés Megye Területfejlesztési Koncepciójában (elfogadva a 60/2021 (V. 17.) sz. közgyűlés elnökének határozatával) rögzített jövőkép, valamint az ehhez illeszkedő célok elérésének egyértelmű feltétele a helyi társadalmi-gazdasági erőforrásoknak a korábbinál intenzívebb aktivizálása, a természeti erőforrások fenntartható, bölcs és takarékos használata. Mindennek eredményeként, a térségre jellemző értékek kiaknázásával lehetővé válik a megye új fejlődési pályára állítása.

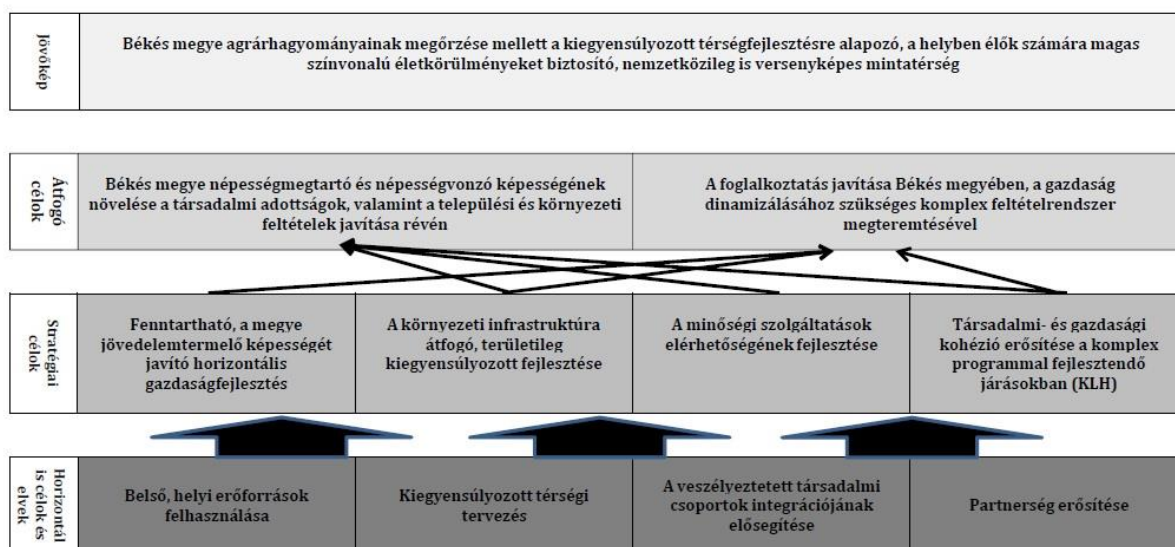
A területfejlesztési koncepcióban, és az ehhez illeszkedő programokban bemutatott fejlesztéseknek hozzá kell járulniuk a társadalmi és térségi kohézió erősítéséhez, a szegénység és a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentéséhez, a közösségek összetartozó erejének előmozdításához, a diszkrimináció minden formája elleni küzdelemhez. A dokumentumokban rögzített célkitűzéseknek támogatniuk kell az intézmények és szolgáltatások kohéziót növelő szerepét. Oldani szükséges a város és vidék között meglévő esetleges konfliktusokat, a javasolt megoldásoknak a térségi versenyképesség javítása mellett a felzárkóztatást, a periférikus területek helyzetének jobbítását egyszerre kell szolgálnia. A rögzített célok teljesülését az egyes ágazati és területi szereplők eltérő módon és eltérő mértékben tudják támogatni. Éppen ezért fontos, hogy a tervezési munka során minden érintett a képességeinek, adottságainak megfelelő hozzájárulást tegye meg.

Békés megyében a munkanélküliek aránya országos összehasonlításban továbbra is magas, melyhez a munkaképes korú népesség alacsony iskolai végzettsége és a diplomások országos átlagnál alacsonyabb aránya is hozzájárul. A leghátrányosabb helyzetű térségekben ráadásul a munkaerőpiacról való kihullás, a tartós munkanélküliség a megyei értékekhez viszonyítva is kedvezőtlen egészségügyi és szociális paraméterekkel társul. Ez, valamint a helyi roma lakosság esetében megjelenő szegénységi és mélyszegénységi mutatók előtérbe helyezik az átfogó társadalmi integrációs szempontok érvényesítésének szükségességét.

A tervezési dokumentumok tartalma átfogó ágazati és helyi társadalmi egyeztetés keretében kerül véglegesítésre, melynek kereteit Partnerségi Terv rögzíti. A programozási munka során kiemelt szempont az egyes területi- és ágazati szereplők érdekeinek megismerése, ezek összehangolása és érvényesítése az elkészülő szakmai anyagokban. A partnerségi folyamat során hangsúlyos szerepet kapott Békéscsaba MJV, mint kiemelt térségszervező település, valamint a gazdasági centrum városok elképzeléseinek megismerése és beépítése a szakmai dokumentumokba. A területfejlesztési koncepció, és az ehhez kapcsolódó stratégiák és programok hatékony megvalósítása érdekében építeni szükséges a városok közötti - erőforrásokkal is megalapozott - hálózatos együttműködésre, a város és vonzáskörzete között meglévő kapcsolatok erősítésére. A gazdaság dinamizálásának is az alapja a vállalkozások, illetve a gazdaságot közvetlenül kiszolgáló intézményeinek valós partnerségen alapuló együttműködése. A partnerségek ösztönzése nem csupán megyén belül, hanem a határokon átnyúló viszonylatban is fontos, és kiterjesztendő nem csupán a program előkészítő munkálatokra, de a megvalósítás időszakára is.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Békés Megye Területfejlesztési Programja (elfogadva a 60/2021 (V. 17.) sz. közgyűlés elnökének határozatával) kiemelt célként fogalmazza meg a negatív folyamatok lassítása, megállítása érdekében átgondolt, egymást erősítő fejlesztési célok és beavatkozások rögzítését. Az elkövetkező időszakban elengedhetetlen a megye népességének csökkenését generáló kedvezőtlen tényezők javítása. Ennek egyik kiemelt elemeként elő kell segíteni a gazdaság erősödését, megteremtve annak külső és belső feltételeit. A fiatal népesség megtartása csak a gazdaság fejlesztésén és kedvező, vonzó munkahelyteremtésen keresztül érhető el. Ehhez – egyik elemként – be kell kapcsolni a megyét az országos közlekedési kapcsolatok fő áramába és megfelelő lehetőségeket kell teremteni a cégek leteleüléséhez és működéséhez.

10. ábra Békés megye fejlesztési célrendszere (forrás: Békés Megye Területfejlesztési Koncepciója, 2021-2027)

A területfejlesztési koncepció és a program is külön célkitűzésként, illetve önálló prioritáson belül kezeli a „Komplex programmal fejlesztendő járásokat”, a Mezőkovácsházai és Sarkadi járást. A Gyomaendrődi járást a „Járási szolgáltató központ települések és várostárségük” horizontális fejlesztési irány mentén emeli ki a megyei program.

A területfejlesztési koncepció kiemeli továbbá, hogy a területi kohézió biztosítása érdekében kiemelt jelentősége van annak, hogy a tervezett fejlesztési programok előkészítése és megvalósítása során törekedjenek a megyén belül lebonyolítandó egyéb fejlesztési elképzelésekkel való illeszkedés biztosítására.

1.2.5 Egyéb térségi fejlesztési koncepciókhoz, programokhoz való kapcsolódás

Békés Megye Kistérségi Komplex Környezetvédelmi Programja

Az 1995. évi LIII. törvény előírja a települések és a megyei önkormányzatok számára a környezetvédelmi program készítését. A Békés Megyei Önkormányzati Hivatal ennek megfelelően készítette el a SZTE Természeti Földrajzi Tanszékevel a Békés Megye Kistérségi Komplex Környezetvédelmi Programját, melyet 2008-ban vizsgáltak felül.

A megye környezetvédelmi stratégiai programjai:

- Árvíz- belvízvédelem fokozása

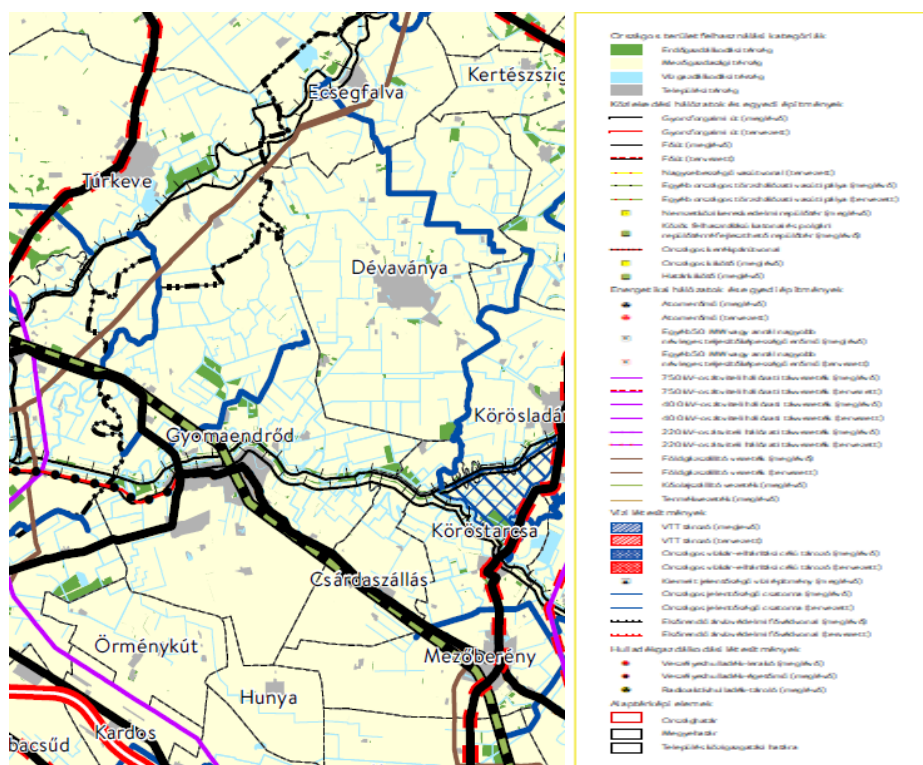
Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
 HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

- Korszerű hulladékgazdálkodás
- Ivóvíz minőségének javítása
- Szennyvíz hálózat kiépítése
- Holtág rehabilitáció
- Maros hordalékkúp vízbázisának védelme
- A megye erdőszűségének fokozása
- Környezetbarát mezőgazdaság
- A megújuló energiaforrások kiaknázása, fejlesztése
- Társadalmi tudatformálás

1.3 A területrendezési tervekkel való összefüggések vizsgálata

1.3.1 Országos Területrendezési Terv (OTrT)

Az OTrT az Ország Szerkezeti Tervét, valamint az Országos Övezeti Tervet és az ezekre vonatkozó szabályokat foglalja magában. Az ország területrendezési terve meghatározza az országos terület-felhasználás rendszerét, a települések térbeli rendjét, az országos műszaki infrastruktúra-hálózatok és egyedi építmények térbeli rendjét, és ezek összefüggéseit. Az alábbi ábra az országos területrendezési terv térképi melléklete, szerkezeti terve Gyomaendrődre és a környező településekre vonatkozóan:

11. ábra OTrT 2. számú melléklet, Az Ország Szerkezeti Terve (forrás: OTrT)

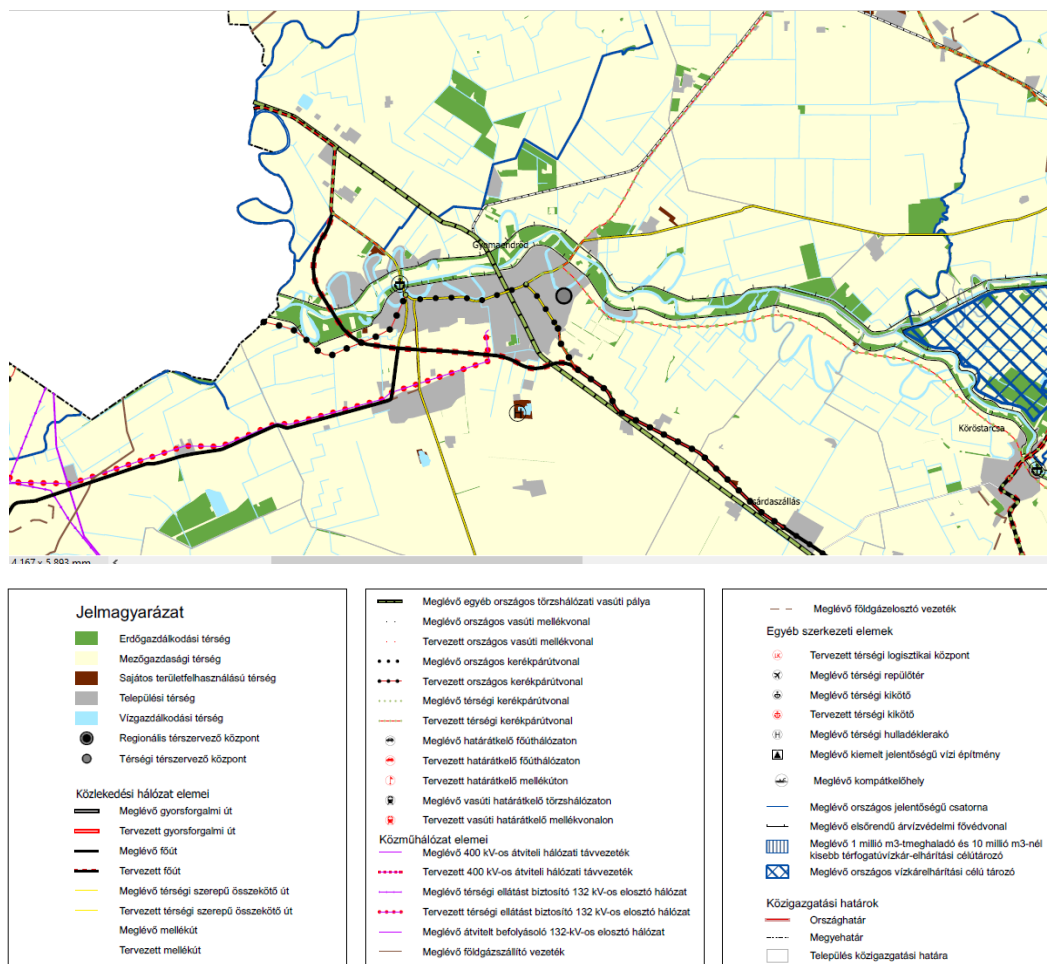
A település területének a települési térségen kívüli legnagyobb része a mezőgazdasági térség, kisebb része erdőgazdálkodási térség. Az OTrT szerkezeti terve emellett országos jelentőségű meglévő csatornát egyéb meglévő országos törzshálózati vasúti pályát, meglévő fűtőt és elsőrendű árvízvédelmi fővédvonalat jelez

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
 HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Gyomaendrődön. A város közigazgatási területének északi részén földgázszállító vezeték áthaladását, valamint keleti irányból országos kerékpárútvonal városban csatlakozását is jelzi még a térkép.

1.3.2 Békés Megye Területrendezési Terve

Békés Megye Területrendezési Terve (BMTrT) Békés megye szerkezeti tervét, valamint övezeti tervét és az ezekre vonatkozó szabályokat foglalja magában. Békés Megye szerkezeti terve Gyomaendrődre vonatkozóan az alábbiakat tartalmazza:

12. ábra BMTrT szerkezeti tervlap kivonata (forrás: BMTrT)

A BMTrT - a készítésére vonatkozó tartalmi követelményeket rögzítő 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet előírásaival összhangban - térségi területfelhasználási kategóriákat alkalmaz.

1.3.2.1 Az OTTrt és a BMTrT övezeti tervei

Országos Övezeti Terv tervlapjait az 2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről 3. számú melléklet (hatályos: 2019. 03. 15-től) tartalmazza, míg a Békés Megye Területrendezési Tervéről szóló 6/2020. (VII. 2.) önkormányzati rendelet 2020. augusztus 1-től lépett hatályba.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

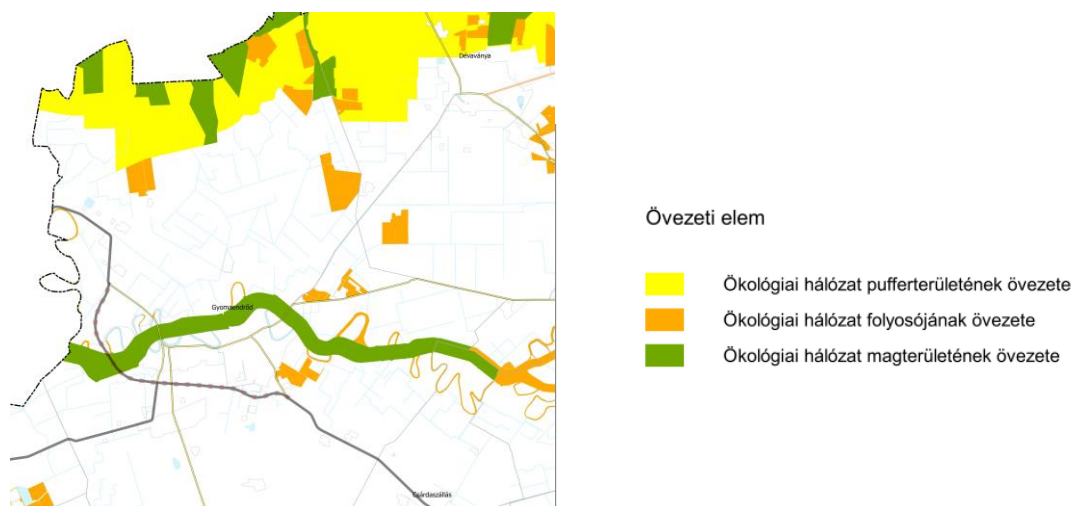
A BMTTrT 3. melléklete alapján Gyomaendrőd érintettsége az alábbi pontokon mutatható ki:

- Az országos és térségi jelentőségű közlekedési infrastruktúra hálózatok és a térbeli rendjük szempontjából meghatározó települések felsorolása:
 - 1.1.3.1. Távlati főutak, meglévő szakaszok: 443. sz. főút: Gyomaendrőd (46. sz. főút) – Szarvas (44. sz. főút), (Törökszentmiklós (4. sz. főút) – Mezőtúr) – Gyomaendrőd – Mezőberény (R47. sz. főút)
 - 1.1.3.3. Meglévő főutak tervezett településselkerülő szakaszai: 46. sz. főúton Gyomaendrőd, Mezőberény
 - 1.1.4.1: Meglévő térségi szerepű összekötő utak: 4232. j. út: Körösladány (R47.sz. főút) – Gyomaendrőd; Gyomaendrőd (46 sz. főút tervezett elkerülő szakasza) – Gyomaendrőd (46 sz. főút megszűnő szakasza); Gyomaendrőd (46. sz. főút [Nyugat]) – Gyomaendrőd (46. sz. főút [Kelet]); 4642. j. út: Kondoros (44. sz. főút) – Gyomaendrőd
 - 1.1.4.3: Meglévő egyéb mellékutak: 42133. j. út: Dévaványa (4205. j. út) – Gyomaendrőd; 4231. j. út: Dévaványa (4205. j. út) – Gyomaendrőd (4232. j. út)
 - 1.2.1. Országos kerékpárút törzshálózati vonalak, meglévő szakaszok: 1.2.1.3. 43.: Körös völgyi kerékpárút: (Románia) – Gyula – Békéscsaba – Békés – Mezőberény – Gyomaendrőd – Szarvas – (Öcsöd – Csongrád – Kiskunfélegyháza – Bugacpusztaháza); 1.2.1.3.1. Meglévő szakaszok: Gyomaendrőd
 - 1.2.2.1. Térségi kerékpárútvonal, meglévő szakasz: Gyomaendrőd; 1.2.2.2: tervezett szakasz: Gyomaendrőd – (Mezőtúr); Gyomaendrőd – Békés; Köröstarcsa – Körösladány – Dévaványa – Gyomaendrőd
 - 1.3.2.1. Meglévő országos vasúti mellékvonalak: 127 (1) Gyoma – Szeghalom
 - 1.6.1. Meglévő térségi kikötők: Gyomaendrőd
 - 3. Meglévő térségi hulladékgazdálkodási létesítmények: Gyomaendrőd (hulladéklerakó)
 - 4.5. Tervezett térségi ellátást biztosító 132 kV-os főelosztó vezeték: Szarvas – Gyomaendrőd
 - 5.2. Meglévő földgázelosztó vezetékek: (Mezőtúr) – Szarvas – Gyomaendrőd
 - 6.2. 1 millió m³-t meghaladó és 10 millió m³-nél kisebb térfogatú vízkár-elhárítási célú tározás és fejlesztési lehetősége: Peresi-holtág, Gyomaendrőd
 - 6.4. Meglévő országos jelentőségű csatornák: Malomzug–Simafoki-csatorna: (Túrkeve) – Mezőtúr/Gyomaendrőd; Telki–Peresi-csatorna: Gyomaendrőd

A BMTTrT 4. számú melléklet alapján – összhangban az OTTrT-ben rögzítettekkel, Gyomaendrőd övezeti érintettsége az alábbiak szerint alakul:

Ökológiai hálózat magterületének övezete, a hálózat ökológiai folyosójának övezete és a hálózat pufferterületének övezete (2018. évi CXXXIX. törvény – országos övezetek ökológiai hálózat magterületének övezete: 2018. CXXXIX tv. 25. § ökológiai hálózat ökológiai folyosójának övezete: 2018. CXXXIX tv. 26. § ökológiai hálózat pufferterületének övezete: 2018. CXXXIX tv. 27. §) Gyomaendrőd környezetében.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

13. ábra: 4.1. melléklet: Ökológiai hálózat magterületének övezete, a hálózat ökológiai folyosójának övezete és a hálózat pufferterületének övezete (forrás: BMTrT)

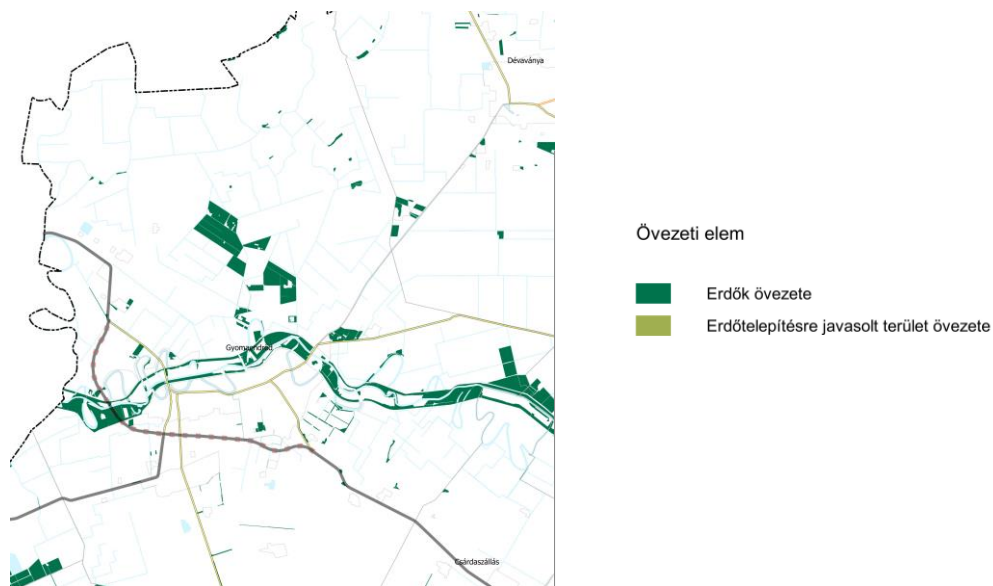
Kiváló termőhelyi adottságú szántók (2018. évi CXXXIX. törvény – országos övezetek kiváló termőhelyi adottságú szántók övezete: 2018. CXXXIX tv. 28. §) és jó termőhelyi adottságú szántók (4.3 melléklet szerint) Gyomaendrőd közigazgatási területének déli részén találhatóak.

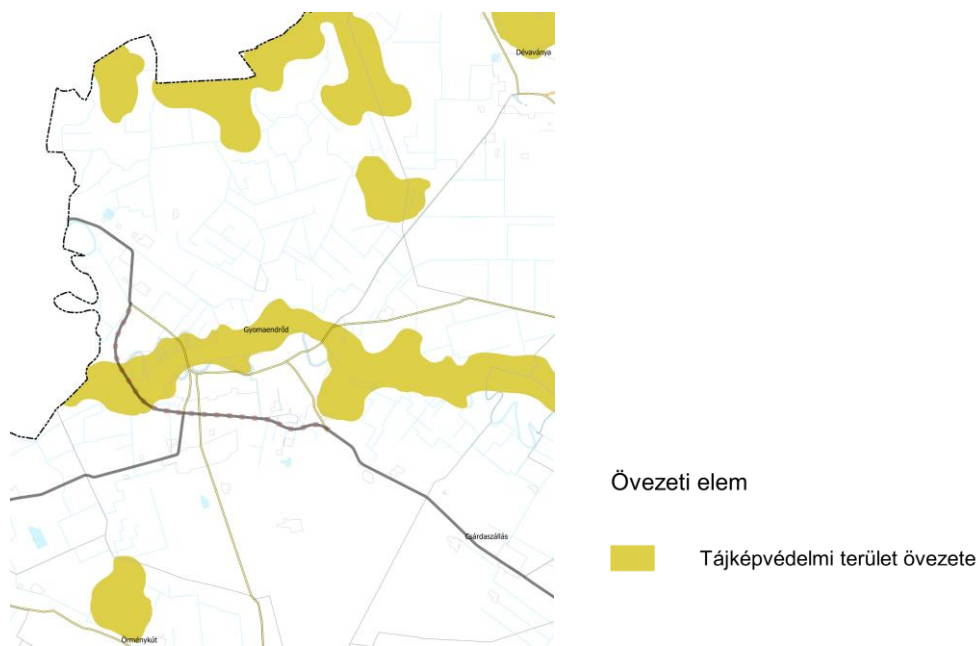
14. ábra: 4.2. melléklet: Kiváló termőhelyi adottságú szántók területe (forrás: BMTrT)

Erdők övezete (2018. évi CXXXIX. törvény – országos övezetek erdők övezete: 2018. CXXXIX tv. 29-30. §) szerint. A térkép az erdőtelepítésre javasolt övezeteket is bemutatja, ebből a szempontból Gyomaendrőd nem érintett.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

15. ábra: 4.4 melléklet: Erdők övezete (forrás: BMTrT)

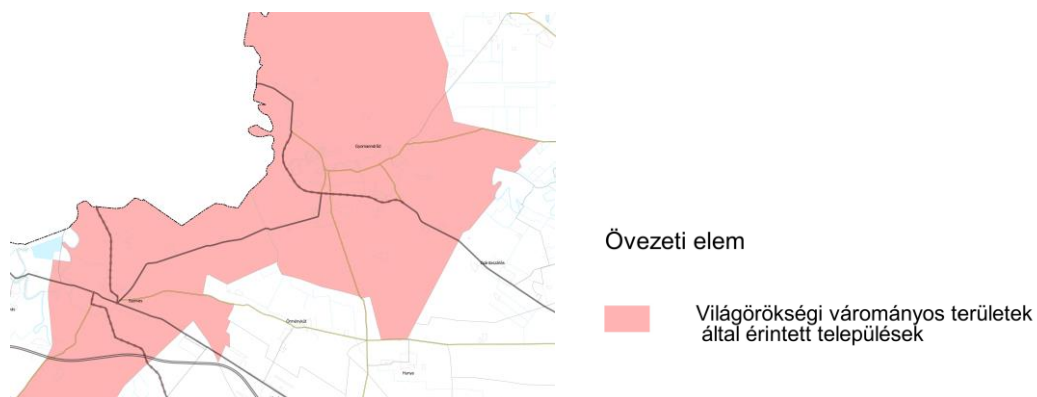

16. ábra: 4.5 melléklet: Tájképvédelmi terület övezete (forrás: BMTrT)

Tájképvédelmi terület övezete (9/2019 (VI. 14.) MVM rendelet szerint) által Gyomaendrőd jelentős területe érintett.

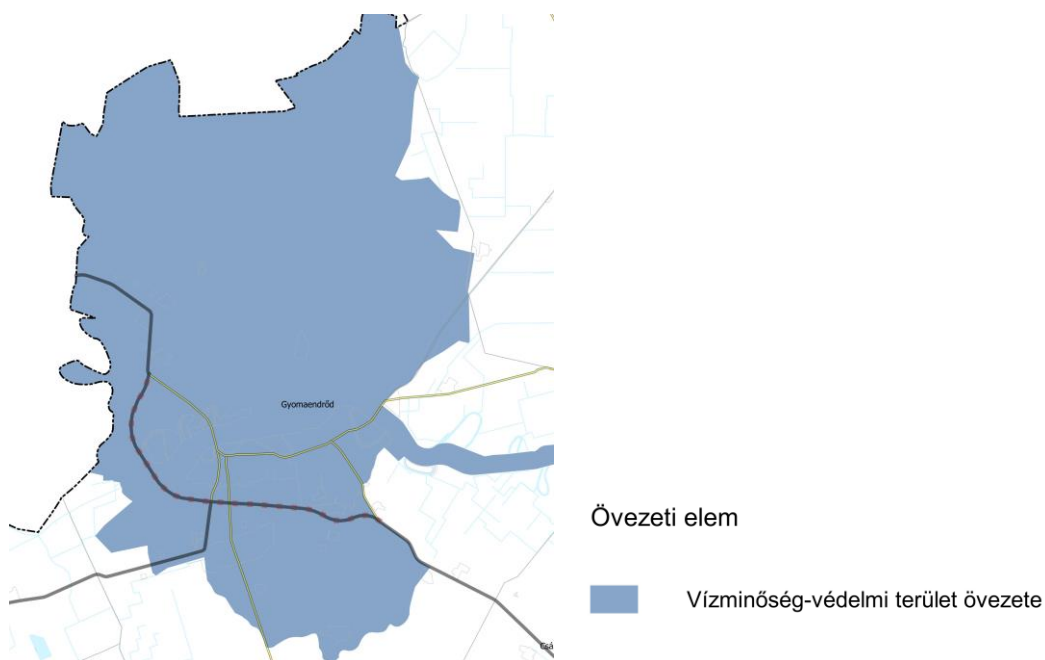
Az alábbi ábra Gyomaendrőd és a szomszédos Szarvas területén mutatja a világörökségi várományos területek övezetét (2018. évi CXXXIX. Törvény) (BMTrT 4.6 melléklet).

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

17. ábra: 4.6 melléklet: Világörökség várományos területek által érintett települések övezete (forrás: BMTTrT)

Vízminőség-védelmi terület övezete (9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet által gyakorlatilag Gyomaendrőd teljes területe érintett (BMTTrT 4.7 melléklet).

18. ábra: 4.7 melléklet: Vízminőség-védelmi terület övezete (forrás: BMTTrT)

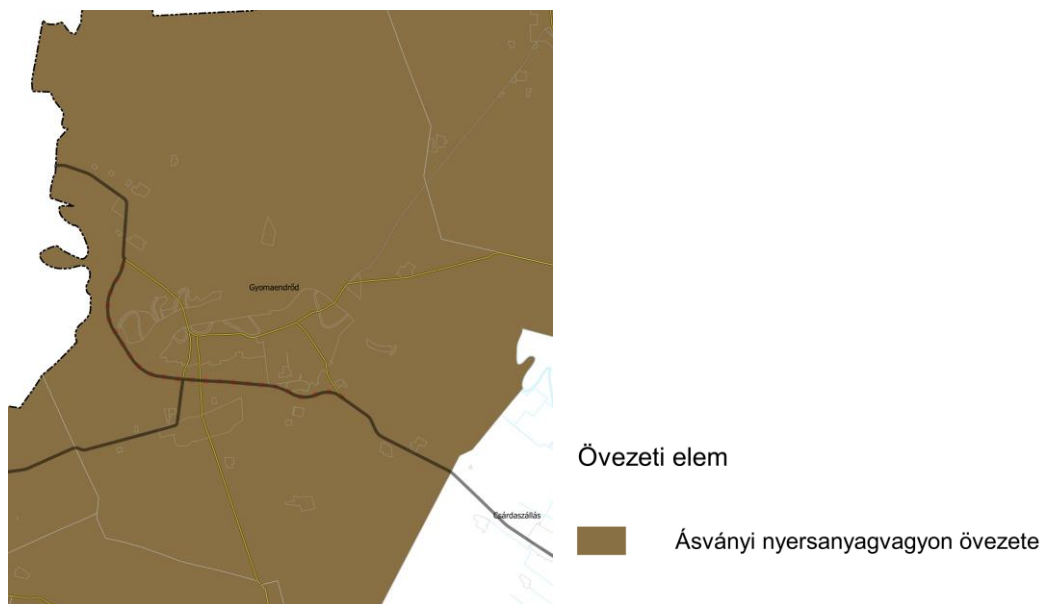

19. ábra: 4.8 melléklet: Nagyvízi meder övezete (forrás: BMTTrT)

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

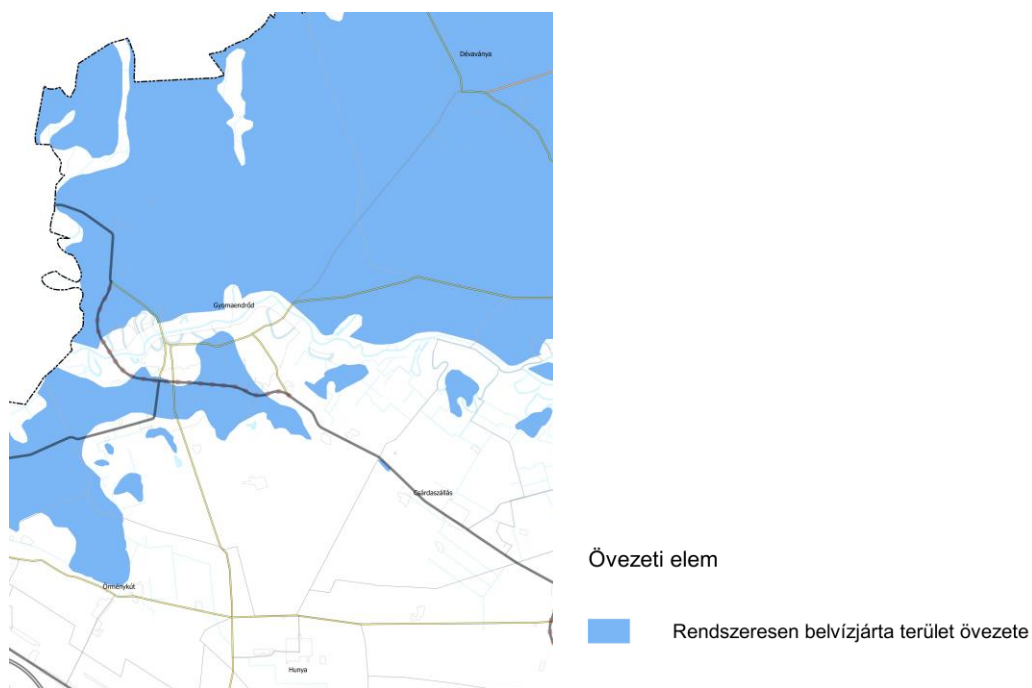
A nagyvízi meder övezete (9/2019. (VI. 14.) MVM rendelet) által Gyomaendrődön a Körös folyó mederterülete érintett (BMTTrT 4.8 melléklet).

Honvédelmi és katonai célú terület övezete (2018. évi CXXXIX Törvény) által Gyomaendrőd nem érintett (BMTTrT 4.9 melléklet).

20. ábra: 4.10 melléklet: Ásványi nyersanyagvagyon övezete (forrás: BMTTrT)

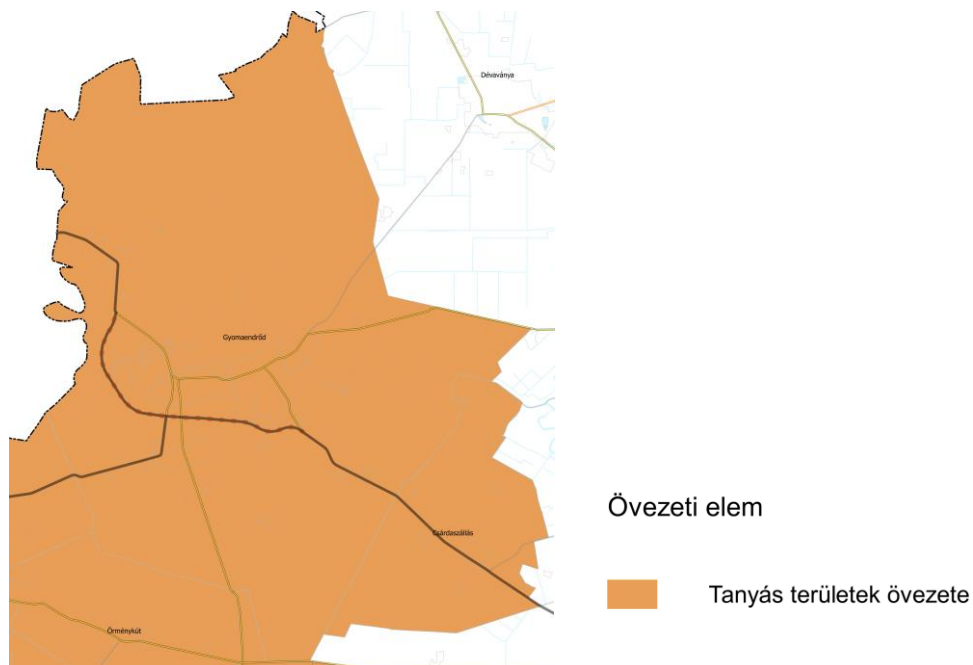
Ásványi nyersanyagvagyon övezete (9/2019. (VI. 14.) MVM rendelet) által a település egész területe érintett (BMTTrT 4.10 melléklet).

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

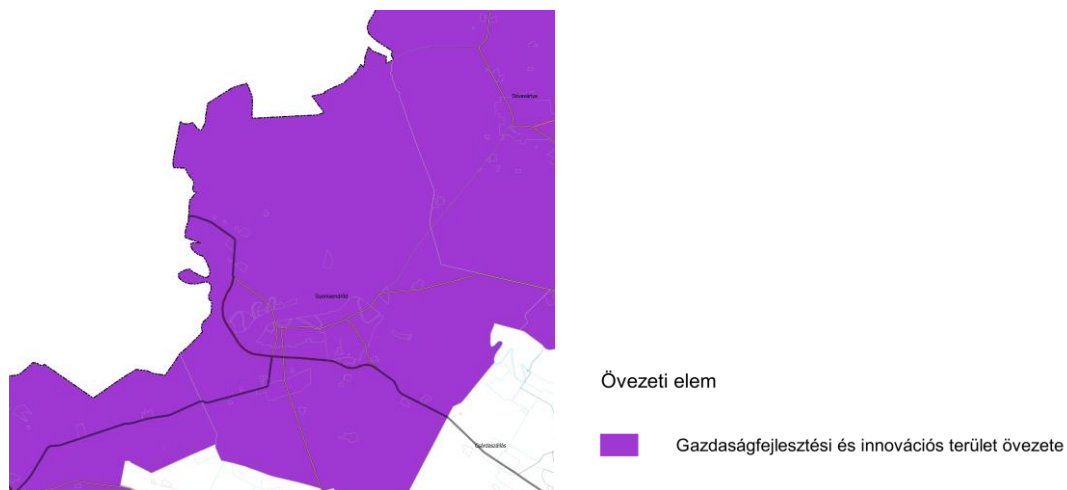
21. ábra: 4.11 melléklet: Rendszeresen belvízjárta terület övezete (forrás: BMTrT)

A fenti térkép a rendszeres belvízjárta terület övezete által érintett területet jelöli (BMTrT 4.11 melléklet).

22. ábra: 4.12 melléklet: Tanyás területek övezete (forrás: BMTrT)

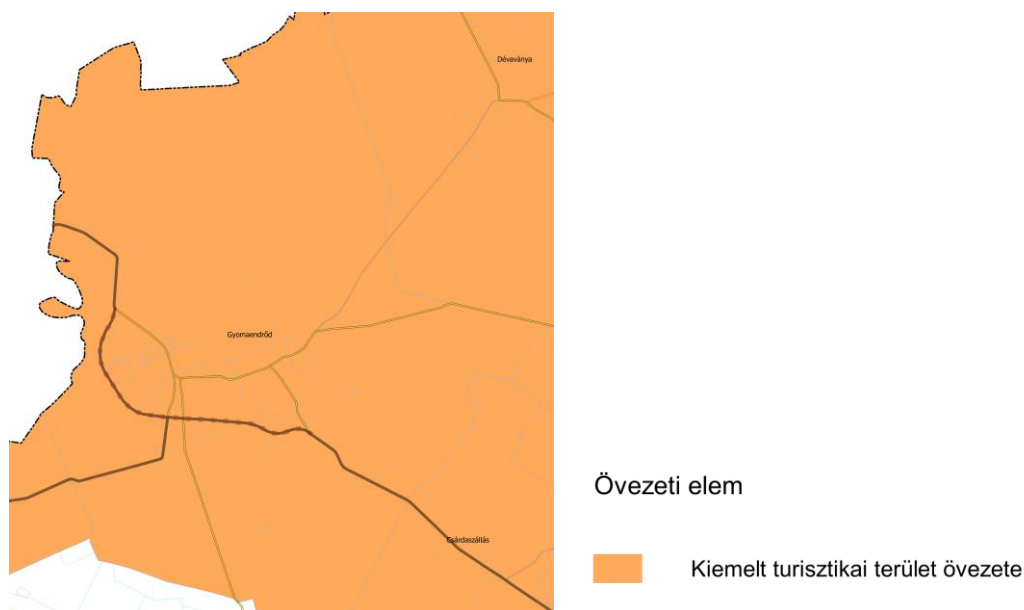
A fenti ábra a tanyás területek övezete által érintett területek mutatja be Gyomaendrődön (BMTrT 4.12 melléklet).

23. ábra: 4.13 melléklet: Gazdaságfejlesztési és innovációs terület övezete (forrás: BMTrT)

Gazdaságfejlesztési és innovációs terület övezete által Gyomaendrődön a fenti területek érintettek (BMTrT 4.13 melléklet).

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

24. ábra: 4.13 melléklet: Kiemelt turisztikai terület övezete (forrás: BMTTrT)

A kiemelt turisztikai terület övezete (KSH adatok alapján a rendezési terv tervezőinek lehatárolása) által Gyomaendrőd teljes területe érintett (BMTTrT 4.14 melléklet).

Az együtt tervezésre javasolt térség övezete által Gyomaendrőd nem érintett (BMTTrT 4.15 melléklet).

1.4 A szomszédos települések hatályos szerkezeti terveinek Gyomaendrőd település fejlesztését befolyásoló megállapításai

Gyomaendrőd városának igazgatási területét délről Örménykút és Hunya, keletről Csárdaszállás, Köröstarcsa és Dévaványa, északról a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Túrkeve, nyugatról ugyancsak a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Mezőtúr, továbbá Szarvas közigazgatási területe határolja.

A szomszédos településeken nincsenek olyan helyi településfejlesztési döntések a településszerkezeti tervekben, melyek Gyomaendrőd fejlesztési irányait, lehetőségeit közvetlenül befolyásolnák. Azt lehet elmondani, hogy a befolyásoló tényezők minden település esetében a közigazgatási határokon áthúzódó természeti adottságokból, továbbá a műszaki infrastruktúra összekötő elemeiből származnak.

Azt is érdemes megemlíteni, hogy ezek között nincsenek olyan elemek, melyek új, tervezett elemek lennének. A fentiekben túl található néhány halom és régészeti lelőhely, mely az igazgatási határokon átnyúlik.

1.5 Hatályos településfejlesztési döntések

1.5.1 A hatályos településfejlesztési koncepció és Integrált Városfejlesztési Stratégia megállapításai Gyomaendrőd Város Településfejlesztési Koncepció (2008)

A város településfejlesztési koncepciója 2008-ban készült, 15-20 évre meghatározott átfogó célja a „város népességmegtartó erejének növelése a gazdasági környezet, illetve a lakosság életkörülményének,

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

életszínvonalának javításával egy a kulturális és természeti értékek megőrzését szem előtt tartó stabil gazdasági háttérben.” A településfejlesztési program az alábbi prioritásokat (programokat) fogalmazza meg:

- Gazdaságfejlesztés
- Idegenforgalom és a kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése
- Városrendezés - az épített és táji környezet védelme, zöldfelület-fejlesztés
- A kommunális ellátottság javítása és a közlekedési infrastruktúra fejlesztése
- Az emberi erőforrás tudás- és készség szintjének fejlesztése, szociális és egészségügyi rendszer erősítése
- Település imázs és marketing, önkormányzati ügyfélrendszer kidolgozása

Gyomaendrőd Város Önkormányzatának Gazdasági programja és fejlesztési terve (2019-2024)

A gazdasági program rövid helyzetelemzést követően bemutatja az Önkormányzat kötelezően és önként vállaltként ellátott feladatait. A feladatok ellátását szolgáló intézményhálózat az alábbi:

- Gyomaendrődi Közös Önkormányzati Hivatal
- Gyomaendrőd – Csárdaszállás – Hunya Kistérségi Óvoda
- Kállai Ferenc Művelődési Központ
- Szent Antal Népház és Művelődési Ház
- Hátár Győző Városi Könyvtár
- Térségi Szociális Gondozási Központ
- Gyomaendrődi Család- és Gyermekjóléti Központ
- Városi Egészségügyi Intézmény
- Zöldpark Gyomaendrőd Nonprofit Kft.
- Gyomaszolg Ipari Park Kft.
- Liget Fürdő Kft.
- feladatellátási (köznevelési) szerződés útján óvodai, bölcsődei feladatok ellátása:
 - Gyermekliget Óvodai Oktató Nonprofit Kft.
 - Tulipános Óvoda Oktató Nonprofit Kft.
 - Szivárvány Gyermekkert Nonprofit Közhasznú Kft.

A város gazdasági helyzetének bemutatása során az alábbiak szerint rögzíti az önkormányzati vagyon szerkezetét:

- Forgalmképtelen törzsvagyon (nem értékesíthető, nem terhelhető, a kötelező feladatok ellátását biztosító vagyon): 9.540.480.- ezer Ft
- Korlátozottan forgalomképes törzsvagyon (meghatározott feltételekkel értékesíthető, illetve megterhelhető vagyon): 3.543.651.- ezer Ft
- Üzleti (forgalomképes) vagyon (szabadon értékesíthető és megterhelhető): 408.909.- ezer Ft

A program rögzíti, hogy az önkormányzat a 2015-2019 közötti időszakban hitelállománnyal nem rendelkezett.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Költségvetési kiadások alakulása: 2017: 3.311.466.- ezer Ft; 2018: 3.588.377.- ezer Ft; 2019: 3.882.449.- ezer Ft.

Költségvetési bevételek teljesítésének alakulása: 2017: 4.614.283.- ezer Ft; 2018: 5.208.834.- ezer Ft; 2019: 4.806.276.- ezer Ft.

A dokumentum bemutatja az előző ciklusban megvalósult és az áthúzódó, folyamatban lévő fejlesztéseket.

A program stratégiai céljai:

- Értékalapú gazdaságfejlesztés
- Térség specifikus brandek fejlesztése
- Társadalmi-gazdasági kohézió erősítése a megye mag- és perifériális helyzetű térségei között
- Természeti és épített értékek, a szellemi és kulturális örökség megóvása, alkotó innovatív fenntartható tovább-fejlesztése

A program rögzíti a város fejlesztési elképzeléseit is az alábbi területeken:

- Gazdaság, gazdaságfejlesztés
- Városi infrastruktúra, fejlesztés, üzemeltetés
- Idegenforgalom

Gyomaendrőd Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája (ITS) (2014-2020)

Az ITS jövőképe és célrendszere:

Gyomaendrőd Város Jövőképe:

„A város népességmegtartó erejének növelése a lakosság életkörülményének, életszínvonalának javításával, a kulturális és természeti értékek, különösen a holtág-rendszer megőrzését szem előtt tartó stabil gazdasági háttérben.”

- Átfogó cél 1. A helyi gazdaság versenyképességének fokozása, értékteremtő foglalkoztatás és az aktivitás növelése
- Átfogó cél 2. A lakosság életkörülményeinek javítása, a meglévő társadalmi különbségek csökkentése
- Átfogó cél 3. A természeti környezet megőrzése, a környezettudatosság fejlesztése, az energiahatékonyság javítása

Fentiek mellett a stratégia 4 tematikus, az egész várost érintő tematikus célt határozott meg.

Az ITS lehatárolt városrészek: 1: Endrődi városrész, 2: Besenyszeg-Magtárlapos, 3: Gyomai városrész, 4: Nagylapos, 5. Öregszőlő, 6. Külterület – Észak. 7: Külterület - Dél

A stratégia a megvalósítást szolgáló beavatkozásokat

- akcióterületi projektek,
- kulcsprojektek,
- hálózatos projektek,
- egyéb projektek csoportjába rendezi.

1.5.2 Hatályos településfejlesztési és településrendezési szerződések

Nem releváns.

1.6 Településrendezési Tervi előzmények

1.6.1 Hatályban lévő településrendezési eszközök

Gyomaendrőd Város Önkormányzatának Képviselő-testülete a 2002. év folyamán jóváhagyott településszerkezeti terv felülvizsgálatáról a 36/2009. (II. 26.) KT. határozatban döntött. Gyomaendrőd településfejlesztési koncepcióját a 454/2008. (XI. 27.) KT. határozattal fogadta el a Képviselő-testület.

A módosított településszerkezeti tervet az 56/2010. (II. 25.) KT számú határozatával fogadta el a képviselő-testület. Ezt követően kilenc alkalommal módosult a szerkezeti terv, 2011-ben kétszer és 2013-ban egyszer, 2015-ben kétszer, 2016-ban és 2017-ben egyszer- egyszer, 2018-ban kétszer.

A településszerkezeti terv alátámasztó anyaga megállapítja, hogy teljes tartalmú örökségvédelmi hatástanulmány készült a településfejlesztési koncepcióhoz, így csak olyan kiegészítést készítettek a tervhez, amely a szerkezeti tervi elemek hatását elemezte. Ennek értelmében elmondhatjuk, hogy teljes értékű örökségvédelmi hatástanulmánnyal rendelkezik a város.

A településszerkezeti terv felülvizsgálatával egy időben készült el a Helyi Építési Szabályzat (HÉSZ) és a mellékletét képező szabályozási terv a teljes igazgatási területre. Ezt az 56/2010. (II. 25.) KT számú határozat elfogadását követően a 9/2010. (II. 26.) önkormányzati rendelet megalkotásával fogadták el.

A szerkezeti terv 2011-es és 2013-as módosításaihoz kapcsolódóan a HÉSZ-t is módosították úgy, hogy a módosító rendeletekkel egységes szerkezetbe foglalást lehetővé tettek és ez meg is történt. A rajzi mellékletek itt is különállóak.

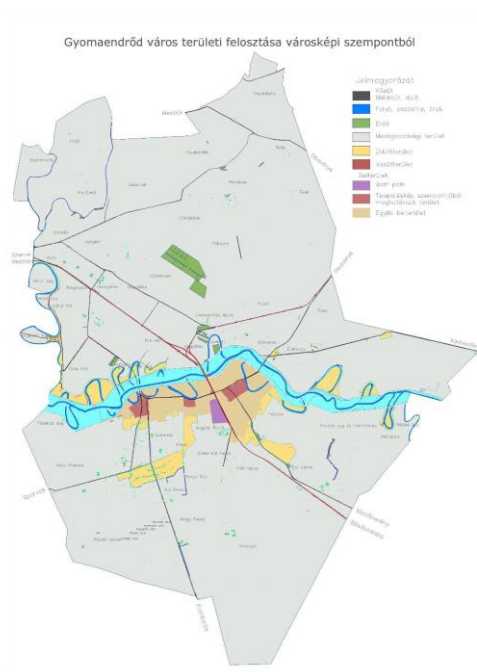
Gyomaendrőd Város Településképi Arculati Kézikönyv (2017)

A kézikönyv célja, hogy feltárja a településen belül a településrészek arculati jellemzőit és értékeit, javaslatot tegyen a településképhez illeszkedő építészeti elemek alkalmazására, megalapozza a településképi rendeletet.

Az alábbi térkép a város területi felosztását szemlélteti városképi szempontból.

A dokumentum Gyoma és Endrőd történetének áttekintését követően bemutatja a város építészeti és természeti örökségét. Ezt követően tér rá a Kézikönyv a településképi szempontjából meghatározó területek áttekintésére. Ezek között nevesíti Gyoma történeti belvárosát, a városközpontok összekapcsolását, az átalakuló és új településrészeket, az endrődi városközpontot, a holtágak melletti üdülő és kertterületeket, külterületi lakott helyeket (Nagylapos, Öregszőlők) és a külterületi mezőgazdasági és ipari, gazdasági területeket.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

25. ábra: A város területi felosztása városképi szempontból (forrás: Gyomaendrőd Város Településképi Arculati Kézikönyv)

1.6.1.1 A hatályos települészerkezeti terv megállapításai

Beépítésre szánt területek:

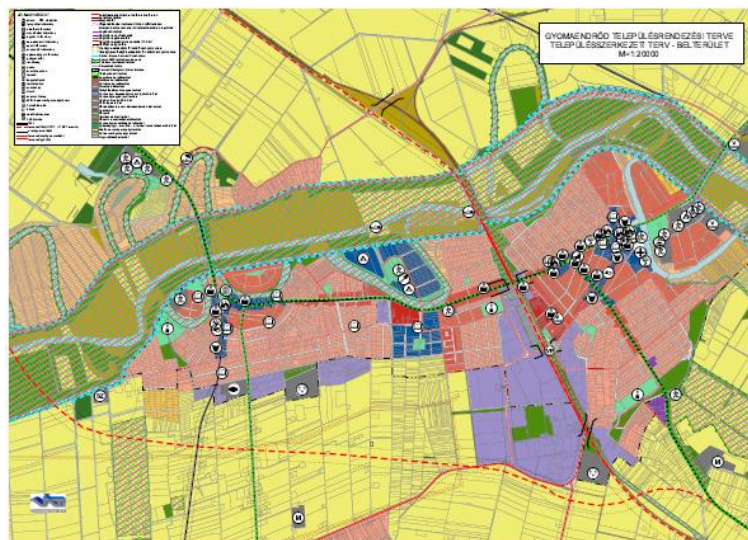
A hatályos szerkezeti terv alapján a város területén a beépítésre szánt területek három csoportba sorolandók:

- Központi belterület beépített és további beépítésre kijelölt területei
- Egyéb belterület beépített és további beépítésre kijelölt területei
- Külterületi beépített és további beépítésre kijelölt területek

A lakóterületek kategóriái:

- Nagyvárosias lakóterület
- Kisvárosias lakóterületek
- Kertvárosias lakóterületek
- Falusias lakóterületek
- Településközpont vegyes terület
- Kereskedelmi, szolgáltató gazdasági terület
- Egyéb ipari gazdasági terület
- Hétvégiházias üdülőterületek
- Különleges beépítésre szánt területek

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

26. ábra: Gyomaendrőd Város Településszerkezeti terve (forrás: Településrendezési Terv)

Beépítésre nem szánt területek:

A város igazgatási területe – külterülete – az átlagosnál nagyobb kiterjedésű: népsűrűsége mintegy 20%-kal alacsonyabb a megyei átlagnál, az igazgatási terület határa É-on 12-13 km-re, D-en 10-11 km-re van a település központjától.

- Közlekedési terület (közúti, vasúti, vízi)
- Zöldterület
- Erdőterület
- Mezőgazdasági terület
- Vízgazdálkodási terület
- Természetközeli terület
- Különleges beépítésre nem szánt területek

Táj- és természetvédelem

Gyomaendrőd közigazgatási területén védett természeti területek találhatóak (Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság): az igazgatási terület É-i – K-i határán a Déványai-Ecsegi puszták, illetve a Körös-ártér.

Európai közösségi jelentőségű területek (Natura 2000 terület) a Körös-ártér, holtágak, illetve az Ecsegi-puszták és környéke.

A Nemzeti Ökológiai Hálózat területei Gyomaendrőd területén magterület, ökológiai folyosó és puffer területekre tagolódnak. Az ökológiai hálózat országos és közösségi jelentőségű védelem alatt álló területein felül további területeket is magába foglal (pl. Nagylapostól délre eső terület, Peresi zug szomszédságában lévő vizes élőhely, vasút menti zöldfolyosó, stb.)

Érzékeny természeti terület a Hármas-Köröstől É-ra eső hagyományos tájhasználat jellemezhető külterület.

Tájképvédelmi terület a vonatkozó jogszabályok által lehatárolt terület, mely a tájképi értékek kiemelt hordozója.

A Településrendezési terv szöveges része tartalmazza a Gyomaendrőd Város Képviselő-testületének 9/2010 (II. 26.) önkormányzati rendeletét a város Helyi Építési Szabályzatáról. A Szabályzat nevesíti a

- helyi védettség alatt álló épületeket,
- helyi védelemre javasolt épületeket,
- helyi jelentőségű védett természeti értékeket,
- műemlékeket,
- egyedi tájértékeket.

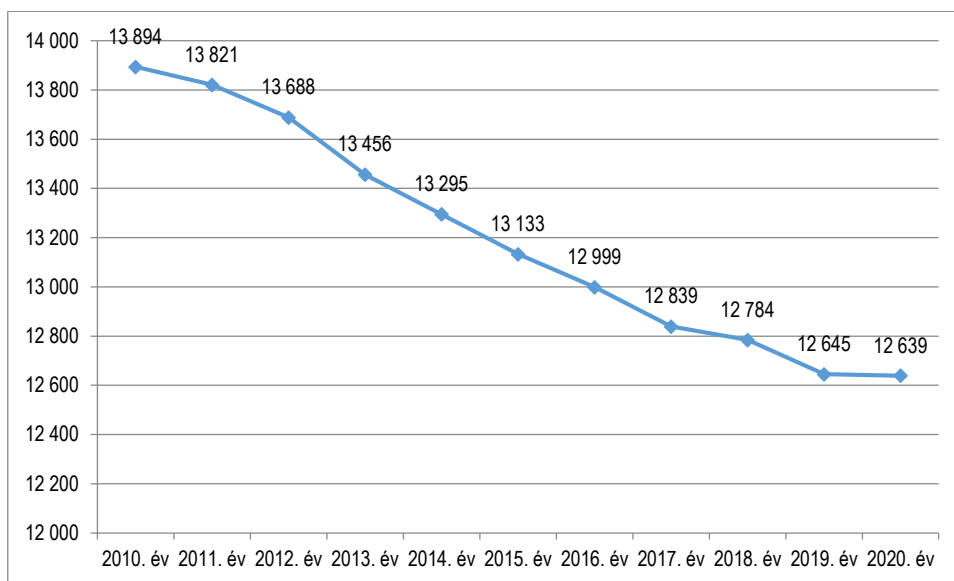
1.7 A település társadalma

1.7.1 A népesség főbb jellemzői

1.7.1.1 Demográfia

Magyarország lakónépessége 2010-2020 között 9.985.722 főről 9.730.772 főre csökkent, a csökkenés mértéke az időszakban 2,55%-os volt.

A Békés megyei lakónépesség ezt jelentősen meghaladó mértékben, 9,75%-kal esett vissza 2010 és 2020 között (361.802 főről 326.530 főre).

27. ábra: A lakónépesség számának változása Gyomaendrőd városban (fő), (Forrás: KSH T-Star)

Gyomaendrőd lakónépessége 2010-ben 13.894 fő volt. 2020-ban a város lakónépessége 12.639 fő volt, így 2010 és 2020 között 9,03%-kal csökkent a lakónépesség Gyomaendrődön, ami 3,5-szerese az országos népességfogyásnak, de némileg elmarad el a Békés megyei fogyás szintjétől.

A lakónépességben belül magasabb a nők aránya a férfiakénál, 2010-ben 52,25%, míg 2020-ban 52,12%. A nemek közötti arány viszonylag stabilnak mondható a vizsgált időszakban. A nők aránya országosan is magasabb volt 2020-ban (52,07%), az adat gyakorlatilag megegyezik a Gyomaendrődi értékkel.

A lakosság korösszetétele a 2011-es népszámlálást követően az alábbiak szerint változott:

Korcsoport	2001*	2011*	2020
0-14	15,66%	13,71%	13,27%
15-64	66,23%	66,18%	64,87%
65-x	18,11%	20,12%	21,85%

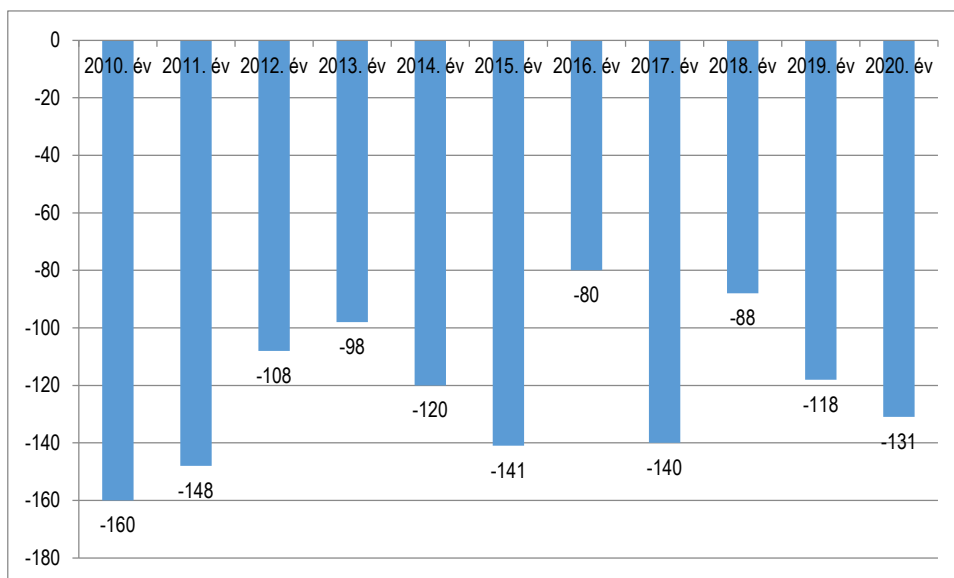
2. táblázat: A lakosság korcsoportok szerint aránya Gyomaendrődön (Forrás: KSH Népszámlálás* és T-Star)

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

A két népszámlálás, valamint az utóbbiból továbbvezetett 2020-as KSH T-Star adatokat összevetve láthatjuk, hogy a gyomaendrődi lakosságon belül a 0-14 évesek aránya az elmúlt mintegy 20 év során 2,39%-kal csökkent, amely mellett a 65 év feletti arányának növekedése is szembetűnő (3,74%). A 15-64 éves korosztályba tartozó népesség aránya mindeközben 1,36%-kal csökkent.

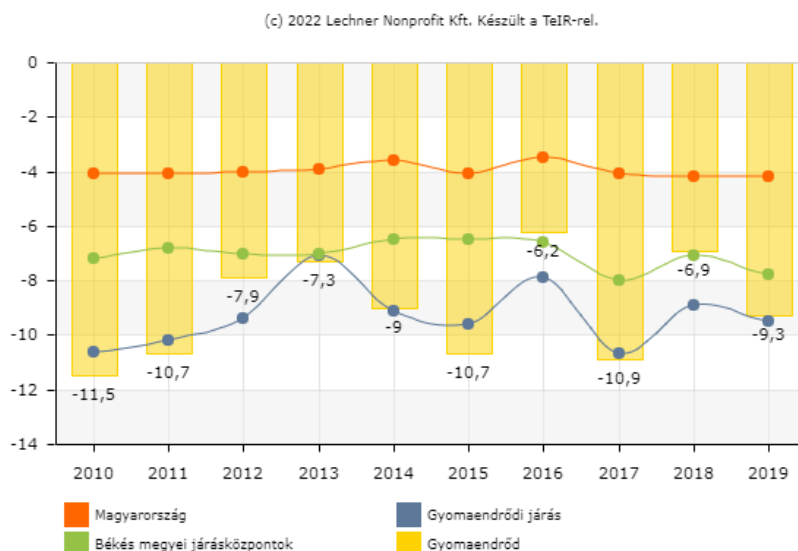
A 65 év feletti és 0-14 éves korcsoport adatai alapján meghatározható öregedési index (a 65–X éves népesség és 0–14 éves népesség százalékában) értékének változása (2001: 115,70, 2011: 146,77 és 2020: 191,68) a település lakosságának egyértelmű öregedésére utal, különösen, ha figyelembe vesszük az egész országra érvényes adatokat (Magyarország, öregedési index 2011: 116, 2020: 139).

A városi népesség számának alakulását leginkább befolyásoló tényezők a természetes népmozgalom és a belföldi vándorlási folyamatok. Az élveszületések és halálozások különbözeteként számított természetes szaporodás és fogyás mutatója 2010 és 2020 között végig negatív volt a városban, azaz a halálozások száma minden évben meghaladta az élveszületéseket.

28. ábra: A természetes fogyás folyamata Gyomaendrőd városban (fő), (Forrás: KSH T-Star)

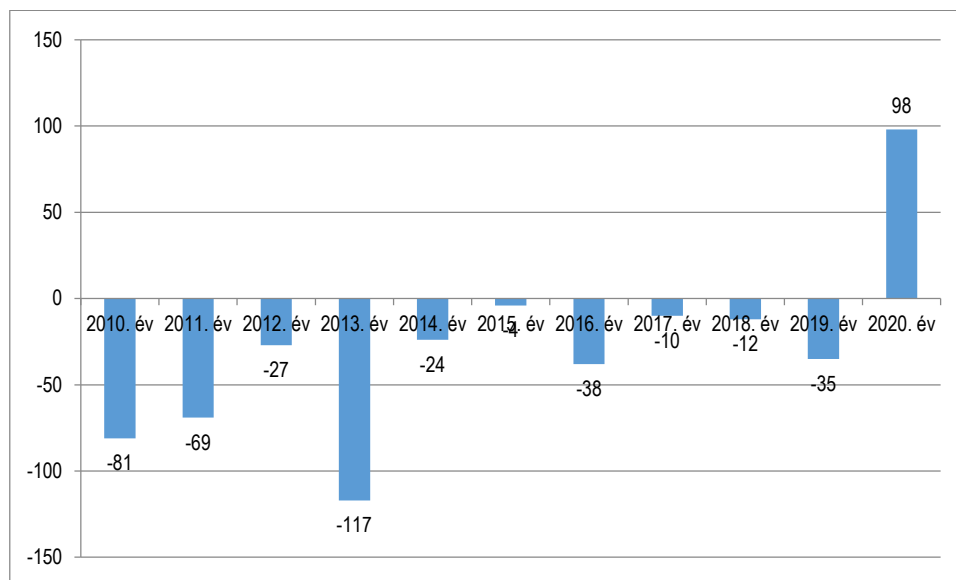
Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

29. ábra: Az 1000 főre jutó természetes fogyás (fő), (Forrás: TeIR)

A fenti ábra segítségével látható, hogy a gyomaendrődi természetes fogyás mértéke jelentősen meghaladja az országos szintet.

A magyarországi 1000 főre jutó természetes fogyás értéke 2010-ben -4,1, 2015-ben -4,1, 2019-ben -4,2 volt. Ezzel szemben Gyomaendrődön 2010-ben -11,5 (2,8-szorosa az országosnak), 2015-ben -10,7 (2,6-szorosa az országosnak), míg 2019-ben -9,3 (2,2-szerese az országosnak) volt a mutató értéke. Bár az országos átlaghoz viszonyítva kis mértékben javul a természetes fogyás mutatója, továbbra is kijelenthető, hogy ez a jelenség egyértelmű szerepet játszik a városi népesség csökkenésében.

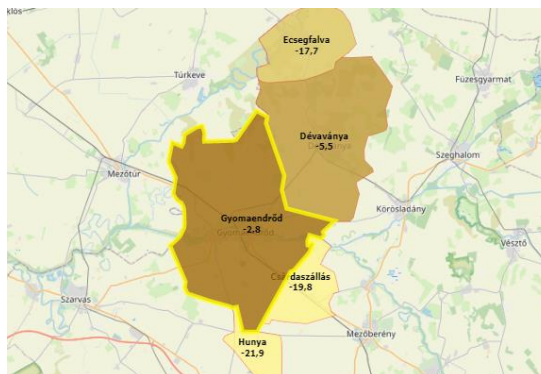
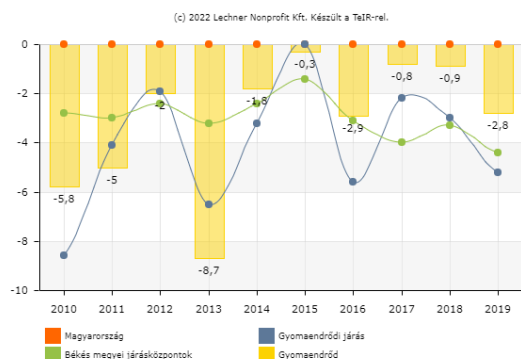

30. ábra: Belföldi vándorlási egyenleg Gyomaendrődön (állandó és ideiglenes együtt) (eset), (Forrás: KSH T-START)

A 2010-2020 közötti időszakban a belföldi vándorlás egyenlege is negatív volt, ennek mértéke azonban jelentős különbségek voltak, illetve ki kell emelni a 2020-as évet, ami egyértelmű vándorlási többletet hozott a

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

településnek. A korábbi évek közül a 2010-es, 2011-es és 2013-as eredményezte a legnagyobb vándorlásból eredő népességvesztést a városban.

31. ábra: Az 1000 főre jutó belföldi vándorlási egyenleg, illetve a 2019 évi 1000 főre jutó vándorlási egyenleg a Gyomaendrőd járásban (állandó és ideiglenes együtt) (eset), (Forrás: TeIR)

Térségi összehasonlításban az 1000 főre jutó vándorlás egyenlege látható a fenti ábrákon. A többi Békés megyei járásközponttal összehasonlítva érzékelhető, hogy az időszak elején Gyomaendrőd vándorlási egyenlege – különösen a 2010, 2011 és 2013-as években – jóval kedvezőtlenebb volt a többi megyei járásközpont együttes egyenlegénél, de 2015 után ez a helyzet megváltozott és Gyomaendrőd mutatója vált kedvezőbbé. A járási helyzetet áttekintve (lásd a térképet) láthatjuk, hogy 2019-ben minden gyomaendrőd járási település vándorlási negatívuma jelentősen meghaladta a székhely települését.

A vizsgált adatok tehát megerősítik, hogy a települési népességfogyás háttérében mind a természetes fogyás és a lakosság erőteljes öregedése, mind pedig az elvándorlás meghúzódik – bár utóbbi kisebb hangsúllyal.

1.7.1.2 Nemzetiségi összetétel

A településen élő lakosság nemzetiségi hovatartozása a 2011-es népszámlálás során került utoljára átfogóan felmérésre. Minthogy a 2021-re tervezett népszámlálás elhalasztásra került, leghamarabb 2023-ban fognak releváns új adatok rendelkezésre állni a témakörben.

A városban a 2011. évi népszámlálás alapján jelen lévő etnikai kisebbségek, illetve nemzetiségek: cigány (a népesség 4,5%-a, vagyis 613 fő), német (a népesség 1,2 %-a, vagyis 163 fő), szlovák (27 fő), román (23 fő), bolgár (7 fő), horvát (6 fő), ukrán (6 fő), örmény (4 fő). 2001 óta a két legnagyobb kisebbség létszámában állt be jelentősebb változás, a cigányok esetében csaknem ötszörös, míg a németek esetében 3-4-szeres létszámnövekedésről beszélhetünk. A szlovák és román nemzetiség létszáma is növekedett 2001 és 2011 között. Ennek egyik oka a 2011. évi népszámlálás alkalmával alkalmazott kettős identitás felvállalásának lehetősége. Ennek köszönhetően a többes identitású, többes elköteleződésű, illetve többféle nemzetiségi gyökerekkel rendelkezők felvállalhatták kötődésüket akár két etnikai csoport felé is. Mindemellett a cigányok aránya nagymértékben nőtt a település népességén belül, 2001-ben arányuk az 1%-ot sem érte el, 2011-ben már Gyomaendrőd lakosságának 4,5%-át tették ki. Gyomaendrődön Roma Nemzetiségi Önkormányzat 1995 óta, Német Nemzetiségi Önkormányzat 1998 óta működik.

A nem hazai nemzetiségek közül az arabok voltak még jelen 2011-ben Gyomaendrődön rendkívül kis számban (6 fő).

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

1.7.1.3 Képzettség

A településen élő lakosság képzettsége szintén a 2011-es népszámlálás során került utoljára átfogóan felmérésre, így egyelőre csak a 2001-es és 2011-es adatok alapján tudjuk áttekinteni a releváns mutatókat.

	Legfeljebb általános iskola 8. osztályát végzettek a 7 éves és idősebbek arányában (%)		Érettségi nélküli középfokú végzettséggel, mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők a 7 éves és idősebbek arányában (%)		Érettségivel, mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők a 7 éves és idősebbek arányában (%)		Egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel, mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők a 7 éves és idősebbek arányában (%)	
	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011
Magyarország	26,3	25	21,1	19,5	20,5	27,5	9,8	15,5
Békés megyei járásközpontok	24,9	24,6	23,1	20,8	21,4	28,6	8,8	14
Gyomaendrőd	27,5	27,2	24,8	24,7	17	23,9	5,4	9,1

3. táblázat: Gyomaendrőd város lakossága iskolai végzettség szerint megyei járásközponti és országos összehasonlításban (forrás: KSH Népszámlálás 2001, 2011)

Gyomaendrőd lakosságának képzettségi szintje elmarad mind Magyarország, mind a Békés megyei járásközpontok átlagos szintjétől. A vizsgált, 7 éves és idősebb népességen belül a legalább általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya csak minimálisan változott 2001 és 2011 között és ez mondható el az érettségi nélküli középfokú végzettséggel, mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők arányáról is. Az érettségivel, mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az országos szinten mért 7%-kal emelkedett a városban is, azonban attól 3,6%-kal elmarad. Az országos átlagtól való legnagyobb elmaradás az egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel, mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők aránya tekintetében tapasztalható. A két népszámlálás közötti változás Gyomaendrőd esetében 3,7%, míg országosan 5,7% és a megye járási központjainak átlagos változása is 5,2%-os. 2011-ben országosan 15,5%, míg városi szinten 9,1% tartozott ebbe a kategóriába, az elmaradás 6,4%-os.

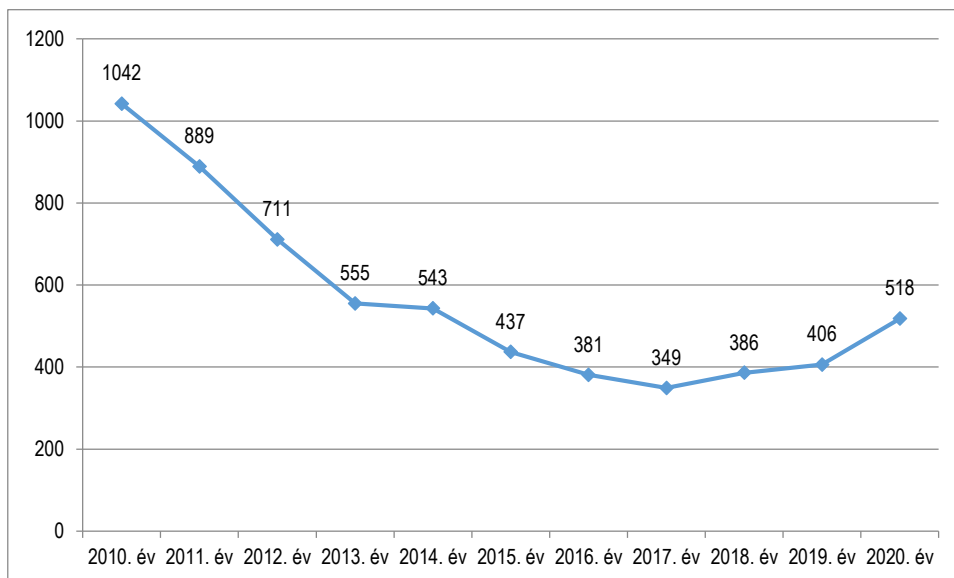
1.7.1.4 Foglalkoztatottság

A foglalkoztatás kapcsán is hangsúlyozni szükséges, hogy az adatok egy része (pl. naponta ingázó foglalkoztatottak száma) nem vizsgálható az újabb felmérések hiányában, ennek megfelelően, alapvetően a rendelkezésre álló foglalkoztatási, álláskeresői adatok kerülnek áttekintésre.

A 2001-es és 2011-es népszámlálások közötti, a korábbi ITS megalapozó vizsgálatában rögzített legfontosabb változások:

- javult a foglalkoztatottak aránya a munkaképes korú népességen belül (45,97%-ról 54,9%-ra),
- 2001 óta kis mértékben nőtt a napi szinten ingázó foglalkoztatottak aránya (14,0%-ról 16,85%-ra).

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

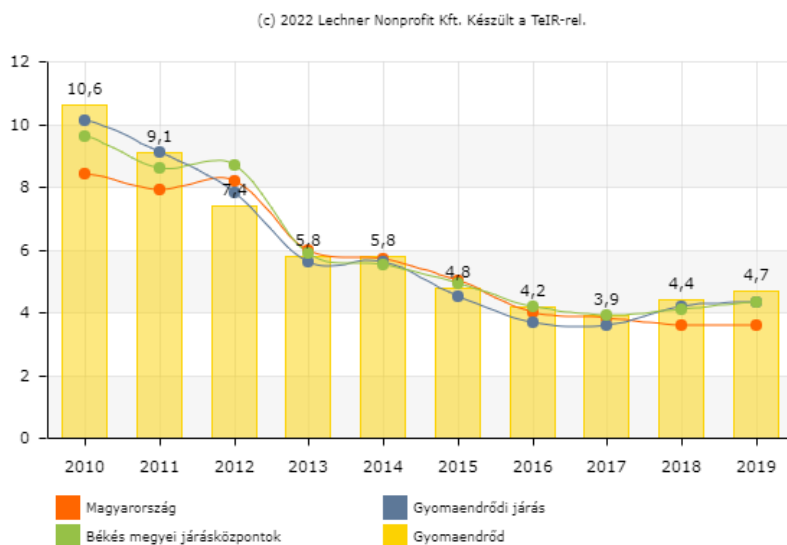
32. ábra: A nyilvántartott álláskeresők száma Gyomaendrődön (forrás: KSH T-Star)

Az álláskeresők (munkanélküliek) száma a 2008-2009-es gazdasági válság idején jelentősen megemelkedett, ennek hatása egyértelműen érezhető még a 2010-es adatokon is, bár ez már egyértelmű javulás a 2009-es 1.253 fős értékhez képest. Ezt követően 2017-ig folyamatos, határozott csökkenés látszik a munkanélküliek számában, ami a javuló gazdasági helyzetnek és a különböző foglalkoztatási kezdeményezéseknek (közmunka program, paktum programok, stb.) egyaránt köszönhető. A 2018-as álláskeresői adatok kismértékű emelkedést mutatnak, majd a 2019-es és 2020-as erőteljesebb növekedésben a COVID 19 pandémia kedvezőtlen gazdasági hatásai mutatkoznak meg.

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) havonta településsoros adatokat ad közre, melyben a nyilvántartott álláskeresők száma mellett – többek között – az ún. relatív mutató értéke is megjelenik, amely a nyilvántartott álláskeresők munkavállalási korú népesség %-ában kifejezett arányát jelenti. Az alábbiakban a KSH és a TeIR adatbázisai mellett az NFSZ adatbázisát is használjuk a legfrissebb adatok bemutatása érdekében, hangsúlyozva, hogy az adatok összehasonlíthatóak, a KSH és a TeIR is az NFSZ adatokból építi fel saját foglalkoztatási adatbázisát.

Az alábbi ábra a nyilvántartott álláskeresők munkaképes korú népességen belüli arányát mutatja. A relatív mutató alakulásán is nyomon követhető a 2017-ig tartó kedvező folyamat és a 2018-ban kezdődő emelkedést is egyértelműen látszik. Az is érzékelhető, hogy a városi mutató többnyire együtt mozog és értékében is hasonló a járás egészére vonatkozó értékekhez és a megye járási központjainak együttes értékéhez. A 2019-es járvány negatív hatása ugyanakkor erőteljesebben jelenik meg Gyomaendrődön az országos átlaghoz viszonyítva, ami a település sérülékenységét mutatja foglalkoztatási szempontból.

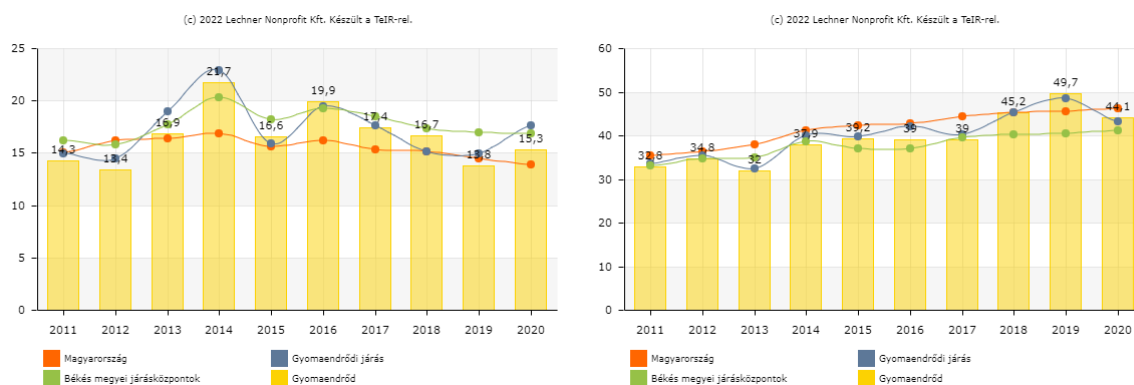
Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

33. ábra: A nyilvántartott álláskeresők a munkaképes korú népesség százalékában Gyomaendrődön (forrás: TeIR)

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat legfrissebb adatai szerint Gyomaendrődön a nyilvántartott álláskeresők száma 2021 júniusában 519 fő, 2021 decemberében 467 fő, 2022 márciusában 518 fő, míg az utolsó ismert adat szerint, 2022 májusában 467 fő volt, ami azt mutatja, hogy a 2020 végén megemelkedett álláskeresői létszám továbbra sem tudott visszaállni a korábbi évek kedvezőbb munkanélküli szintjére.

A relatív mutató értéke, azaz a nyilvántartott álláskeresők munkaképes korú népesség százalékában megadott értéke 2020 decemberében 6,39%, 2021 decemberében 5,88%, 2022 májusában szintén 5,88% volt. A mutató értéke mindhárom esetben meghaladta az országos átlagot, 2022 májusában annak 159% volt, tehát a munkanélküliség szintje 59%-kal haladta meg az országos átlagot.

34. ábra: 25 év alatti és 45 év feletti nyilvántartott álláskeresők Gyomaendrődön (forrás: TeIR)

A munkanélküliségi adatok alakulása kapcsán kiemelten figyelni kell a pályakezdő és fiatal (25 év alatti) munkanélküliek arányának alakulását, valamint a 45 év feletti munkavállalók megjelenését a munkanélküliek között. Előző csoportba tartozók a munkatapasztalat hiánya, míg utóbbiak – bizonyos esetekben – az elavult, kevésbé modern és „eladható” tudás miatt kerülhetnek kiszolgáltatott helyzetbe. A 25 év alatti munkanélküliek aránya 2012-ben volt a legalacsonyabb (13,4%) és 2014-ben a legmagasabb (21,7%), a vizsgált időszakon

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

belül. 2016 és 2019 között fokozatosan csökkent (13,8%-ig), majd 2020-ban ismét felemelkedett 15,3%-ra. Az országos átlagot több évben is meghaladta a mutató értéke, így 2013 és 2018 között minden évben, valamint 2020-ban is.

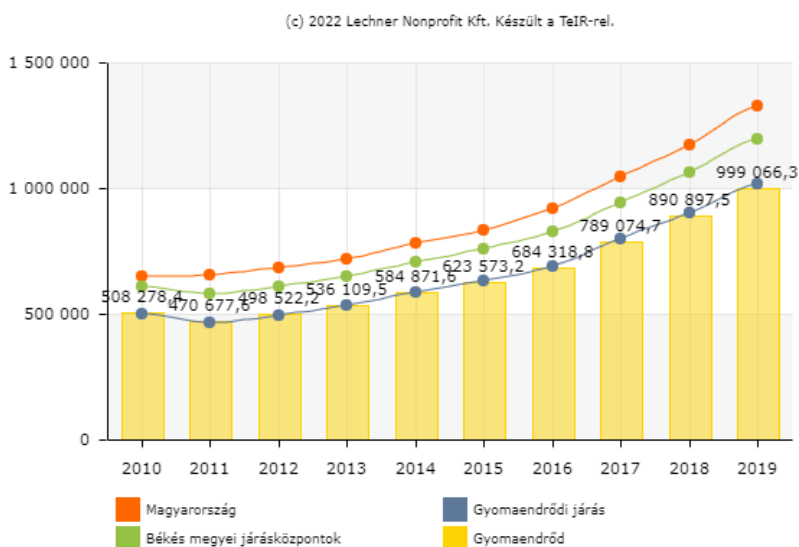
A munkanélkülieken belül a 45 év felettek aránya a teljes időszakban magas volt és folyamatos emelkedést mutatott. Az időszak elején még 32,8%-os érték 2018-ban meghaladta a 45%-ot, a legkiemelkedőbb szintet 2019-ben érte el, megközelítve az 50%-ot. Mindamelllett a 45 év felettek aránya a munkanélkülieken belül mindössze egy évben, 2019-ben haladta meg az országos szintet.

Összességében megerősíthető az a kijelentés, hogy a gazdaságilag kedvezőtlenebb periódusokban mindkét korcsoport fokozottabb mértékben van kitéve a munkanélküliség veszélyének.

1.7.1.5 Jövedelmi viszonyok, életminőség

Gyomaendrődön 2019-ben a KSH adatai szerint 6.209 adózó személy lakott, teljes népességhez viszonyított arányuk 49,1%, míg a Békés megyei járásközpontok együttes adatai szerint száz lakosra 50,8, országos szinten 49,6 adófizető jut.

Az egy főre jutó adóköteles jövedelem 2010-ben 508,3 ezer, 2015-ben 623,5 ezer, 2019-ben 999,1 ezer forint volt, folyamatosan emelkedett az időszakban. A város jövedelmi viszonyai sem térségi, sem országos összehasonlításban nem tekinthetők kedvezőnek, figyelembe véve, hogy a Gyomaendrőd esetén jellemző egy főre jutó adóköteles jövedelem elmarad az országos, valamint a megye járásközpontjainak átlagos értékétől.

35. ábra: Az egy főre jutó nettó belföldi jövedelem Gyomaendrődön (forint) (forrás: TeIR)

A korábbi ITS megalapozó vizsgálata rögzítette, hogy az egy főre jutó nettó belföldi jövedelem az országos átlag százalékában 1990 és 2013 között 60-80% között ingadozott. Az arány 2010-ben 78,5%, 2015-ben gyakorlatilag 75%, 2019-ben pedig 75,3% volt, azaz jelentős elmozdulás nem történt, megmaradt az elmaradás.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Az egy főre jutó nettó belföldi jövedelem összege a Békés megyei járásszékhely települések átlagához képest is alacsonyabb, 2010-ben annak 83,7%-a, 2019-ben pedig 83,5%-a volt. A járásszékhelyek közül Békés (995.838 Ft) és Sarkad (897.108 Ft) városában jegyezték csak fel a gyomaendrődinél alacsonyabb értéket 2019-ben.

Egy város, térség jövedelmi viszonyait az ezer főre jutó személygépkocsi számának alakulásával is lehet jellemezni. Gyomaendrőd városban 2010-ben 243, 2015-ben 268, 2020-ban 352 személygépkocsi jutott ezer főre, tehát egyértelmű az emelkedés. Ezek az értékek ugyanakkor elmaradnak az országos és a megyei szinttől is (Magyarország: 2010: 299, 2015: 325, 2020: 403, Békés megye: 2010: 265, 2015: 283, 2020: 367). A személygépjárművek száma tehát megerősíti a jövedelmek szintjén korábban már megállapított elmaradást az országos átlaghoz képest.

Az életminőséget nagymértékben meghatározó, a lakások komfortosságát felmérő átfogó adatfelvétel a 2011-es népszámlálás óta nem történt. A korábbi ITS adatai szerint 2001-ben 6.470, míg 2011-ben 6.445 háztartást tartottak nyilván Gyomaendrőd városában. A népesség-csökkenéssel együtt a háztartások száma is csökkent a két népszámlálás között eltelt időben. Ugyancsak elmondható, hogy míg az alacsonyabb komfortfokozatú lakások aránya csökkent 2001 és 2011 között, a komfortos (2001: 25,81%, 2011: 37,33%) és összkomfortos (2001: 37,15%, 2011: 45,58%) lakásoké jelentősen emelkedett. A lakások komfortfokozatának emelkedése a jövedelmi szint mellett az építésügyi előírásoknak és a társadalmi normák emelkedésének is köszönhető.

Jelentősen emelkedett 2001 és 2011 között a fentiek mellett a hálózati ivóvízvezetékkel, közcsatornával és fürdőszobával rendelkező lakások aránya is Gyomaendrődön.

A jövedelmi viszonyok, életminőség vonatkozásában pontosabb ismeretekkel a következő népszámlálást követően fogunk rendelkezni.

1.7.2 Térbeli, társadalmi rétegződés, konfliktusok, érdekviszonyok

A témakörben a 2001-es és 2011-es népszámlálások alapján készített elemzések állnak csak rendelkezésre jelenleg. Eszerint az alacsony komfortfokozatú lakások aránya városi szinten 2001-ben 37%, 2011-ben 19,8% volt. A kedvezőtlen lakhatási feltételekkel rendelkező lakások jelentős része szegregátumokban volt található, ahol az alacsony komfortfokozatú lakások aránya jelentősen meghaladta a városi szintet.

A 2011. évi népszámlálás adatai alapján a városban élő alacsony státuszú lakosság száma 922 fő volt, arányuk a teljes, népszámláláskori képest 6,74%. Az alacsony státuszú lakosság elsősorban az Endrődi és Gyomai városrészben, illetve a szegregátumokban lakik. A KSH által lehatárolt két szegregátum a Dankó Pista utca - Kárász utca - Kőrös utca - belterületi határ - Táncsics Mihály utca által határolt területen, valamint a Fő út - Bem utca - Névtelen utca - Dobi István utca által határolt területen található. Az Önkormányzat ezek mellett további 4 városi területet is szegregátumnak nyilvánított 2015-ben.

A 2011-es KSH adatok alapján szegregátumnak minősített területekhez kapcsolódó részletesebb elemzést a korábbi megalapozó vizsgálat 3.3.2 fejezete tartalmazta, melyre jelen dokumentum azonos fejezetében is utalni fogunk, hangsúlyozva, hogy mindenképpen szükséges az új népszámlálás alapján a helyzetet újra értékelni.

1.7.3 Települési identitást erősítő tényezők (történeti és kulturális adottságok, társadalmi élet, szokások, hagyományok, nemzetiségi kötődés, civil szerveződések, vallási közösségek stb.)

1.7.3.1 Történeti és kulturális adottságok

Amint a korábbi ITS megalapozó vizsgálata is rögzítette, Gyomaendrőd 1982. január 1-jén Gyoma és Endrőd nagyközségek egyesülésével jött létre, ezt megelőző történetüket külön kell áttekinteni. A város mai területe már bizonyíthatóan az őskor óta lakott, az első, körülbelül 7000 éve letelepedett népeket a történészek egyszerűen a Körös-kultúra népeiként tartják számon. A területen ezután különböző népek váltogatták egymást, az idők folyamán a mezőgazdasági művelés és a kereskedelem is teljesen kibontakozott. A 895-ös magyar honfoglalással az itt élő népek egy idő után teljesen beleolvadtak a magyarságba. Ezek után beszélhetünk külön Gyoma és Endrőd történetéről.

A Körös torkolatától nem messze létrejött Gyomát először egy 1332-es írott forrásban említik Gama néven, majd 1444-ben már Gyoma néven. A török kor előtt sok, különböző tulajdonosa volt a területnek, majd 1534-ben Gyula török bevétele után a település is az oszmánok kezére került. Ezen időszak alatt a település szinte teljesen elnéptelenedett, az 1564 évi adólajstrom során nem is vették számításba. Később a Habsburg uralom alatt Harruckern János György tulajdonába került a térség. Harruckernnek óriási szerepe van nem csak Gyoma és Endrőd, de pl.: Békés vagy Békéscsaba újratelepítésében is. Különböző kedvezményeket ajánlott az ide letelepülőeknek, viszont nagyon vigyázott arra, hogy az egy vallásúakat egy településre telepítse. Ezért van, hogy Gyoma lakosságának nagy része ma is református, míg Endrődé többnyire katolikus.

1830-ban Gyoma mezővárosi rangra emelkedett és ebben az évben jelentek meg az első német betelepülők a területen. Gyoma fejlődése az újratelepülés után töretlen volt. Az 1800-as évek derekára már rendelkezett óvodával, iskolával és téglából épült temploma is volt. A fejlődést az 1848-as szabadságharc sem állította meg. A jobbágyfelszabadítás után a föld kis- és középbirtokosok kezébe került és a tanyai gazdálkodás terjedt el. Az 1800-as évek a nagy építkezések korát is jelentette Gyomán. 1858-tól már vasútja volt, majd hidat emeltek a Körös fölött, ami intenzíven bekapcsolja a térség gazdasági életébe.

A 19. század második felében a Körös szabályozása is óriási lökést adott a település fejlődésének, a munkanélküliség gyakorlatilag megszűnt. Az első és második világháború nagy emberáldozatokat követelt a várostól, de a fejlődés üteme nem lassult. Az 1945. utáni szovjet megszállás meghatározó volt Gyoma történetében. Létrehoztak két termelőszövetkezetet, ekkor nyerte el a város a mai arculatát. A rendszerváltás elsősorban a mezőgazdaságban hozott változást, hiszen megszűntek a termelőszövetkezetek, és így ismét magánkézbe kerültek a földek. Ma több kis parcellán történik a gazdálkodás.

Endrőd története nagyban hasonlít Gyomáéhoz. Endrőd nevét először egy 1416-ban kiadott oklevélben említik. A falu intenzíven fejlődhetett, mivel 1425-ben már jelentékeny településként említik, ahol 33 nemes család él. Gyula várának eleste után ugyanúgy Endrőd lakossága is megcsappant, majd szinte teljesen elvándorolt, mint Gyomáé. Az újratelepülés csak az 1700-as évek elején kezdődött és Gyomához hasonlóan Harruckern János György nevéhez fűződik. Endrődre főleg katolikusokat telepített Harruckern, amely a mai napig is megmaradt és élesen elkülöníti Gyomától.

A katolikus hagyományokhoz hűen az endrődi családok 6-8 gyermeket vállaltak, de nem volt ritka a tíz gyermek sem. Ennek következménye lett a 19. század elején az a demográfiai robbanás, amely Endrődöt a térség egyik legnagyobb falujává emelte. Endrőd lakossága az 1930-as évekre elérte a 16000 főt és ennek több mint a fele tanyán lakott és gazdálkodott. A földek azonban végesek voltak és a gyarapodó lakosság egyre nagyobb munkanélküliséget szült. Bár a Körös szabályozása visszaszorította a munkanélküliséget, ennek befejezése (1895) után ismét egyre nőtt az elégedetlenség, ami kivándorláshoz és az 1935-ös csendőrsortúzhöz vezetett.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Endrőd gazdasága alapvetően a mezőgazdaságra épült, de emellett fontos megemlítenünk az ezt kiszolgáló kézműipart is. Egészségügye fejlettebb volt a környező településeknél – beleértve Gyomát is - hiszen szülőotthonnal, szegényházzal, járványkórházzal és három gyógyszertárral rendelkezett. Endrőd első között volt a megyében, ahol mozi nyitottak és a 20. század elején már benzinkúttal is rendelkezett. Az 1945-ös szovjet megszállás Endrőd életében is meghatározó volt, kialakult a település mai arculata, a termelőszövetkezetek létrehozásával pedig a tanyavilág lényegében megszűnt. A szocialista iparfejlesztés eredményeképp 1949-ben nyitotta meg kapuit az Enci cipőgyár, ami rövid időn belül mind belföldön mind külföldön híressé vált kiváló minőségű termékeivel. Mára az egykoron híres endrődi cipészeknek csak a hírneve maradt fent, hiszen nem tudták felvenni a versenyt a rendszerváltást követően az olcsó import cipőkkel és multinacionális vállalatokkal.

A város kulturális értékei között ki kell emelni a Kner Nyomdaipari Múzeumot, az ország egyetlen ilyen jellegű ipartörténeti gyűjteményét. A városi képtárban a városhoz kötődő alkotók műveit lehet megtekinteni. Az Endrődi Tájház épületében a korabeli parasztbútorzattal és más tárgyi emlékekkel ismerkedhetnek meg a látogatók. A Határ Győző Könyvtár mellett a Szent Antal Népház és Művelődési Ház és a Kállai Ferenc Művelődési Központ is kiemelt szerepet játszik a kulturális események megrendezésében és a helyi kultúra ápolásában. Gyomaendrőd helyi értékét és a lakosok identitását erőteljesen meghatározó sajátos természeti értékekkel rendelkezik, melyek emelik a város turisztikai értékét is.

1.7.3.2 Civil szerveződések

A városban a KSH adatai szerint 2010-ben 101, 2013-ban 93, 2015-ben 83, 2020-ban 87, 2021-ben 93 bejegyzett civil szervezet működött. Lakosságárányosan ez az országos és a megyei átlagnál is magasabb, vagyis a civil aktivitás jelentősnek mondható. A civil élet egyik fő központja a Művelődési Központ, amely számos civil szervezetnek közösségi teret biztosít. A civil szervezetek jelentős része a művelődés, kultúra, a sport, illetve természet- és környezetvédelem területén tevékenykedik, emellett a Polgári Védelem és a turisztika területén is működnek civil szervezetek.

Gyomaendrőd város honlapja részletes és naprakész információt nyújt a városi civil szervezetekről. A jelenleg elérhető adatok alapján a településen jelenleg 90 civil szervezet tevékenykedik. A <https://www.gyomaendrod.com/civil-szervezetek> oldalon nem csak a legfontosabb elérhetőségeket, hanem bővebb információt is találhatunk a helyi civil szervezetekről.

1.7.3.3 Települési értékek

A jogszabályi előírásoknak („Hungarikum”-törvény) megfelelően, Gyomaendrőd Város Képviselő-testülete is létrehozta a települési értéktárat és települési értéktár bizottságot. A bizottság feladatai közé tartozik a településen fellelhető nemzeti értékek azonosításának szervezése, ezek adatait tartalmazó gyűjtemény létrehozása, valamint az értékek megyei értéktárba történő megküldése.

Az értéktár részét képező értékek:

Települési Értéktár játékok, Endrődi Népdalok (Bartók Béla gyűjtése), Endrődiek Baráti Köre Egyesület, Magyar Autosex tyúkgalamb, Kállai Ferenc hagyaték, Gyomaendrődi gyógyvíz, Kérészvirágzás a Körösön, Endrődi káposztáslepény, Körösmenti Táncegyüttes, Gyomaendrődi Sajt-és Túrófesztivál, Szent Antal Sütőház, Színfolt Mazsorett Táncegyesület, Gyomaendrődi Nemzetközi Halfőző Verseny, Kner-villa épülete, Úri kaszinó épülete, Holler Szálloda épülete, Hantosterti termálkút, Hősök Emlékműve (Endrőd), Endrődi Fűzetek, Endrődi csizmadia és cipész kézműves mesterségek hagyományai, Papp Zsigmond hagyaték, Aranka Játékba

Múzeum, Endrődi szőttes minták, Határ Győző Városi Könyvtár, Gyomaendrődi Zenebarátok Kamarakórus, Endrődi Tájház, Erzsébet ligeti lombkorona tanösvény és kilátó, Hősök útja hársfasor, Körösi halászlé Tímár János módra, A Szilasok nevű gyomaendrődi halomsor, Endrőd népi vallási hagyományai és népszokásai, A Knerek szellemi öröksége Gyomán, Református Templom épülete, Endrődi cigányzenész hagyományok és emlékhely, Varga Lajos sportpályafutása, Varjú Vilmos sportpályafutása, Honti Antal munkássága, Az Endrődi Szent Imre Katolikus Templom épülete, A Gyomai Városháza épülete, Jézus Szíve Templom épülete, Dr. Tóth Elek szilvatermesztő, nemesítő és kutató tevékenysége, Kner tér, Hősök Emlékműve (Gyoma), Márton Gábor munkássága, Gyomai Evangélikus templom épülete.

1.8 A település humán infrastruktúrája

1.8.1 Humán közszolgáltatások

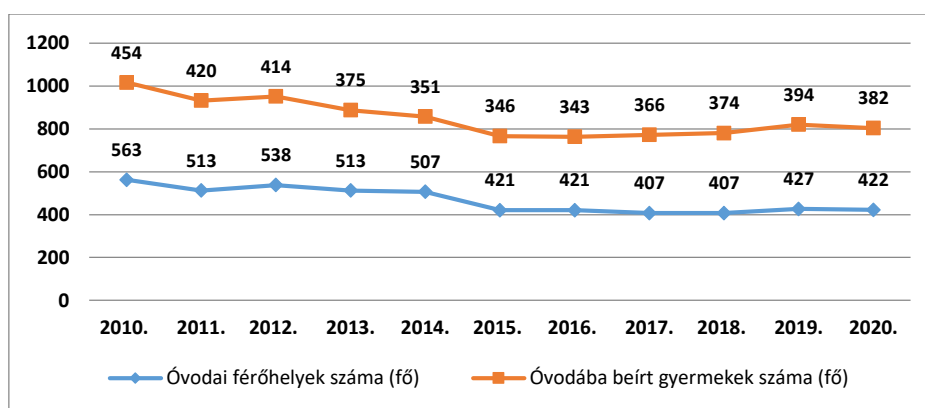
1.8.1.1 Oktatás

A 2011-es köznevelési törvény jelentős átalakítást eredményezett a köznevelés-irányítás, az iskolafenntartás és a tartalmi szabályozás területén. A jogszabályok 2013-ban, az óvodáztatás utáni alap- és középfokú oktatás megszervezését és fenntartását, majd 2016-tól működtetését is áthelyezték a települési önkormányzatoktól egy központi intézményfenntartó intézményhez (Klebelsberg Intézményfenntartó Központ), illetve és az irányítása alatt működő tankerületekhez. Az intézményfenntartás a 60 járási szintű központ feladata lett. A központi szerv, a Klebelsberg Központ (KK), a tankerületek középírányító feladatait, támogató koordinációját végzi. Mindamellet köznevelési intézményeket – az állami szervek mellett – egyházak, gazdálkodó szervezetek, alapítványok, egyesületek, nemzetiségi önkormányzatok, magánszemélyek is alapíthatnak. A köznevelésben a részvétel 3 és 16 év között kötelező.

Óvodai ellátás

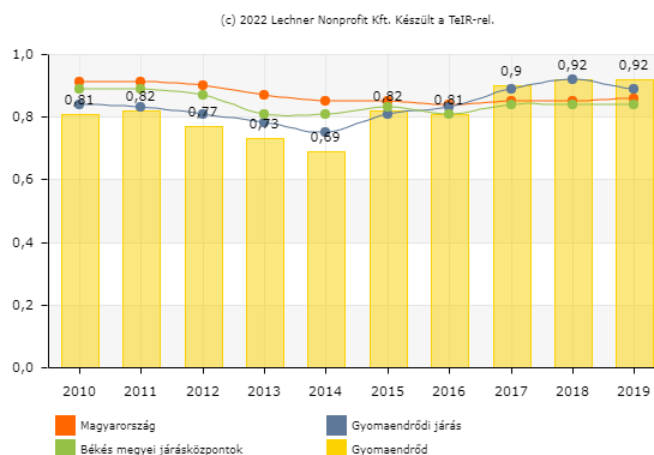
Gyomaendrődön 12 aktív státuszú köznevelési intézmény található, közülük 7 óvoda. Az óvodák legnagyobbika a 4 óvodai és egy bölcsődei telephelyet magába foglaló Gyomaendrőd – Csárdaszállás - Hunya Kistérségi Óvoda és Bölcsőde, melynek fenntartója a Gyomaendrőd, Csárdaszállás, Hunya Települési Önkormányzati Társulás. Emellett a városban egy alapítványi (Tulipános Óvoda), kettő pedig nonprofit gazdasági társaság fenntartásában van, így a városban összesen 7 óvoda várja a gyerekeket.

Az óvodai férőhelyek száma változott az elmúlt időszakban, közel 18 százalékkal csökkent 2011-hez képest (a korábbi 513 férőhely 422-re apadt). Az óvodába beírt gyermekek száma ebben az időszakban némileg ingadozott, a legalacsonyabb 2016-ban volt 343 gyerekekkel, a legmagasabb pedig 2019-ben 394 gyermekkel. 2010. és 2020 között az óvodai férőhelyek kihasználtsága 69-90% körüli arányt mutatott, a kihasználtság az évek során folyamatosan nőtt.

36. ábra: Óvodai férőhelyek és óvodába beírt gyermekek száma (2010-2020) (forrás: KSH T-Star alapján saját szerkesztés)

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

37. ábra: Egy óvodai férőhelyre jutó óvodás gyerekek száma (2011-2020) (forrás: TeIR)

A 37. ábra azt mutatja, hogy 2010 és 2019 között hogyan változott az egy óvodai férőhelyre jutó óvodás gyerekek aránya a városban. Szembetűnő, hogy 2014-ben a férőhelyeknek csupán 69%-a volt betöltve, ami a demográfiai folyamatokkal és korcsoportot érintő létszámalakulással magyarázható. 2015-től folyamatos emelkedés tapasztalható az arányszámban, 2019-re ez 92%-ra nőtt, aminek oka lehet természetesen az óvodák számának csökkenése is – az óvodai feladatellátási helyek száma is 6-ra csökkent a 2014. évi 8-ról.

Megvalósult óvodai fejlesztések:

A Gyomaendrőd Család- és Gyermekejélési Központ 2017. szeptember 1 – 2019. február 28. között valósította meg projektjét "Segíteni jöttünk!" Óvodai és Iskolai szociális segítő tevékenység fejlesztése a Gyomaendrőd Járásban" címmel.¹

A projekt átfogó célja az volt, hogy kiépítse a gyomaendrőd járásban az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenységet, ennek révén pedig megerősítse az elsődleges prevenciót az óvodás- és iskoláskorú gyermekek és fiatalok életminőségének javítása érdekében, valamint kialakítsa és működtesse az ehhez kapcsolódó szakmai és szakmaközi együttműködéseket.

Általános iskolai ellátás

A városban három általános iskola működik és egy alapfokú művészeti iskola – melyből három a Gyulai Tankerületi Központ irányítása és fenntartása alatt áll, egy pedig egyházi fenntartású (Szent Gellért Katolikus Általános Iskola és Gimnázium). Középfokú oktatás egyrészt a fenti gimnáziumban, másrészt az Agrárminisztérium fenntartásába tartozó Bethlen Gábor Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Technikum, Szakképző Iskola és Kollégiumban folyik, ez utóbbiban környezetvédelmi, mezőgazdasági és élelmiszeripari szakmákat kínálnak.

A 2020/2021-es tanévre az alábbi szakmákra vonatkozó beiskolázást engedélyezte a fenntartó:

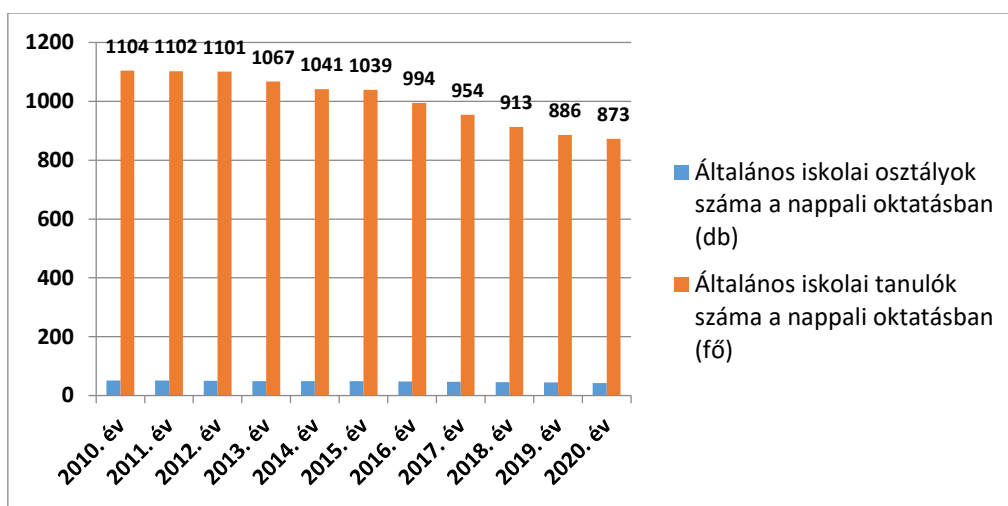
Szakképző iskola: gazda (3 év), gazda-lovasz (3 év), édességkészítő (3 év), kistermelői élelmiszer-előállító (3 év), pék-cukrász (3 év)

¹ Forrás: <https://www.gyomaendrod.hu/hu/gyjkpefop>

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

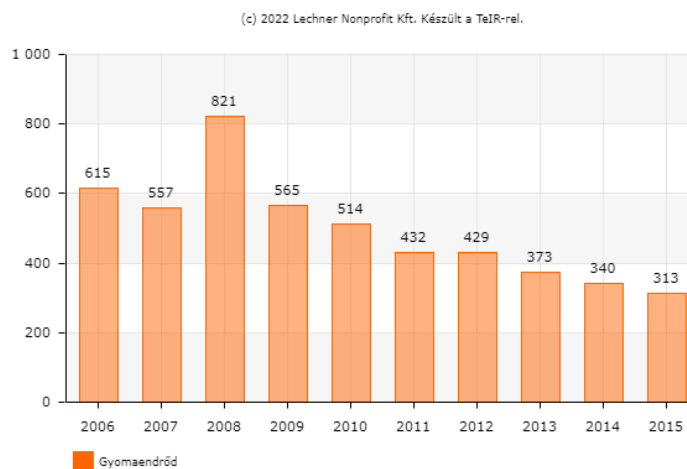
Technikum: mezőgazdasági technikus (5 év), környezetvédelmi technikus (5 év), élelmiszer-ellenőrzési technikus (5 év), erdésztechnikus (5 év). A fenti képzések mellett az iskola intenzív, érettségi bizonyítványt adó középfokú 2 éves nappali/esti tagozatos képzést is kínál.

Míg 2013-ban az alapfokú oktatásban 1067 tanuló vett részt, addig 2020-ra ez a szám 873-ra esett vissza, ami közel 20%-os csökkenést jelent - az alábbi grafikonon ezt szemlélteti. Még szembetűnőbb az iskolások számának csökkenése, ha a 2000. évihez viszonyítjuk (1348 tanuló), ehhez képest a 2020-as érték több mint 35%-os visszaesést jelez a tanulói létszámban. A más településről bejáró tanulók száma Gyomaendrőd esetében nem jelentős, közel 4%-os.

38. ábra: Az általános iskolai osztályok és tanulók számának változásai (2010-2020) (forrás: KSH T-Star alapján saját szerkesztés)

Gyomaendrődön a fent említett Bethlen Gábor Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakgimnázium, Szakközépiskolán kívül az egyházi fenntartású Szent Gellért Katolikus Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium fogad középiskolás diákokat. A középiskolai tanulószámkat vizsgálva a tendencia hasonló az alapfokú oktatáshoz, itt és évről évre csökken a tanulósám (forrás: TEIR).

39. ábra: Nappali tagozatos középiskolai tanulók száma (a hat-, nyolcévfolyamos gimnáziumok megfelelő évfolyamaival együtt) (fő) (forrás: TeIR)

1.8.1.2 Egészségügy

Gyomaendrődön a háziorvosi és gyermekorvosi alapellátás, a fogászati alapellátás, a védőnői szolgálat, az iskola-egészségügyi ellátás és a járóbeteg szakellátás és gondozás az önkormányzat által felügyelt Városi Egészségügyi Intézmény feladatkörébe tartozik. A Hősök útja 57. szám alatti Szakorvosi Rendelőintézetben zajlik az egészségügyi szakellátás és gondozás az alábbi szakterületeken (belgyógyászat, bőr- és nemibeteg ellátás, fizioterápia, gyógytorna, fül-orr gégegyógyászat, laboratóriumi diagnosztika, neurológia, röntgendiagnosztika, sebészet, szemészet, nőgyógyászat, nőgyógyászati ultrahang-diagnosztika, ortopédia, pszichiátria, reumatológia, tüdőgondozás, tüdőgyógyászat, ultrahang diagnosztika, urológia.) A Városi Egészségügyi Intézmény a helyi lakosok mellett ellátja Dévaványa, Hunya, Csárdaszállás lakosait is.

Gyomaendrődön 7 háziorvosi körzetben történik a felnőttek háziorvosi ellátása, melyet 2017 óta 6 orvos lát el. A fogászati ellátás két körzetben, a házi gyermekorvosi ellátás pedig három körzetben zajlik. Két védőnői szolgálat üzemel, 6 védőnővel. A városban három gyógyszertár működik, egy mentőállomás és sürgősségi orvosi ügyeleti ellátás is a lakosok rendelkezésére áll. A laboratóriumi szolgáltatások hozzáférhetőségének javítása céljából az Intézmény 2016.februártól a Szarvasi Szakorvosi Egészségügyi Szolgáltató Kft-vel szerződéses viszonyban áll.

2021-es beszámolója szerint a szakrendelő Gyomaendrőd, Csárdaszállás, Dévaványa, Hunya közigazgatási területén 22.131 fő ellátásáért felel. 2021-ben a szakrendelőben járóbeteg szakellátás keretében 49.581 esetet láttak el, a beavatkozások száma 217.377 volt.

A „TOP-3.2.1-16-BS1-Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése” felhívás 73,6 millió forintos támogatást nyújtott mind a gyomai, mind az endrődi háziorvosi rendelők energetikai korszerűsítésére. Az intézmény jövőbeni tervei között elsősorban a magas szakmai színvonalat nyújtó, de környezetében is tetszetős, vonzó rendelőintézet megteremtése szerepel, melynek érdekében fontos a szakemberek megtartása, munkakörülményeinek javítása, a rendelőintézet műszerezettségének további korszerűsítése. Eszközök beszerzése: WIWE készülék, EKG készülékek beszerzése, fizioterapiás gépek beszerzése, video kolposzkóp beszerzése, digitális röntgenkészülék és digitális archiváló rendszer beszerzése, stb., többnyire TOP Plusz pályázati forrásból, az épület tetőszerkezetének (palaborításának) a cseréje; a Gyomaendrőd, Fő út 3. szám alatt működő fogorvosi rendelőhöz kapcsolódó röntgen helyiség kialakítása valamint fogászati röntgenkészülék beszerzése.

1.8.1.3 Szociális közszolgáltatások

Gyomaendrődön a szociális alapellátási feladatokat 2013. július 1-től a Gyomaendrőd- Csárdaszállás- Hunya Települési Önkormányzati Társulás által fenntartott Térségi Szociális Gondozási Központ biztosítja. A Térségi Szociális Gondozási Központ szociális és gyermekjóléti alapszolgáltatásokat biztosít.

Szociális alapellátások

Szociális alapellátás keretében szociális étkeztetést, házi segítségnyújtást, családsegítést, idősek és fogyatékosok nappali ellátását biztosítja, jelzőrendszeres házi segítségnyújtást és támogató szolgálatot, valamint tanyagondnoki szolgálatot üzemeltet a társult települések közigazgatási területein élők részére. A gyermekjóléti alapellátások keretében gyermekjóléti szolgáltatást és helyettes szülői ellátást biztosít. A Központ két általános iskolai tálalókonyhát is fenntart.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

- **Étkeztetés:**

A Térségi Szociális Gondozási Központ Gyomaendrőd; Csárdaszállás és Hunya község közigazgatási területén bejelentett lakóhellyel rendelkező szociálisan rászorultaknak biztosít étkeztetést, napi egyszeri meleg étkezést (ebéd) biztosításával. Gyomaendrődön az intézmény központi főzőkonyhájáról történik az étel elszállítása a nappali ellátást biztosító klubok tálaló konyháira, illetve házhozzállítással.

- **Idősek nappali ellátása – Idősek klubja:**

A társult településeken élő hajléktalanok és elsősorban saját otthonukban élő tizennyolcadik életévüket betöltött ellátásra jogosult személyek részére a személyes gondoskodás keretében szociális és mentális támogatást nyújt a település, lehetőséget biztosít a napközbeni tartózkodásra, társas kapcsolatokra, valamint az alapvető higiéniai szükségleteik kielégítésére, továbbá igény szerint megszervezi az ellátottak napközbeni étkeztetését. A szolgáltatást többnyire a 65 év felettiiek veszik igénybe.

A Térségi Szociális Gondozási Központ időseket ellátó nappali intézményi egységei:

- 1.számú Idősek Klubja - Gyomaendrőd, Mirhóhádi u. 1-5.
- 3.számú Idősek Klubja - Gyomaendrőd Kondorosi u. 1.
- 4.számú Idősek Klubja - Gyomaendrőd Mester u. 19.
- 5.számú Idősek Klubja - Gyomaendrőd Blaha Lujza u. 2-6.
- 6.számú Idősek Klubja - Hunya Rákóczi u. 31.

- **Házi segítségnyújtás:**

E tevékenység magába foglalja az alapvető gondozási és alapápolási feladatok ellátását az ellátottak saját környezetében. Segítséget nyújt az önálló életvitel fenntartásában, az ellátott és lakókörnyezete higiéniés körülményeinek megtartásában, továbbá prevenciósz szerepet tölt be a veszélyhelyzetek kialakulásában. A szolgáltatást elsődlegesen időskorú személyek veszik igénybe, azonban olyan nyugdíj korhatár alatti nagykorú személy is igénybe veheti, aki bio - pszicho és szociális szükségleteinek kielégítésében segítségre szorul, azt saját erőből nem képes kielégíteni és más nem gondoskodik róla.

A házi segítségnyújtás bázisai Gyomaendrődön az 5.sz Idősek Klubja (Gyomaendrőd Blaha Lujza u. 2- 6.), és az 1.sz Idősek Klubja (Gyomaendrőd, Mirhóhádi u. 1-5.sz.), Hunyán a 6.sz Idősek Klubja.

- **Támogató szolgálat:**

A támogató szolgáltatás célja a fogyatékos személyek lakókörnyezetben történő ellátása, a lakáson kívüli közszolgáltatások elérésének segítése, valamint életvitelük önállóságának megőrzése mellett a lakáson belüli speciális segítségnyújtás biztosítása. A támogató szolgáltatás az intézményi társulás Gyomaendrőd és Hunya települése in a Térségi Szociális Gondozási Központ szervezetéhez integrált szolgálat által történik.

- **Tanyagondnoki szolgálat:**

A tanyagondnoki szolgáltatást egyrészt a Térségi Szociális Gondozási Központ látja el Gyomaendrőd 001-es 002-es tanya körzetében, másrészt szolgáltatási szerződés keretében a Hétszínvirág-Tüskevár Szolgáltató Nonprofit Bt. végzi Gyomaendrőd Város hátrányos helyzetű, szolgáltatáshiányos külterületi tanya térségében. A szolgáltatás célja a város külterületén, tanyáin élő idősek, egyedül élők, fogyatékkal élők, hátrányos helyzetben lévő családok alapvető szükségleteinek kielégítésében, életvitelük segítésében való közreműködés, a közszolgáltatásokhoz, egészségügyi és egyéb alapszolgáltatásokhoz való hozzájutás segítése, biztosítása.

Szakosított ellátások

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

A Társulás szakosított ellátás keretében idősek otthonát és átmeneti elhelyezést (gondozó ház) biztosító egységeket üzemeltet.

- Idősek bentlakásos ellátása:

Az idősek bentlakásos ellátása, teljeskörű ápolása az Őszi Napsugár Idősek Otthona, az Őszikék Idősek Otthona, a Szent Imre Idősek Otthona, valamint az Rózsakert Idősek Otthona és átmeneti elhelyezést biztosító egységben, bentlakásos szociális otthonokban történik. A fentiek mellett a Református Egyház Szeretetotthona nyújt tartós és átmeneti elhelyezést a rászorulóknak. A fogyatékos személyek nappali ellátása a Rózsakert Esély Klubban történik.

Gyermekjóléti alapszolgáltatások

A Gyomaendrődi Család- és Gyermekjóléti Központ egyrészt család-és gyermekjóléti szolgálatot üzemeltet, melynek keretében családsegítést, gyermekjóléti szolgálatot és önálló helyettes szülői ellátást biztosítanak. Emellett a Család-és Gyermekjóléti Központ pszichológiai és jogi tanácsadást, utcai szociális munkát, kapcsolattartási és készenléti ügyeletet biztosít a családok részére. Az intézmény veszélyeztetettségét és krízishelyzetet észlelő jelzőrendszert is működtet, melyek a jelzőrendszeri tagok (pl. köznevelési és szakképző intézmények, rendőrség, gyámhivatal, ügyészség, bíróság, stb.) részére folyamatos információt nyújt. A Gyomaendrődi Család- és Gyermekjóléti Szolgálathoz 2021-ben 71 riasztás érkezett kiskorú gyermekek vonatkozásában.

Az alábbi táblázatban az elmúlt években kapott (2018-2021 közötti) jelzések számának alakulását mutatja, a jelzést adók szerinti bontásban. Szembetűnő, hogy a jelzések száma 2020-ban jelentősen visszaesett, aminek oka lehet az, hogy a COVID - járvány hatással volt a jelzőrendszer legaktívabb tagjainak (védőnők és köznevelési intézmények) működésére.

Jelzést adó	2018	2019	2020	2021
Egészségügyi szolgáltató – orvos	1	5	3	
Egészségügyi szolgáltató – védőnő	7	12	9	6
Más települések család- és gyermekjóléti központja	15			9
Más települések család- és gyermekjóléti szolgálata	5	10	11	
Köznevelési intézmények	71	52	41	42
Állampolgári jelzés	15	14	19	10
Gyámhivatal	8	5	1	1
Rendőrség		5		3
Átmeneti gondozást biztosító szolgáltatók	2			
Egyesület, egyház, alapítvány				
Önkormányzat				
Kisgyermek nappali ellátását nyújtó szolgáltató	1			
Összesen	125	103	86	71

4. táblázat: A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai, jelzéseik gyakorisága (forrás: A Család- és Gyermekjóléti Központ beszámolója, 2021.)

A Központ ellátási területe Gyomaendrőd, Csárdaszállás, Hunya közigazgatási területe, fenntartója 2017. január elsejétől Gyomaendrőd Város Önkormányzatának képviselő testülete, a központ részben önálló intézményként működik.

2021 februárjától megkezdte működését a Baptista Tevékeny Szeretet Misszió Új Esély központja, akik elsősorban pszichiátriai betegek és szenvedélybetegek nappali ellátását végzik.

Bölcsődei ellátás

Gyomaendrődön négy intézményben történik a 6 hónapostól 3 éves korú gyermekek napközbeni ellátása. Egyikük a Gyermekliget Óvoda és Bölcsőde, más néven Selyem Úti Bölcsőde, itt két vegyes korosztályú csoport működik. A Szivárvány Gyermekkert óvodások és bölcsődések gondozását-nevelését biztosítja, működtetője a Szivárvány Gyermekkert Nonprofit Kiemelten Közhasznú Kft., itt 24 gyermeket fogadnak a bölcsődében. A Tulipános Óvodában, mely Gyomaendrőd Öregszőlő külterületén található, szintén működtetnek egy családi napközit a településrész bölcsődés korú gyermekei részére, az óvodai csoport mellett.

Gyomaendrőd Város Önkormányzata a TOP-1.4.1-19 kódszámú „Bölcsődei férőhelyek kialakítása, bővítése” c. kiíráson elnyert 220 millió Ft összegű támogatásból építette meg a város új bölcsődéjét, a Tipegőkert bölcsődét. A bölcsőde 2021 augusztusában nyitotta meg kapuit, a Gyomaendrőd – Csárdaszállás - Hunya Kistérségi Óvoda intézményegységeként működik, önkormányzati társulási fenntartásban.

A város – a fentiek mellett – 2014- 2020 közötti fejlesztési időszakban számos új beruházást valósított meg. A gyomai városrész központjának rehabilitációja, az önkormányzati hivatal komplex energetikai felújítása, a kerékpárút-hálózat fejlesztése, belvízrendezési célok, a piackorszerűsítés, az új játszótér kialakítása a Határ Győző téren, a Kállai Ferenc Kulturális Központ multifunkciós közösségi térré alakítása mind a polgárok életminőségének javulását szolgálta.

A város által összes elnyert támogatás 2014 és 2020 között meghaladta a félmilliárd forintot, amelynek mintegy háromnegyede az infrastruktúrafejlesztéshez, a turizmusfejlesztéshez, valamint a kulturális intézmények fejlesztéséhez kapcsolódó projekteket finanszírozott.

1.8.1.4 Közösségi művelődés, kultúra

A város legnagyobb közművelődési színtere, a Katona József Művelődési Ház 2016. február 1-jétől Kállai Ferenc Kulturális Központként (KMFK) működik tovább.

A KMFK biztosít otthont a helyi lakosság közművelődési és szabadidős tevékenységeinek. A kulturális központban található a város egyetlen, közel háromszáz főt befogadó színházterme, mely a színdarabok mellett kulturális rendezvényeknek, iskolai és óvodai ünnepeknek, valamint szakmai fórumoknak. Teret biztosít szakkörök, klubok, művészeti együttesek működéséhez. A KMFK kiemelt feladata a város ünnepeinek, rendezvényeinek lebonyolítása, melybe, rendezvénytől függően helyi civil szervezeteket, nemzetiségi önkormányzatokat, vállalkozásokat, turisztikai szolgáltatókat is bevon.

A 2019-es év végétől egészen 2021 nyaráig a COVID járvány negatívan érintette a kulturális intézményeket, hiszen megfogyatkoztak a közösségi rendezvények, a civil csoportok szüneteltették működésüket és távolságtartó, bizalmatlanság költözött az emberekbe. A pandémia következtében a KMFK 2020. novemberétől 2021. júniusáig zárva tartott, de igyekezett bizonyos rendezvényeit az online térbe szervezni.

Ma már zavartalan a központ működése, az itt működő civil csoportok rendszeresen megrendezik klub- illetve évenként visszatérő nagyobb rendezvényeiket (tanévzáró, játékonysági est, nőnap, bál, stb.). Az intézmény irányítása alatt működik a Körös Látogatóközpont, az Erzsébet ligeti lombkorona sétány és kilátó, a Szent László Rendezvénytér - Vízi színpad és a Tourinform Iroda is. Uniós forrásból nemrégiben megvalósult a Kulturális Központ multifunkciós közösségi térré alakítása 80 millió forintos támogatással, és a Kállai Ferenc Kulturális Központ hang és fénytechnikai infrastrukturális fejlesztése közel 3,5 millió forintból.

A Szent Antal Népház és Művelődési Ház közművelődési programokat, kiállításokat, ismeretterjesztő előadásokat kínál egész évben látogatóinak. A Népház udvarán 33 főt befogadó zarándok-szálláshely áll az ifjúsági és gyerekcsoportok, a családok rendelkezésére. Ettől nem messze található Szent Antal kenyereinek sütőháza és az Endrődi Tájház és Helytörténeti Gyűjtemény is, ez utóbbinak műemlékjellegű épülete 1863-ban épült. A tájház a helyi kulturális örökség megóvására, Gyomaendrőd és környéke történelmének átfogó tárgyi, képi, írásos javainak gyűjtésére és bemutatására törekszik. A gyomai városrész sajátos népi építészeti stílusát példázza a Gyomai- Táj- és Alkotóház nádtetős parasztháza. Említést érdemel a Bárka Halászati Látogatóközpont is, mely a Templom-zugi holtág festői környezetében található. A 2014-ben épült modern interaktív kiállítóhely a Hármaskörös gazdag természeti kincseit és a hagyományos halászat emlékeit tárja a látogatók elé. A COVID járvány hatása a Népházban is érződött 2020-ban és 2021-ben, sokáig zárva voltak a kiállítóhelyek és a közösségi terek is, a szálláshelyet sem tudták működtetni. Júniusban nyitották újra a tájházat a nyári programsorozattal, hat héten át fogadtak gyerekeket a Családsegítő Központ Nyári napközis táborának keretében.

A város kulturális életének fontos szereplője a Határ Győző Városi Könyvtár, mely részben önálló önkormányzati intézmény. A könyvtár jogelőd intézményei - a gyomai és az endrődi könyvtár- összevonásával jött létre 2008-ban, állománya 2017 nyarán került át a Fő út 230. sz. alatt kialakított új könyvtárpépületbe, valamint, a Blaha u. 21. sz. alatt kialakított fiókkönyvtárba. A könyvtári feladatok ellátásán túl rendezvényeivel gazdagítja a város irodalmi életét, 2021-ben közel tízezren vettek részt programjain. A könyvtár kiemelt figyelmet fordít a fizikai, etnikai, szociális hátrányokat szenvedők, valamint az időskorúak ellátására olyan módon, hogy minél több elérést és lehetőséget biztosítson számukra az információ ellátásban, a szolgáltatások a dokumentumok igénybe vételében, valamint a dokumentumok használatában. A könyvtár kölcsönözhető állománya 2021-ben csaknem 33 ezer db, beiratkozott olvasóinak száma 1470 fő volt. A könyvtár 2021-ben három TOP-os forrásból finanszírozott pályázat lebonyolítását fejezte be, több mint 20 millió Ft támogatásból.

A város kulturális életét színesíti a Vidovszky Béla Városi Képtár, mely állandó, illetve időszakos kiállításokon mutatja be a helyi kötődésű képzőművészek alkotásait. Négy termében állandó képzőművészeti kiállításoknak biztosít helyet (Vidovszky Béla és Corini Margit festményei, Illéssy Péter grafikai és festményei, Pásztor János szobrai tekinthetők meg).

Említést érdemel a városban található Kner Nyomdaipari Múzeum, mely Magyarország egyetlen nyomdaipari múzeuma. Kiállítása bemutatja a Kner család tagjainak munkásságát és a Kner Nyomda történetét az 1882-es alapítástól napjainkig. Európaszerte ismert a Soczó Elek tulajdonában lévő Motorkerékpár Múzeum, ahol mintegy 180 restaurált jármű látható.

Sok érdeklődőt és kiállítót vonzanak az évente megrendezésre kerülő gasztronómiai események, a Sajt- és Túrófesztivál, a halfőzők versenye, a birkapörkölt-főző verseny, a Gyomaendrődi Disznótoros és Böllér Pálinka Verseny. Nyaranta a Körös-parti városban visszatérő rendszerességgel összegyűlnek az ország Volkswagen-bogár szerelmesei, a Viharsarok Kupa országos kajakverseny keretében pedig a vízi sportok szerelmesei küzdenek egymással. Júliusban a hazai és külföldi festőművészek, grafikusok és szobrászok randevúznak a gyomaendrődi művész táborban.

A város jelentős támogatási forrásokat nyert kulturális célokra a 2014 és 2020 közötti fejlesztési időszakban, így számos kulturális fejlesztés megvalósulhatott - ezek listája alább olvasható.

- Gyomaendrődi Helyi Közösség a települési kultúra fejlesztéséért (Gyomaendrőd Város Önkormányzata)

- Gyomaendrődi Zenebarátok Kamarakórus Alapítvány zenei programjainak eredményes megvalósításához szükséges eszközök beszerzése
- A népi hagyományok ápolását, megőrzését szolgáló programok infrastruktúrájának fejlesztése (Körösmenti Táncegyüttes Alapítvány)
- A helyi hagyományok ápolását támogató, valamint Családi és egészségmegőrző programok (Gyomaendrődi Motoros Alapítvány)
- A Színfolt Mazsorett Táncegyesület eszköztárának bővítése (Színfolt Mazsorett Táncegyesület)
- Nekem szülőházam: helyi hagyományörzés a Határ Győző Városi Könyvtárban ((Határ Győző Városi Könyvtár)
- Eszközbeszerzés, infrastrukturális fejlesztés a Nekem szülőházam: helyi hagyományörzés a Határ Győző Városi Könyvtárban című programsorozat megvalósításához kapcsolódóan (Határ Győző Városi Könyvtár)
- Közösségi kompetenciafejlesztés a Határ Győző Városi Könyvtárban (Határ Győző Városi Könyvtár)
- Kézműves Sajtókészítés szakmai programhoz kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése (Kállai Ferenc Kulturális Központ)
- "Ép testben, Ép lélek!" (Kállai Ferenc Kulturális Központ)
- A sokszínű, egészséges Gyomaendrődért - Egészségudvar a Körös Látogatóközpontban (Kállai Ferenc Kulturális Központ)
- Az OMart Kulturális Műhely infrastruktúrájának és műszaki feltételeinek fejlesztése (OMart Kulturális Műhely Egyesület)
- Art-koffer, avagy művészetekkel a világ körül (Hallható Hang Alapítvány)
- Kézműves-mustra (Hallható Hang Alapítvány)
- Körös Kerti Esték - Nyári szabadtéri kulturális programok Gyomaendrődön (Kállai Ferenc Kulturális Központ)
- A Vidovszky Béla Városi Képtár eszközbeszerzése és fejlesztése (Közalapítvány Gyomaendrőd Város Közgyűjteményeiért)
- „Hazatértünk” – helyi kötődésű képzőművészeti kiállítás sorozat (Közalapítvány Gyomaendrőd Város Közgyűjteményeiért)

1.8.2 Esélyegyenlőség biztosítása

Gyomaendrőd hatályos Helyi Esélyegyenlőségi Programját Gyomaendrőd Város Önkormányzata a 451/2018. (XI.29.) Gye. Kt. határozatával hagyta jóvá. A Gyomaendrődi Esélyegyenlőségi Programban rögzíti az esélyegyenlőség érdekében szükséges alábbi feladatokat. A program többnyire 2016-ig terjedő adatokra épülő elemzéseket és következtetéseket tartalmaz.

A program intézkedései az alábbi területekre összpontosulnak:

1. A mélyszegénységben élők és a romák esélyegyenlőségének javítása

- A munkavállaláshoz szükséges első lépések megtételére való ösztönzés:
 - Munkaerő piaci integráló programok megvalósítása, alapkompenciák fejlesztése révén; Versenyképes szakképesítés megszerzése, aktív munkaerő-piaci eszközök alkalmazásával a foglalkoztatottság növelése, Vállalkozási készségfejlesztő tréningek,
 - szociálisan hátrányos helyzet csökkentése által (szemléletformáló, anti-diszkriminációs tréningek)

Esély a változtatásra: a „hátrányos helyzet” generációkon át történő öröklődésének megváltoztatása:

- Életvezetést segítő programok biztosítása révén

- Hátrányos helyzetek öröklődésének megakadályozása révén (önkéntes programszervezés a munkaszocializáció elősegítése érdekében, erőszakmentes konfliktuskezelés technikák tréningje, stb.)

2. Gyermekesélyegyenlőségének javítása

- Családok segítése a diszfunkcionalitás megszüntetésében:
 - képzések a családi életre nevelés, a harmonikus generációk közötti kapcsolat, a munka-gyermek-család egyensúly megtalálása érdekében;
 - Családi és gyermekjólét szolgálatok prevenciós szerepének megerősítése, preventív jellegű programok megvalósítása;
 - Egészséges életmódot népszerűsítő rendezvények, illetve veszélyek, devianciák, függőségek elkerülését célzó programok révén.
- A hátrányos helyzetű gyermekek arányának megváltoztatása:
 - minél több gyermek bevonásával a kulturális foglalkozásokba, a szabadidő hasznos eltöltésére való ösztönzés;
 - Tehetséggondozó programok folyamatos működtetése révén.

3. Nők esélyegyenlősége

- Család-munka-egészség egyensúlyát célzó programok a három terület közötti egyensúly megteremtésének érdekében:
 - Életmód és életminőség-javító programok, ezeket népszerűsítő rendezvények és sportesemények;
 - Mentálhigiénés és prevenciós egészségnapok, lakossági szűrőprogramok;
 - A nők foglalkoztatási esélyeinek megkönnyítésére: pályázati lehetőségek felkutatása a gyermekek elhelyezését biztosító intézmények megvalósítása érdekében.
- A családon belüli erőszak – látencia csökkentése érdekében bűnmegelőzési foglalkozások, erőszakmentes konfliktuskezelési technikák átadása, tájékoztató a veszélyekről, devianciákról, az érintettek széleskörű tájékoztatása a segítségnyújtási lehetőségekről

4. Idősek esélyegyenlősége

- Időseket megszólító életmód és életminőség javító programok biztosítása az idősek elmagányosodása és egészségi állapotuk romlása megelőzésére:
 - Egészségfejlesztő és betegségmegelőző programok, Életmód klubok;
 - Lakossági szűrőprogramok, Digitális képzések az elmagányosodás ellen, kulturális szakkörök szervezése révén
- Az idősek, különösen az egyedül élők nagyobb biztonságérzetét célzó intézkedések (bűnmegelőzési foglalkozások, veszélyek-devianciák elhárítását célzó tájékoztatók, digitális kompetenciák fejlesztése révén)

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉTÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

5. Fogyatékkal élők esélyegyenlősége

- Komplex (fizikai és infokommunikációs) akadálymentesítés révén;
- Bentlakásos intézményi elhelyezéshez kapcsolódó igény felmérése, a szolgáltatás feltételeinek megteremtése által;
- A fogyatékkal élők öngondoskodási képességének fejlesztése; önellátásra felkészítő programok révén.

A Helyi Esélyegyenlőségi Program megvalósulását, végrehajtását a HEP Fórum ellenőrzi, és javaslatot készít a HEP szükség szerinti aktualizálására az egyes beavatkozási területek felelőseinek, illetve a létrehozott munkacsoportok beszámolóinak alapján. A Helyi Esélyegyenlőségi Program végrehajtásáért az önkormányzat részéről a polgármester felel.

1.9 A település gazdasága

1.9.1 A település gazdasági súlya, szerepköre

Békés megyében a közép-békési centrumon (Békéscsaba-Gyula) kívül elsősorban a jelentős ipari funkciójú Orosháza, illetve a nagyvállalatain kívül oktatási, közintézményi centrumként is szereplő Szarvas jelenik meg kisebb önálló gazdasági súlypontként. Hozzájuk képest a korábbi iparát és népességét is jelentős arányban elvesztő északkelet-békési térség (Gyomaendrői, Sarkadi, Szeghalmi járás) és Dél-Békés (elsősorban a mezőkövácsházi járás) lényegesen alacsonyabb gazdasági „sűrűségű” és fejlettségű térség. Békés megye 2021-2027-es időszakra vonatkozó területfejlesztési programja a Gyomaendrői járást, mint olyan térséget nevesíti, ahol a járási központ városok és vonzáskörzetük esetében kiemelt fejlesztési irány a települések között meglévő feladatmegosztás elősegítése, a településeken elérhető szolgáltatások minőségének javítása, az ezekhez való jobb hozzáférés elősegítése.

Gyomaendrőd – a megyei területfejlesztési koncepciót megalapozó helyzetelemzés megállapítása szerint – „szerepét részlegesen betöltő” térségközpont, ugyanakkor gazdaságszervezési centrumként egyértelmű a meghatározó szerepe a járásban.

	Gyomaendrőd	Gyomaendrői járás	Békés megye
1-9 fős létszámú működő társas vállalkozások száma	194	248	5 424
10-49 fős létszámú működő társas vállalkozások száma	31	53	736
50-249 fős létszámú működő társas vállalkozások száma	6	9	117
250-499 fős létszámú működő társas vállalkozások száma	0	0	11
500 és több fős létszámú működő társas vállalkozások száma	0	0	4

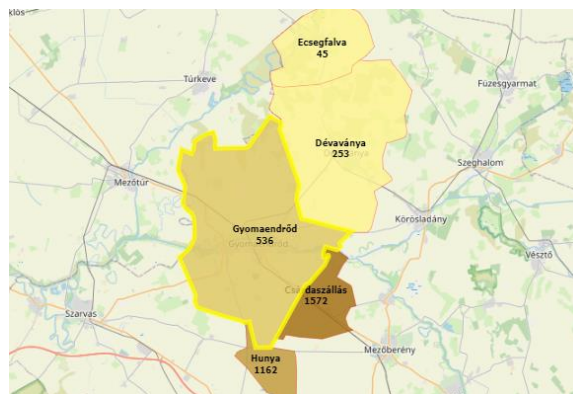
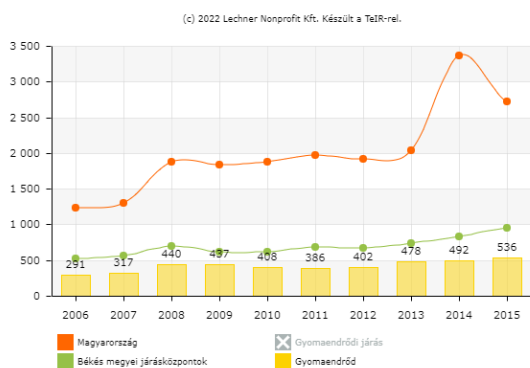
5. táblázat: Működő társas vállalkozások száma létszám kategóriánként Gyomaendrődön, a Gyomaendrői járásban és Békés Megyében (db, 2019) (forrás: KSH T-Star)

A fenti táblázatból látható, hogy az 1-9 fős létszámú működő társas vállalkozások közül 194 darab működik a járás központban, ami járás egészében mért érték 78,22%-a. A 10-49 fős létszámú működő társas vállalkozások 58,49%-a, míg az 50-249 fős vállalkozások 66,66%-a található Gyomaendrődön. A megyében működő kis létszámú, 1-9 fős társas vállalkozásoknak ugyanakkor alig 3,57%-át teszik ki a gyomaendrői értékek, és a 10-49 fős kategóriában is csupán 4,21% működik a járásközpont településen.

Ha idősorosan vizsgáljuk a KSH adatait azt látjuk, hogy Gyomaendrődön 2015 és 2019 között 214 darabról 194 darabra csökkent az 1-9 fős létszámú működő társas vállalkozások száma (9,3 %-os csökkenés), míg a 10-49 fős létszámú működő társas vállalkozások száma 33 darabról 31 darabra csökkent ugyanebben az időszakban. Az 50-249 fős működő társas vállalkozások száma 1 darabbal csökkent 2015 és 2019 között.

Ha az egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték alakulását vizsgáljuk, látható hogy a mutató értéke Gyomaendrődön is folyamatosan emelkedett, ugyanakkor nem érte el a békés megyei járásközpontok átlagértékét.

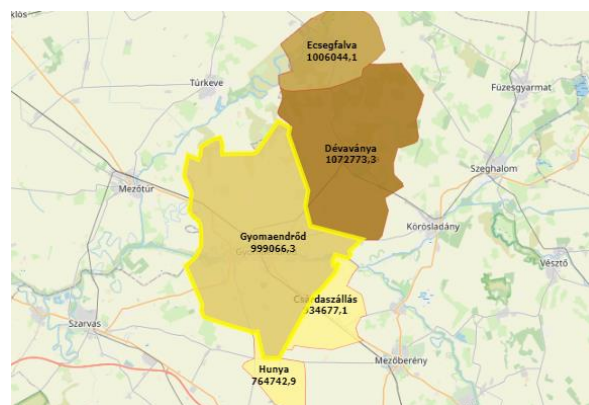
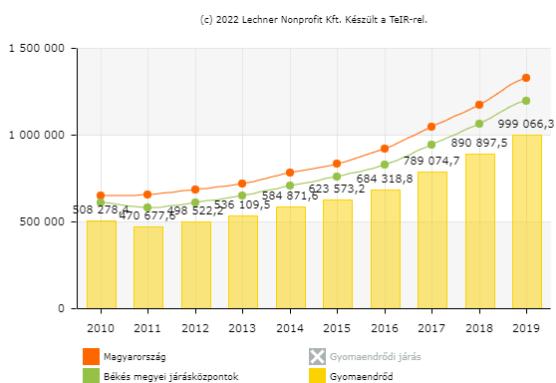
Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

40. ábra: Egy lakosra jutó BHÉ alakulása Gyomaendrődön és a Gyomaendrőd-i járásban (ezer Ft), (forrás: TeIR)

Míg 2006-ban 291 ezer forint, addig 2015-ben már 536 ezer forint volt a mutató értéke, vagyis közel kétszeres volt a bővülés. Ugyanebben az időszakban a megyei mutató értéke 529 ezer forintról 948 ezer forintra emelkedett, vagyis a gyomaendrőd-i adatok a megyei értéknek csupán 56,54%-át érték el 2015-ben.

A járási adatokat vizsgálva látható, hogy Csárdaszállás és Hunya adatai jelentős mértékben meghaladják a járásközpontban rögzített értékeket.

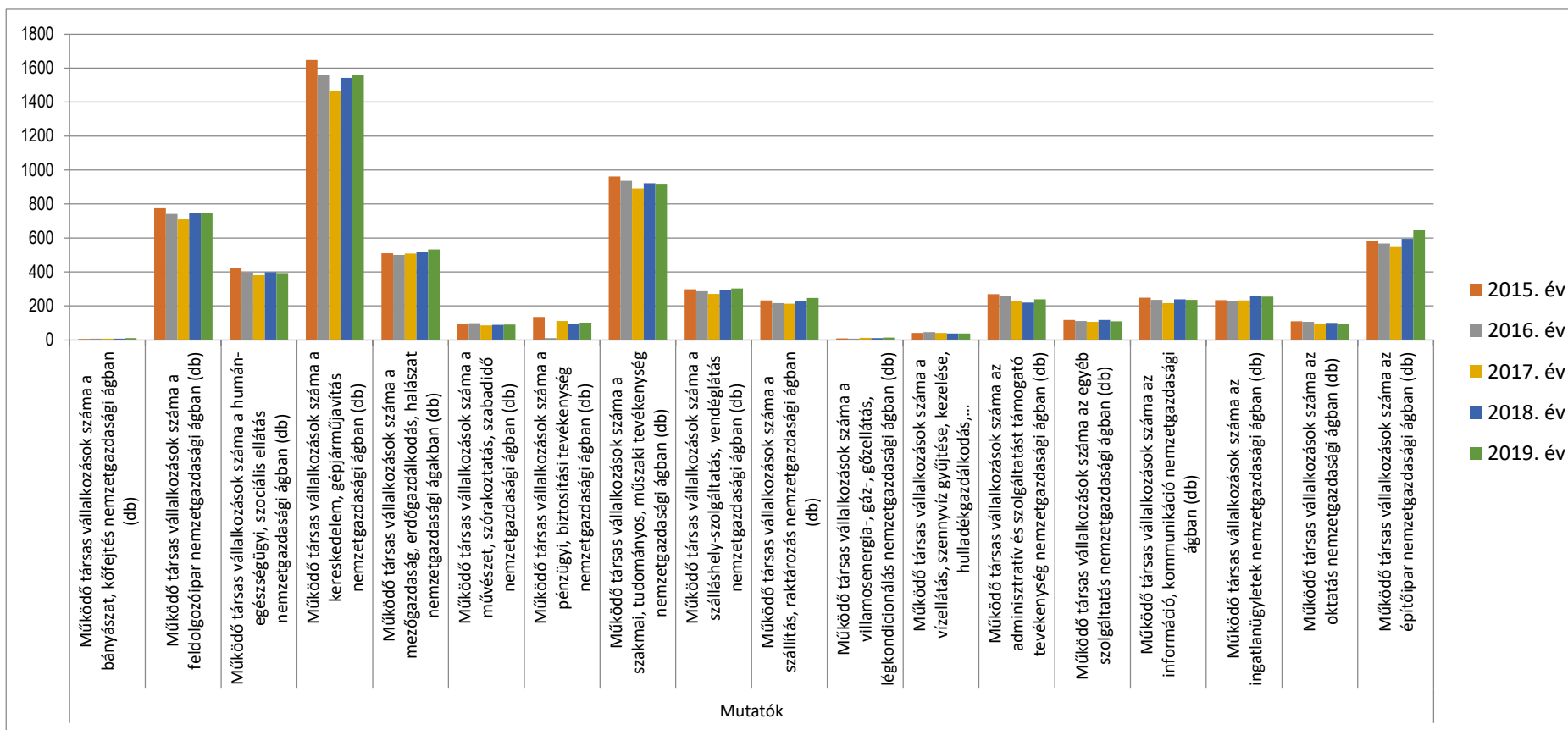

41. ábra: Egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem alakulása Gyomaendrődön és a Gyomaendrőd-i járásban (Ft), (forrás: TeIR)

Az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem tekintetében ugyancsak jelentős bővülés volt tapasztalható a városban, ugyanakkor látni fogjuk, hogy ezek az értékek sem érik el a megyei átlagokat. 2010-ben 508 ezer forint volt a mutató értéke Gyomaendrődön, és meghaladta a 607 ezer forintot megyei szinten. 2019-re a járásközpontban a mutató értéke 999 ezer forintra emelkedett, míg a megyei érték elérte az 1 196 ezer forintot. A vizsgált időszak elején tehát a megyei adat 83,69%-át, míg 2019-ben 83,52%-át tette ki a Gyomaendrődön mért érték, vagyis a település relatív helyzete sem javult. Ha a járási térképet vizsgáljuk, látható hogy Ecségfalva és Dévaványa esetében is magasabb értékek jelennek meg, mint Gyomaendrődön, ami a kistelepülések alacsony lakosságának köszönhető alapvetően.

1.9.2 A település főbb gazdasági ágazatai, jellemzői

Az alábbiakban a megyei és települési szektorális adatokat vizsgáljuk meg idősoros elemzés keretében.

42. ábra: Működő társas vállalkozások számának alakulása Békés megyében ágazonként (2015-2019, db) (forrás: KSH T-Star)

Az ábrán láthatjuk, hogy Békés megye legjelentősebb ágazatában – kereskedelem, gépjárműjavítás – jelentősen csökkent a működő társas vállalkozások száma a vizsgált időszakban. Míg 2015-ben 1 647 darab, addig 2019-ben már csupán 1 561 darab társas vállalkozás működött ebben a szektorban, vagyis a csökkenés mértéke 5,22% volt. Szintén nagyobb mértékű csökkenés regisztrálható a második legjelentősebb – szakmai-, műszaki-, tudományos tevékenység – ágazatban, ahol 4,46%-os csökkenéssel 2015 és 2019 között 962 darabról 919 darabra esett vissza a vállalkozások száma.

A megye más ágazataiban kedvezőbb tendenciák figyelhetők meg a vizsgált időszakban. Az építőiparban jelentős mértékben, 583 darabról 645 darabra emelkedett a működő társas vállalkozások száma, vagyis a bővülés mértéke 10,63% volt. Ezzel párhuzamosan az ingatlanügyletek szektor is komoly bővülést tudott felmutatni (8,97%), de jelentős növekményt mutat 2015 és 2019 között a mezőgazdaság (4,5%), és a szállítás, raktározás (6,4%) ágazat is.

A koronavírus járvány miatt a 2020-as év komoly fordulatot hozott a megye gazdasági életében. Békés megyében a 4 főnél többet foglalkoztató ipari vállalkozások telephelyein az év első három negyedévére vonatkozó kibocsátás volumene a 2013-ban és 2017-ben tapasztalt átmeneti mérséklődést leszámítva évek óta nem csökkent, 2020 első kilenc hónapjában viszont a járvány negatív hatásainak következtében 9,9%-kal elmaradt az egy évvel korábbtól. (Országosan 9,0%-kal esett vissza a teljesítmény.) A termelési érték 395 milliárd forintot tett ki.

Összességében a 2020-as évre vetítve a telephelyi adatok alapján az ipar teljesítménye 7,6%-kal elmaradt az előző évitől. A megyei székhelyű építőipari szervezetek termelése és a beruházások volumene egyaránt 11%-kal csökkent. A 2020-as év különösen az építőiparban tevékenykedő vállalkozások számára volt nehéz. Az ágazaton belül az új szerződések értéke – 2020 egészét vizsgálva – ugyanis az előző évi volumen 74,5 %-ára esett vissza. 2021 I. félévében – legalábbis a KSH adatai alapján – megindult a kilábalás, hiszen az ipar teljesítménye 14, a megyei székhelyű építőipari szervezetek termelése pedig 11%-kal emelkedett az előző év azonos időszakához képest.

Gyomaendrődön ugyanebben az időszakban kettős tendencia érvényesült. A működő társas vállalkozások száma egyes ágazatokban emelkedett, ugyanakkor több esetben jelentős csökkenés is rögzíthető. A működő társas vállalkozások száma a kereskedelem, gépjárműjavítás nemzetgazdasági ágban 2015 és 2019 között lényegében nem változott (58, illetve 57 darab). A mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágakban 15 darabról 18 darabra emelkedett a működő társas vállalkozások száma, és nőtt az építőiparban működő társas vállalkozások száma is (31 darabról 36 darabra).

Jelentősen csökkent a pénzügyi szolgáltató tevékenységet végző vállalkozások száma (5 darabról 2 darabra), és a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység nemzetgazdasági ágban működő cégek száma is (22 darabról 16 darabra). Kedvezőtlen irányba változott a szálláshely szolgáltatás nemzetgazdasági ágban működő cégek száma is (23 darabról 19 darabra csökkent).

1.9.2.1 Mezőgazdaság

A mezőgazdaságban felbomlottak a korábbi szövetkezetek, megszűnt az állami gazdaság. Helyüket a kis és közepes méretű magángazdaságok foglalták el. A 2011. évi Népszámlálás szerint a foglalkoztatott foglalkoztatottak 5%-a dolgozik az agráriumban (2011), amely magasabb az országos átlagnál (2,8%). A működő vállalkozások 7%-a a mezőgazdaságban tevékenykedik, ez is jócskán felülmúlja az országos értéket (3,3%). Ezek alapján ki lehet jelenteni, hogy a mezőgazdaságnak Gyomaendrődön jelentős a szerepe. A mezőgazdaságban, erdőgazdálkodásban és halászatban működő vállalkozások száma 18 darab.

1.9.2.2 Ipar

Az ipari termelés Gyomaendrődön jelentős hagyománnyal rendelkezik. A kézművesek mellett az ipart a téglagyártás, malomipar és nyomdaipar testesítette meg elsősorban, majd 1945 után megkezdődött a könnyűipar és sütőipar meghonosítása (Kötőipari Szövetkezet, ENCI, Szabóipari Szövetkezet, Sütőipari vállalat). Ezekkel közel egyszerre megjelent a faipar, az építőipar, a fémipar (kazángyártás) és a feldolgozóipar is. A korábbi kézműipari hagyományokra alapozva ezek a vállalatok jelentősen hozzájárultak a foglalkoztatás bővüléséhez és a mezőgazdasági lakosság szocializálódásához (szocialista polgárosodás). Ennek köszönhetően a városban dolgozók megismerték és megszerezték az iparvállalati kultúrát.

A rendszerváltás előtt az ipar zömében a könnyűipari ágazatban volt, de ma többségében kis és közepes méretű vállalkozásokban folyik a textilipari, cipőipari, építő-, élelmiszer-, bútór- és fémipari tevékenység. Számottevő és meghatározó cég a közismert Gyomai Kner Nyomda Rt., amely Európa egyik híres könyvnyomdája, a Raichle Sport Kft., a Körös Bútoripari Kft és a Németh Kft. Jelentős fejlesztési tevékenységet végez a Lourdes Honey Kft., mely a méhészetben szerzett húszéves szakmai tapasztalatával, a termékekkel szembeni magas minőségi követelményekkel, valamint korrekt üzleti magatartással értékesít egyedi csomagolással ellátott kiváló minőségű magyar mézet. A feldolgozóipar területén meg kell még említeni a Turul Cipő Kft-t, mely szériás lábbelik gyártása mellett egyedi igényeket kielégítő kis-szériás lábbelik gyártásával is foglalkozik.

1.9.2.3 Szolgáltatások

A szolgáltató szektor jellemzően a helyi igényeket kielégítő kereskedelmi-szolgáltató egységeket jelenti. Emellett ki kell emelni a turisztikai ágazatot, mely – alapvetően a Körösre és holtágaira alapozva – ma már komoly szerepet játszik a város életében. Gyomaendrődön az alapellátást nyújtó szolgáltató és kereskedelmi egységek, koncentráltan a város központjában találhatóak. Térségi ellátást biztosító nagyobb kereskedelmi egységek nincsenek a településen.

Turizmus

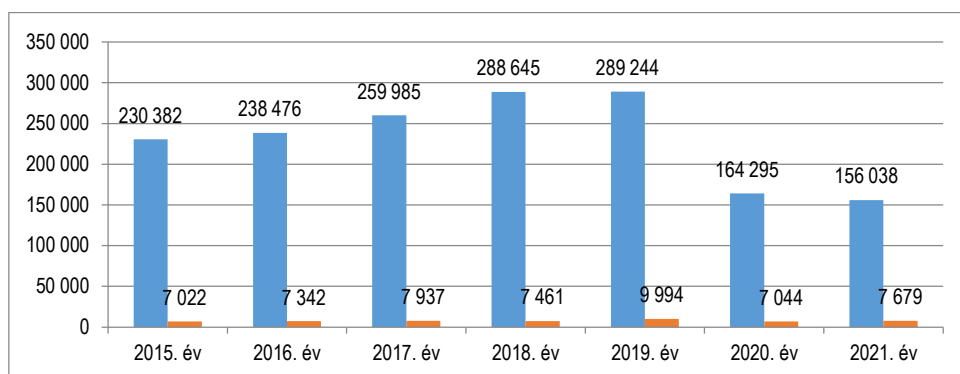
Amint arra már utaltunk, a Hármaskörös tizenhat holtággal a horgászokat, a természetes környezetben kikapcsolódni vágyókat vonzza. Nyaranta legtöbbször a Liget gyógyfürdőt és kempinget látogatják. Népszerűek emellett a Körösön és holtágain található szabadstrandok. Jelentős a falusi- és lovasturizmus is. A kulturális- és gasztroturizmust olyan rendezvények képviselik, mint a Nemzetközi gyomaendrődi sajt-és túrófesztivál, „Bogrács Napja” Paprikáskrumpli-főző Verseny, a Gyomaendrődi Disznótoros és Böller Pálinka Verseny, a Nemzetközi VW "bogár" találkozó, a Nemzetközi halfőző verseny, a Fogathajó verseny, a Viharsarok kajak-kenu verseny, a Suttymba néptánc és népzenei fesztivál, a Rózsahegy napok, valamint az Országos diákszínjátékos fesztivál és tábor.

A városban működő kulturális intézmények közül kiemelendő az országban egyedülálló KNER Nyomdaipari Múzeum, amely a gyomai Kner nyomda történetét, a helyi könyvnyomtatás múltját mutatja be. A képzőművészet kedvelőit a Városi Képtár várja Vidovszky Béla és Corini Margit festő- ill. Illésy Péter grafikus művészek állandó kiállításával. A sportolni vágyók számára az Erzsébet-ligeti és Népligeti sporttelepen labdarúgó-, kézilabda- és tenispályák állnak rendelkezésre, és egész évben használható a Városi Sportcsarnok. A művészeti csoportok közül ki kell emelni a Körösmenti Néptánc együttest, valamint a RUMBA Táncsport Egyesületet, amelyek több évtizede gazdagítják a város kulturális életét és reprezentálják a várost hazai és nemzetközi rendezvényeken. A Körös-völgyi természetvédelmi terület, a folyó, valamint a holtágak kitűnő lehetőséget nyújtanak a szabadidő kellemes eltöltésére.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

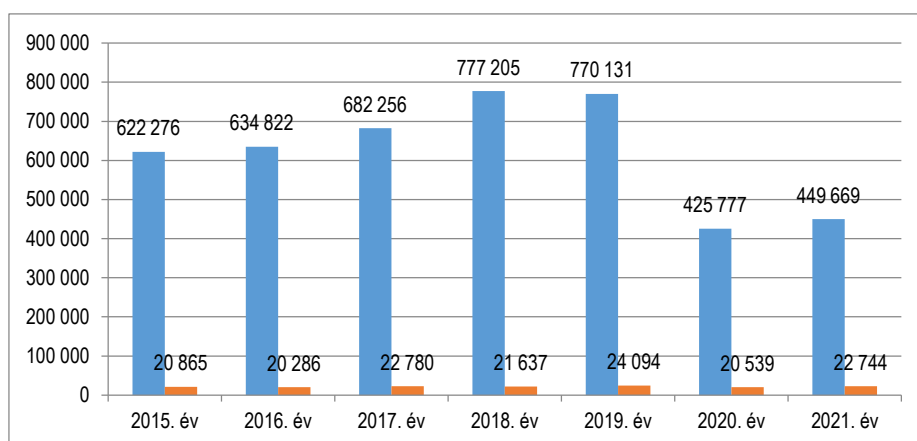
A folyó és a szabályozás során létrejött holtágak valódi horgásparadicsomok. A Körös partján lévő árterek és erdők, 30.500 hektár földterületen, kitűnő vadászati lehetőségeket kínálnak, ahol apró vadra (fácán, nyúl), illetve őzre lehet vadászni.

Az Erzsébet-ligetben található a város termálfürdője, amelynek gyógyvize több idült betegség gyógyítására is alkalmas. A fürdő mellett a kemping várja a vendégeket. Kényelmes szálláslehetőségeket kínál a Pavilion Fogadó, a Szilvia Panzió, a Körös szálloda, a Tímár Panzió, Harang Szálló és a Hárs Hotel gyógyszálló.

43. ábra Vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken Békés megyében és Gyomaendrődön (db) (forrás: KSH T-Star)

A turisztikai ágazatot rendkívül hátrányosan érintette a koronavírus járvány, illetve az ennek visszaszorítása érdekében hozott intézkedések. Az ábrán látható számok jól tükrözik mind megyei, mind települési szinten azt a kedvezőtlen folyamatot, mellyel a szektor szereplőinek meg kellett birkóznia 2019 és 2020 között. Gyomaendrődön egy folyamatos bővülést követően a 2019-es 9994 fős vendégszám 2020-ra 7044 főre esett vissza, a csökkenés mértéke így közel 30% volt. Békés megyében ugyanakkor a mutató csökkenésének mértéke elérte a 43%-ot. 2021 ugyanakkor már a bővülés jeleit hozta az ágazatban, és Gyomaendrődön a vendégek száma mintegy 600 fővel bővült a kereskedelmi szálláshelyeken.

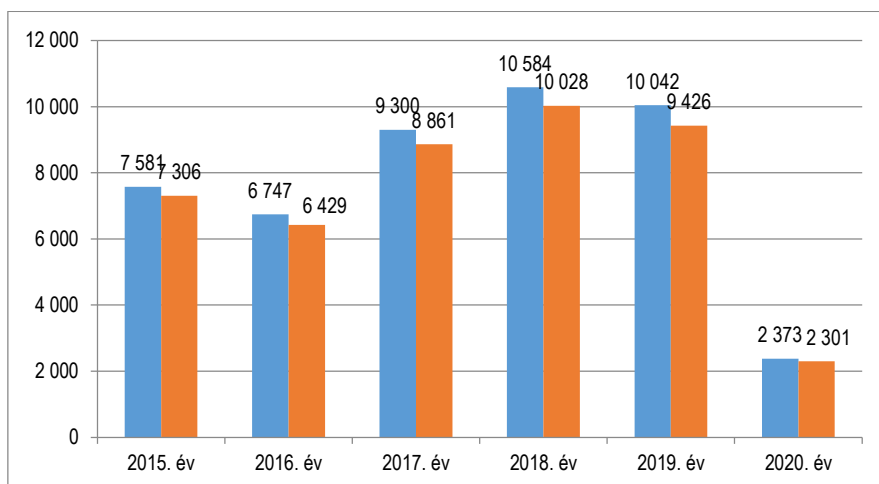
44. ábra: Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken Békés megyében és Gyomaendrődön (db) (forrás: KSH T-Star)

A vendégéjszakák száma ugyancsak jelentősen csökkent Gyomaendrődön a pandémia hatására. Míg 2019-ben még 24 094 darab vendégéjszakát töltek el a turisták a városban, addig ez a szám 2020-ra 20 539

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

darabra csökkent. A kilábalást jelzi ugyanakkor, hogy a KSH adatai szerint 2021-ben már bővülés volt kimutatható, és a tavalyi számok meghaladják a 2018-as és közelítik a 2019-es értéket.

Ki kell emelnünk, hogy a városban hangsúlyos a magán szálláshely szolgáltatás is, a vízpartokon kialakított vendégházak kínálata folyamatosan bővül.

45. ábra: A helyi önkormányzatok helyi idegenforgalmi adó bevételei a Gyomaendrődi járásban és Gyomaendrődön (ezer Ft) (forrás: KSH T-Star)

Az ágazatban tapasztalható kedvezőtlen folyamatokat tükrözi az önkormányzat idegenforgalmi adó bevételeinek alakulása is. Látható, hogy míg 2018-ban és 2019-ben közel 10 millió forint bevétele keletkezett helyi idegenforgalmi adóból, addig 2020-ban ez az összeg közel ötödére, 2,3 millió forintra csökkent.

A helyi turizmus szervezésében TDM-ként komoly szerepet játszik a Gyomaendrődi Üdültetési Szövetség Turisztikai Egyesület (GYÜSZ-TE), melynek kiemelt feladatai közé tartozik a fenntartható turizmus kialakítása, megőrzése és fejlesztése Gyomaendrődön. A GYÜSZ-TE önként vállalt feladata továbbá a Gyomaendrőd turizmusában résztvevő szolgáltatók összefogása, tevékenységük vendégbarát fejlesztése.

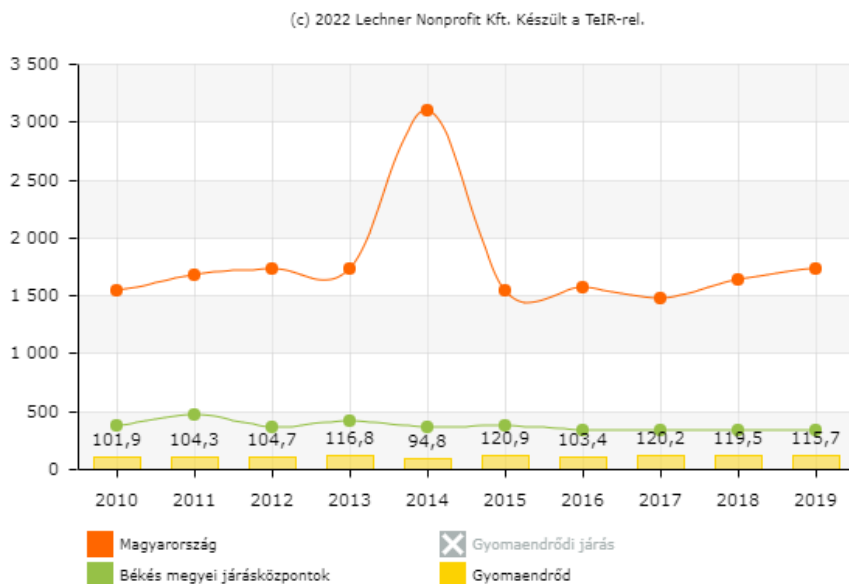
A gyomaendrődi Liget Gyógyfürdő tervezett fejlesztése 1,3 milliárd forint hazai forrásból valósulna meg. A 2022-es gazdasági nehézségek egyelőre késleltetik a beruházás megkezdését.

1.9.3 A gazdasági szervezetek jellemzői, fontosabb beruházásai, települést érintő fontosabb elképzelések

Gyomaendrőd gazdasági bázisának meghatározásakor a könnyűipari ágazatok közül a nyomda, valamint a bútortermelés és cipőiparral foglalkozó gazdasági szervezetek dominálnak. Hiányoznak a helyi gazdaságból a gazdasági húzóágazatokban tevékenykedő nagyvállalatok, az olyan multinacionális cégek, melyek alvállalkozói láncokon, beszállítóikon keresztül dinamizáló hatást gyakorolhatnak egy szélesebb vállalkozói körre. A helyi viszonylatban nagynak számító cégek a hazai „multik” második, harmadik szintű beszállítói, amely helyzetük behatárolja fejlődési pályájukat, kitéréslehetőségeiket.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Az egy lakosra jutó jegyzett tőke mértéke Gyomaendrődön 102 ezer forintról 115,7 ezer forintra emelkedett 2010 és 2019 között. Ugyanebben az időszakban a megyei járásközpontok átlagértéke 381 ezer forintról 329 ezer forintra csökkent.

46. ábra: Egy lakosra jutó jegyzett tőke alakulása Gyomaendrődön (ezer Ft), (forrás: TeIR)

A most záruló Európai Unió fejlesztési periódusban gazdasági erejükhöz mérten igen aktívok voltak a gyomaendrői vállalkozások, ugyanakkor az alábbi táblázatban látható, hogy a megyei cégek GINOP keretében megítélt támogatásainak még így is alig 2,37%-a került a település vállalataihoz.

	Támogatott pályázatok száma (db)	Megítélt támogatás (Ft)
Békés megye	1 262	42 608 747 318
Gyomaendrői járás	58	1 408 492 502
Gyomaendrőd	40	1 013 352 688
Járásközpont adatai a járási adatok százalékában	68,97%	71,95%

6. táblázat: GINOP pályázatok fontosabb adatai Gyomaendrődön, a Gyomaendrői járásban és Békés megyében² (forrás: palyazat.gov.hu)

A 2014-2020 fejlesztési ciklusban a gazdasági szervezetek beruházásai a járásba érkező támogatások mintegy 72%-át használták fel Gyomaendrődön, és ez a mintegy 1 milliárd forint összegű támogatás az összes támogatott projekt 69 százalékához volt köthető.

A megvalósult projektek közül megemlíthető a TURUL Cipő Kft. „Komplex megújulást eredményező fejlesztéseinek megvalósítása” című beruházása mintegy 150 millió forint támogatási összeggel, vagy a

² Széchenyi 2020 GINOP támogatott pályázataira vonatkozó statisztika (járási adatok esetében 2022. 06. 14-i adatgyűjtés, míg a megyei adatok esetében 2022. 06.04-i adatszolgáltatás)

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

LOURDES HONEY Kft. „A méhek egészségvédelme újszerű alimentációs eljárás alkalmazásával, illetve erre alapozva humánklinikai vizsgálatokkal igazoltan pozitív élettani hatású, új mézkészítmények prototípusainak kifejlesztése” című projektje, mely közel 335 millió forint támogatást nyert. Fontos beruházás a „Napelem-park a Mamutec Hungary Kft.-nél” című projekt is, mely közel 60 millió forint Európai Unió támogatást nyert el.

1.9.4 A gazdasági versenyképességet befolyásoló tényezők

Gyomaendrődön áthalad a 46-os főút, mely délkelet felé Mezőberénynél torkollik a 47-es főútba, amely dél felé a megyeszékhely, továbbá (a 44-es főúton) Gyula és a román határ elérését biztosítja. Északnyugat felé a 46-os főút Szolnokkal kapcsolja össze a várost. A 443-as másodrendű főút Szarvasnál torkollik a 44-es főútba, amely nyugat felé Kecskeméttel, valamint az M5-ös autópályával jelent összeköttetést. Gyomaendrőd, akárcsak egész Békés megye elérhetősége nem mondható kedvezőnek, az ország periférikus térségei közé tartozik, ugyanakkor az M44-es főút fejlesztése jelentős elmozdulást hoz ezen a téren – a gyorsforgalmi út kondorosi felhajtója csupán 25 kilométerre található Gyomaendrődtől, – ugyanakkor ennek az infrastruktúra fejlesztési programnak az esetleges kedvező hatásai csak hosszabb távon jelentkeznek.

Amint arra a 2014-2020-as időszakra vonatkozó megalapozó vizsgálat is kitér, az autóbuzos közösségi közlekedés szempontjából a hálózati lefedettség lényegében megegyezik a közúthálózattal, fizikailag minden környező település elérhető, így a város e szempontból is regionális alközpontnak tekinthető. Az innen induló utasok Békéscsaba, Szeged és Szarvas irányába rendelkeznek közvetlen járatokkal. A vasútállomás elérhető autóbusszal. A város közigazgatási területen belül 26 helyközi megálló található.

Gyomaendrőd a 120-as számú, Budapest Lőkösháza vasútvonalon fekszik, melyből Gyoma állomáson ágazik ki a 127-es számú, Gyoma – Körösnagyharsány vasútvonal. A 120-as számú, kétvágányú, villamosított vasútvonal a TEN-T törzshálózat része, az ország egyik legfontosabb vasútvonala. A 127-es számú vonal regionális vasúti pálya, mellékvonali paraméterekkel rendelkezik, egyvágányú, dízel vontatással kiszolgált. A személyforgalom ütemes menetrend alapján veheti igénybe a vasúti szolgáltatást.

K+F helyzete és ipari infrastruktúra

Gyomaendrőd város tervezi a vállalkozók és cégek orientált központját, az Ipari Park megvalósítását, mely stratégiai célként motorja lehet Gyomaendrőd város ipari fejlődésének. Az Ipari Park 36 hektáron elterülő zöldmezős beruházás, amely a 46-os főúttól 500 méterre található. A terület körülbelül 350 méteres körzetében elérhető a gáz-, elektromos energia-, vízellátás- és szennyvízelvezetés ipari fogyasztók igényeit is kielégítő csatlakozási pont, ill. a volt cukorgyári ipari vágány is rendelkezésre áll közvetlen az Ipari Park mellett. Gyomaendrőd város befektetőket vár az induló Ipari Parkba. A betelepülő vállalkozásokat a város hagyományos profilja alapján elsősorban a cipő-, bútor-, nyomda- és vasiparból várjuk, emellett szükség lenne informatikai, elektronikai, raktározási, szállítmányozási és élelmiszeripari vállalkozásokra is. Az Ipari Parkba települő vállalkozások részére adókedvezményeket tud az önkormányzat biztosítani, amelyekkel szeretnénk a vállalkozókat (vállalkozásokat) tevékenységük eredményességében és a jövőbeli elképzeléseik megvalósításában segíteni, támogatni.

A GYOMASZOLG Ipari Park KFT 2009 tavaszán – a park infrastrukturális fejlesztése folytatásaként - kezdte el a DAOP-1.1.1/A-09-2009 pályázat inkubátorház létesítésre irányuló előkészítését. 2009 szeptember 28-án a beruházásra elnyert állami támogatás összege 132.645.000 Ft. A projekt teljes költségvetése 265. 290.000 Ft. Az inkubátorház 2011 áprilisától fogadja a betelepülőket. A csarnok 1600 m² alapterülettel rendelkezik. Az ipari

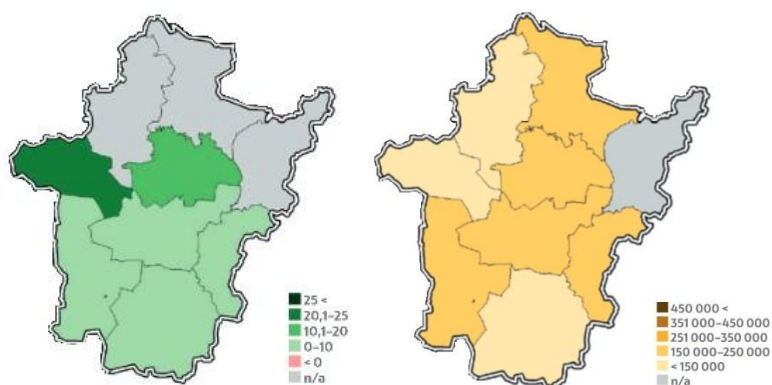
Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

parkba – a 2015-2020-as gazdasági programban leírtak szerint – 12 db vállalkozás települt be, és a város további fejlesztéseket tervez.

Gyomaendrődön a kutatás-fejlesztés szerepe marginálisnak mondható. Egyetlen egy K+F főtevékenységet végző vállalkozás sem működik a városban. A tudásalapú fejlődés tehát jelenleg nem úgy tűnik, hogy a felzárkózás sarokköve lesz. A K+F szerepe a megye többi járásközpontjában egyébként hasonlóan csekély. Csak Békéscsabán, Gyulán, Szarvason, Orosházán és Békésen figyelhető meg a K+F tevékenység jelenléte, köszönhetően az ott levő felsőoktatási intézményeknek és kutatóhelyeknek.

1.9.5 Ingatlanpiaci viszonyok (kereslet-kínálat)

2021 II. félévében a lakóingatlanok átlagos négyzetméter ára a Gyomaendrődi járásban 150 000 Ft alatt alakult. Az átlagár-változásról az adatfelvevő nem rendelkezett járási információval, ugyanakkor Békés megyében ebben az időszakban az átlagos négyzetméter ár 200 000 forint körül alakult, ami Nógrád után a második legalacsonyabb érték.

47. ábra Átlagár-változás (balra) és átlagár (jobbra) Békés megye lakóingatlan-piacán (forrás: OTP Jelzálogbank Lakóingatlan Értéktérkép 2021/2.)

Gyomaendrőd város közigazgatási területére az ingatlanpiaci elemzést két online hirdetési felület, az ingatlan.com és a jofogas.hu oldalak adatai alapján végeztük. Az eredményeket az alábbi táblázat összegzi:

Ingatlan típusa	Meghirdetett ingatlanok (db)		Legalacsonyabb ár (millió Ft)	Legmagasabb ár (millió Ft)
	ingatlan.com	jofogas.hu		
Ház	52	29	4	70
Lakás	8	5	10,9	17,2
Telek	25	19	0,99	75
Nyarló	17	19	10	85

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Ingatlan típusa	Meghirdetett ingatlanok (db)		Legalacsonyabb ár (millió Ft)	Legmagasabb ár (millió Ft)
	ingatlan.com	jofogas.hu		
Ipari	4	8	25,6	100
Üzlethelyiség	6	1	12,9	145
Iroda	0	0	-	-
Termőföld	0	3	2,7	61,8

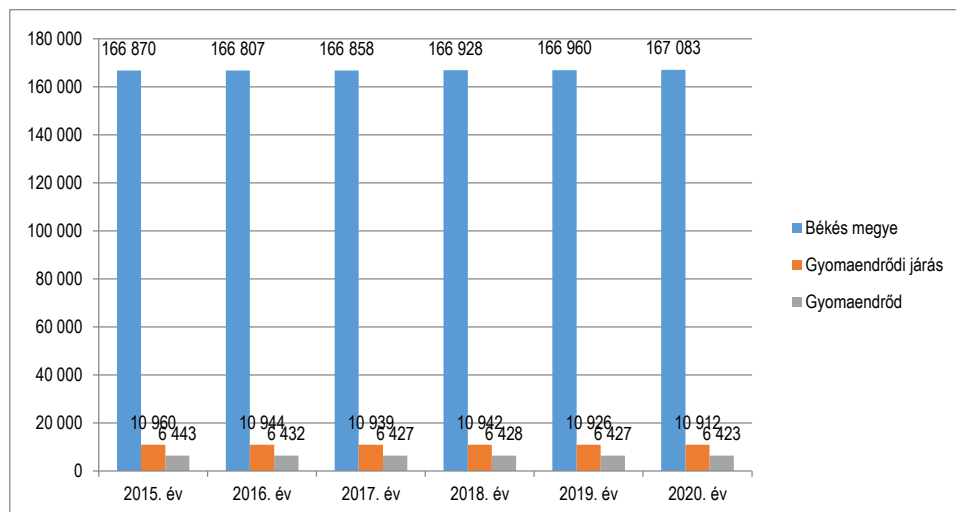
7. táblázat Ingatlanpiaci adatok Gyomaendrődről 2022. II. negyedévében (forrás: www.ingatlan.com,
www.jofogas.hu)

Amint arra az OTP Jelzálogbank Lakóingatlan Értéktérkép készítői is felhívják a figyelmet az építési engedélyek száma a tavalyi egyharmados zuhanás után idén – ugyanekkora emelkedéssel – országosan újra elérheti a 30 ezret, aminek hatására az átadott lakások volumenében 2022-től várható újra felfutás. Noha az alap demográfiai mutatók alakulása önmagukban nem feltétlenül indokolják az új építések ilyen hangsúlyos támogatását, s ezzel a lakásállomány további bővülését, az viszont vitathatatlan, hogy a belföldi vándorlás – egészen 2020-ig tartó, s tavaly vélhetően csak a korlátozások miatt megtorpanó – élénkülése új lokális gócpontokat hozott létre, ahol viszont koncentrált igény mutatkozik minőségi lakhatásra.

Ez utóbbira erősített rá a koronavírus, melynek településfejlesztési hatása (azaz hangsúlyeltolódás a belvárosok és agglomerációk, kertvárosok viszonylatában) már egy év alatt megmutatkozott, s ez akár hosszabb távon megállíthatja az elmúlt másfél évtized folyamatait.

Az ingatlanpiac mozgásai a reálgazdaság folyamatait követik, némi késéssel. A hazai ingatlanpiacon belül a lakáscélú ingatlanok esetében kiemelt szerepe van a CSOK-nak, és a kapcsolódó hitelkonstrukcióknak. A 2021-ig tartó áremelkedési tendencia ugyanakkor az elemzők szerint lassulni fog 2022-ben, sőt a közeljövőben korrekcióra is sor kerülhet. Az építőanyagok piacán tapasztalható áremelkedés, az import akadozása jelentősen megdrágította az építkezéseket, ez várhatóan ugyancsak a kereslet csökkenése irányába mutat. A 2021-ben jelentősen emelkedő infláció hatásai jelenleg még nem kimutathatók, de valószínű hogy ez is visszafogja majd a piaci keresletet.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

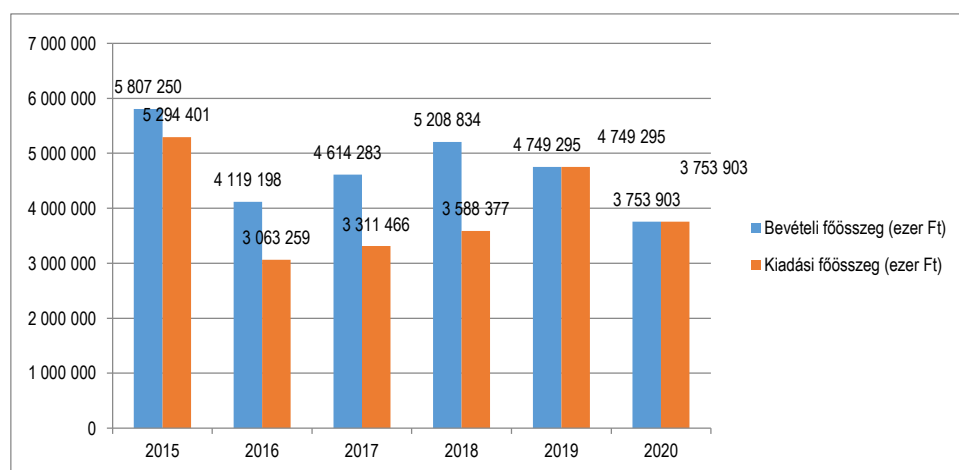
48. ábra: Lakásállomány alakulása Békés megyében, a Gyomaendrőd járásban és Gyomaendrődön (db),
(forrás: KSH T-Star)

A ábra alapján jól látható, hogy 2015 és 2019 között a lakásállomány volumene sem megyei, sem települési szinten nem változott jelentős mértékben.

1.10 Az Önkormányzat gazdálkodása, a településfejlesztés eszköz és intézményrendszere

1.10.1 Költségvetés, vagyongazdálkodás, gazdasági program

Gyomaendrőd Város költségvetése az elmúlt évek (2015-2020) vonatkozásában kiegyensúlyozottnak tekinthető. Az alábbi diagram a költségvetési főösszegek – bevételek és kiadások – alakulását mutatja 2015-2020 között.

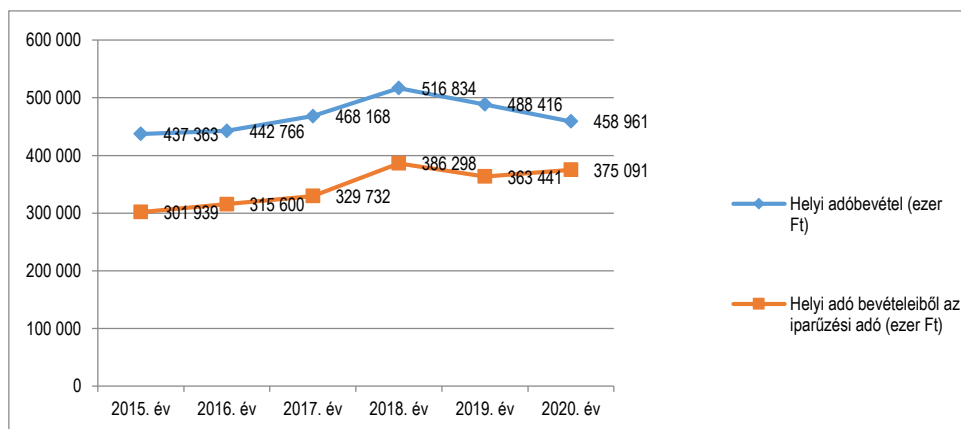
49. ábra: Gyomaendrőd költségvetési mutatói (ezer Ft) (forrás: Önkormányzati rendeletek)

2015 és 2020 között a költségvetés bevételi főösszege 5,8 milliárd forintról 3,75 milliárd forintra csökkent, míg ugyanebben az időszakban a kiadási főösszeg 5,29 milliárd forintról 3,75 milliárd forintra esett vissza.

A következő táblázat a település helyi adóbevételeit rögzíti 2020-ig. Láthatjuk, hogy az értékek növekvő tendenciát mutatnak, majd 2018-ban volt egy kisebb visszaesés. 2020-ban a COVID 19 járvány következtében

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉTÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

az önkormányzatok több adónem bevételeitől is elestek a veszélyhelyzet következtében, ezért mutatkozott alacsonyabb adóbevétel.

50. ábra Helyi adóbevételek alakulása Gyomaendrődön 2015-2020 között (forrás: KSH T-Star)

Összességében látható, hogy Gyomaendrődön a helyi adóbevétel 2018-ban 516 millió forinttal érte el a csúcspontot, és 2020-ban már csak 458 millió forint adóbevétel realizálódott. A helyi iparüzési adó aránya a helyi adóbevételeken belül folyamatosan nőtt. A vizsgált időszakban összességében a helyi adóbevétel megyei szinten mintegy 2,9, míg Gyomaendrődön 4,9%-kal emelkedett. A 2020-as évben a kiadási tételek közül a működési kiadások érték az 1,627 milliárd forintot, ezen belül a legnagyobb tétel a működési célú támogatásértékű kiadás volt mintegy 700 millió forint nagyságrendben, de jelentős volt a személyi juttatás és a dologi kiadás is. Előbbi összege elérte a 209 millió forintot, míg utóbbi a 341 millió forintot. A 2020-as évre tervezett költségvetés sarokszámait rögzítő 5/2020. (II.14.) rendelet az önkormányzati fejlesztési célokhoz is rendel forrásokat. Ennek értelmében a Liget Fürdő fejlesztésére 10 millió forint, út és parkoló építésre 18 millió forint, a fürdő csúszdaparkjának fejlesztésére mintegy 129 millió forint került többek között tervezésre. A költségvetésben továbbá működési céltartalék képzése is megtörtént, mintegy 148 millió forint értékben.

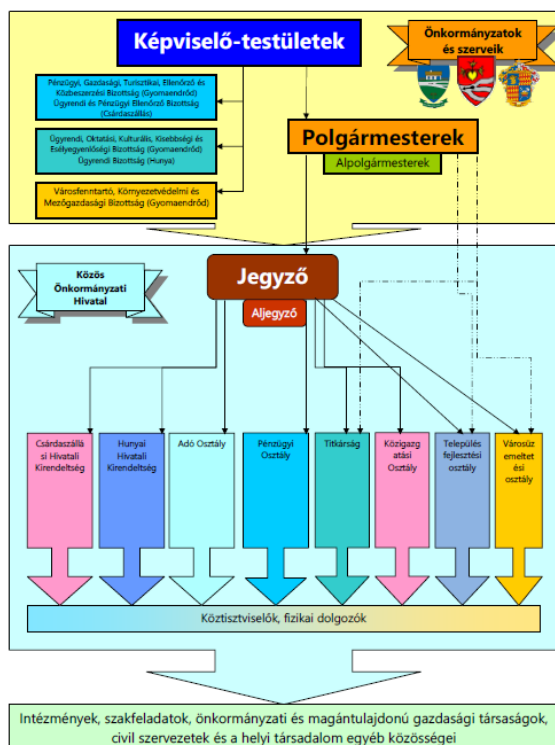
Gyomaendrőd Város 2015-2020 évekre vonatkozó Gazdasági Programja átfogó módon mutatja be a település vagyongazdálkodásra, vagyonkezelésre vonatkozó elképzeléseit. E szerint a képviselő-testület a településüzemeltetési feladatokat és vagyonkezelési feladatokat végző, két gazdasági társasága tevékenységi köreinek áttekintését követően meghatározza, hogy mely területek esetében várja el, hogy az ellátó szervezetnél nyereség képződjön, és melyeknél érvényesíti a költségvetési gazdálkodás szempontrendszerét, és törekszik a hatályos költségvetési tv.-ben szereplő feladatalapú finanszírozás által biztosított források maximális kihasználására.

A Képviselő-testület eldöntötte, hogy a feladatalapú finanszírozás keretében és a nem nyereség orientált, önkormányzat által finanszírozott városüzemeltetési feladatok működtetéséről gazdasági társaság útján gondoskodik. A meglévő társaság átalakításával kialakítja a vagyonkezelő szervezetet, kijelöli az ügyvezetését felelős személyt, meghatározza a könyvvezetés ellátásának a módját, rendelkezik a dolgozói létszámról, és az elvárt eredményről. A szervezeti formák meghatározását követően elkészíti az átalakítás ütemtervét, rendelkezik az egyes feladatok előkészítéséért felelősökről. A Gazdaságfejlesztési Program 2020-2024 intézkedéseit az 1.10.3 Gazdaságfejlesztési tevékenység c. fejezet tárgyalja.

A Gazdaságfejlesztési Program 2019-2024 tovább vezetve a korábbi ciklusra vonatkozó dokumentum intézkedéseit, rögzíti a koncepciót meghatározó stratégiai tényezőket, valamint a releváns fejlesztési alapelveket. Mindezeket jelen dokumentum 1.10.3. fejezetében részletezzük.

1.10.2 Az Önkormányzat településfejlesztési tevékenysége, intézményrendszere

Amint azt Gyomaendrőd Város 2015-2020-as időszakra vonatkozó gazdaságfejlesztési programja is kiemeli, az önkormányzat az Államreform Operatív Program keretében sikeresen pályázott a szervezetfejlesztés a konvergencia régiókban levő önkormányzatok számára kiírt ÁROP-1.A.5-2013-2013-0065. pályázaton.

51. ábra: Gyomaendrődi Közös Önkormányzati Hivatal szervezeti felépítése (Forrás: Önkormányzati honlap)

A Gyomaendrődi Közös Önkormányzati Hivatal Gyomaendrőd Város Önkormányzata, Csárdaszállás Községi Önkormányzat és Hunya Község Önkormányzata alapította és tartja fenn.

A Közös Önkormányzati Hivatal szervezetének meghatározása során az Önkormányzat már megfogalmazta, hogy a városüzemeltetési feladatok ellátása során szorosabb kontrollt kíván érvényesíteni a közpénzek felhasználása terén, és az előkészítő tevékenységben. Az önkormányzat szervezeti felépítését az alábbi ábra mutatja be.

Településfejlesztési aspektusból kiemelt szerepe a Városüzemeltetési Osztálynak van, mely kettős szerepkörrel, a Városüzemeltetési Irodán és a Projektmenedzseri Irodán keresztül támogatja városfejlesztési feladatokat. Előbbi feladatai közé tartozik többek között a településfejlesztési, valamint a rendezési programok és tervek előkészítése, a beruházások, felújítások műszaki előkészítése, ellenőrzése, míg utóbbi kapcsán kiemelt feladatként jelenik meg az önkormányzat, továbbá az önkormányzati támogatást igénylő - intézmények, közalapítványok által benyújtandó – pályázatok támogatása, összehangolása, továbbá az önkormányzat közép és hosszú távú fejlesztési célkitűzéseit szolgáló - a Hivatal több osztályát is érintő – előkészítési munkákban való közreműködés.

A fenti – többek között a 2014-2020-as időszakra vonatkozó ITS-ben lefektetett – célokkal összhangban számos a városban lakók életminőségét, a település versenyképességét javító beruházás valósult meg az elmúlt időszakban Gyomaendrődön. Ezek közül a legfontosabbakat az alábbi táblázatban foglaljuk össze.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Pályázati kiírás kódszáma	Pályázati kiírás címe	Projekt címe	Megítélt támogatás összege (Ft)
TOP-3.2.1-15-BS1	Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése	Gyomaendrődi Közös Önkormányzati Hivatal komplex energetikai felújítása	184 226 285
TOP-3.2.1-16-BS1	Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése	A Gyomaendrődi Kis Bálint Általános Iskola Fő úti telephelyének komplex energetikai korszerűsítése	94 755 339
TOP-1.4.1-19-BS1	Bölcsődei férőhelyek kialakítása, bővítése	Tipegő Kert Bölcsőde építése Gyomaendrődön	219 999 998
TOP-2.1.3-16-BS1	Települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések	Fűzfás zugi átereszt felújítása	95 000 000
TOP-2.1.3-16-BS1	Települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések	Belterületi vízrendezés Gyomaendrődön X. ütem	284 513 817
TOP-2.1.3-16-BS1	Települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések	Belvízrendezés Gyomaendrődön a Kodály Zoltán - Hídfő utca között	88 465 994
TOP-2.1.2-16-BS1	Zöld város kialakítása	Gyomaendrőd gyomai városrész központjának rehabilitációja	251 184 864
TOP-7.1.1-16-H-ERFA	TOP CLLD ERFA típusú helyi támogatási kérelmek	A Kállai Ferenc Kulturális Központ multifunkcós közösségi térré alakítása	80 000 000
TOP-1.1.3-16-BS1	Helyi gazdaságfejlesztés	Piackorszerűsítés Gyomaendrődön - a helyi gazdaságfejlesztési megoldás	72 660 609

8. táblázat: Európai Uniói forrásból megvalósult jelentősebb pályázatok Gyomaendrődön³ (forrás: palyazat.gov.hu)

1.10.3 Gazdaságfejlesztési tevékenység

Gyomaendrőd Város 2019-2024 évekre vonatkozó Gazdasági Programja lefekteti az önkormányzat gazdaságfejlesztési tevékenységének kereteit. A dokumentum erre az időszakra a következő, a koncepciót meghatározó tényezőket nevesíti:

³ Adatgyűjtés időpontja: 2022. június 22.

HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

- Kohézió és értékek: Regionális fejlesztések, reformok támogatása, hamisítás elleni védelem, GMU, befektetés az emberekbe (szociális, oktatási, önkéntes- és médiaprogramok), jogérvényesítés, jogok, értékek;
- Természeti erőforrások és környezet: Mezőgazdaság, vidékfejlesztés, tengerügy, halászat, környezetvédelem, éghajlat-politika;
- Egységes piac, innováció és digitális gazdaság: Egységes piac, beruházás, kutatás és innováció, adó- és vámügy, kis- és középvállalkozások, versenyképesség, úrprogram, Euratom, Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz
- Migráció és határigazgatás: Menekültügy, migráció, integrált határigazgatás;
- Biztonság és védelem: Belső biztonság, nukleáris biztonság és leszerelés, védelem, válsághárítás;
- Szomszédság és a világ: Szomszédságpolitika, fejlesztés, nemzetközi együttműködés, humanitárius segítségnyújtás, előcsatlakozási támogatás, közös kül- és biztonságpolitika, a tengerentúli országok és területek számára létrehozott alapok

A helyi gazdasággal kapcsolatos fejlesztési alapelveket ugyancsak nevesíti a 2019-2024-es időszakra vonatkozó koncepció. Ezek közül a legfontosabbak:

- Bevételek és kiadások hosszú távú egyensúlyának megteremtése, az önkormányzati kötelező feladatok ellátásának szinten tartása;
- Ésszerű, takarékos gazdálkodás
- A helyi kis- és középvállalkozások erősítése
- Civil szervezetek támogatása, közéleti szerepének erősítése

A dokumentum a fentiek mellett erre az időszakra a következő általános fejlesztési elképzeléseket határozta meg:

A helyi gazdasággal kapcsolatos fejlesztési elképzelések:

- A város jövőjét meghatározó stratégiai terv kidolgozása, széleskörű civil és vállalkozói együttműködéssel
- Vonzó környezetet kínálni a befektetők számára: amely megmutatkozik a gyors döntésekben, az ipari park fejlesztésében
- Munkaerő-fejlesztés és szakképzés érdekében járási és megyei szintű együttműködések oktatási intézményekkel
- Olyan városi beruházások, fejlesztések, amelyek a település gazdasági, társadalmi, kulturális, egészségügyi színvonalát növelik
- Gyomaendrőd közigazgatási területéhez tartozó földterületek öntözhetőségének pályázati úton történő fejlesztése

Az idegenforgalommal kapcsolatos fejlesztési elképzelések:

- Idegenforgalmi szezon időtartamának növelése, vonzó programok az aktív időszakban
- Horgász és vadászturizmus fejlesztése
- Sétány és a vízi színpad fejlesztése, látogatóközpontok aktív működtetése

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

- Csúszdapark építés és gyógyászati rész fejlesztése a fürdőben
- Ütemezett fürdő fejlesztés, a karbantartás hatékonyságának növelése
- Fűzfás zugi horgászversenypálya továbbfejlesztése a KHESZ-szel közösen
- Szabadstrandok fejlesztése, kihasználtság javítása

Települési infrastruktúrával kapcsolatos fejlesztési elképzelések:

- Közútkezelő által üzemeltetett városi útszakaszok felújítása
- Infrastrukturális fejlesztési terv kidolgozása
- Útépítések, szilárd útburkolat növelése, útalapok építése
- Belvízcsatorna-hálózat felújítása, ütemezett karbantartások
- Járdapítési pályázat fenntartása, esetleges bővítése vállalkozások részére
- Járdák felújítása
- Parkoló építések folytatása
- Kerékpárút hálózat fejlesztése
- Játzóterek racionalizálása, újak építése
- Zöld város, vonzó településkép kialakítása a virágosítás, sövény- és faültetések
- Zöldenergia felhasználás növelése, környezettudatos működés erősítése
- Közvilágítási rendszer fejlesztése
- Szemétszállítás, hulladékgazdálkodás javítása
- Smart city alkalmazások bevezetése
- Közbiztonságot növelő kamerarendszer bővítése, működtetése
- Temetők fejlesztése
- Bérlekások kialakítása, építése
- Kossuth utca városképi átalakítása, járda, parkoló út, zöld felületek kialakításával
- Társasházak építése, a fiatalok helyben tartása, idevonzása érdekében
- Lakótelepek energetikai korszerűsítése

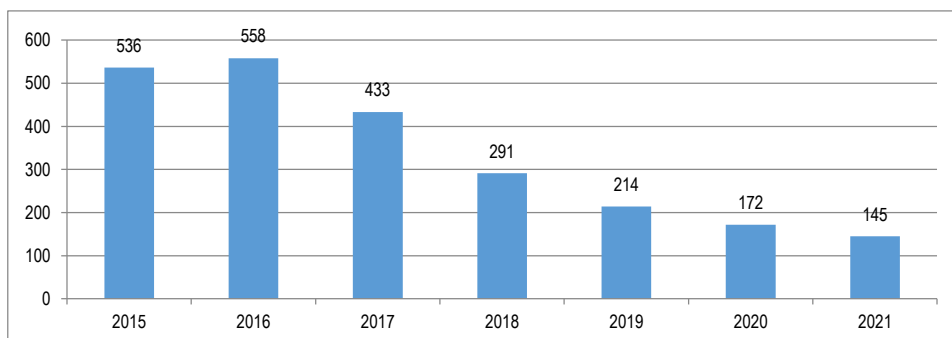
1.10.4 Foglalkoztatáspolitikai

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban: Möt.) 13. § (1) bekezdésének 12. pontja a helyi közügyek, valamint a helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó önkormányzati feladatok között sorolja fel a helyi közfoglalkoztatás szervezését.

Napjaink egyik legégetőbb problémája a tartós munkanélküliség, amely jelentős részben a gazdasági szektorok átalakulásának, a gyorsan változó munkaerő-piaci viszonyoknak a következménye. A szakképzetlen munkavállalók, továbbá a gazdaság által már nem keresett szakképzettséggel rendelkezők kiszorulnak a munkaerő-piacról, és egyre jelentősebb arányban válnak a segélyezési rendszer alanyaivá. Az utóbbi években egyre több azon fiatalok száma, akik egyáltalán nem találnak állást, így munkatapasztalatot sem tudnak szerezni. A tartós munkanélküliség elszegényedést, a lakhatási körülmények romlását, a szegénység átörökítését idézheti elő. A munkanélküliség kezelésére számos aktív és passzív eszköz áll rendelkezésre. A célja ezen eszközöknek a munkanélküliség csökkentése, a káros hatások minimalizálása, a munkanélküli személyek aktivitásának növelése. A közfoglalkoztatásnak, mint eszköznek a célja a tartósan munkanélkülivé vált, a segélyezési rendszerben megjelenő személyek számára a közösség számára értékes munka biztosítása.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Gyomaendrőd Város Önkormányzata mindig kiemelten kezelte a közfoglalkoztatást, saját erő biztosításával részt vett a különböző közhasznú és közmunkaprogramokban.

52. ábra: Közmunkaprogram Gyomaendrődön 2020-ban (forrás: <http://kozfoglalkoztatás.bm.hu/>)

A járási startmunka program esetén a foglalkoztatás átlagosan 12 hónapos időtartamban, napi 8 órás munkaidőben történt. A programon belül az önkormányzat a belvízelvezető rendszerek rendbetétele, az illegális hulladéklerakó helyek felszámolása, a mezőgazdasági földutak karbantartása, a belterületi közutak karbantartása, a helyi sajátosságokra épülő programelemekben vett részt.

A vizsgált időszakban összességében mind a hosszabb időtartamú közfoglalkoztatásban, mind az országos közfoglalkoztatási programban és a járási közfoglalkoztatási programban résztvevők száma csökkent Gyomaendrődön. Az országos program esetében 2015-ben még 129 fő volt az átlagos létszám, ez 2021-re 23 főre csökkent, míg a járási program esetében a 2015-ös 294 fős létszám esett vissza 71 főre. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak létszáma ugyanebben az időszakban 98 főről 50 főre csökkent.

1.10.5 Lakás és helyiséggazdálkodás

Gyomaendrőd Város Lakásgazdálkodási Konceptiója átfogó módon mutatja be a város lakásgazdálkodással kapcsolatos feladatait, kötelezettségeit. Gyomaendrődön a lakásgazdálkodással kapcsolatos kérdésekben a Képviselő-testület a legfőbb döntéshozói szint, de döntési kompetenciájának egy részét a *Képviselő-testület és Szerveit Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 12/2013. (V. 10.) önkormányzati rendeletében* átruházta az Ügyrendi, Oktatási, Kulturális, Kisebbségi és Esélyegyenlőségi Bizottságra (továbbiakban Üokke Bizottság), mely döntően egyedi/szakmai ügyekben dönthet.

A Képviselő-testület felé a döntés-előkészítés, a javaslatétel az Üokke Bizottság feladata. Az Üokke Bizottság egészségügyi, szociális, oktatási és lakáskérdésekről egyaránt dönt, havonta ülésezik. A polgármester rendkívüli esetben dönthet lakhatási kérdésekben, az ehhez kapcsolódó jogosítványai a Képviselő-testülettől származik (elemi kár esetére megállapítható önkormányzati támogatás, első lakáshoz kapcsolódó önkormányzati támogatások, bérlakás azonnali kiutalása rendkívüli élethelyzetben lévő személyek részére.)

A testületi döntések végrehajtó szervezete a Közigazgatási Osztály, míg a lakásgazdálkodás üzemeltetői háttérét a Zöldpark Gyomaendrőd Nonprofit Kft. biztosítja. A Közigazgatási Osztály végzi a pályázatokkal, lakáskiutalásokkal, a cserék lebonyolításával kapcsolatos előkészítő feladatokat, a döntést követően elkészíti a bérleti szerződéseket. A Közigazgatási és a Városüzemeltetési Osztály a lakásgazdálkodással kapcsolatban a lakás-felújítási feladatok megrendelését, a kivitelezés ellenőrzését közösen, együttműködve látja el. Jelenleg bérlakások műszaki állapotával a kezelő és a tulajdonos együttműködve foglalkozik. A lakbér-hátralék kezelését a Kezelő végzi.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Gyomaendrődön az önkormányzati tulajdonú lakásállomány magában foglalja a város legértéktelembb, legrosszabb műszaki állapotban lévő lakásait (6 Vízmű sori lakás). Az építési technológia alapján az önkormányzati tulajdonú bérlakások alapvetően két nagyobb csoportra oszthatóak, hagyományos és paneles építési módon készült épületek. A lakásbérlmények 80%-a hagyományos, 20%-a paneles építésű.

Az önkormányzati bérlakások szociális, költségelví és piaci alapon adható bérbe. Az önkormányzat a lakásállomány nagy részét szociális alapon adja bérbe, alacsony bérleti díjért. A szolgálati és a költségalapú bérlakások esetében is hasonlóan alacsony a lakbér összege. Az önkormányzat a szolgálati bérlakások alacsony lakbérével kedvezményes feltételekkel szeretné lakáshoz juttatni azokat a szakembereket, akiknek szakértelmére Gyomaendrődnek szüksége van. A költségalapú bérlakás a szociális/kedvezményes illetve a piaci alapon bérbe adott lakástípus között helyezkedik el. Relatívénél a kategóriánál sem magas a lakbér, ugyanakkor a lakberek értékállóságát biztosítani kell. A következő lakástípus a piaci alapon bérbe adható lakás, ilyen típus Gyomaendrődön nem található.

	Összkomfort	Komfortos	Komfortnélküli
Szolgálati	12	8	0
Szociális	2	7	7
Költségalapú	24	0	0

9. táblázat: Az önkormányzati tulajdonú bérlakások komfortfokozat szerinti megoszlása (forrás: Gyomaendrőd Város Lakásgazdálkodási Konceptió, 2017-2022)

A bérlakás állomány 45 %-a rendkívül leromlott műszaki állapotú. Lakástípusokra bontva láthatjuk, hogy a szolgálati lakások közül 11 lakás, szociális bérlakások közül mind a 16 lakás leromlott műszaki állapotú, a költségalapú bérlakások műszaki állapota kielégítő. A paneles építési technikával készült épületeknél problémát okoz az elavult vezetékrendszer, a hőszigetelés hiánya. A Lakásgazdálkodási Konceptió szerint az állomány 68 %-a tisztán önkormányzati tulajdonú épületekben helyezkedik el. A 60 lakásból 41 tisztaprofilú épület, ezeknek a lakásoknak több mint a felét a költségalapú bérlakások teszik ki.

A Zöld Park Gyomaendrőd Nonprofit Kft. 2021-es beszámolója részletesen rögzíti a szolgálati- és szociális bérlakásokban elvégzett javítási és karbantartási munkákat. A dokumentum bemutatja az ingatlanok állapotát is, ez alapján tudható hogy mind a Fő úton található lakásokban (45/1. sz., 133. sz. és 210 sz.), mind pedig az Október 6. lakótelep A és B épületében komoly műszaki problémák (vizesedés, nyílászáró hiba stb.) jelentkeznek. A dokumentum a költségalapú lakások kapcsán felmerülő javítási munkákat is tételesen felsorolja.

A szolgálati- és szociális bérlakásokban elvégzett javítási és karbantartási munkák összköltsége 2021 évben elérte a 680 ezer forintot, míg a költségalapú lakások esetében elvégzett karbantartási munkák költsége közel 260 ezer forint volt.

Elmondható, hogy az önkormányzat saját erőből külső forrás nélkül a meglévő lakásállomány műszaki állapotát sem képes fenntartani, új lakások építésére is csak pályázati erő bevonása mellett kerülhet sor.

Lakásgazdálkodási szempontból gondot jelent, hogy hiányoznak új innovatív lakásgazdálkodási ötletek, lakáspolitikai koncepciók, nincsenek olyan, kínálatot teremtő korszerű igényekre koncentrált lakásgazdálkodási

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

programok, amelyek jelentős bevételt, profitot is termelnek. A kérdés az, hogy kellene-e új programok vagy inkább az Önkormányzatnak arra kellene minden erejét fordítania, hogy a meglévő programokat minél tökéletesebben működtesse.

Az önkormányzat saját erőből külső forrás nélkül a meglévő lakásállomány műszaki állapotát sem képes fenntartani, új lakások építésére is csak pályázati erő bevonása mellett kerülhet sor. A koncepció a későbbiekben bemutatja a lakásállomány műszaki állapotát és elmondhatjuk, hogy az állomány nagyobb része igen rossz műszaki állapotban van. Gyomaendrődön nagy igény mutatkozik a nyugdíjas korúak körében a költségalapú bérlakásokra, kétszer-háromszor ennyi bérlakás bérbe adása is megvalósulhatna, ha a megfelelő mennyiségű bérlakással rendelkezne az önkormányzat.

A problémák orvoslására az önkormányzat stratégiai célrendszert határozott meg, melyekhez konkrét intézkedéseket és beavatkozásokat rendelt. A koncepcióban felvázolt stratégiai célok a következők:

- Stratégiai szemlélet érvényesítése a lakáspolitikai és a lakásgazdálkodás területén
- A hatékony működtetéshez szükséges koordináció együttműködés hatékonyságának növelése
- A mindenkori lakásgazdálkodás pénzügyi fenntarthatóságának megteremtése
- A meglévő lakásállomány műszaki színvonalának emelése. Az igénybe vehető lakások számának növelése és minőségének emelése

1.10.6 Intézményfenntartás

Az intézmény fenntartási tevékenységről az 1.8 fejezetben számoltunk be részletesen. A települési, illetve térségi hatókörű intézmények közül mindenképpen meg kell itt említenünk a Városi Egészségügyi Intézményt, mely térségi szerepet tölt be Gyomaendrőd a vonzáskörzetébe tartozó kistelepülések egészségügyi ellátásában, feladata az egészségügyi alap- és szakellátás biztosítása. Az intézmény kis méretéhez képest 20 féle szakellátást működtet és Egészségügyi járóbeteg szakellátást, védőnői szolgálatot, iskola-egészségügyi ellátást nyújt Gyomaendrőd, Dévaványa, Hunya, Csárdaszállás lakosainak.

Fontos továbbá megemlíteni az ipari parkot üzemeltető, önkormányzati tulajdonú Gyomaszolg Ipari Park Kft-t, valamint a fürdőt és a kempinget üzemeltető Liget Fürdő Kft.-t. Fontos közfeladatokat ellátó szervezet a Zöldpark Gyomaendrőd Nonprofit Kft., valamint a szociális területen működő Gyomaendrödi Család- és Gyermejjóléti Központ és a Térségi Szociális Gondozási Központ. A közművelődési feladatok ellátásában kiemelt szerep jut a Hátár Győző Városi Könyvtárnak, valamint a Szent Antal Népház és Művelődési Háznak és a Kállai Ferenc Művelődési Központnak.

1.10.7 Energiagazdálkodás

A 2014-2020-as Európai Unió fejlesztési időszak kiemelt célkitűzése a települési infrastruktúra energetikai korszerűsítése, a megújuló energiák széleskörű használatának támogatása volt. Ezzel összhangban Gyomaendrőd gazdaságfejlesztési programja, valamint a város 2014-2020-as időszakra vonatkozó ITS-e is konkrét beavatkozásokat nevesített. Az intézkedésekhez kapcsolódó projekteket az „1.10.2 Az Önkormányzat településfejlesztési tevékenysége, intézményrendszere” alfejezetben bemutatjuk. A lezajlott fejlesztések jó alapot szolgáltatnak a város zöld átállását támogató további energetikai korszerűsítési programok lebonyolításához.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Gyomaendrőd város energiaellátásában a földgáz és az elektromos áram játszik meghatározó szerepet, kis mértékben a folyékony tüzelőanyagok használata is tapasztalható még, főként a kertészeti és háztáji mezőgazdasági termelésben. Gyomaendrőd város teljes belterületén kiépült a vezetékes földgázellátó hálózat. Az elosztó hálózat 3 bar-os középnyomású. A várost ellátó 8 bar-os nagyközépnomású 200 KPE vezeték a Kondorosi út mellett haladva éri el a várost. A vásártéren az Apponyi utcában található egy KÖGÁZ 3000-8/3-as szabályozó állomás, amely a város egész gázellátását biztosítja.

Nagylapos területén nincs vezetékes gázhálózat. Öregszőlő területén 6 bar-os elosztó hálózat van. A meglévő földgázvezeték hálózat hosszú távon biztosítja a város gázellátását. Környezetvédelmi szempontból a jól beállított gázégők és gázkazánok a hagyományos tüzelőberendezésekkel szemben környezetkímélőbb hasznosítást eredményeznek.

Villamos energiaellátás szempontjából Gyomaendrőd város és térsége a E.ON Tiszántúli Áramhálózat Zrt. területére esik. Gyomaendrődöt és környékét két 120 kV-os táppont látja el villamos energiával.

1.11 Településüzemeltetési szolgáltatások

A településüzemeltetési feladatok körébe soroljuk a településen élő lakosság, vállalkozások, intézmények közszolgáltatásokhoz, komfortérzethez kapcsolódó igényeinek kielégítéséhez, illetve az élhető, fenntartható települési környezet megteremtéséhez és fenntartásához szüksége önkormányzat által nyújtott szolgáltatásokat, melyeket a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény megnevez (II. fejezet 13. § 2. pont):

„településüzemeltetés (köztemetők kialakítása és fenntartása, a közvilágításról való gondoskodás, kéményseprő-ipari szolgáltatás biztosítása, a helyi közutak és tartozékainak kialakítása és fenntartása, közparkok és egyéb közterületek kialakítása és fenntartása, gépjárművek parkolásának biztosítása)”.

Fentiek mellett tágabb értelemben a településüzemeltetési feladatok körébe sorolhatjuk a településen élő lakosság, vállalkozások, intézmények közszolgáltatásokhoz, komfortérzethez kapcsolódó igényeinek kielégítéséhez, illetve az élhető, fenntartható települési környezet megteremtéséhez és fenntartásához szükséges, az önkormányzat által nyújtott szolgáltatásokat is.

Gyomaendrőd Város Önkormányzata ezeket a feladatokat, összetettségük miatt, több, az Önkormányzat többségi tulajdonában álló/ közszolgáltatóként megbízott cégen keresztül látja el.

A település életében két, kizárólag az Önkormányzat tulajdonában álló gazdasági társaság végzi a legsokrétűbb közszolgáltatást: a Zöldpark Np. Kft, és a GYOMASZOLG Ipari Park Kft. Tevékenységüket a nyilvánosság előtt, jelentős közpénzek felhasználásával látják el.

A Zöldpark Np. Kft, kizárólag önkormányzati feladatot lát el, 2021-ben a nettó árbevétele: 80 304 000 Ft volt, ugyanakkor a foglalkoztatotti létszám 30 fő volt. Feladatai részét képezi a zöldfelületek fenntartása, gondozása, holtágak üzemeltetése, intézmények takarítása, oktatási vagyoni működtetése, valamint a Varga Lajos Sportcsarnok üzemeltetése.

A GYOMASZOLG Ipari Park Kft árbevételének egy részét az Önkormányzattól független piacról kellene elnyernie. A „Gyomaszolg” Gyomaendrőd Város Önkormányzata Kivitelező és Szolgáltató kft. 1991 évben kezdte meg működését. 1999-től Gyomaszolg Ipari Park Építő és Szolgáltató kft. cégnevet viseli. 2006 év júniusában a gazdasági társaságból kiválással létrejött a Gyomaközszolg Kft. A Gyomaszolg Ipari Park Kft. tulajdonosa 100%-os tulajdoni hányaddal Gyomaendrőd Város Önkormányzata. A cég főbb feladatai közé

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

tartozik többek között a Gyomaendrődi Ipari Park inkubátorház kezelése és fejlesztése, önkormányzati tulajdonú ingatlanok kezelése, hulladékgyűjtő udvar üzemeltetése. A vállalat árbevétele 2021-ben 34 775 000 forint volt, 1 fő foglalkoztatottal. A Gyomaendrődi Liget Fürdő Kft. a fürdő és a kemping üzemeltetését végzi. A cég 2021 évi nettó árbevétele 97 424 000 forint volt, a munkavállalói állomány ugyanebben az évben 21 fő.

A hulladékgazdálkodási feladatok ellátását részben a DAREH BÁZIS Hulladékgazdálkodási Nonprofit Zrt. közszolgáltatási szerződés alapján végzi. A cég a Békés megyei ingatlanhasználók számára 9 db hulladékgyűjtő udvart üzemeltet, ezek egyike Gyomaendrődön található. A víziközművek (ivóvíz és szennyvíz) üzemeltetését szerződés alapján az Alföldvíz Zrt. látja el. Az önkormányzat biztosítja a csapadékvíz-elvezetés alapfeltételeit, a belvíz elleni védekezést.

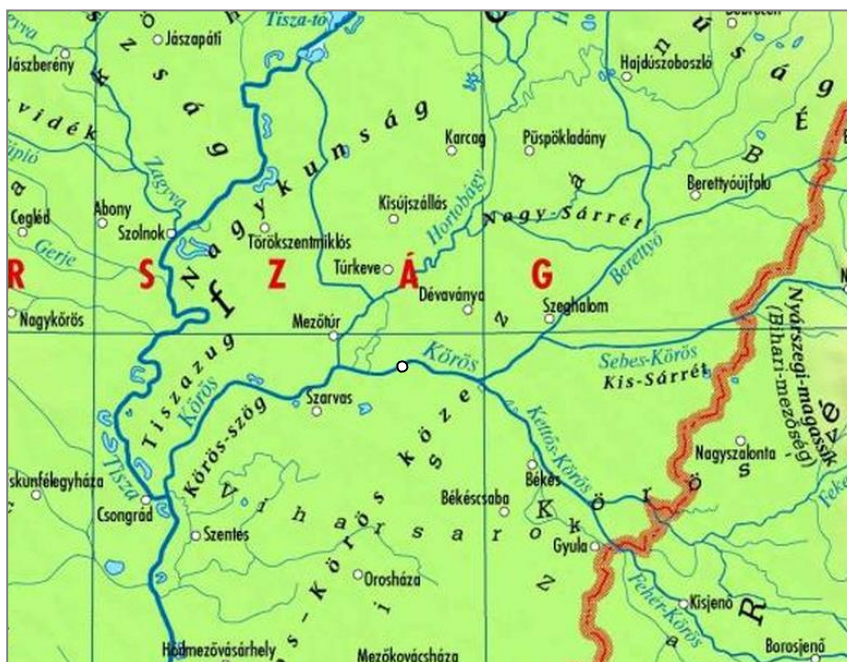
Gyomaendrődön a digitális önkormányzati szolgáltatások a https://www.gyomaendrod.hu/hu/elektronikus_ugyintezes felületen keresztül érhetőek el. Az Általános Nyomtatványkitöltő Program használatával többek között adó-, és közigazgatási ügyekben, városüzemeltetési és kommunális ügyekben, de akár pályázatok kapcsán is felvehetik a lakosok a kapcsolatot az ügyintézőkkel.

A város honlapján emellett az Infopont menüpont alatt többek között az autóbusz menetrendről, vagy éppen a helyi közműszolgáltatók ügyfélfogadási időpontjairól tájékozódhatnak az érdeklődők.

1.12 Táj- és természeti adottságok vizsgálata

1.12.1 Természeti adottságok

Gyomaendrőd a Hármaskörös bal partján hosszan elterülő város. A település közigazgatási területének kisebb része természetföldrajzi szempontból az Alföld Körös-Maros köze középtáján belül a Békési-sík kistájhoz, nagyobb része – a közigazgatási terület É-i fele – a Berettyó- Körösvidék középtáján belül Körösmenti-sík kistájhoz tartozik. Az előbbire az intenzív mezőgazdálkodás, az utóbbira a morotvával, holtmedrekkel, csatornákkal tarkított gyepterületekkel, erdőfoltokkal szabdalta tájkép jellemző.

53. ábra: Részlet a Kárpát-térség hegy- és vízrajza térképéből Gyomaendrőről és térségéről (forrás: <http://www.eng.unideb.hu/userdir/forian/Vizes/1.jpg>)

A Békési-sík kistáj 83 és 92 m közötti tszf-i magasságú, infúziós löszel és agyaggal fedett, jelenleg magas ártéri szintben elhelyezkedő marosi hordalékkúp-síkság peremi része. Kis átlagos relatív reliefű (2-3 m/km²). A kistáj az alacsony ármentes síkságok orográfiai domborzatába sorolható; felszínén mozaikszerűen néhány rossz lefolyású alacsony síksági típus is azonosítható. Horizontálisan gyengén szabdalta. A felszíni infúziós löszös, ártéri iszapos, agyagos üledékek a marosi, ill. a körösi hordalékkúpok peremi zónájához tartoznak, ill. azok között rakódtak le. Ezekhez az üledékekhez jelentős hasznosítható nyersanyag előfordulások kapcsolódnak.

A Körösmenti-sík kistáj 83 és 90 m közötti tszf-i magasságú tökéletes síkság. A domborzat vertikálisan gyengén tagolt, az átlagos relatív relief 1,5 m/km². A felszín a Fekete- és Kettős- Körös vonalától D felé enyhén emelkedik. Az orográfiai domborzattípusok szempontjából a Fehér- és Kettős-Köröstől É-ra alacsonyártéri szintű síkság, amelyet ÉNy- DK-i elrendeződésben kisebb, általában lösziszappal magasított folyóhátak ármentes darabjai tarkítanak. D-re néhány ártéri öblözettől (pl. Gerla) eltekintve ármentes síkság. Az ártéri szintű részek morotva- és mederroncok hálózatával és elgátolással keletkezett mocsár- és lápmaradványokkal borítottak. A kistáj rétegtani viszonyai és a Berettyó-Körösvidék hajdani folyóhálózata azt valószínűsíti, hogy a holocénben itt volt a legjelentősebb az üledék felhalmozódás. A Kettős-Körös vonalától É-ra az ártéri iszap, agyag a jellemző.

Gyomaendrőd város területe domborzatilag sík, alföldi jellegű, mélyártéri területen elhelyezkedő síkság, jellemzően 84,00 - 85,00 m Bf. térszín közötti magasságban. A terepfelszín É-ről D-i irányba lejt. Ez a jelenség a felszínfejlődéssel együtt járó süllyedés és az egyenetlen folyófeltöltés következménye. A kiegyenlített felszínen elsősorban a folyóvízi felárkolások jelentenek észrevehető szintkülönbséget. A terepmélyedések formáinál általában a régi folyóvölgyek elhagyott és részben feltöltött medernyomait lehet megismerni. A Hármaskörös folyó mentén a folyó lineáris eróziós tevékenységével munkálta ki a felszínt, kialakulásában a Körös és Maros fattyúágak hordalékainak lerakódása játszott szerepet, de napjainkban nem jelölhető ki az ősi folyóhálózat térképe. Folyamatosan süllyedő terület, ahol a folyóvízi feltöltésnek és felszín formálásának az ármentesítések vetettek véget. A különböző domborzati elemek többségét a vidék nagy részén végrehajtott terület- és vízrendezések, nagyüzemi mezőgazdasági művelés megbolygatta, illetve elsimította.

A talajképződés folyamatai közül a sztyeppesedés, rétiesedés feltételeinek feleltek meg elsősorban a környezeti adottságok, ezért a csernozjom, réti és öntéstalajok különböző típusai altípusai és változatai fejlődtek ki. A mélyben karbonátos és sós réti csernozjom talajok a vidék magasabb térszíneit borítják. Talajképző kőzetük áthalmazott lösz, fizikai talajféleségük agyagos vályog. A vályogtalajok mellett a szikes agyagos- iszapos felszín a jellemző. A magas és legmélyebb térszín közötti területeket réti talajok borítják. A rétiesedő öntés talajok a folyóvizek és holtágak keskeny szegélyét borítják. A térség igen kedvező mezőgazdasági adottságú terület, ahol a talaj humuszos rétegének vastagsága 70-160 cm között változik, átlagosan 110 cm vastagságú. A belterületi részekre jellemző a gyengébb vízgazdálkodású kötött talajadottság.

A település és környékének éghajlatára a mérsékelt száraz éghajlat jellemző.

Éves napfénytartam

Az éves napfénytartam 2000 óra körüli, nyáron kb. 810, télen 180 órát süt a nap. Az évi középhőmérséklet 10,2-10,4 °C között jellemző, vegetációs időszakban az átlagos hőmérséklet 17,3 - 17,5°C.

Csapadék

A csapadék évi összege átlagosan 550-570 mm közötti. A csapadékeloszlás térben és időben is meglehetősen szélsőséges, előfordul, hogy ugyanabban az évben komoly belvizek keletkeznek, és rá pár hónappal aszály sújtja a területet. Az ariditási index 1,3-1,35.

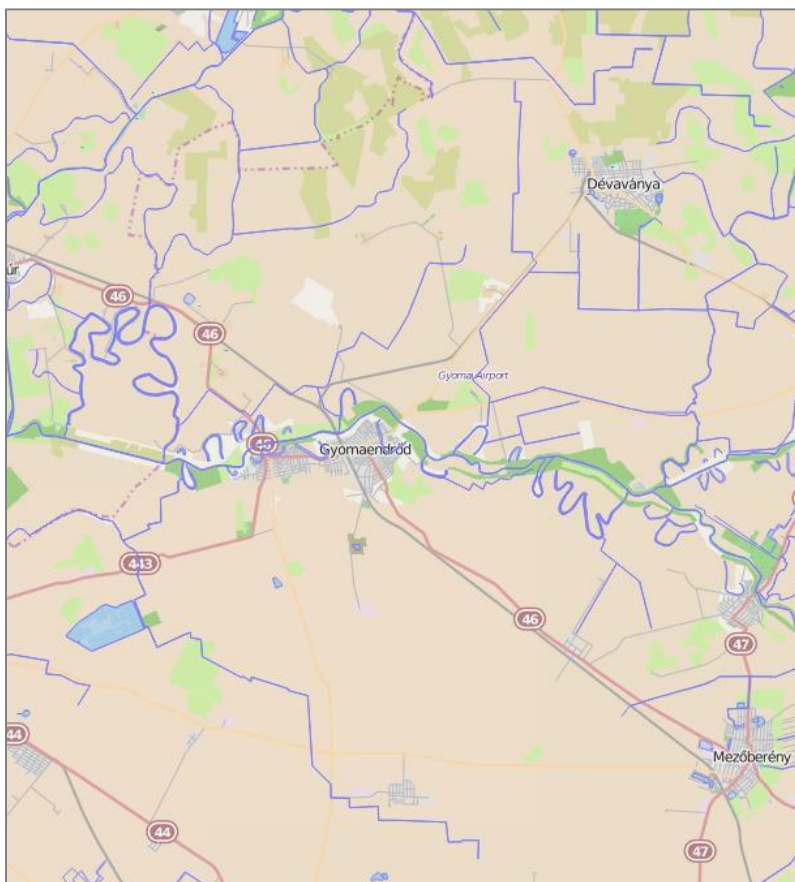
Szél

Az uralkodó szélirány kiemelkedően az É-i, és D-i. Az átlagos szélesebesség 2,5-3 m/s közötti.

Vízrajz

Gyomaendrőd városa a Körösök vidékén a Hármaskörös bal partján fekszik. A folyószabályozás során kialakított mederátmetések eredményeképpen Gyomaendrőd közigazgatási területén 17 db holtág található. A Körös vidék folyóinak vízjárása - így a Hármaskörös is - szélsőséges, a legnagyobb nyári vízigények esetén előfordul, hogy nincs hasznosítható vízmennyiség, miközben a Körösök folyamatos árvízi veszélyhelyzetet teremtenek. A terület vízrendszerére jellemző, hogy a Hármaskörös folyó két oldalán (holtágak), ill. a közigazgatási terület É-i részén több vízfolyás, csatorna található, míg D-re kevesebb.

A Hármaskörös folyó medrét árvízvédelmi célú töltések követik, így az nem alkalmas közvetlen belterületi csapadékvíz befogadására. A holtágak természetes befogadói, és tározói a települési környezetből közvetlen lefolyással bejutó felszíni vizeknek, illetve a koncentrált csapadékvíz bevezetéseknek. A belterületi vízgyűjtőkön a holtágakba jutnak a 74/d jelű Fűzfászugi belvízöblözet külterületi részéről érkező fölös vizek a Görbe-kút-Vidólaposi csatornán keresztül, a 74/e jelű Révzugi belvízöblözet külterületi részéről pedig az Endrőd-Fazekaszugi összekötő- és az Endrődi mellécsatornán keresztül. A holtágokban összegyűlő felszíni vizek az alsó holtág végeken beépített átemelők segítségével a Hármaskörösbe jutnak.

54. ábra: Gyomaendrőd és környékének jelenlegi vízrajza (forrás: <http://okir.kvvm.hu/fevi/>)

Növényzet

A vizsgált terület növényföldrajzi szempontból az Alföld flóraidékének (Eupannonicum) Tiszántúli flórajárásába (Crisicum) tartozik. Jellegzetesebb potenciális erdőtársulásai a partmenti bokorfüzesek (*Salicetum triandrae*), a fűz-nyár ligeterdők (*Salicetum albae-fragilishungaricum*) és a tölgy-kőris-szil ligeterdők (*Quercus-Ulmetum hungaricum*). A nyílt társulások között gyakoriak a törpe iszapkáká-társulások (*Dichostylo-Gnaphalietum*), a farkasfógtársulások (*Bidentetum tripartiti*) és az ártéri mocsárrétek (*Alopecuretum pratensis*). Sajnos a honos erdőtársulásokat a vizsgált terület nagy részére jellemző szántóföldi gazdálkodás többnyire elpusztította, az egykori gazdag növényvilágra a mezőgazdálkodásra alkalmatlan szikeseken található pusztai gyepek, valamint a mélyebb fekvésű, gyakori vízborítású területeken az ártéri liget- és láperdők maradványai emlékeztetnek. Az Alföldön szinte egyedülálló táji, természeti adottságok jellemzik a Hármas-Körös holtágait. Elsősorban a víz által meghatározott régmúltat tükröző mocsárvilág egyes tagjai, mint a nyílű (*Sagittaria sagittifolia*), a virágkáká (*Butomus umbellatus*), a sulyom (*Trapa natans*), a tündérfátyol (*Nymphoides peltata*) fehér tündérrózsa (*Nymphaea alba*), a rucaöröm (*Salvinia nutans*). A hullámtéri erdők két jellemző típusa, a gyakoribb fűz-nyár puhafa ligeterdő (*Salicetum albae-fragilis*), a bokorfüzes (*Salicetum triandrae*) és a ma már ritkább, a szárazabb magas hátakon található tölgy-kőris-szil keményfa ligeterdő (*Fraxino pannonicae-ulmetum*). A keményfa ligeterdő aljnövényzetében megtalálható a ligeti szőlő (*Vitis sylvestris*), mely a vörös könyv tagja. Megtalálhatók még továbbá egyéb lágyszárú növényritkaságot, mint például a széles levelű nőszőfű (*Epipactis helleborine*), és a nyári tözike (*Leucoujum aestivum*). Egyre ritkuló pompás fafajunk a fekete

nyár (*Populus nigra*) utolsó genetikai menedékhelye is a hullámtér. Tájéskertikai szempontból kiemelendők az odvas, csavarodott törzsű, megkapó látványt nyújtó öreg botoló füzek, melyek főként a kubikok és a kanyargó holtágak partjait szegélyezik. Értékes élőhelyek a holtágak között elterülő, valamint a folyót a mentett oldalon is kísértó ártéri kaszáló rétek (*Alopecuretum pratensae*), és a főként veresnadrág csenkeszes (*Festucetum pseudovinae*) és mézpázsitos (*Pucinelliaetum limosae*), sziki gyepársulások különböző változatai. A nedves kaszálók védett növénye a réti iszalag (*Clematis integrifolia*).

A következő, ökológiai állapotot javító intézkedések szükségesek a fajmegőrzések érdekében:

- a további talajvízszint csökkenés megakadályozása, a vizes élőhelyek megőrzése;
- az erdősültség növelése, különösen mezővédő fasorok, erdősávok telepítésével az intenzíven művelt mezőgazdasági területeken, a biodiverzitás megtartása, növelése

Az országos Erdőállomány Adattár aktuális adatai alapján Gyomaendrőd közigazgatási területén 1232,62 hektár erdő található, ebből védelmi rendeltetésű erdő 604,69 hektár, gazdasági rendeltetésű erdő 607,3 hektár, közjóléti rendeltetésű erdő 20,63 hektár.

Állatvilág

Az élővilág a folyószabályozások után a töltések közötti hullámtérre szorult vissza, napjaink legértékesebb élőhelyei a holtágak, nedves rétek, és ligeterdők. Különösen sok a hullámtéren a szigetszerűen elhelyezkedő, viszonylag zavartalan, természet közeli vizes élőhely (holtág, kubik, mocsárfolt), melyeket igen fajgazdag vízi-vízparti életközösségek fészkelő és átvonuló madárvilág jellemez. Gyakran találkozhatunk bakcsóval (*Nycticorax nycticorax*), kis kócsaggal (*Egretta garzetta*), szürke gémmel (*Ardea cinerea*). Nyár végi ősz eleji vonuláskor rendszeresen megfigyelhető a fekete gólya (*Ciconia nigra*). A folyóparton vízbenyúló ágakról lesi táplálékát a jégmadár (*Alcedo atthis*), s a holtágak öreg füzein a függőcinegék (*Remiz pendulinus*) művészi fészkeit himbálja a szél. Télen a vadrcék ezreinek nyújt pihenő helyet. Az ártereket szegélyező kaszáló réteken fészkel a ritka haris (*Crex crex*). Az emlősök közül jelentős állattani érték az európai vörös könyves, fokozottan védett a vidra (*Lutra lutra*) emelhető ki gyakoriságánál fogva. A nyíltvízi élettáj védett faja réti csík (*Misgurnus fossilis*), a védett vágó csík (*Cobitis taenia*), a halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*) és a kis elterjedési területű széles durbincsnak (*Gymnocephalus baloni*) és a ma már veszélyeztetett kárász (*Carassius carassius*) is megtalálják életfeltételeiket. A visszavonuló árvizek után kialakuló sekély kiöntések, kubikok fontos kétéltű- hüllő szaporodó helyek.

Az ártéri erdők igen értékes apróvadállománynak adnak otthont, itt található az ország legnagyobb fácánállománya, emellett gyakori apróvad a mezei nyúl is. Jelentős a terület őzállománya, de előfordul a szarvas, a vaddisznó, s a vízimadarak közül a tőkés réce is.

1.12.2 Tájhasználat, tájszerkezet

Közvetlen a folyószabályozások előtti időkben a Körösök-völgye természetes és ember alakította dinamikájú vizes és szárazabb típusú élőhelyek mozaikjából épült fel: sziki és löszgyepek, üde kaszálórétek, üdebb és szárazabb legelők, szántók, vízfolyások, morotvák és tavak mocsarai, valamint kemény- és puhafás ligeterdők. A Hármaskörösnek vízjárását, árvizeinek elterülését már a szabályozások előtt is nagymértékben befolyásolta az emberi tevékenység, a vízgyűjtő terület vegetációjának átalakításával, erdők kivágásával, korai vízszabályozásokkal, a fok-és rétgazdálkodással, a harcászati tevékenységekhez kapcsolódó csatornázásokkal és vízvezetésekkel, vízi malmok működtetésével, kezdetleges gátalásokkal. Az intézményes szabályozásoktól kezdődően a beavatkozások hatékonysága nőtt, a tájatalakítás irányvonala véglegesítődött, s ezzel egy új tájmintázat és hozzákapcsolódó tájhasználat rögzült.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

A Körösök tényleges szabályozási munkálatai 1855-ben kezdődtek meg és folyamatosan haladva 1879-ben fejeződtek be. Azonban az 1870-es évek árvizei felszínre hozták a tervezési és kivitelezési hibákat. A maihoz hasonló végleges, folyóközeli gátak a XX. század fordulója környékén lettek készen. A folyószabályozások kapcsán számos holtág jött létre Gyomaendrőd területén. A holtágoknak nincs közvetlen kapcsolata „élő vízzel” ami vízutánpótlási, vízmozgatási problémákat vetett fel.

A XX. század második felétől, - a szabályozások után egy ideig extenzív hasznosítású területeken is – az iparszerű, nagyüzemi gazdálkodás felgyorsította a megmaradt természetes élőhelyek pusztulását. Az óriási szántóföldi táblaméreték kialakítása, a melioráció, a monokultúrás termesztés, az igen nagymérvű vegyszer (műtrágya és növényvédőszer) felhasználás és az állattenyésztés koncentrációja, intenzifikálása számos még megmaradt élőhelyet számolt fel, a megmaradókat, pedig nagymértékben izolálta. Egyedül csak a halastó-és rizsföld-létesítések hoztak viszonylagos élőhelydiverzitás és az élőhely minőség növekedést. Némiképp enyhítették, de ember szabta dinamikájuk miatt, nem pótolhatták az eltűnt természetes vizes élőhelyek hiányát. A magasban fekvő, a hordalékkúphoz tartozó, „löszös” talajú, természetes vegetációjú tájrészek zömét (mezőség) már a középkorban felszántották. A jelenkor nagy táblás monokultúrái sivár élőhelyek, egyfajta „zöld sivatagok”-nak tekinthetők. Itt kell említeni két sajátos élőhelytípust, a csatorna (mint vízer) és a mezsgye fontosságát. A letűnt löszpuszták magas diverzitású életközösségeinek maradványai, csak mezsgyéken maradtak fent.

55. ábra: Település és környékének térképe 1806-1869 között (forrás: Habsburg birodalom második katonai felmérésének térképe)

A város igazgatási területe (külterülete) az átlagosnál nagyobb kiterjedésű, népsűrűsége mintegy 20%-kal alacsonyabb a megyei átlagnál, az igazgatási terület határa É-on 12-13 km-re, D-en 10- 11 km-re van a település központjától. Gyomaendrőd jellemzően síkvidéken található, alapvetően mezőgazdasági művelés alatt álló területekkel meghatározott környezetben helyezkedik el. A település környékén az intenzív hasznosítású mezőgazdasági táj dominál. A szántók aránya eléri a 70 %-ot. Az intenzív mezőgazdasági tájban, az állandó vízzel csatornák, és holtágak jelentik a túlélést az élővilág számára. A térségben különösen a Hármaskörös bal partján fekvő részen a szántók nagy arányát a kiváló minőségű talajok indokolják. A tájat lösztölgyes maradványok, akácok ligetek, fasorok tagolják. Az elszikesedő helyek szikes pusztai legelőként hasznosulnak.

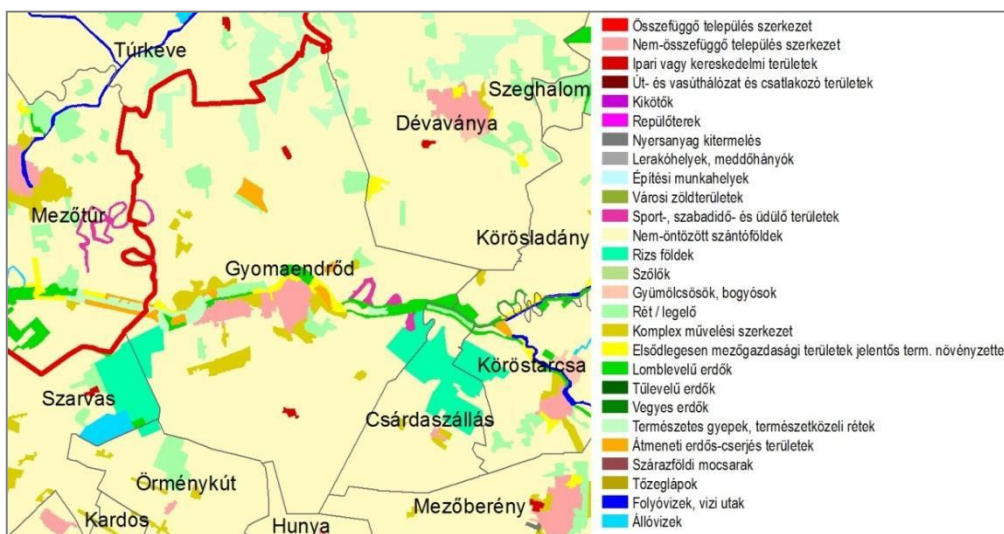
Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Gyomaendrőd igazgatási területe a talaj és geológiai adottságok alapján két tájegységhez tartozik:

- A Hármas-Köröstől É-ra eső terület a Körösök mély árterének része, közepesen gyenge termőképességű, helyenként szikfoltokkal tarkítva;
- A Hármas-Köröstől D-re eső terület a Békés-Csanádi löszhát része, magas fekvésű, jó termőképességű lösztalajjal.

Az É-i területeken a rizstermesztés és a rideg állattartás, kisebb arányban az őszi vetésű gabonafélék termesztése az elterjedt, míg a D-i jó minőségű termőterületeken a gabonafélék termesztése az általános. A rendszerváltást követően a mezőgazdaság tulajdonosi szerkezete alapvetően átalakult. A felaprózott birtok struktúra piaci termelésre alig alkalmas.

A déli területeken az átlagos birtok nagyság nem éri el a 3 hektárt. A 0-30 ha közötti birtok a termőterület 70 %-án, 31-300 ha 13 %-án és a 300 ha feletti nagybirtok mindössze 17 %-on működik. Az igazgatási terület erdősültsége igen alacsony, mindösszesen 956 ha, 3,4 %. Az erdősültség növelésére elsősorban az É-i területeken kínálkozik lehetőség a mezőgazdasági termelésre kevésbé alkalmas területeken, illetve a dűlőutak és csatornák menti fasorok telepítésével. Az Alföldön szinte egyedülálló táji, természeti adottságok a Hármas-Körös Természetvédelmi Területe és a folyószabályozások során levágott kanyarulatok, holtágak és azok környezete. Az Endrői városrész szomszédságában üdülési funkciójú zártkerteket osztottak ki a 70-es évek végén a holtágak mentén.

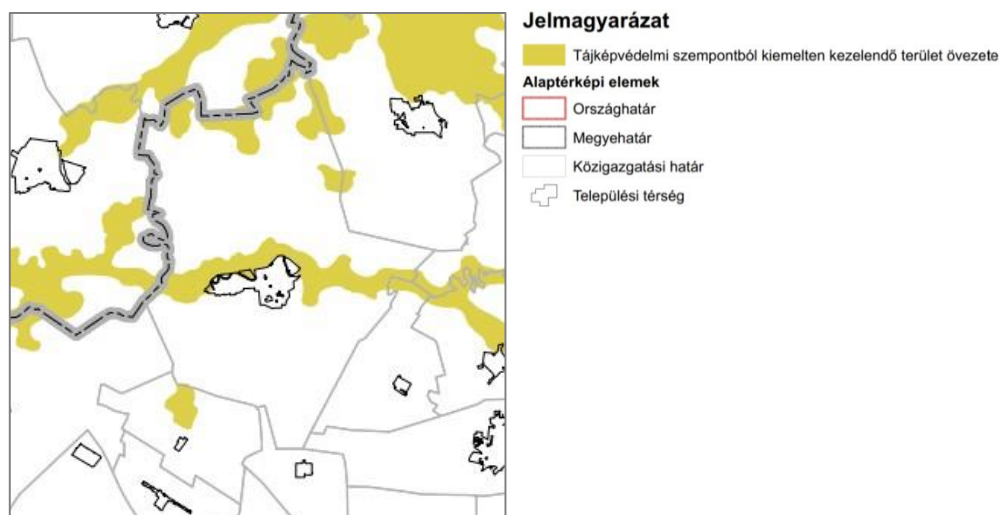

56. ábra: Település és környékének tájhasználati térképe (forrás: Corine)

1.12.3 Védett, védendő táji és természeti értékek, területek

1.12.3.1 Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek

Az Országos Területrendezési Terv alapján Gyomaendrőd területén és környékén országos jelentőségű tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete került kijelölésre (ld. következő ábra).

57. ábra: Országos jelentőségű tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete Gyomaendrőd térségében (forrás: OTRT)

1.12.3.2 Nemzeti és nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt álló vagy védelemre tervezett terület, érték, emlék

1.12.3.2.1 Nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt álló területek a településen

Gyomaendrőd közigazgatási területét három Natura 2000 terület érinti:

Hármas-Körös folyó ártere (HUKM20017) jóváhagyott kiemelt jelentőségű természetmegőrzési Natura 2000 terület. Kiemelt fontosságú cél a következő fajok/élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzetének fenntartása és helyreállítása: Élőhelyek: Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrochrition növényzete 3150 Iszapos partú folyók részben *Chenopodium rubri* és részben *Bidention* növényzettel 3270 Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei 6440 Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) 91E0 Fajok: Tavi denevér (*Myotis dasycneme*) Vidra (*Lutra lutra*) Mocsári teknős (*Emys orbicularis*) Balin (*Aspius aspius*) Halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*) Szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*) Vágó csík (*Cobitis taenia*) Réti csík (*Misgurnus fossilis*) Széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*) Tompa folyamkagyló (*Unio crassus*)

Dévaványa környéki gyepek (HUKM20014) jóváhagyott kiemelt jelentőségű természetmegőrzési Natura 2000 terület a Hármas-Köröstől É-ra, kisebb foltokban. A Natura 2000 terület természetvédelmi célkitűzése az azon található, a kijelölés alapjául szolgáló közösségi jelentőségű fajok és élőhely típusok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fenntartása, helyreállítása, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása. Specifikus célok: A pannon szikes sztyeppek és mocsarak élőhely típus állományainak fenntartása aktív természetvédelmi kezeléssel (legeltetés, kaszálás). A pannon szikes sztyeppek és mocsarak élőhely típusba

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

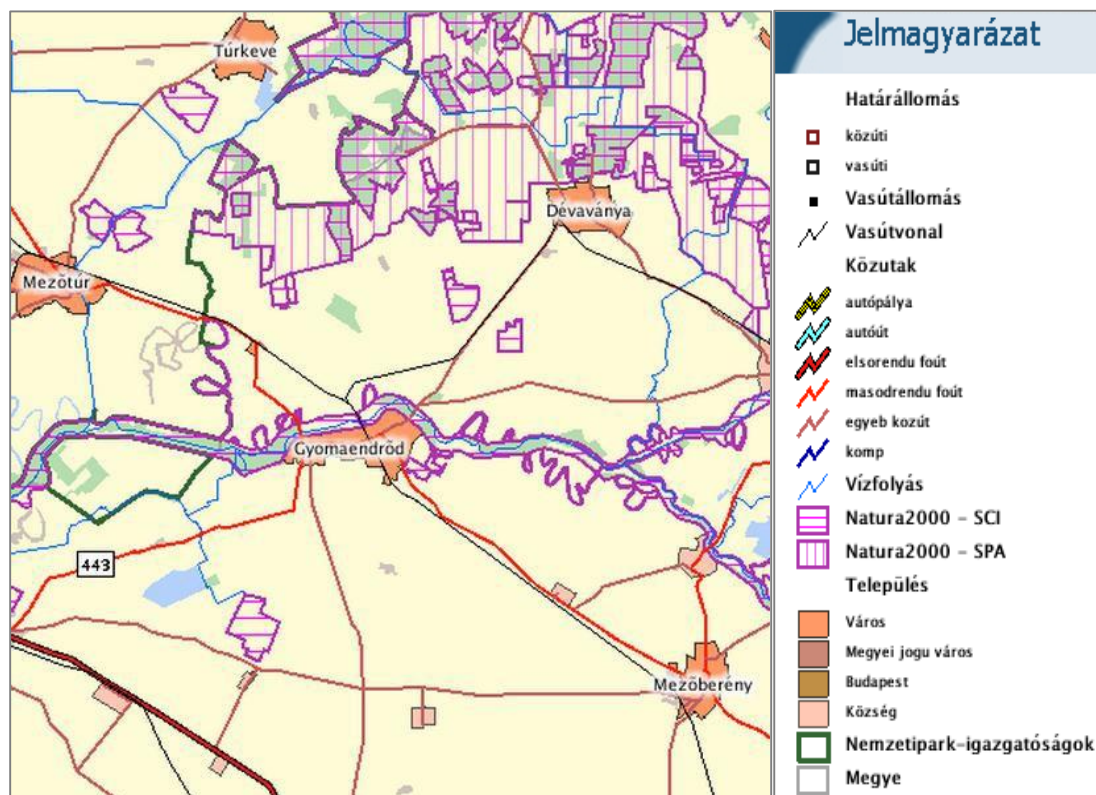
tartozó sziki erdőpuszta-rét társulás állományainak esetében a legeltetés és kaszálás általános mellőzése; cserjésedés, gyomosodás esetén a kaszálás esetenkénti alkalmazása. Az aktuális természeti állapothoz igazodó legeltetési rendszer kialakítása a túllegettetés/alullegettetés elkerülése érdekében. A gyepek cserjésedésének megakadályozása aktív élőhely kezeléssel. Az inváziós növényfajok (többek között a keskenylevelű ezüstfa, fehér akác, gyalogakác, amerikai kőris, zöld juhar, selyemkóró) visszaszorítása terjedésének megakadályozása megfelelő természetvédelmi kezeléssel. A gyepek és vizes élőhelyek természetesnek megfelelő vízellátásának biztosítása megfelelő vízkormányzással. A pannon szikes sztyeppék és mocsarak élőhelytípus területi arányának növelése, különösen a területek koherenciájának növelése, elsősorban a gyepterületek közé ékelődő, szántóföldi művelésre kevésbé alkalmas területek visszagyepesítésével. A gépjárművek okozta taposási károk mérséklése a gyepterületeken.

Dévaványai-sík (HUKM10003) különleges madárvédelmi terület, a település É-i felében. Célkitűzések: a természetes, illetve természetközeli gyepterületek, különösen a pannon szikes sztyeppék és mocsarak fenntartása aktív természetvédelmi kezeléssel (legeltetés, kaszálás). A vizes élőhelyek természetesnek megfelelő vízellátásának biztosítása megfelelő vízkormányzással. Természetközeli erdőkezelési eljárások alkalmazása. Az erdőterületek esetében a természetesség növelése, a vágásérettségi kor emelése. A meglévő facsoportok, erdősavok fenntartása, természetességük őshonos fafajokkal történő javítása. A terület jelölő madárfajainak és ezek élőhelyeinek megőrzésével összhangban álló vadlétszám kialakítása és fenntartása. A kialakított vízivadvédelmi területen a vízivadadászat tilalmának fenntartása. A zavarásra érzékeny prioritásfajok esetében a fészkelő- és jelentős gyülekezőhelyek háborítatlansága érdekében az emberi eredetű zavaró hatások megelőzése és mérséklése. A középfrekvenciájú elektromos vezetékhalózati madárbarátító tétele a prioritásként meghatározott szakaszokon.

Kódszám	Közösségi jelentőségű élőhelytípusok
3130	Oligo-mezotróf állóvizek
1530	Pannon szikes sztyeppék és mocsarak
6250	Síksági pannon löszgyepek
3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel
6440	Folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétjei
3270	Iszapos partú folyók részben Chenopodium rubri, és részben Bidention növényzettel
91E0	Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)

10. táblázat: Potenciálisan előforduló közösségi jelentőségű élőhely típusok

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

58. ábra: A település és környékének Natura2000-es területei (Forrás: Természetvédelmi Információs Rendszer)

1.12.3.2.2 Nemzeti természetvédelmi oltalom alatt álló területek a településen

Gyomaendrőd területén nemzeti természetvédelmi oltalom alatt álló területek a **Dévaványa - Ecsegi puszták, és a Hármaskörös ártere.**

Országos jelentőségű védett természeti területek a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság kezelésében Gyomaendrőd területén az alábbi részek tartoznak ide: 01260-01262/3, 01479, 01486-01487, 01491/1-2, 01501, 01507-01522/6, 01579, 0159901607, 01628/1, 02629/19, 02632-02643, 02644/2, 02-030, 0480-0509, 0813-0829, 0231702348.

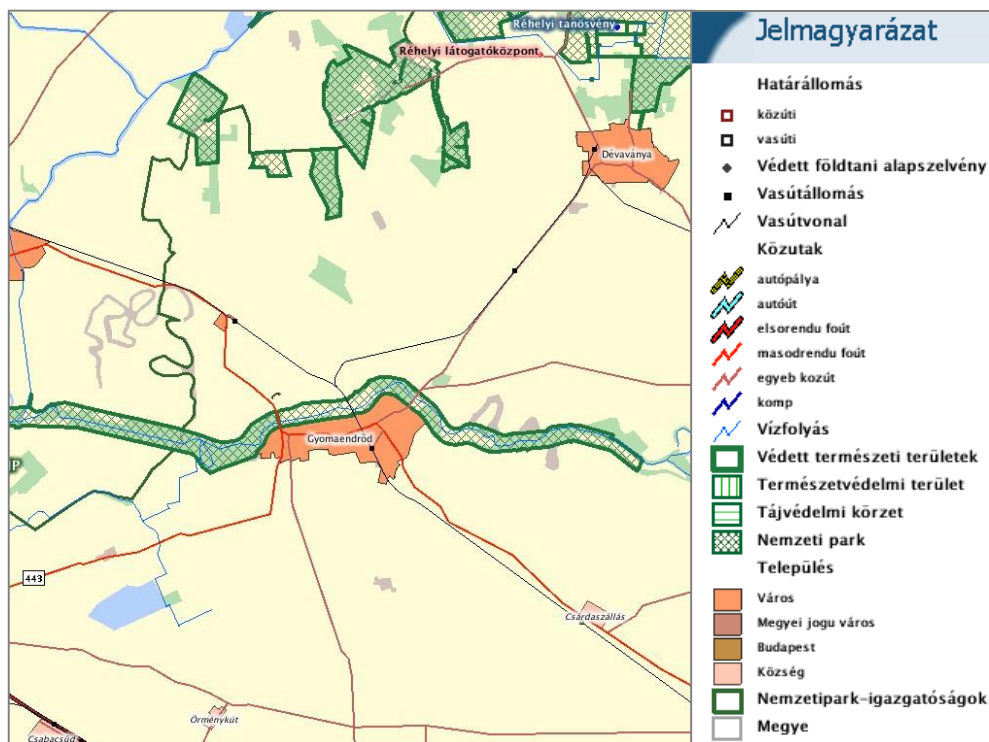
A fenti területek (Dévaványa - Ecsegi puszták Gyomaendrőd igazgatási területére átnyúló része és a Hármaskörös ártere) az 1996. évi LIII. törvény hatálya alá tartoznak.

Magyarországon valamennyi kunhalom országosan védett az 1996. évi LIII. törvény alapján. Ennek megfelelően a helyi Önkormányzat a külterület Szabályozási Tervében is előírja, hogy a Kunhalmokat jelenlegi állapotukban kell megőrizni, területükön semminemű építkezést és földmunkát végezni nem szabad.

Kiemelt kultúrtörténeti jelentőségű kunhalmok: Sós halom, Egei halom, Rigó halom

Nagyobb jelentőségű kunhalmok: Lyukas halom, Simai halom, Papp halom, Vaszkó halom, Fél halom, Cserepes halom, Ízedi halom

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

59. ábra: Nemzeti természetvédelmi oltalom alatt álló területek a településen (Forrás: Természetvédelmi Inf. Rendszer)

1.12.3.3 Ökológiai hálózat

Az ökológiai hálózat funkcionális elemei az alábbiak, melyek megtalálhatók a település területén és a környező területeken.

Magterületek

Magterületnek nevezzük a hálózat foltszerű, tetszőleges kiterjedésű területeit, melyek ideális nagyság esetén a lehető legtöbb populációnak, illetve az ezekből felépülő életközösségeknek az élőhelyei és genetikai rezervátumai.

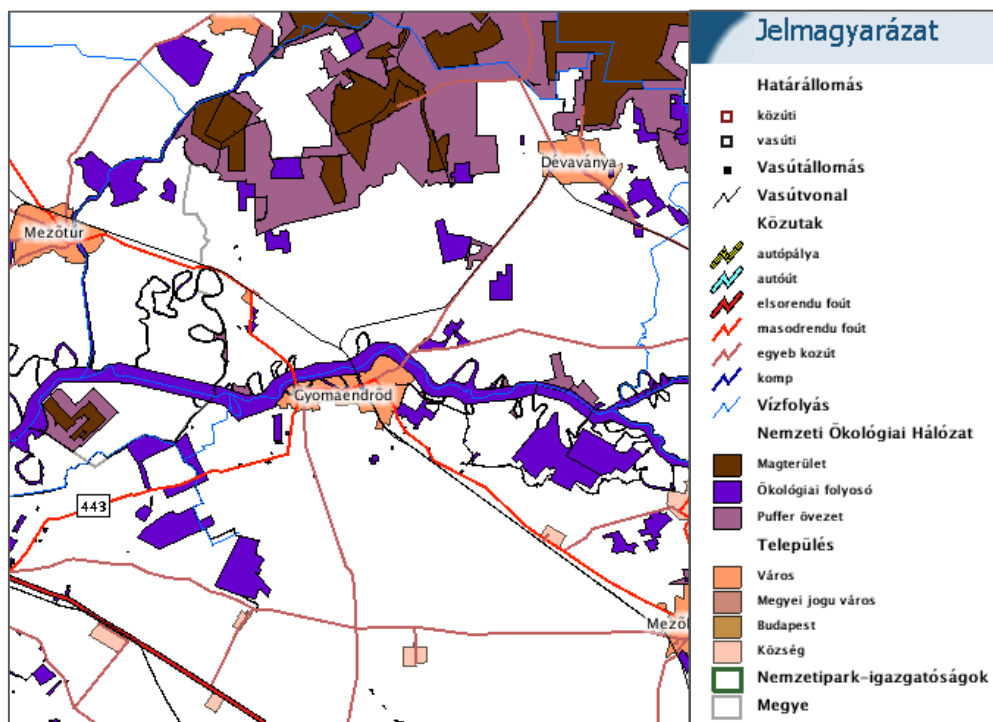
Ökológiai folyosók

A magterületek közötti kapcsolatot a sávok, folytonos élőhelyek, vagy kisebb-nagyobb megszakításokkal jellemezhető élőhely-mozaikok, láncolatok, az úgynevezett ökológiai folyosók biztosítják. Ezek az élőhelyeket, élőhelykomplexumokat kötik össze, egyben biztosítják a génáramlást az egymástól elszigetelt populációk között.

Pufferterületek

A magterületek és a folyosók körül védőzónát (pufferzóna) kell kijelölni, ahol még a természetközeli élőhelyek aránya lehetőség szerint magas, feladatuk a magterületek és folyosók védelme az esetleges külső káros hatásoktól.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

60. ábra: Település és környékének természetvédelmi területei (Forrás: Természetvédelmi Információs Rendszer)

Gyomaendrőd területén magterület, pufferzóna és ökológiai folyosó övezetek is megtalálhatóak. Ez utóbbi elsősorban a Hármaskörös ártere mentén került kijelölésre. Magterületek a település ÉK-i részében találhatóak, a Dévaványa-környéki gyepek foltjai, melyeket kiterjedtebb puffer területek öveznek.

1.12.3.4 Természeti értékek helyi védelme

Gyomaendrőd területén az alábbi területek állnak helyi természetvédelmi oltalom alatt:

Erzsébet-liget

Helyrajzi száma és megnevezése: 1243/3 közpark. Területe: 48131 m². Terület tulajdonosa és kezelője Gyomaendrőd Város Önkormányzata. A gyomai városrész főteréről a Hármaskörös irányában a Révlaposi -holtág hídjától jobbra érjük el az 5 hektáros Erzsébet ligetet, mely a Révlaposi -holtág és a Hármaskörös között terül el. A település első parkját 1892-ben tájképi kertek mintájára alakították ki. A terület harmadát sűrű faállomány borítja, az alig 5 hektáros liget területén 1100 faegyed díszlik. Legnagyobb elegyarányban a kocsányos tölgy van jelen, de sok a mezei és korai juhar, a mezei szil, a kis-és nagylevelű hársfa, magas kőris, vörös tölgy, vadgesztenye, ostorfa, akác, bibircses nyír, boróka, óriás nyár, tuja, sajmeggy, bálványfa, mogyoró, feketefenyő.

Piramis tölgyek

Termőhely: Református templom kertje. Az érintett terület helyrajzi száma: 1596/1. Terület tulajdonosa és kezelője a Református Egyház. A piramis tölgyek az 1791-1807 között copfstílusban felépített református templomot övezik. Az alig 40-45 éves fákat kissé közel ültették a templom falához, ezért időnként nyelni kell az ágakat.

Torzásai - holtág szelídgesztenye fái

Termőhely: Torzásai holtág belső partja

Az érintett területek helyrajzi számai: 0390/3, 16237- 16270 hrsz-ú zártkertek Terület tulajdonosai: Gyomaendrőd Város Önkormányzata, magánszemélyek. A gyomai Hármaskörös hídjától jobbra, a 47-es kilométerkőnél a Torzásai – holtág és védgát találkozásánál találhatóak a szelídgesztenyefák. A körülbelül 60 éves fák egészségesek és bőtermők. E faj alföldi előfordulása szokatlan, mert az ittenitől eltérő termőhelyi igényekkel rendelkezik. A Torzás név eredete könnyen magyarázható: ez a vidék alkalmas a káposztatermelésre. A káposztának torzása is van, ez a torzsa volt a névadó.

Endrődi népliget fái

Helyrajzi szám és megnevezése: 6240/2 közpark Területe: 20270 m². Terület tulajdonosa és kezelője Gyomaendrőd Város Önkormányzata. A főtéren levő Hídfő étteremtől rövid sétával érhetjük el a 2 hektáros népligetet. Gazdag faállománya elsősorban kocsányos tölgyekből áll, de itt is megtalálhatók a különböző juhar- és hársfajok, szürke nyárfák és az akác. A két, 117 év körüli kocsányos tölgyfán kívül a ligetet század elején ültették. Az alföldi ember kedveli a fákat és mindent elkövet, hogy a fában szegény Alföldön minél több ilyen kis zöld sziget létesüljön.

Hársfasor (Hősök útja)

Termőhely: Hősök útja Az érintett terület helyrajzi számai: 671, 672, 673. Terület tulajdonosa és kezelője Gyomaendrőd Város Önkormányzata. Az I. világháborúban elesett katonák emlékére ültették a Hősök útját végig szegélyező fasort. A hársfát mindig szívesen alkalmazták utcafásításra. Virágzás idején rendkívül kellemes illatú, jó mézélő.

Kocsányos tölgy

Termőhely: Liget fürdő gépháza melletti terület. Az érintett terület helyrajzi száma: 1293/5.

Terület tulajdonosa: Gyomaendrőd Város Önkormányzata. Kezelője: Gyomaendrődi Liget Fürdő Szolgáltató Nonprofit Kft.

Kocsányos tölgy

Termőhely: Alföldi Agrárszakképzési Centrum Bethlen Gábor Mezőgazdasági, és Élelmiszeripari Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium udvara. Az érintett terület helyrajzi száma: 1602. Terület tulajdonosa: Agrárminisztérium. Kezelője: Alföldi Agrárszakképzési Centrum Bethlen Gábor Mezőgazdasági, és Élelmiszeripari Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium.

1.12.4 Tájhasználati konfliktusok és problémák kezelése

Gyomaendrőd két önálló településből vált az 1982-es egyesítést követően 1989-ben várossá. A Hármaskörös mentén fekvő két korábbi önálló település, Gyoma és Endrőd legfontosabb belső közlekedési kapcsolatát a

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

46-os számú főút városi átkelési szakasza, a Fő út biztosítja.

Ha ránézünk egy aktuális térképre, láthatjuk, hogy ma Gyomaendrőd környékén az intenzív hasznosítású mezőgazdasági táj dominál. A szántók aránya eléri a 70 %-ot. A város külterületi részeinek elhelyezkedése, domborzati viszonyai meghatározó szerepűek talajaik fejlődésében és átalakulásában, vízháztartásuk változásában. A folyószabályozások és belvízrendezések gyökeresen megváltoztatták az addigi tájképet. A szabályozásokat követően kialakuló intenzív mezőgazdasági tájban, az állandó vízü csatornák jelentik a menedéket az élővilágnak.

A szabályozások után fennmaradt természetes élőhelyeket az általános talajvízszint csökkenés, az aszályosodás, a fokozódó gazdálkodási nyomás, a fragmentálódás és izoláltság veszélyezteti. A mezőgazdasági területeken olyan agresszív, nagyrészt adventív gyomfajok terjednek, mint a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), a parlagfű (*Ambrosia elatior*), melyek amellet, hogy gazdálkodási és egészségügyi problémákat okoznak, agresszivitásuk folytán a még megmaradt természetes közösségek fennmaradását is komolyan veszélyeztetik. A fentiek tükrében látható, hogy a megmaradt természetes vagy természet szerű élőhelyek megőrzése és állapotuk javítása elsődleges feladat. Ezt azonban csak egy ehhez idomuló tájhasználat, - ezen belül - vízgazdálkodással lehet elérni.

Gyomaendrőd területén az alábbi városrészek különíthetők el:

Gyomai városrész

A városrész vegyes szerkezetű, melyen belül a nagyvárosias, a kisvárosias, a kertvárosias és a falusias lakóterületek ugyanúgy megtalálhatóak, mint az intézményi területek. Ugyanakkor a Hantostkerti részen van a város jelenlegi legjelentősebb belterületi üdülőterülete (Hantostkerti- Holtág által körülzárt terület) a fürdővel. Az egykori gyomai településközpont ma a tulajdonképpeni városközpontként működik.

Endrődi városrész

A városrész gyakorlatilag hagyományosan Endrődöt jelenti. A városrész vegyes szerkezetű, melyen belül a kisvárosias, a kertvárosias és a falusias lakóterületek ugyanúgy megtalálhatóak, mint az intézményi területek. Az egykori endrődi településközpont ma alközpontként működik.

Besenyszeg - Magtárlapos

Ez az átmeneti zóna igen vegyes képet mutat, hiszen megtalálhatóak benne az egykor Gyoma szerves fejlődéseként kialakult hagyományos lakóterületek, ugyancsak Gyomához, pontosabban a vasútvonalhoz kapcsolódóan létrejött gazdasági területek, Endrőd szerves fejlődéseként kialakult hagyományos lakóterületek és gazdasági egységek, továbbá az „összeépítés” kísérleteként épített lakótelepek eredetileg az új városközpont csiráival. A próbálkozás folytatásaként a Közös Önkormányzati Hivatal is itt kapott helyet, a Lidl bevásárlóközpont is ide települt, jelenleg kisebb boltok építése van folyamatban. A városrészen belül továbbra is jelentős beépítetlen területek maradtak. Itt található a Fűzfás-zug területe, és az Ipari Park területe.

Külterületi városrészek

- **A külterületi határ déli része**

A holtágak közül hat esik erre az oldalra, ezekből négy a belterület része. A településrész a város határának azon része, melynek mezőgazdasági területeit a szántóföldi művelés uralja. A védett természeti értékek száma az északi oldalhoz képest elhanyagolhatóan csekély. A településrész meghatározó része az Öregszőlő területe, amely Endrőd hagyományos szőlőse volt, ma viszont részben intézményi funkciókkal is rendelkező tanyacsoportosulás. A terület belső infrastruktúra- hálózatának fejlesztése – a meglévő elektromos hálózatok mellé fokozatosan ki kell építeni a közüzemi vízellátást a szennyvízelvezetéssel együtt, a csapadékvíz elvezetésének rendszerét, a burkolt utak hálózatát a meglévő rendszerekhez kapcsolva – alapvető feltétele annak, hogy a területrész továbbéljen.

- **A külterületi határ északi része**

A területrész Gyomaendrőd igazgatási területének azon része, ahol a táji- természeti értékek túlnyomó többsége található. Jellemzőek a természetközeli területek, bár itt is jelen van a kultúrtáj szántóföldi művelés formájában. A területen, igaz, hogy viszonylag kis részen, de a Körösladányi Öntözőtelep működtetése esetén adott az öntözési lehetőség. A területrész meghatározó elemei a Hármas-Körös jobb parti holtág-rendszere, mely jelenleg hét levágott kanyarulatból áll. A legfontosabb feladat az infrastruktúra-hálózatok kiépítése – a meglévő elektromos hálózatok mellé fokozatosan ki kell építeni a közüzemi vízellátást a szennyvízelvezetéssel együtt, a csapadékvíz elvezetésének rendszerét, a burkolt utak hálózatát a meglévő rendszerekhez kapcsolva.

- **Nagylapos (egyéb belterület)**

A településrész valamikor önálló település volt, amely a központi belterülettől északnyugatra, a 46-os főközlekedési út mentén helyezkedik el. A településrésznek önálló vasútállomása van, bár ez a személyszállítás tekintetében ma már eléggé kihasználatlan. A településrész gyakorlatilag falusias lakóterület.

1.13 Zöldfelületi rendszer vizsgálata

Gyomaendrőd közhasználatú zöldfelülettel jól ellátott, bár eloszlására jellemző, hogy a legtöbb zöldfelület a településközpontok körül alakult ki. A kevés közhasználatú zöldfelület mennyiségét ellensúlyozza egyrészt a korlátozottan közhasználatú zöldfelületek viszonylag nagy területe (temető, sportpálya, fürdő stb.), másrészt a holtágak belterületi, illetve Hármaskörös belterülethez közeli elhelyezkedése. A városterületén – mind az endrődi mind pedig a gyomai részen – vannak régi, jelentős mértékben elhanyagolt temetők (Endrőd ÉK-i széle, Kiszéti református temető).

1.13.1 A települési zöldfelületi rendszer elemei

1.13.1.1 Szerkezeti, kondicionáló szempontból lényeges, a zöldfelületi karaktert meghatározó elemek

Közhasználatú zöldfelületi elemek: közparkok, közkertek, közterek, közjóléti erdők, út- és térfásítások.

Közparkok: Erzsébet liget

Közkertek: Református templom kertje, Szabadság tér, Kner emlékpark, Római Katolikus templom kertje (Fő út.), Római Katolikus templom kertje (Hősök tere).

Lineáris zöldfelületi elemek, útfásítások: Hantaskerti holtág, Fűzfás zugi holtág, Csókási zugi holtág, Endrődi Révzug, Hősök útja,

Korlátozott közhasználatú zöldfelületi elemek: zöldfelületi intézmények, kempingek, temetők, iskolák, óvodák kertjei, strandok és sportlétesítmények, melyek használata – térben, időben - korlátozva áll a lakosság rendelkezésére. Ezen területeknek a település kondicionálásában azonban jelentős szerepük van. Liget fürdő, Népliget, Alföldi Agrárszakképzési Centrum Bethlen Gábor Mezőgazdasági Élelmiszeripari Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium udvara, a Szent Gellért Katolikus Általános Iskola és Gimnázium, Gyomai köztemető, temetők kertjei, egyéb óvodai és iskolai kertek.

1.13.1.2 Zöldfelületi ellátottság értékelése

Megállapítható, hogy a város egésze közcélú zöldfelületi mennyisége viszonylag nagy, ebben a természetes zöldfelületi rendszer dominál a belterületet érintő holtágak környezetével, melyek jelentős kondicionáló hatást fejtenek ki a településre. A mesterséges zöldfelületek mennyisége sem kicsi, de minőségük egy-két kivétellel mindenképp fejlesztésre szorul. A polgármesteri hivatal áthelyeződésével lehetőség nyílik a két településrész közötti területek zöldterületi rendszerét fejleszteni.

1.13.2 A zöldfelületi rendszer konfliktusai, problémái

A település zöldfelületi rendszerének legnagyobb részét a természetes zöldfelületi rendszerek alkotják, ezek a Hármaskörös folyószabályozásából kialakult holtágak, illetve közvetlen környezetük. A település méreteihez képest jelentős területet jelent a négy holtág zöldfelületi rendszere.

A mesterségesen kialakított közhasználatú zöldfelületek száma alacsony, ezekből is a temetők, sportpályák, és a fürdő területe dominál, egyéb közparkok száma kevés, területük kicsi.

Gyomaendrőd zöldfelületi rendszerének legfőképpen a minőségi fejlesztése indokolt. Az város karakterét meghatározó rendszerek megőrzésével illetve új területek kijelölésével, koncepciószerűen kell a fejlesztéseket végrehajtani.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

A parkosításra váró hiányzó zöldfelületi elemek a következők: Kossuth tér környezete, a Közös Önkormányzati Hivatal környezete.

Jelentős nagyságú rehabilitációt igénylő területek: a temetők, kegyeleti parkok területei, továbbá az utcafásítások.

A város helyi adottságai közül, melyek igazán karakteressé teszik, ki kell emelni a Hármaskörös és holtágai a jelenlétét, melyek a zöldfelületi rendszer gerincét képezik, másrészt párolgásukkal jelentősen meghatározzák mikrokörnyezetük minőségét, ezért fejlesztésük megkülönböztetett figyelmet érdemel.

1.14 Az épített környezet vizsgálata

1.14.1 A területfelhasználás vizsgálata

1.14.1.1 Településszerkezet történeti kialakulása, a településszerkezet vizsgálata és helyi sajátosságok vizsgálata

A város kialakulásának rövid története

Gyomaendrődről, mint szerves közigazgatási egységről csak 1982. január 1-től beszélhetünk. Addig a két település, Endrőd és Gyoma ugyan egymáshoz közel, de külön közigazgatási egységet alkotva, önállóan alakult, fejlődött. A két települést központi állami döntéssel egyesítették, így jött létre a két önálló községből az 1989-től városi ranggal rendelkező Gyomaendrőd település. Mivel az 1982-es egyesítésig a két település önálló volt, így történetüket is külön-külön kell bemutatni eddig az időpontig.

Endrőd

Nevét feltehetően egy Endre nevű birtokosától kapta. Az első hiteles adat 1416-ból származik, 1425-ben már jelentékeny településként említik a források, ahol 33 nemes család lakik.

A hódoltság idején Endrődöt is elpusztították, a lakossága sokszor a Körös által létrehozott, csak a helyiek által kiismert lápvilágban talált menedéket.

Endrőd újratelepülésének hivatalos dátuma: 1731, melyhez szorosan kapcsolódik Harruckern János György neve. Az osztrák földesúr Endrődre katolikus vallásúakat telepített.

A letelepült lakosság eleinte csak a saját szükségletére termelt. Később állatokat tenyésztettek eladásra, majd ahogy az utak javultak, gabonafélék eladásával is kezdtek foglalkozni. Katolikusok lévén, a családok 6-8, néha még több gyermek felnevelésére is vállalkoztak. Ennek a családi keretek között történő gazdálkodási módnak Endrődön nagy hagyománya lett, úgyhogy 1930-ra a lakosságnak több mint a fele tanyán élt és igen eredményesen gazdálkodott.

A lakosság tovább nőtt, végül elfogyott a felosztható földterület. A föld nélküliek egy része a környéken próbált legalább földbérlethez jutni. A XX. század elején a megyében Endrődről vándoroltak ki a legtöbben Amerikába.

A sokszor erőszakos téveszesítéssel (1960-as évek) megszűnt a tanyavilág, az emberek vagy beköltöztek a községbe (ekkor települt be Ridegváros és Csókási), vagy elköltöztek más vidékre.

Gyoma

A települést 1332-ben említi először hiteles adat Gama, majd 1444-ben Gyoma néven. A hódoltság ideje alatt a falu sorsa azonos volt a többi alföldi településsel: voltak évek, amikor teljesen elpusztult, elnéptelenedett a falu.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Harruckern János György a településeket a többi környékbeli településsel együtt Mária Teréziától kapta. Arra is ügyelt, hogy egy településre lehetőleg csak egyfajta vallásúak kerüljenek, így Gyomára főleg reformátusok telepedtek le. Gyoma újra településének hivatalos dátuma 1717.

A letelepült lakosság állattartással, majd földműveléssel foglalkozott. Az 1830-as években németajkúakat telepítettek Gyomára. 1830-ban mezővárosi rangot kapott a város.

Gyoma ipara a XX. század elejére már megyei szinten is jelentős volt. A foglalkoztatás szempontjából a malmoknak, a téglagyárnak és a később világhírűvé vált Kner nyomdának (1882-) volt jelentősége. 1858-tól már vasútja is, majd hídja is lett Gyomának, így lehetővé vált, hogy a település intenzíven bekapcsolódjon a környék gazdasági és kulturális életébe.

1877-től járási székhely lett a község bírósággal, ügyésséggel; vagyis a megye északi részének regionális központjává emelkedett.

A településszerkezet kialakulása

Mindkét településre igaz, hogy az eredeti Körös meder bal partján, a környező terephez képest 1,0-1,5 m-rel magasabban levő területen alakult ki, ahol egyúttal a folyókon is át lehetett kelni hajóval, csónakkal. A főutak az átkelőkhöz vezettek.

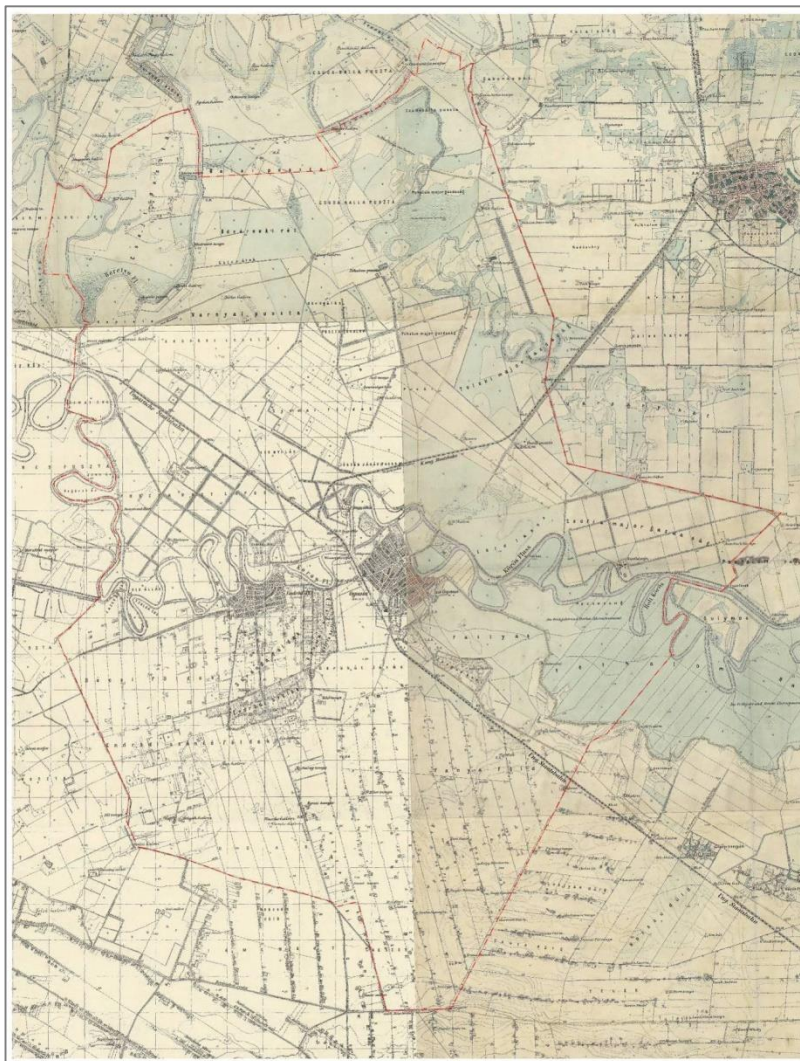
Fontos tényező a Pest-Csaba vasútvonal kiépítése és a folyószabályozás, hiszen ennek eredményeként jöttek létre a ma is nagy jelentőséggel bíró holtágak. A Körös kanyarulatai közé eső területen megjelennek a lecsapoló csatornák, amelyek szabályos rendben hálózák be a Pusztanagylapos nevű határrészt.

Mindkét településre elmondható, hogy az utcák nyomvonalai már az első katonai felmérés térképein is jól azonosíthatóak. Azt is lehet látni, hogy a történeti magok a későbbiek során kiegészültek a holtágak környezetében jelentkező beépítésekkel.

A térképek tanúsága szerint teljesen egyértelmű, hogy a két települést összekapcsoló rész a Gyomához tartozó „Czifra-kert” területén alakult ki.

Az endrődi rész részben halmazos, részben hálós szerkezetű, a gyomai rész hálós szerkezetű, telkes, egyalakú beépítésű. A főutcák mentén mindkét részben kialakult a zárt sorú vagy zárt sorú jellegű beépítés. Mind Gyomán mind Endrődön megjelent a XX. század második felében a telepszerű beépítés a többszintes (itt négyemeletes) lakóépületekkel. Szerencsére a történeti településmagot ez egyik településen sem érintette. Ugyanakkor el kell mondani, hogy mindkét főutcán szép számmal jelentek meg oda nem illő épületek, megbontva ezzel a történeti utcaképet.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

61. ábra: Harmadik katonai felmérés (forrás: Gyomaendrőd településfejlesztés koncepció)

Városrészek

A település belterületét négy, a külterületét 3 eltérő sajátosságú területre osztottuk fel. Ezek felsorolásszerűen, rövid bemutatással együtt:

Endrőd

Az egykori átkelőhelyhez – ma közúti híd a Hármaskörösön – kapcsolódóan alakult ki a településrész két főutcája, találkozási pontjuk a központtal. A főutcákon zárt sorú, zárt sorú jellegű beépítési mód jellemző. A holtágak által „meghatározott” részekben jellemző a gyűrűs-sugaras szerkezet, míg a később beépült területek hálós szerkezetűek. A lakóépületek jellemzően egylakásosak.

Gyoma

62. ábra: Gyoma község térképe (1945) (forrás: Gyomaendrőd Településfejlesztési Konceptió)

A városrész legrégebbi utcái vagy közvetlenül a volt átkelő – ma híd a holtágon – irányába vagy az ide vezető főutcára nyílnak. A település belterülete a folyószabályozások után ill. a XX. században indult növekedésnek a vasút irányába. A Békéscsabára vezető főközlekedési irány is csak a XX. században került át Endrődről Gyomára. Az utcákon jellemző az oldalhatáron álló beépítés, a főutcákon a zárt sorúsodás megjelent. A központi részen emeletes épületeket is találunk. A növekedéssel együtt jelent meg a telepszerű beépítés a területen a Vásártéri lakóteleppel.

Besenyszeg – Magtárlapos

Már az elnevezés is árulkodik arról, hogy a történelmi időkben miért nem épült be ez a rész. Amíg a terület Gyomához tartozott, az északi részén megindult a lakótelkek kialakítása. Az egyesítéssel itt képzelték el az új központot, de ez a mai napig is csak nyomokban létezik. Itt építettek fel két lakótelepet: Ifjúsági és Október 6. elnevezéssel. Itt található az Ipari Park a vasútvonal mentén.

Nagylapos

A városrész egykor önálló település volt, vasútállomása ma is van. Jellemzően falusias jellegű lakóterületei vannak.

Külterületek

Öregszőlő

Az egykori Endrődi szőlők területén kialakult sortanyás beépítés mára falusias lakóterület, állattartással.

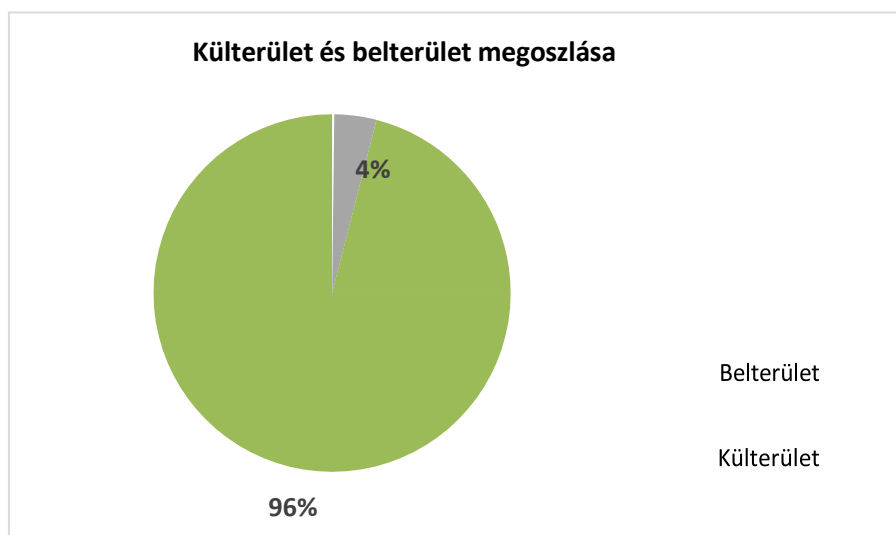
Külterület – Észak

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Erre a területre esik a külterületi holtágak többsége. Az É-i részen a Berettyó egykori mocsárvilágának emlékét a természetvédelmi területek (elsősorban gyepek) őrzik. A Kocsorhegy elnevezésű rész belterület jellegű lakóterület.

Külterület – Dél

Jó mezőgazdasági termőterület, szántóföldi műveléssel. Az öntözési lehetőség kialakítható. Öregszőlőt kivéve a területből mára csak néhány szorványtanya maradt meg.

63. ábra: Külterület és belterület megoszlása Gyomaendrődön (forrás: Városi Önkormányzat)

1.14.1.2 Beépítésre szánt és beépítésre nem szánt területek

A Településszerkezeti Terv tartalmaz minden olyan területfelhasználást, mely az OTÉK-ban megtalálható.

Beépítésre szánt területek:

- lakóterület,
- vegyes terület,
 - gazdasági terület,
 - üdülőterület,
- különleges terület

Beépítésre nem szánt területek:

- közlekedési és közmű területek,
- zöldterületek,
- erdőterületek,
- mezőgazdasági területek,
- vízgazdálkodási területek,
- különleges területek.

Az 1.6.2 fejezet elemzi a város településszerkezeti tervét. Ahogyan az a fejezet is tartalmazza, a terv nem különíti el meglévő és tervezett területfelhasználási elemeket. Ugyanakkor, ha a tényleges állapotot és a tervet

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

összehasonlítjuk, megállapítható, hogy mely tervezett beépítések, fejlesztések nem valósultak meg.

Nem megvalósult beépítések:

- Ipari Park területének bővítése NY-i irányba
- Vegyes terület a Fűzfás-zugban
- Településközponti vegyes terület a Selyem úttól délre (új városközpont)
- Gazdasági terület Endrőd déli szélén
- Üdülőterület a holtágakban
- Különleges terület a Hantaskerti Holtág területén

1.14.1.3 Funkció vizsgálata

A városban nem található meg minden intézmény, ami egy járásközpont funkció működéséhez szükséges. Ugyanakkor elmondhatjuk, hogy az elmúlt években Gyomaendrőd és térsége – valamint az állam – sokat tett azért, hogy az ellátásokat fejlessze ill. a hiányzóakat kialakítsa.

Magasabb szintű ellátás nincs a városban, azokat legközelebb hiányosan Szarvason és Békéscsabán lehet elérni.

Az intézményeket részletesen az 1.8 fejezet mutatja be. Összefoglalóan az alábbi táblázat tartalmazza a településen megtalálható intézményeket.

Funkció	Alfunkció	Intézmények megnevezése	Darabszám
Humán funkciók	bölcsőde, óvoda	van	3+6
	alapfokú, középfokú iskola és szakoktatás	van	3+2
	egészségügyi ellátás - alapellátás (felnőtt és gyermek)	van	6+3
	egészségügyi szakorvosi ellátás	van	16
	védőnői szolgálat	van	1
	szociális szakosított ellátás	van	2
	szociális és gyermekjóléti szolgáltatások	van	1
Közösségi funkciók	könyvtár	van	1
	színház, mozi	játszóhely van	4
	múzeum	van	5
	szabadidőpark	van	1
	közösségi ház	van	3
	uszoda, strand	van	3

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Igazgatási funkciók	rendőrség	van	1
	tűzoltóság	nincs	1
	önkormányzati hivatal	van	1
	kormányablak	van	1
Közlekedési funkciók	autóbusz állomás központi megálló	nincs van	- 1
	vasútállomás vasúti megálló	van	1
	benzinkút	van	4
	repülőtér	nincs	-
Gazdasági funkciók	ipartelep	van	1
	piac, vásártér	van	2+1
	pénzügyi szolgáltatók és bankok	van	2
	irodaház	van	1
	szálláshely	van	126
	vendéglátó egységek	van	30

11. táblázat: Gyomaendrőd intézményei (forrás: Városi Önkormányzat)

1.14.1.4 Alulhasznosított barnamezős területek

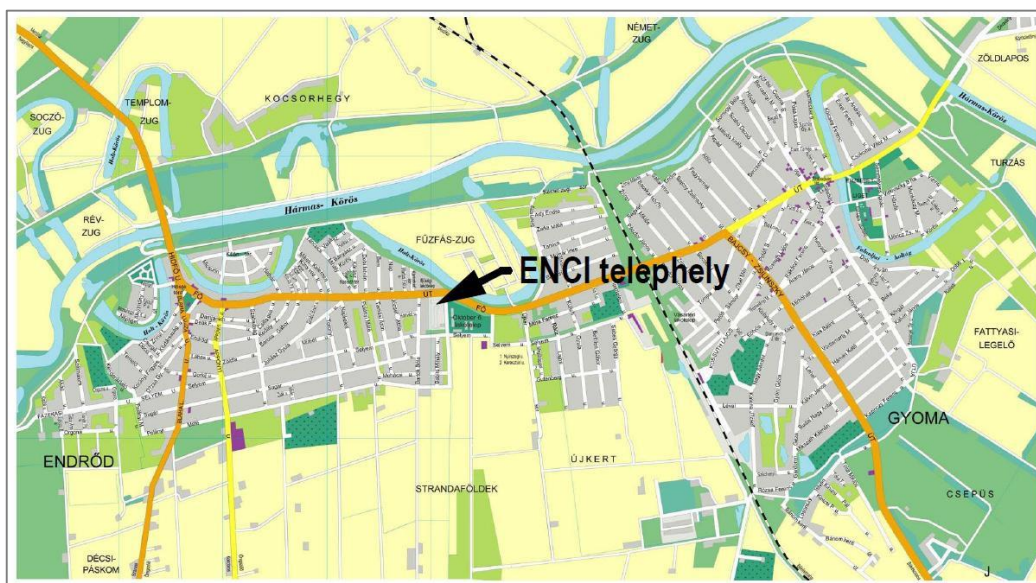
Igaz, hogy a rendszerváltás kapcsán létrejött magánosítás többnyire kedvezőtlenül érintette a várost, mégsem jellemző, hogy nagy, összefüggő, kihasználatlan gazdasági területek lennének. Ez egyrészt következménye annak, hogy eredetileg sem volt túl sok üzem, másrészt – ha kisebb kapacitással – megmaradtak a tevékenységek vagy már korábban szűntek meg (pl. téglagyártás).

Egyedül az ENCI központi telephelyére lehet azt kijelenteni, hogy alulhasznosított, barnamezős területként van jelen a települési szövetben.

Alulhasznosított barnamezős terület neve	Kiterjedése (m ²)	Tulajdoni viszonyai (önkormányzati, magán)	Értékvédelem: van/nincs
ENCI volt telephelye		magán	nincs

12. táblázat: Alulhasznosított barnamezős területek (forrás: Városi Önkormányzat)

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

64. ábra: Alulhasznosított területek (forrás: Városi Önkormányzat)

1.14.1.5 Konfliktussal terhelt (szlömösödött, degradálódott területek)

A városban két szegregátumot jelölt ki a KSH, míg az Önkormányzat szerint ennél több a szegregációval érintett terület. A degradálódott, szlömösödött területek is ezekhez kapcsolódnak, ám azt is ki kell jelteni, hogy nem mindegyik terület ilyen.

A kivétel az ún. Cigányváros, hiszen itt az épületek állapota jónak mondható, valamennyi közmű rendelkezésre áll. Ugyanakkor a terület rész északi határa egy régi temető, amely rendezetlen, elhanyagolt, nincs elkerítve, így szervesen a terület részévé vált. Ezen kívül a terület rendezett, lakóterületi jellegű.

A Bánomkert részben belterület, részben külterület. Az ivóvízen és az elektromos hálózaton kívül a többi vezetékes infrastruktúra hiányosan van kiépítve. A területfelhasználás lakóterületi.

Kocsorhegy teljesen külterület, valamennyi ellátás hiányzik.

Nagylapos (nem a központi belterület része) belterületként a legelhanyagoltabb, hiányzó infrastruktúrával.

Öregszőlő a külterületen található. Igaz, hogy intézményi téren jónak mondható a helyzete (óvoda, idősellátás, közösségi tér, élelmiszer- és italbolt van a területen), ám a vezetékes infrastruktúra gyakorlatilag hiányzik. A két országos úton kívül a területen nincs burkolt út, útalappal rendelkezik 8 útszakasz. Jellemző, hogy folyamatosan emelkedik az itteni lakosok száma, ami egyértelműen a kiköltözés következménye. Itt az is gond, hogy a telkeken a kerteket nem gondozzák, így a terület elhanyagolt képet mutat. Ez is egyértelműen lakóterület.

1.14.2 A telekstruktúra vizsgálata

A településszerkezet kialakulását, az azt befolyásoló tényezőket az 1.14.1.1 fejezet ismerteti részletesen. Látható a fejezetben levő térképen is, hogy a hagyományos út- és telekforma a városban mind a gyomai, mind pedig az endrődi településrészen a legrégebbi részeken van meg. Ez Gyomán az átkelő irányába mutató sugaras jellegű utakat jelent, Endrődön pedig a folyó kanyarulatát követő íves szerkezetet. Ezekben belül a telkek általában utcára merőlegesen jöttek létre. E mellett viszont létrejött az ún. főutcás településszerkezet a

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

városon átvezető út mentén.

Az újabb településrészeket – ahogyan a két város közötti részt is – a négyzetrácsos szerkezet jellemzi.

A XX. század második felében több helyen is telepszerű beépítés jelent meg.

1.14.3 Önkormányzati tulajdonkataszter

Ingtatlan típusa	száma (db)	bruttó értéke (2015)
Lakóingatlan	42	296 733 200
Beépítetlen terület (belterület)	133	347 780 638
Egyéb területek (belterület)	640	12 732 193 300
Szántó (külföldi terület)	51	56 070 170
Egyéb területek (külföldi terület)	125	1 188 324 000

13. táblázat: Önkormányzati vagyon kataszter (forrás: Városi Önkormányzat)

1.14.4 Az épületállomány és a környezet geodéziai felmérése

A város épületállományát és a környezetet tartalmazó részletes térkép az ITS készítését megalapozó vizsgálati munkarészben nem kerül kidolgozásra. Annak elkészítése településrendezési eszközök megalapozása során történik.

1.14.5 Az építmények vizsgálata

Endrődi városrész

A hagyományos területeken földszintes épületeket találunk, jellemzően oldalhatáron álló beépítéssel. A főutcák mentén a központi részen koncentrálnak megjelent a zártosú beépítés, de ezek is földszintesek. Ebben a településrészben elszórtan található néhány egyemeletes épületet is, továbbá az újabb lakóépületek közül számos tetőtér beépítéssel készült. Az ENCI épülete seb a főutcán.

Besenyszeg – Magtárlapos

Itt többféle épület is megtalálható. A teljes lakóterületeken jellemzően földszintes épületeket találunk, jellemzően oldalhatáron álló beépítéssel. Itt jelenik meg a telepszerű beépítés, jellemzően 3-4 szinttel, téglablokkos kialakítással. A Közös Önkormányzati Hivatal és az egyházi iskola általános iskolai épülete egyemeletes épületek, különböző elhelyezéssel. A gazdasági területeken az épületek szabadonállóak, magasságukat a technológiai igény határozza meg.

Gyomai városrész

A hagyományos területeken földszintes épületeket találunk, jellemzően oldalhatáron álló beépítéssel. A főutcák mentén a központi részen koncentrálnak megjelent a zártosú beépítés, de ezek is földszintesek, ám nagy homlokzati magassággal. A központ környezetében épültek egyemeletes intézményi épületek is.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Ugyanakkor a főutcán számos olyan, elsősorban kereskedelmi létesítmény jelent meg, amely nem illeszkedik a környezetébe. Ebben a településrészben elszórtan található néhány egyemeletes épületet is (régit is), továbbá az újabb lakóépületek közül számos tetőtér beépítéssel készült. Itt is megjelent a teleszerű beépítés a vasútvonalhoz viszonylag közel kialakított lakóteleppel.

Nagylapos

A lakóterületi felhasználás jellemző. Az épületek földszintesek, egy-egy tetőtér beépítés akad.

Öregszőlő

Az egykori szőlőskert területén kialakult külterületi, nagytelkes lakóterület, sortanya (tanyacsoport) jellegű. Az épületek földszintesek, szabadonállóan vagy oldalhatáron helyezkednek el.

Külterület – Észak

Jellegzetes épületei a holtágakat kísérő hétvégi házak. Ezek földszint+tetőter kialakításúak, sok esetben pinceszint is készült. A beépítés szabadonálló. Tanyák akkor sem igen voltak, amikor még a tanyás beépítés jellemző volt, mára pedig teljesen eltűntek.

Külterület - Dél

A terület mindig is jó művelési adottságokkal rendelkezett, ezért az egykori tanyákból mára is több megmaradt, elsősorban a burkolt utak mentén. Ezek hagyományosan földszintes kialakításúak. A majorságokban a gazdasági épületek a technológiai igényhez igazított kialakítással készülnek.

1.14.6 Az épített környezet értékei

1.14.6.1 Régészeti terület, védett régészeti terület, régészeti érdekű terület

A Békés megye területén eddig végzett régészeti terepbejárások tapasztalatai egyértelműen bebizonyították, hogy a megye területe a régészeti lelőhelyek előfordulását tekintve két nagy tájegységre bontható. Az egyik a Maros hordalékkúpja, ahol nagy, belső, víz nélküli felszín a jellemző, változatos és szabálytalan geomorfológiai viszonyokkal találkozhatunk, a másik a Körösök völgye.

Gyomaendrőd közigazgatási területén a régészeti lelőhelyek elsősorban az északi részeken, a Berettyó vízrendszeréhez tartozó területen, a Hármas-Körös medrei mentén, illetve a Körös- meder és a déli szélén lévő Ósmaros hordalékkúpja közötti területeken – az Öregszőlőkben – találhatóak, különösen a Körös egykori, különböző korú, lefűződött és feltöltődött ágai mentén.

A településfejlesztési koncepcióhoz készített és értékeléssel a településrendezési tervhez kiegészített örökségvédelmi hatástanulmány az igazgatási területen 499 ismert régészeti lelőhelyet mutat be. Ezen túl 4 olyan lelőhelyet ismerteti, amely a szomszédos településekre is átnyúlik.

1.14.6.2 Védett épített környezet, a helyi egyedi arculatot biztosító építészeti jellemzők

A településszerkezeti jellemzőket az 1.14.1. fejezet tartalmazza részletesen. Ahogyan a telekstruktúrájánál, úgy az építészeti jellemzőknél is külön kell beszélni az endrődi és a gyomai jellegzetességekről.

Az egykori Gyoma városiasodottabb település lévén a katolikus templom körül kialakult központjában emeletes, a főutcákon zártosuló beépítésekkel kisebb-nagyobb településképi sebekkel ma is őrzi az iparosodása körül kialakult településképet. A településképet ma is meghatározó épületeket a településfejlesztési koncepcióhoz készített örökségvédelmi hatástanulmány részletesen ismerteti.

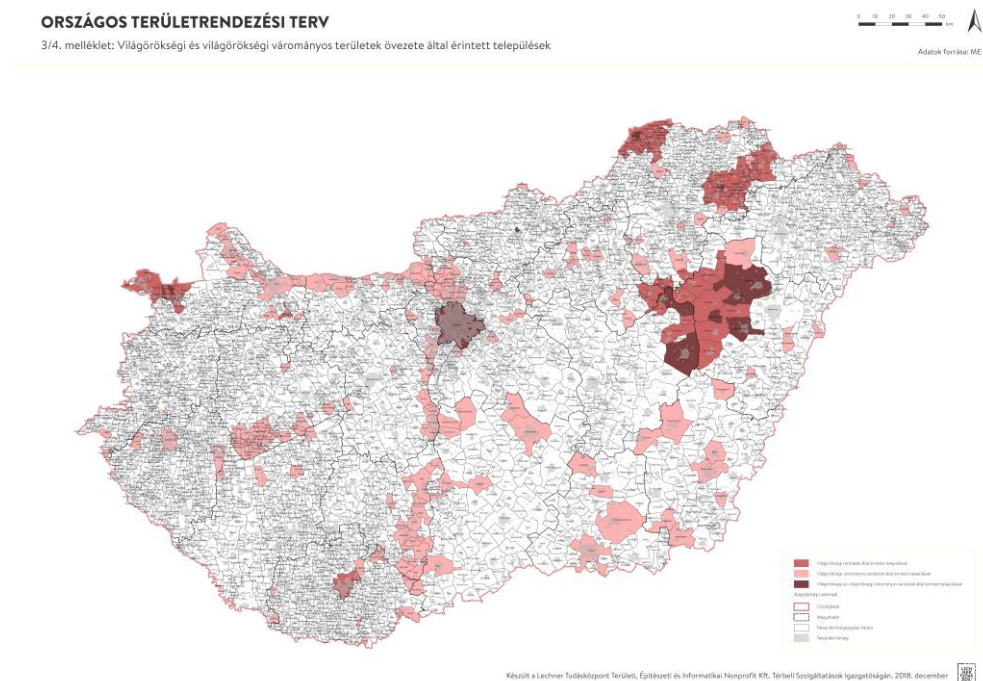
Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Endrődön még a XX. század első felében is sokkal meghatározóbb volt a mezőgazdasági termelés az iparnál. Itt is megjelent és ma is megvan a főutcák mentén a zártsorú beépítés a központot jelentő templom környezetében, ám ezek is „csak” földszintes épületek (kivétel az egykori Népház emeletes épülete). A mezőgazdasági jelleget mutatja a mai műemlék tájház, amely egykori gazdaház. Ilyen jellegű parasztházakat találhatunk még a Zrínyi, Décsi, Lábas és Juhász Gyula utcákban. A már említett örökségvédelmi hatástanulmány ezeket is bemutatja.

Az elmúlt időszakban számos energetikai és épület, valamint térkorszerűsítési beruházás történt, vagy van folyamatban a városban. A TOP-2.1.2-16-BS1 - Zöld város kialakítása pályázati forrásnak köszönhetően a város 251 millió Ft támogatást nyert a gyomai városközpont (Szabadság tér) rehabilitációjára, mely alkalmassá teszi a közösségi teret nagyobb rendezvények, jelentősebb közösségi események lebonyolítására. Emellett piackorszerűsítési beruházás is történt a gyomai városrészben. A város a fentiek mellett pályázati forrásból lebonyolította a Kis Bálint Általános Iskola Fő úti telephelyének komplex energetikai korszerűsítését, önkormányzati épületek energetikai korszerűsítését, a Gyomaendrődi Közös Önkormányzati Hivatal komplex energetikai felújítását. Lezajlott az endrődi és a gyomai háziorvosi rendelők energetikai korszerűsítése is, és új játszótér épült meg a Határ Győző téren a közösségi együttlét feltételeinek javítására.

1.14.6.3 Világörökség és világörökségi várományos terület

Az OTrT 2019. március 15-től hatályos rendelkezései világörökségi várományos területek által érintett települések közé sorolta a várost. Továbbá a világörökségi várományos helyszínek jegyzékéről szóló 27/2015. (VI. 2.) MvM rendelet a Magyarországi tájházak hálózata részeként az Endrődi Tájház és Néprajzi Gyűjteményt (hrsz.: 5130/1) világörökségi várományos helyszíneként állapítja meg.

65. ábra: Világörökség várományos terület övezete Gyomaendrőd város (forrás: OTrT)

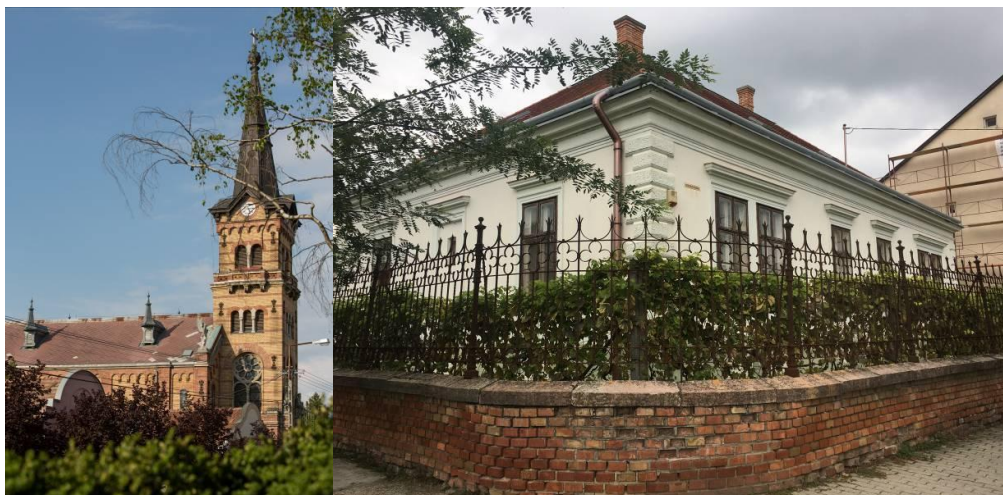
Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

1.14.6.4 Műemlék, műemléki együttes

Gyomaendrőd városában műemléki együttes nem található, továbbá nincs műemléki jelentőségű terület és kijelölt műemléki környezet sem.

A teljes településen az alábbi öt országos védetségű műemléki épület található (fotók forrása: Településképi Arculati Kézikönyv):

- M-1 - Gyomai Római Katolikus templom és plébánia, KÖH törzsszám: 11160

- M-2 - Református templom, KÖH törzsszám: 789

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

- M-3 –Endrődi Római Katolikus templom, KÖH törzsszám: 788

- M-4 - Gazdaház; Endrődi Tájház (tartozéka: téglakerítés), KÖH törzsszám: 8813

- M-5. Múzeum (Kner lakóház) KÖH törzsszám: 6784

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

A településképet morfológiai értelemben nyilvánvalóan meghatározzák a templomok, ugyanakkor az utcaképi jellegzetességeket nem a műemlék épületek határozzák meg.

1.14.6.5 Nemzeti emlékhely

Nincs ilyen védelem a településen.

1.14.6.6 Helyi védelem

Gyomaendrőd Önkormányzata 2018-ban alkotott rendeletet a településkép védelméről. Az 2 3 /2018. (XI. 30.) önkormányzati rendelet 43 helyi védett építményt nevesít. A rendelet meghatározza, hogyan lehet védetté nyilvánítani egyes értékeket, továbbá rendelkezik a védett értékek megmaradását segítő pénzügyi támogatásról is.

A már említett örökségvédelmi hatástanulmány száznál több olyan építményt ismertet, amely helyi védelemre érdemes lehet, és a városképet meghatározza, befolyásolja. Ezek nemcsak épületek, hanem hidak, emlékművek, egyéb épített emlékek is. Javasolható annak megfontolása, hogy a tanulmány alapján nagyobb legyen a védett értékek száma, továbbá az ezek által meghatározott településképhez illeszkedő legyen legalább a településképi véleményezés.

A városképet meghatározó épületek a helyi védett épületek, építmények, továbbá azok az épített értékek, melyeket az örökségvédelmi hatástanulmány bemutat.

Ennek megfelelően a főutcákon a zártosú beépítési mód megtartása indokolt, míg egyéb helyeken egy-egy jellemző védett épület határozza meg az illeszkedés lehetőségét. Ezért fontos a helyi védelmi rendelet megtartása, az abban foglaltak megerősítése.

1.14.7 Az épített környezet konfliktusai, problémái

A város egészét tekintve több olyan helyszínt, adottságot találunk, melyek az épített környezeten belüli konfliktushelyzet jelenlétére utalnak. Ezek a következők:

- a két önálló település összeépülése nem történt meg,
- a vasútvonal még akkor is kettévágja a várost, ha már aluljárót lehet használni a 46-os út esetében (ez különösen havária esetén okozhat gondot, mert a többi keresztezés szintbeni),
- a főutcákon a zártosú beépítést nem illeszkedő beépítésű és viszonylag új épületek szakítják meg,
- az Ipari Park a két településrész közé ékelődik be és nincs a környezetet védő lehatárolása,
- a holtágak körüli üdülőterületek hiányosan közművesítettek, így szennyezik azokat,
- a Fűzfás-zug területe központi elhelyezkedése ellenére sem hasznosított, a megközelíthetősége alacsony színvonalon van kiépítve,
- Öregszőlő folyamatosan növekvő népességszáma hiányzó infrastruktúra mellett.

1.15 Közlekedés

1.15.1 Hálózatok és hálózati kapcsolatok

Hálózatok és hálózati kapcsolatok

Település közlekedési szerepe

Gyomaendrőd városa a – Békés megyén belül átlagos területűnek és legkisebb népességűnek számító – Gyomaendrődi járás központja. Fekvése a megyében északnyugati, a megyeszékhelytől, Békéscsabától mintegy 43 km-re észak-nyugatra található.

Ingázás

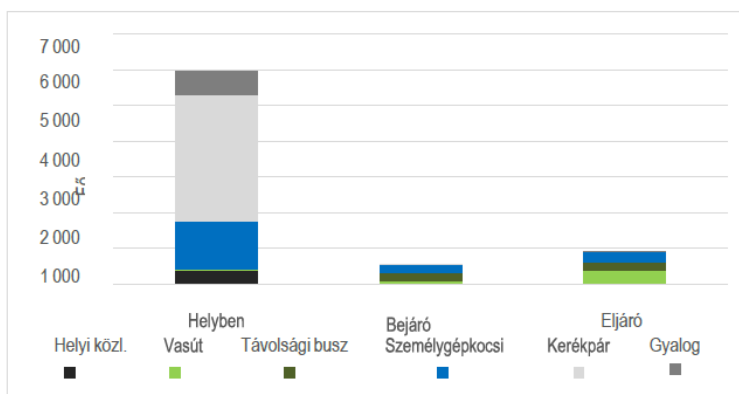
Az alábbi táblázat mutatja a 2001-es és 2011-es népszámlálások eredményei alapján, hogy melyek a település főbb ingázási cél és induló kapcsolatai. Látható, hogy Gyomaendrődre inkább az eljárás jellemző, az eljárók száma nem egészen kétszerese a bejárókénak (983 fő az 571-hez képest). Az eljárás szempontjából a legfőbb célpont Békéscsaba, jóllehet közel kétszer olyan messze van, mint a második legfontosabb célpont, Szarvas, de úgy tűnik, hogy a megyeszékhely vonzereje és a vasúti összeköttetés minősége ezt jócskán kompenzálja. Bejárási szempontból leginkább a Dévaványán lakók számára jelent nagy vonzerőt Gyomaendrőd.

Megnevezés	Összesen	Összesen	Személy- gépkocsival	Tömeg- közlekedéssel	Kerékpárral (gyalog)
	2001*		2011		
Helyi közlekedő	4 025	5 990	1 354	461	3 540
Bejáró	241	571	199	368	4
Dévaványa	..	167	60	103	4
Hunya	..	55	7	48	0
Mezőtúr	..	45	13	32	0
Körösladány	..	41	9	32	0
Szarvas	..	40	21	19	0
Eljáró	657	983	271	649	44
Békéscsaba	..	315	39	256	12
Szarvas	..	176	50	126	0
Mezőtúr	..	71	35	36	0
Dévaványa	..	62	27	35	0
Gyula	..	38	8	22	0
* 2001-ben csak foglalkoztatott.					

14. táblázat: Napi rendszerességgel közlekedők és mód szerinti megoszlásuk (fő/nap) Forrás: Népszámlálás 2001, 2011, KSH.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

A következő diagramon jól látható, hogy a helyi forgalomban jelentős szerepe van az aktív közlekedési módoknak (kerékpározás 60%, gyaloglás 11%). A személygépkocsi a három esetben (helyi 23%, eljáró 29% és bejáró 37%) eltérő szerepet kap. Távolsági busszal utazik a bejárók 43%-a és az eljárók 23%-a, akiknél még a vasút 37%-os szerepe is lényeges.

66. ábra: Az ingázók mód szerinti megoszlása (forrás: Népszámlálás 2011, KSH)

Külső kapcsolatok, országos hálózat

A várost a megye két főútja is érinti. A 46. sz., Törökszentmiklóst Mezőberényvel összekötő másodrendű főútból az Endrődi városrészben ágazik ki a 443. sz., Gyomaendrődöt Szarvassal délnyugati irányban összekötő, szintén másodrendű főút.

A városnak – mint ahogyan a megyének is – közvetlen gyorsforgalmi úthálózati kapcsolata nincsen.

67. ábra: Gyomaendrőd környezetének országos jelentőségű főútjai (forrás: Országos Közúti Adatbank, 2012. évi alaptérkép (szerzői aktualizálás és szerkesztés))

Közúti kapcsolatok tekintetében nyugati irányban Kecskemét vagy Kiskunfélegyháza felé az M5 autópályára 105 km távolságban lehet felhajtani. A főváros közúton – útvonalválasztástól függően – 175-195 km autózással

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

érhető el. A 44. sz. főúton a Romániába vezető gyulai nemzetközi közúti határátkelő 65 km távolságban található.

Autóbuszos közösségi közlekedés szempontjából a hálózati lefedettség lényegében megegyezik a közúthálózattal, fizikailag minden környező település elérhető, így a város e szempontból is regionális alközpontnak tekinthető. Az innen induló utasok Békéscsaba, Szeged és Szarvas irányába rendelkeznek közvetlen járatokkal. A vasútállomás elérhető autóbusszal. A város közigazgatási területen belül 26 helyközi megálló található.

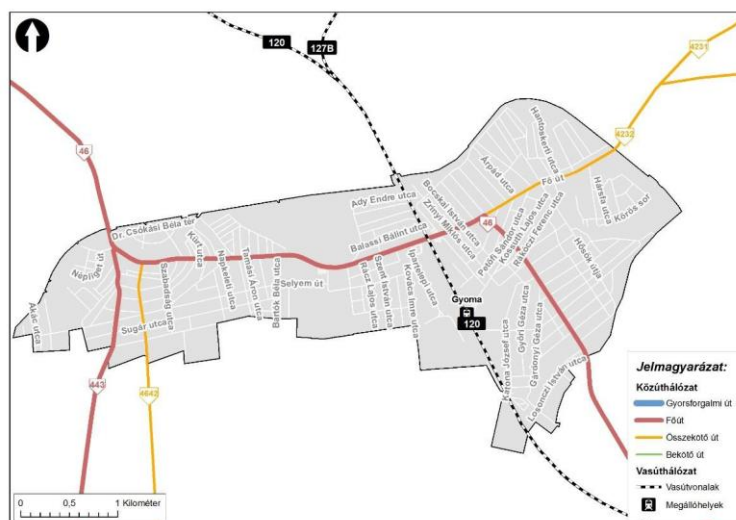
Gyomaendrőd a 120-as számú, Budapest Lőkösháza vasútvonalon fekszik, melyből Gyoma állomáson ágazik ki a 127-es számú, Gyoma – Körösnagyharsány vasútvonal. A 120-as számú, kétvágányú, villamosított vasútvonal a TEN-T törzshálózat része, az ország egyik legfontosabb vasútvonala. A 127-es számú vonal regionális vasúti pálya, mellékvonali paraméterekkel rendelkezik, egyvágányú, dízel vontatással kiszolgált. A személyforgalom ütemes menetrend alapján veheti igénybe a vasúti szolgáltatást.

Repülőtéri kapcsolat szempontjából az Airport Debrecen 110 km, a Liszt Ferenc nemzetközi repülőtér 150 km távolságban érhető el.

A Kettős-Körös és Hármaskörös (-Tisza) II. víziút osztályba sorolt, 500 tonna hordképességű hajókra alkalmas hajózási útvonal a besorolás szerint 57/7,5/1,6 méter (hossz/szélesség/merülés) paraméterű hajókhoz lenne alkalmas. Érdemi, kereskedelmi hajóforgalom a gyakorlatban errefelé nincsen. A gyomai híd felett létesített csónak és kishajó kikötő alapvetően sport és szabadidő célokat szolgál, míg az endrődi híd alatt található magánkikötő elsősorban sétahajózási célokat szolgál. Ezek a kikötők tulajdonképpen a környék turisztikai vonzereje miatt fontosak.

1.15.2 Közúti közlekedés

Városkörnyéki közúthálózat

68. ábra: Gyomaendrőd városi közúthálózata (Forrás: Országos Közúti Adatbank, 2012. évi alaptérkép (szerzői aktualizálás és szerkesztés))

A már ismertetett főúthálózati elemeken kívül a közúthálózati szempontból alközponti szerepű város a környező településekkel északkeleti (Fő út) irányban a 4232. j. Körösladány - Gyomaendrőd, valamint a 4231. j. Dévaványa – Gyomaendrőd, déli (Kondorosi út) irányban a 4642. j. Gyomaendrőd – Szentes összekötő utakon áll még kapcsolatban.

Városi közúthálózat

Gyomaendrőd közúthálózatán lekövethető a város egyesítéséből adódó történelmi kétközpontúsága, a gyomai városrész alapvetően hálós jellegű, melyet a városrészt átszelő három országos közútszakasz forgalma három részre oszt. Az endrői városrész úthálózata részben magán viseli egy részlegesen gyűrűs úthálózat örökségét, az országos közutak forgalma ezt a városrészt inkább csak kettő részre osztja. A városközpont csak részlegesen került a két településrész alacsony beépítettségű súlypontjába. Ebből adódóan a városközpontokra általában jellemző centrális terheltség itt nem jelenik meg. A lakóutcák alapvetően nyugodt, forgalmi szempontból érdemi zavarással nem terhelt alaphálózatot jelentenek.

A városon belüli főútvonalak állapota részben megfelelő, nagy forgalmat bonyolítanak. A 46. sz. főút Hármas-Körös hídja nemrégén került felújításra. A csatlakozó mellékutak állapota és teherbíró képessége azonban nem megfelelő. A közlekedés feltételeinek javítása keretében az elmúlt években autóbuszöblök kialakítására is sor került. A közelmúltban felújításra került a Fő út egy szakasza a 4231 sz. út irányában, az autóbusz állomástól a Dévaványára vezető út külterületi szakaszáig.

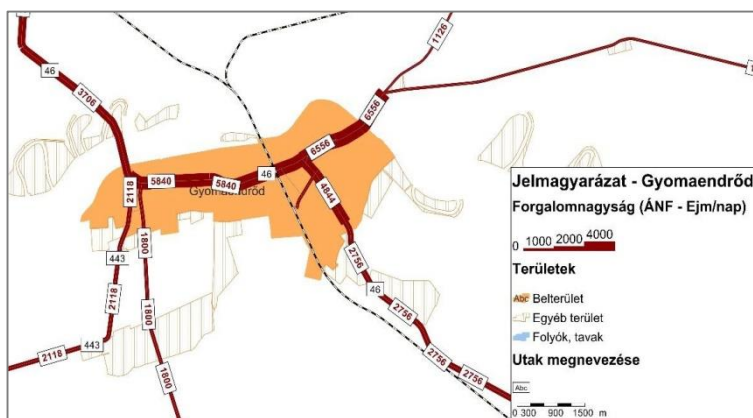
A város tengelyét jelentő főúton több helyen található sárga villogóval és/vagy közepszigettel ellátott gyalogátkelőhely, mely segíti még a nagy forgalmú úton a gyalogosok biztonságosabb átkelését. A városban közúti jelzőlámpával szabályozott vagy körforgalmi csomópont – az ipari parkon belülit kivéve – nincsen.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

A rendelkezésre álló adatok szerint Gyomaendrőd belterületén a helyi közúthálózat hossza 107.780 m, ebből kiépítetlen 23.183 m, ami kicsivel rosszabb, mint 80%-os kiépítettséget jelent. Az utak kiépítettségének hiánya különösen igaz a külterületekre. Ezáltal a tanyán élők rossz időjárási viszonyok esetén elszigetelődhetnek. A város 2022-ben az út-, kerékpárhálózat és a járdák fenntartására és üzemeltetésére 151 MFt-ot fordít.

Forgalmi jellemzők

A várost érintő országos közúthálózati elemek forgalmi terhelését az alábbi ábra mutatja. A település gerincét képező 46. sz. főút forgalma és ezáltal környezetében a zajhatása is magas.

69. ábra: Gyomaendrőd főbb útjainak forgalmi terhelése (Forrás: „Az országos közutak 2013. évre vonatkozó keresztmetszeti forgalma” c. kiadvány adataiból szerkesztve (2014.07. MK NZrt.)

Közlekedésbiztonság

Az alábbi táblázat foglaltuk össze Gyomaendrőd közúti közlekedésbiztonsági helyzetét az utóbbi évek személyi sérüléssel járó közlekedési balesetei alapján (halálos közúti baleset csak 2014-ben és 2016-ban történt). Közlekedésbiztonsági szempontból veszélyesebb útszakasznak minősül a 46. sz. főút és a 4232. j. összekötő út gyomai Fő úti szakasza, valószínűleg a városban itt tapasztalható legnagyobb forgalmi terhelés okán.

Személyi sérüléssel járó közlekedési balesetek (db)	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Gyomaendrőd	24	24	23	25	22	21
Békés megye	575	609	555	565	592	547
Dél-Alföld	2191	2218	2086	2067	2095	2041
Magyarország	15 847	16 331	16 627	16 489	16 951	16 627

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

15. táblázat: Gyomaendrőd közúti közlekedésbiztonsági helyzete a személyi sérüléssel járó balesetek alapján - napi rendszerességgel közlekedők és mód szerinti megoszlásuk (fő/nap)

Motorizáció

Az alábbi táblázat a KSH adatai alapján mutatja be a település motorizációjának alakulását. Látható, hogy Gyomaendrődön személygépjárművek száma az utóbbi években tendenciájában lekövette mind a regionális, mind pedig a megyei trendeket és lassú növekedést mutat.

Személygépjárművek száma (db)	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gyomaendrőd	3 523	3 704	3 890	4 109	4 315	4 453
Békés megye	98 216	100 978	105 779	110 915	115 686	119 935
Dél-Alföld	396 611	410 046	429 329	450 854	471 364	488 206
Magyarország	3 196 514	3 312 864	3 471 685	3 641 488	3 811 698	3 920 500

16. táblázat: Gyomaendrőd motorizációjának üteme - országos összehasonlításban

Problémák, hiányosságok:

- Az Öregszőlő területén az úthálózat szilárd burkolatú kiépítése (jelenleg 8 útszakasz rendelkezik szórt útalappal);
- Az úthálózat fejlesztése a belterületi Nagylaposon;
- Az Országos Területrendezési Terv szerint hosszabb távon a város belső életét a 46. sz. főútnak egy nyugati és déli irány főúti elkerülője tenné sokkal biztonságosabbá és környezetszennyezési szempontból kevésbé terheltté.

1.15.3 Parkolás

A városban bizonyos forgalmasabb útszakaszokon, illetve bizonyos forgalomvonzó létesítmények (pl: gyógyszertár, iskola) közelében időszakosan okozhat gondot a parkolás. Az új építésű szolgáltató létesítmények környezetében megépültek a parkolók, illetve a parkolóhelyek bővítése és korszerűsítése jelenleg is zajlik. A városban a parkolásért nem kell fizetni. A központtól távolabb lévő parkolók kihasználtsága alacsonyabb.

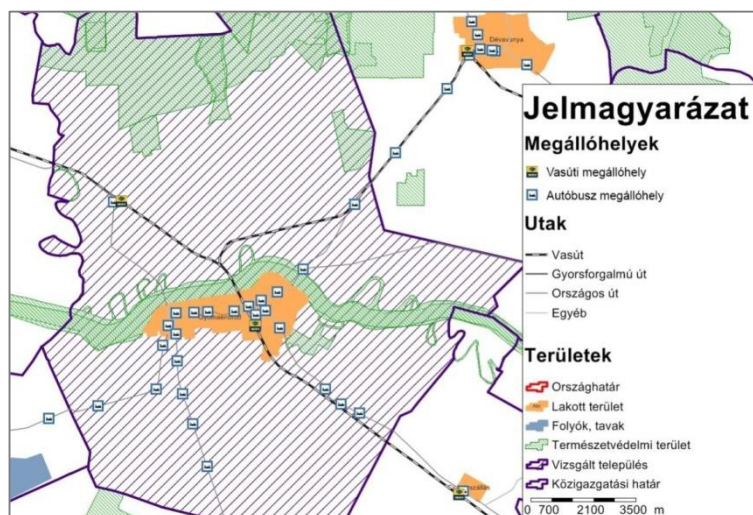
1.15.4 Áruszállítás

Gyomaendrőd iparterülete – ipari parkja – a város déli részén, a vasútállomástól nyugatra található. A városon belüli megközelítése a 46. sz. főúttól a benzinkút mellett induló Ipartelepi útról lehetséges, emiatt a teherforgalom e területen érzékelhetően magasabb. Az Ipari Park közúti és vasúti közlekedési lehetőségeinek bővítése és fejlesztése: a Gyomaendrőd-Hunya közút korszerűsítésének tervei (a hosszabbítás és szélesítés) engedélyezés alatt állnak, ehhez kapcsolódóan lehetne kiépíteni az Ipari Park hátsó megközelítését a Katona József utcai vasúti átjáróhoz kapcsolódóan, amely szintén engedélyezés alatt áll, a vasúti fővonal kiépült,

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

itt a rácsatlakozás vagy a ráhordás megvalósítása lenne lényeges (az Ipari Parkban levő termelőüzemek ezzel, mint lehetőséggel, élhetnek).

1.15.5 Közösségi közlekedés

70. ábra: Közösségi közlekedési megállóhelyek (forrás: NKS országos modell, bemenő adatok: 2011/2012. évi autóbusz és vasúti menetrendek)

1.15.5.1 Autóbuszos közösségi közlekedés

Helyközi és távolsági autóbusz közlekedés

A gyomaendrődi autóbusz állomás egy kis váróteremmel a Főút mellett, a gyomai városrészben a Szabadság téren található, elhelyezkedése nem tekinthető súlypontinak.

A várost érintő helyközi autóbusz szolgáltatást túlnyomó többségben a Körös Volán Zrt. látja el, a közszolgáltatói szerződésben foglalt feltételekkel. A Körös Volán Zrt. az Dél-alföldi Közlekedési Központ Zártkörűen működő Részvénytársaság (DAKK Zrt.) egyik alapítója.

A város rendelkezik közvetlen járatokkal a megyeszékhely Békéscsaba (napi 2 induló járat, menetidő 00:59 – 01:04 között), a regionális központ Szeged (napi 2 induló járat, menetidő 02:10 – 02:15 között), Miskolc (napi két induló járat az endrődi Népháztól, menetidő 04:00 – 04:20 között), és a legközelebbi nagyobb település, Szarvas (napi 14 induló járat, menetidő 00:20 – 00:45 között) felé. Budapestre nem közlekednek közvetlen járatok.

Gyomaendrőd és környéke Volán hálózatát elemezve látható, hogy a hálózati lefedettség néhány összekötő út kivételével lényegében megegyezik a közúthálózattal, fizikailag minden település elérhető. A kisebb településeken jellemzően 1-2, a nagyobbakon ennél több megállóhely található. Gyomaendrődön a helyközi megállóhelyek döntő többsége a 46. sz. és a 443. sz. főutak belterületi szakaszain helyezkedik el. Gyomaendrőd közigazgatási területén 26 helyközi megálló található. A település központja, az oktatási intézmények és a vasútállomás is közvetlenül elérhető a környező településekről.

Helyi autóbusz közlekedés

A város helyközi megállóiban jellemzően legalább óránként áthalad helyközi busz, a forgalmasabb helyeken

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

(Bajcsy Zs. út, vasútállomás) kb. 30-40 járat áll meg egy munkanapon, a kisebb megállóknak is 10-15 db. Az autóbussz állomáson (Gyomaendrőd autóbussz váróterem) egy átlagos munkanapon kb. 34 járat indul vagy halad át.

Gyomaendrődön a helyi autóbussz közlekedési feladatait a gyomaendrődi székhelyű MOBILBUSZ Közlekedési Kft. látja el, emellett a helyközi járatok is igénybe vehetők helyi közlekedésre.

1.15.5.2 Vasúti közösségi közlekedés

A települést érintő vasútvonalak, hálózati kapcsolatok

Gyomaendrőd várost két vasúti szolgálati hely érinti, melyek mindegyike a 120-as számú, Budapest – Szolnok – Békéscsaba – Lőkösháza országhatár vasútvonalon fekszik. A két hely közül a fontosabb Gyoma állomás, mely a város azonos nevű városrészében található. A másik, Nagylapos megállóhely a várostól északnyugatra található. Gyoma állomáson a 120-as vonalból ágazik ki a MÁV Zrt. 127-es számú, Gyoma – Szeghalom/Vésztő – Körösnagyharsány vasútvonala.

A MÁV Zrt. 120-as számú vasútvonala a transz-európai áruszállítási törzshálózat, egyben az Európai Unió TEN-T törzshálózat és az RFC 7 (vasúti áruszállítási folyosó) része, az ország egyik legfontosabb vasútvonala. Budapestet köti össze Magyarország délkeleti részével és Lőkösházán csatlakozik a román vasúthálózathoz. A vonal a nemzetközi és belföldi forgalom szempontjából egyaránt kiemelt, mind a személy, mind az áruszállítás vonatkozásában.

A vonal 210,5 km hosszú, nem tartalmazva a Szolnok és Szajol közötti 10,3 km hosszú szakaszt, mely a 100-as számú, Budapest – Szolnok – Debrecen – Záhony országhatár vasútvonal része. A vonal az egyes szakaszok folyamatos korszerűsítésének köszönhetően nagyrészt jó állapotú, egyre inkább megfelel a nemzetközi elvárásoknak is (160 km/h, 225 kN). A vonal kezdőpontja a budapesti Rákos állomáson található, innen Békéscsabáig a pálya kétvágányú, Békéscsaba és Lőkösháza között egyvágányú, teljes hosszában villamosított. Rákos

– Szolnok és Békéscsaba – Lőkösháza oh. között 210 kN, Szajol – Békéscsaba között 225 kN tengelyterhelésű, Rákos – Újszász és Békéscsaba – Lőkösháza között 100 km/h, Újszász – Békéscsaba között 160 km/h sebességű, térközi közlekedésre és vonatbefolyásolásra kiépített.

A 127-es számú vonal 83,8 km hosszú, az Alföld keleti részén, Békés megyében, hozzávetőleg kelet-nyugati irányban haladva tár fel néhány nagyobb települést. A vonal Gyoma – Szeghalom szakasza regionális vasúti pálya, a Vésztő – Körösnagyharsány szakasz egyéb vasúti pálya besorolású. A Szeghalom – Vésztő szakasz a 128-as számú vasútvonal része. A vonal mellékvonali paraméterekkel rendelkezik, egyvágányú, dízel vontatású, Gyoma – Szeghalom között 200 kN, Vésztő – Komádi között 175 kN, Komádi – Körösnagyharsány között 120 kN tengelyterhelésű, 60/50/40 km/h engedélyezett sebességű.

Vasúti szolgáltatás

Gyoma állomást egy hétköznapi nap átlagosan 64 személyszállító és 30 db tehervonat érinti. A 120-as számú vasútvonal menetrendi szerkezete ütemes jellegű, a személyszállítás alapját a kétóránként, Budapest – Lőkösháza oh.-n keresztül egy romániai nagyváros között közlekedő nemzetközi IC és EN vonatok biztosítják, melyek a vonalon csak Szolnok, Mezőtúr, Gyoma és Mezőberény állomásokon állnak meg. Ezen felül 120 percnként Budapest – Lőkösháza között belföldi gyorsvonatok is közlekednek. A helyi forgalmat a Szolnok – Mezőtúr, illetve Mezőtúr – Békéscsaba között közlekedő személyvonatok biztosítják, melyek csúcsidőszakban 60 percnként, azon túl esetleg közlekednek, és mindenhol megállnak.

Budapest és Gyoma között a menetidő 124 perc, Szolnok és Gyoma között IC vonattal 38 perc, személyvonattal 59 perc. A Gyoma és Békéscsaba közötti a távot az IC vonatok 27 perc, a személyvonatok 30 perc alatt teszik meg. Gyoma állomás és Nagylapos megállóhely között a távot a személyvonatok 6 perc alatt teszik meg.

A 127-es vonalon Gyoma és Vésztő között közelítőleg kétórás ütemben naponta 7 pár, minden állomáson és megállóhelyen megálló személyvonat közlekedik. A menetidő Gyoma és Dévaványa között 20 perc, Gyoma és Szeghalom között 49-57 perc, Gyoma és Vésztő között 90 perc.

1.15.5.2.1 Gyoma állomás

Vasútállomás elhelyezkedése, megközelíthetősége

Az összesen nyolc fővágánnyal és számos egyéb mellékvágánnyal rendelkező, korszerűsített állomás Gyomaendrőd város Gyoma részének nyugati szélén, a városrészek között, a gyomai városközponttól kb. 1,6 km-re található. Megközelíteni az 46353. j., Kossuth Lajos úton lehet.

A szolgálati hely Budapesttől 159 km-re, Szolnoktól 59 km-re, Békéscsabától 36,6 km-re, Lőkősháza országhatártól pedig 68,3 km-re található.

Kereskedelmi létesítmények

A helyi áruforgalom részére rakodó-csonkavágányok, mellettük burkolt rakterületek biztosítottak.

Utasforgalmi létesítmények

A személyvonati vágányok között összesen 3 db változó hosszúságú (400/116 m), sk+30 cm magas utasperonok található, melyek az állomás utasforgalmát hivatottak szolgálni. A peronokat a felvételi épület felől liftekkel akadálymentesített gyalogos aluljárón keresztül lehet megközelíteni, mely az állomás alatt átvezet. A peronokon perontetők, peronbútorok, utastájékoztató berendezések található.

A felújított felvételi épület az állomás keleti, város felőli szélén található.

Problémák

Az épület város felé történő kapcsolata rendezett, melyen parkolók, kerékpártárolók és buszmegálló is van.

Javasoljuk az állomási előtér rendezését, az útburkolat és a parkolók felújítását.

1.15.5.2.2 Nagylapos megállóhely

Vasútállomás elhelyezkedése, megközelíthetősége

A 120-as számú vasútvonalon fekvő szolgálati hely Gyoma állomástól északnyugatra, a vonal kezdőpontja felé, 8,1 km-re, fekszik, a vele azonos nevű településrész mellett. Megközelíteni a település felől a 46. sz. főúton keresztül, a 42331. j. állomáshoz vezető úton lehet.

Utasforgalmi létesítmények

A vágányok külső oldalán két db, 250 m hosszú, sk+30 cm magas térkő burkolatú, jó állapotú peron van, melyet szintben, akadálymentes rámpán lehet megközelíteni.

A megállóhelyhez sem parkoló, sem kerékpártároló nem tartozik.

1.15.6 Kerékpáros közlekedés

Jelenlegi helyzet

részben a kerékpározás már fejlettebb szintűre fejlesztett infrastrukturális és forgalomtechnikai adottságaiból, részben az alföldi helyi kerékpáros közlekedési „hagyományokból”, továbbá mint az anyagi ráfordítását is tekintve leggyorsabb eljutási lehetőségéből is következően a KSH 2011-es népszámlálási adatai szerint

Infrastruktúra

Ezek a kerékpárutak a város közúti gépjármű forgalom által leginkább terhelt útvonalait fedik le, a város többi részén kerékpározni a közút felületén lehet. A kerékpárutak burkolatállapota jónak minősíthető.

A kerékpárutak jellemzően egyoldaliak (ebből adódóan két forgalmi irányúak), nagyon rövid szakaszokon a gyalogos forgalommal közösen, túlnyomó részben attól külön vezetett nyomvonalon futnak. A kerékpárosok számára konfliktusos pontot leginkább a buszmegállók és a keresztező utcák jelentenek.

Értékelés

A városnak szomszéd településsel való közvetlen kerékpáros összeköttetése jelenleg még nincsen, az előkészítés legelőrehaladottabb állapotban Szarvas irányában van.

A kerékpárok tárolása az oktatási, az egészségügyi, a kulturális, az önkormányzati, valamint a kereskedelmi létesítményeknél – még, ha kapacitáshiányosan, de – megoldott. E kerékpárparkolóknál alapvetően az első kerekét rögzítő megoldások az elterjedtek a korszerűbb, a vázat rögzítő megoldásokkal szemben.

Infrastruktúra

Gyomaendrőd városi kerékpározási helyzetét értékelve látható, hogy a meglévő létesítmények nagy részben kiszolgálják a természetes lakossági igényeket, a település preferálja a kerékpárosbarát megoldásokat. A meglévő hálózat időszakos felújítására és további fejlesztésekre természetesen mindemellett igény van:

- A helyi lakosok számára a kerékpárút-hálózat további fejlesztése Szarvas, Csárdaszállás, Kondoros és Nagylapos (Mezőtúr) irányába
- Országos kerékpáros törzshálózati elemként a Hármaskörös déli oldali töltésén egy turisztikai célú kerékpárút kiépítése.

1.15.7 Gyalogos közlekedés

A településen összességében a járda, illetve gyalogút 100%-os kiépítettséget jelent (113.070 méter). A város főbb utcáin kétoldali járda található, azonban a város területének nagyobb részére inkább az egyoldali kiépítettség jellemző.

Igények, forgalmi jellemző

A város gyalogos létesítményei alapvetően funkcionálisak. Kijelölt gyalogátkelőhelyek tekintetében a városközpont jobban ellátott, mint az alacsonyabb gyalogos és járműforgalom sűrűségű területek.

A KSH 2011-es népszámlálási adatai alapján a településen belüli – kizárólag – gyalogos helyváltoztatások részaránya meghaladja a 10%-ot, ami naponta átlagosan mintegy 635 főt jelent.

Lokálisan probléma a járdák leromlott állapota, így a meglévő járdák időszakos felújítására és további fejlesztésekre természetesen igény van. Az Önkormányzat folyamatosan pályázik és újít fel leromlott állapotú járdaszakaszokat.

1.15.8 Egyéb, közlekedéssel kapcsolatos megállapítások

A fentiekben tapasztaltak összefoglalásaként a következőkben összegezzük a városban tapasztalható közlekedési rendszer vonatkozású problémákat, hiányosságokat, előzetesen megmutató fejlesztési igényeket:

- Az Öregszőlő területén az úthálózat szilárd burkolatú kiépítése (8 útszakasz szórt útalappal rendelkezik).
- Az úthálózat fejlesztése a belterületi Nagylapason.
- Az Országos Területrendezési Terv szerint hosszabb távon a város belső életét a 46. sz. főútnak egy nyugati és déli irány főúti elkerülője tenné sokkal biztonságosabbá és környezetszennyezési szempontból kevésbé terheltté.
- Az Ipari Park közúti és vasúti közlekedési lehetőségeinek bővítése és fejlesztése: a Gyomaendrőd-Hunya közút korszerűsítése; a vasúti fővonal kiépült, itt a rácsatlakozás vagy a ráhordás megvalósítása lenne lényeges.
- A vasútállomásoknál az állomási előtér rendezése, az útburkolat és a parkolók felújítása.
- A helyi lakosok számára a kerékpárút-hálózat további fejlesztése a Szarvas, Csárdaszállás, Nagylapos irányába.
- Országos kerékpáros törzshálózati elemként a Hármaskörös déli oldali töltésén egy turisztikai célú kerékpárút kiépítése.
- A járdák időszakos felújítására és további fejlesztése.

1.16 Közművek állapota és energiahatékonyság

1.16.1 Víziközművek

A hazai víziközmű ellátás, szolgáltatás aktuális és jövőbeni feladatokat jelentő súlypontjai az üzemelő és távlati vízbázisok biztonságba helyezése, az ivóvízellátás vízminőségi problémáinak rendezése, a szennyvízelvezetés, szennyvíztisztítás fejlett európai országokhoz viszonyított elmaradásának megfelelő ütemben történő felszámolása a vízbázisvédelem szempontjaira is figyelemmel és a megújult szabályozásoknak megfelelő víziközmű szolgáltatási struktúra, díjrendszer kialakulása.

A település területén az ALFÖLDVÍZ Zrt. végzi a vízellátási és szennyvíz-csatornázási víziközmű közszolgáltatási feladatokat. A szennyvíztisztító telep tulajdonosa Gyomaendrőd Város Önkormányzata. A csatornahálózat és a telep üzemeltetését az ALFÖLDVÍZ Zrt. végzi.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
 HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

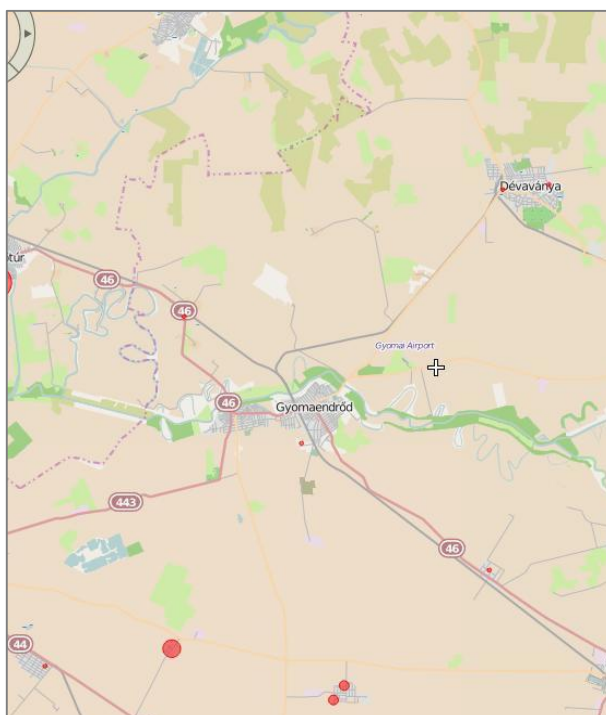
1.16.1.1 Vízgazdálkodás és vízellátás (ivó, ipari, tűzoltó, öntözővíz és termásvíz hasznosítás)

A 123/1997. (VII. 18.) Kormányrendelet értelmében az ivóvíz minőségű, az ásvány- és gyógyvízhasznosítást szolgáló igénybe vett, vagy távlati hasznosítást szolgáló közcélú vízbázisok esetén, ahol a védőidomnak van felszíni metszete, akkor védőidomot, védőövezetet kell kijelölni. Minden más esetben a védőidom, védőterület kijelölhető.

A gyomaendrődi víziközmű rendszer funkciója a vízelosztás, saját vízbázisa nincs a településnek, az ivóvíz a Közép-Békési Regionális Vízmű Rendszerből érkezik. A szolgáltatott ivóvíz minősége a következő:

Vízminőségi jellemzők 2021.01.01-2021.12.31. időszakban									
ph	Ammónium (mg/l)	Arzén (µg/l)	Vas (µg/l)	Mangán (µg/l)	Összes aktív klór	Összes keménység	Fajlagos elektromos	KOI(ps) (mg/l)	Nátrium (mg/l)
8,29	0,23	7,4	28,4	38,5	0,33	55	315,8	0,4	42,1
201/2001 (X.25) Kr. az ivóvízminőség határértékei									
-	0,5	10	200	50	3	50-350	2500	5	200

17. táblázat: A szolgáltatott ivóvíz minősége Gyomaendrődön (forrás: Alföldvíz Zrt.)

71. ábra: Vízbázis védőterületek Gyomaendrőd környezetében (forrás: <http://webgis.okir.hu/base/>)

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Ivóvízellátás

A város vezetékes ivóvízellátása gyakorlatilag 100%-os. Gyomaendrőd ivóvízellátása a Közép- Békési Regionális Vízmű Rendszer mezőberényi ágáról történik. A lecsatlakozás helye a Gyomaendrőd IIK/A. jelű vízmű telep kiépített átadási pont. Az ellátás céljából átadásra kerülő átlagos vízmennyiség 610 000 m³/év. A gyomaendrődi elosztóhálózat hossza: 129 700 fm. A vízi közmű rendszer körvezetékes rendszerű ac és PVC csőanyaggal a hálózati nyomás magastárolóval biztosított. Hozzá tartozik Nagylapos és Kocsorhegy is.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Gyomaendrőd	5 825	5 821	5 828	5 797	5 841	5 856
Gyomaendrődi járás	10 289	10 284	20 298	10 257	10 303	10 324
Békés megye	155 986	155 870	156 190	155 804	156 854	157 329
Dél-Alföld	542 652	543 489	545 659	547 698	552 158	540 817
Magyarország	4 179 165	4 189 192	4 213 127	4 228 336	4 246 471	4 246 896

18. táblázat: A közüemi ivóvízvezeték hálózatra bekapcsolt lakások száma (forrás: KSH)

A 2014-2019 közötti időszakban (a 2017. évi visszaesés kivétel) évről évre emelkedett a közüemi ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások száma. 2019-ben településünkön a lakások 91%-a volt bekapcsolva az ivóvízvezeték-hálózatba.

Termásvízhasználat

A város közigazgatási területén 3 db hévízkút található. Gyomaendrőd város egyik idegenforgalmi vonzereje a Ligetfürdő. A fürdő vízellátását jelenleg a B 59 sz. termáلكút biztosítja, amelynek vize gyógyvíz. A 1137 m talpmélységű kút 240 l/perc mennyiségű 64 °C hőmérsékletű vizet szolgáltat. A termásvíz ellátás biztonsága érdekében újabb kút fúrására került sor, melynek kataszteri száma: B-129 melynek talpmélysége 1125 m, a szolgáltatott vízhozam 500 l/perc, 63 °C hőmérsékletű vizet szolgáltat. A város rendelkezik még két db termáلكúttal, amelyek közül az egyik a Gyomai Győzelem Mgtsz. tulajdonában volt korábban, mely jelenleg használaton kívüli, a másik az Endrődön található Bogárzói termáلكút.

A Liget Gyógyfürdő tervezett fejlesztéséről az 1.9 fejezetben írtunk részletesebben.

Öntözővíz ellátás

Gyomaendrőd közigazgatási területét négy öntöző rendszer is érinti. Északon a Hármás-Körös szórvány és Körösladányi, délen a Fazekaszugi és Félhalmi öntöző rendszerek. A Hármás-Körös szórványban kettős hasznosítású csatornákból és holtágakból lehetséges az öntözés. Főcsatornái, holtágai rendeltetés szerint kettős működésűek, belvízelvezetésre (tározásra) és öntözővíz szolgáltatásra, halas hasznosításra szolgálnak. A szórvány főművei: Németzugi szivornya (tápcsatorna és holtág), Templomzugi szivornya (tápcsatorna és holtág, Soczózugi, Bónomzugi holtágak és összekötő csatornák), Peresi gravitációs zsilip (tápcsatorna és holtág, Malomzug-Simafoki főcsatorna), Fűzfászugi szivornya (tápcsatorna és holtág). Az

öntözőművek közül állami kezelésben a Peresi szivornya és holtág, a Malomzug-Simafoki és a Telki-Peresi főcsatorna van, a többi önkormányzati kezelésben üzemel.

A Körösladányi öntözőrendszerben a rendszerváltozás óta lassan megszűnt a vízigény. A magas vezetésű rendszer tíz év óta nem üzemel igény hiányában. A használaton kívüli öntözőcsatornák karbantartásának, gaztalanításának elmaradása komoly környezetvédelmi problémát jelent. A Hármasköröstől délre eső terület Nyugati határán az állami tulajdonú, Décs- Fazekaszugi öntözőrendszert a Fazekaszugi Kft. üzemelteti. Az öntözőrendszer a Décs- Fazekaszugi öntöző főcsatornát, a DF-1 öntözőcsatornát és a Malomzug-Décsipusztai csatornát foglalja magába. A Hármasköröstől délre eső terület Keleti határán az állami tulajdonú, Félhalmi öntözőrendszert a Körös Vidéki Vízügyi Igazgatóság üzemelteti. Az öntözőrendszerből a Danzugi alrendszer és a Félhalmi holtág alsó vége érinti az Önkormányzat területét. A Danzugi alrendszer főművei: Danzugi szivornya, Danzugi tápcsatorna és holtág, Danzugi öntözőszivattyútelep, Félhalmi öntöző főcsatorna.

1.16.1.2 Szennyvízelvezetés, csapadékvíz-elvezetés; felszíni vízrendezés

Gyomaendrődön az Alföldvíz Zrt. működteti a szennyvíz közműveket, a település saját szennyvíztisztító teleppel rendelkezik, a tisztított szennyvizek befogadója a Hármaskörös. A szennyvíz nyomóvezeték hossza 9,454 km, melyhez 22 átemelő tartozik. A bekötővezeték hossza 36,913 km, a gravitációs gerinccsatornáé pedig 85,235 km. A települési szennyvízcsatorna-hálózat biztosítja a település belterületi részének 98 %-os lefedettségét.

A távlati fejlesztések során a város újonnan épülő városrészeiben a jelentősebb üdülőövezetekben, illetve a város külterületi központjaiban (Öregszőlő, Nagylapos) kerülnek kialakításra a képződő szennyvizek gyűjtésének és elvezetésének rendszerei:

- Szennyvíz gyűjtése és elvezetése csatornahálózattal: Keresztúri, Pocos-zug, Fűzfás-zug, Templom-zug, Kocsorhegy, Öregszőlő.
- Szennyvíz gyűjtése egyedi szennyvíz kihordásos kislétesítményekkel: Nagylapos.

A szennyvízgyűjtő hálózatba kapcsolt lakások száma, kisebb megtorpanástól eltekintve, folyamatosan emelkedik a vizsgált időszakban. A bekötött lakások száma

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Gyomaendrőd	4 966	4 975	5 001	4 976	5 039	5 061
Gyomaendrődi járás	7 756	7 778	7 823	7 794	7 880	7 916
Békés megye	108 078	113 191	116 856	118 075	119 907	120 518
Dél-Alföld	371 052	399 716	427 725	436 421	438 199	435 240
Magyarország	3 393 287	3 472 513	3 569 442	3 616 694	3 653 595	3 694 793

19. táblázat: A szennyvízgyűjtő hálózatba kapcsolt lakások száma (forrás: KSH)

Szennyvíztelep

Gyomaendrődi Szennyvíztisztító Mű korszerűsítési munkálatai 2015 év végén fejeződtek be. A szennyvíztisztító telep kapacitása a fejlesztéseknek köszönhetően 2800 m³/nap, LE 13 333, a tisztítási technológia eleveniszapos biológiai tisztítás, kémiai P eltávolítás (oxidációs árok).

A fejlesztés oka, hogy a szennyvíztisztító nem felelt meg az EU környezetvédelmi elvárásainak. Esős és belvizes időszakokban a tisztítómű nem volt alkalmas a megnövekedett kommunális szennyvíz biztonságos befogadására és tisztítására. A beruházás keretében modern biológiai tisztítórendszert építettek ki, ezzel megszűnt a Hármaskörös és holtágainak veszélyeztetettsége.

Szennyvízkibocsátás

A téli időszakban naponta átlagosan 1100-1200 m³ szennyvíz érkezik a város csatornáin keresztül a szennyvíztelepre. Esős időben ennél jóval több: 2000-2500 m³-nyi szennyvíz jut el a telepre, ugyanis a hálózat több pontján a csapadékvíz is befolyik a hálózatba, ezért a beruházás keretében város területén 48 ponton korszerűsítették a már meglévő szennyvízcsatorna hálózatot is.

A csatornahálózaton összegyűjtött szennyvizek tisztítás után általában felszíni víz befogadóba kerülnek. A tisztított szennyvizek biológiailag bontható szervesanyagot, növényi tápanyagokat és kisebb mennyiségben előforduló egyéb anyagokat (nehezen bontható szerves vegyületeket, sókat, fémeket, esetenként toxikus vagy hormonháztartást befolyásoló anyagok) is tartalmaznak. A szerves- és tápanyagok vonatkozásában a felszíni vizek közvetlen terhelését legnagyobb arányban a kommunális szennyvízbevezetések okozzák. A vízi ökoszisztémák ezeket az anyagokat általában a terhelés nagyságától és a befogadó vízhozama által biztosított hígulás mértékétől függően képesek tolerálni.

A kommunális szennyvizek kibocsátása a Gyomaendrődi Szennyvíztisztító Telepen történt tisztítást követően a Hármaskörösbe történik, melyre a kibocsátott víznek a hatása nem jelentősként lett jelölve a Vízügyi-tógazdálkodási Tervben.

A kitermelt és használt termálvizek (Liget-fürdő, és mezőgazdasági termálvíz használók) egy része a szennyvízcsatorna hálózatba kerül elvezetésre, míg a másik része a Hantoskerti holtágba kerül bevezetésre. Az élővízbe történő bevezetés jelentős környezetvédelmi problémát okoz, hiszen a termálvíznek magasabb a hőmérséklete és a sótartalma, az okozott ökológiai hatások részletes vizsgálata lenne szükséges.

Csapadékelvezetés

A belterületi vízrendezés kifejezetten önkormányzati feladat és a települések felszíni vizeinek az elvezetésével foglalkozik. Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 13. § (1) bekezdése tartalmazza a helyi közügyek, valamint a helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó helyi önkormányzati feladatokat, melynek 11. pontja szerint az önkormányzat feladata a helyi környezet- és természetvédelem, vízgazdálkodás, vízkárelhárítás.

A települések belterületén elvégzendő vízrendezési munkákat befolyásolják a települést jellemző körülmények, mint például a település szerkezete, vízhálózata, hidrológiai jellemzők, lejtési viszonyok, talajtani adottságok stb. A település szerkezete, beépítettsége nagyban meghatározza a vízrendezési művek vonalvezetését, a nyílt vagy zárt rendszerű árkok, csatornák kialakítását. A sűrűn lakott, burkolattal ellátott helyeken a zárt rendszerek szükségesek (bár számos hátrányt hordoznak), míg a laza - falusias vagy zöldövezetes településeken a nyílt,

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

tájba illő vízelvezető árkok kialakítása javasolt.

A három, teljes mértékben Gyomaendrőd közigazgatási területén elhelyezkedő öblözet közül a Fűzfászugi és a Révzugi öblözet foglalja magába, mind az Endrődi, mind a Gyomai városrészek lakott területeit, úgy hogy jelentős külterületen keletkező belvizeket kell az utcai csapadékvíz elvezető hálózaton keresztül a befogadókba (holtágakba) és innen szivattyúsan a Hármaskörösbe továbbítani.

A települési csapadékvíz-elvezető rendszert az elmúlt években több ütemben korszerűsítették, jelenleg folyamatban van a X. ütem kivitelezése.

A holtágak természetes befogadói a települési környezetből közvetlen lefolyással bejutó felszíni vizeknek, illetve a koncentrált csapadékvíz bevezetéseknek. A belterületi vízgyűjtőkön a holtágakba jutnak a 74/d jelű Fűzfászugi belvízöblözet külterületi részéről érkező fölös vizek a Görbekút-Vidólaposi csatormán keresztül, a 74/e jelű Révzugi belvízöblözet külterületi részéről pedig az Endrőd-Fazekaszugi összekötő- és az Endrődi mellékcsatormán keresztül. A holtágakban összegyűlő felszíni vizek az alsó holtág végeken beépített áttemelők segítségével a Hármaskörösbe jutnak.

A közelmúltban a város Önkormányzata jelentős (95+75 m Ft) támogatást nyert a TOP-2.1.3-16-BS1- Települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések c. intézkedés keretében két beruházás, a Csókási zugi áteresz felújítása és a Fűzfás zugi áteresz felújítása c. projektek megvalósítására. A beruházás belvízvédelmi célokat szolgál, az átereszek befogadó kapacitásának megfelelő szintre emelése várható.

1.16.2 Energia

1.16.2.1 Energiagazdálkodás és energiaellátás

Gyomaendrőd város energiaellátásában a földgáz és az elektromos áram játszik meghatározó szerepet, kis mértékben a folyékony tüzelőanyagok használata is tapasztalható, főként a kertészeti és háztáji mezőgazdasági termelésben. Ezen kívül említést érdemel a geotermikus energia kertészeti termelésnél történő hasznosítása fűtésre.

A lakossági és közületi energiaellátás két módon történik:

- Földgáz: A telephelyen elkülönítve található a földgáz fogadóállomás, mely korrekttal szerelt NA 200 méretű mérőt tartalmaz. A fogadótól jut el a földgáz a kazánházba a kazánokhoz, illetve a gázmotorhoz.
- Elektromos energia: A városi elektromos légvezeték hálózatról történik a lecsatlakozás.

A település közműves gázellátását a NKM Energia Zrt. végzi. Gyomaendrőd város teljes belterületén kiépült a vezetékes földgázellátó hálózat. Az elosztó hálózat 3 bar-os középnyomású. A várost ellátó 8 bar-os nagyközepnyomású 200 KPE vezeték a Kondorosi út mellett haladva éri el a várost. A vásártéren az Apponyi utcában található egy KÖGÁZ 3000-8/3- as szabályozó állomás, amely a város egész gázellátását biztosítja. Nagylapos területén nincs vezetékes gázhálózat. Öregszőlő területén 6 bar-os elosztó hálózat van. A meglévő földgázvezeték hálózat hosszú távon biztosítja a város gázellátását.

A KSH adatszolgáltatása szerint a gázellátásba bekötött lakások (háztartási gázfogyasztók) száma 2021-ben 4.739 db, ami emelkedést mutat a 2015-ös adathoz képest (4.624 db). A háztartások gázfogyasztása 2015 és 2021 között, 3.997 ezer (2015) és 5.806 ezer (2021) köbméter között mozgott. Az egy háztartási fogyasztóra jutó gázfogyasztás 2015-ben 0,86 ezer köbméter, 2020-ban 1,08 ezer, 2021-ben 1,23 ezer köbméter volt (emelkedést mutat).

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Villamos energiaellátás szempontjából Gyomaendrőd város és térsége a E.ON Tiszántúli Áramhálózat Zrt. területére esik. Gyomaendrődöt és környékét két 120 kV-os táppont látja el villamos energiával:

- Mezőtúr 120/20 kV-os alállomás (24 km)
- Szarvas 120/20 kV-os alállomás (20 km)

A KSH adatszolgáltatása szerint a település háztartásai számára szolgáltatott elektromos energia mennyisége 2015-ben 16.198 ezer, 2020-ban 17.333 ezer, 2021-ben 19.052 ezer kWh volt. Az egy háztartási fogyasztóra jutó villamosenergia fogyasztás 2015-ben 1,97 ezer, 2020-ban 2,12 ezer, 2021-ben 2,32 ezer kWh volt (emelkedést mutat).

1.16.2.2 Megújuló energiaforrások alkalmazása, a környezettudatos energiagazdálkodás lehetőségei

Az alternatív energiaforrások (nap, szél, bio) használata még nem indult meg. A jövőben az egyik fejlesztési terület az alternatív energiaforrások használatának bevezetése, kiszélesítése.

Szélergia

A településen szélergia hasznosítás nincs.

Szoláris energia

Magyarországon a napsugárzás légkör feletti 1352 W/m² intenzitásából - a felhőzet következtében beálló veszteségeket követően - 137 W/m² fajlagos teljesítménnyel lehet számolni. Az éves átlaghoz képest igen nagy az évszakonkénti ingadozás: decemberben 32 W/m², júliusban 238 W/m², ami több mint hétszeres különbséget jelent. Gyomaendrőd térségében az éves napsütéses órák száma kiemelkedően magas, 2200-2300. A napenergia hasznosítására kedvező adottságokkal rendelkezik.

Vízenergia

A településen vízenergia hasznosítás nincs. Biomassza

A településen biomassza hasznosítás nincs.

Geotermikus energia

A település kedvező adottságokkal rendelkezik a termálvíz hasznosítás területén, jelenleg a kertészeti kultúrák fűtésére alkalmazzák szűk körben, a használt termálvíz ártalommentes elhelyezése azonban problémát jelent.

Az önkormányzati intézmények energiahatékonysági értékelése

Elsődleges a város tulajdonában, működtetésében levő intézmények fenntartási költségeinek csökkentése. Ezt alapvetően két irányból képzelel el a város:

- energetikai fejlesztés

Az energetikai fejlesztésnél több fejlesztési forma párhuzamos és/vagy egymást követő megvalósítását képzelel el a város. Az egyik ilyen a felhasználásra kerülő energia árának csökkentése oly módon, hogy a környezetbarát napenergia is felhasználásra kerülne egy napelem-park létesítésével.

A másik lehetőség a meglévő intézményi épületek energetikai korszerűsítése (utólagos hőszigetelés, nyílászárók cseréje, fűtéskorszerűsítés, melegvíz-ellátás napkollektorral).

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

- szervezet-fejlesztés

Ezen a területen csak minimális változtatást képzel el a település, de azért itt is lehetőség van valamennyi megtakarítást elérni az átszervezésekkel.

Az elmúlt időszakban az alábbi önkormányzati intézmények energetikai korszerűsítése valósulhatott meg: Közös Önkormányzati Hivatal, Kis Bálint Iskola Fő úti épülete, a gyomai és az Endrődi Háziorvosi Rendelő. Jelenleg folyik a Kállai Ferenc Művelődési Központ energetikai korszerűsítése is.

1.16.3 Elektronikus hírközlés

Az elektronikus hírközlési szolgáltatás olyan szolgáltatás, amely jeleknek (bármely értelmezhető formában előállított jel, jelzés, írás, kép, hang) elektronikus hírközlő hálózaton történő átvitelét, továbbítását biztosítja. A szolgáltatást, az elektronikus hálózatok üzemeltetését végző, azt létrehozó, vagy arra szervezett, vagy arra létrehozott szolgáltatók biztosítják. Az elektronikus hírközlés szolgáltatása alanyi jogú.

Az elektronikus hírközlési infrastruktúra lehet:

- távközlési ellátás
- műsorszórás, kábel tv ellátás

A szolgáltatás felügyelője a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NHH), melynek területi igazgatóságai:

- Budapesti Igazgatóság
- Debreceni Igazgatóság
- Miskolci Igazgatóság
- Pécsi Igazgatóság
- Soproni Igazgatóság
- Szegedi Igazgatóság

Gyomaendrőd a Szegedi Igazgatóság területéhez tartozik.

Kábeltelevíziós hálózat

A városban a kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakások száma folyamatosan nő, 2019-ben a bekötött lakások száma 3 131 db, ami a teljes lakásállományhoz viszonyítva a 48,7 %-os arányt jelent.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Gyomaendrőd	2 509	2 691	2 864	2 971	3 081	3 131
Gyomaendrődi járás	3 592	3 842	4 032	4 229	4 462	4 587
Békés megye	78 565	80 898	83 194	85 422	91 591	89 721

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Dél-Alföld	280 831	287 986	294 208	303 837	317 978	321 363
Magyarország	2 376 661	2 443 308	2 513 725	2 573 346	2 652 350	2 732 113

20. táblázat: Kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakások száma (Forrás: KSH)

Internet-előfizetés

A településen az internet szolgáltatást a DIGI-Invitel, a UPC és a Vodafone biztosít. Ezen kívül mobilinternet szolgáltatás is elérhető a településen.

Telefonhasználat

A régi helyközi MATÁV koaxiális kábelek ma már üzemben kívül vannak. A helyközi távbeszélő ellátást is az Invitel Zrt. szolgáltatja. A helyközi és a helyi távbeszélő ellátást is a HUNGAROTEL Rt. jogutódja az Invitel Zrt. biztosítja. Békéscsaba és Szarvas irányába optikai kábel került kiépítésre. A város távbeszélő hálózata a Kossuth L. utcában levő DLU tip. telefon központból van ellátva. A központ analóg és digitális vonalakkal is rendelkezik. Az állomás bővíthető, és ehhez a helyszükséglet fizikailag is biztosított. A városi hálózat fejlesztésre került, a város területén optikai kábelhálózat épült, melynek végpontjaira „NODE” egységek kerültek telepítésre. A városi területek fejlesztéséhez - a telefonközpont esetleg szükséges bővítésével - a fejlesztési igényeknek megfelelő kapacitás rendelkezésre áll.

1.17 Térségi és települési környezetvédelem

1.17.1 Talaj

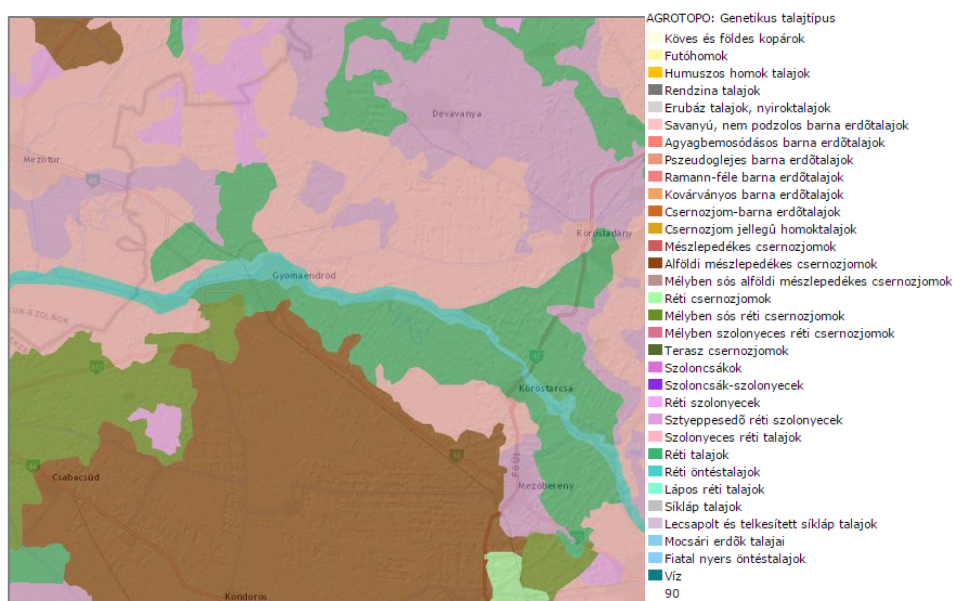
Gyomaendrőd térségére a talajok változatossága jellemző, a zonálisnak tekinthető csernozjom talajok a terület mintegy 30 %-át borítják. Uralkodónak a különböző réti talajok (48 %), ám számottevő a szolonyeces szikes, és az öntés talajok felülete is.

- Kocsorhegy-Nagylapos térségét agyagos vályog fizikai talajféleségű, löszös üledéken képződött szolonyeces réti és réti talajok borítják, amelyeknek víznyelő képessége gyenge, erősen víztartóak, erősen savanyúak, vastag termőrétegűek, közepes szervesanyag tartalmúak, összességében gyenge-közepes talaj-termékenységűek.
- Nagylapos-Póhalom közére a jobb minőségű szikes (sztyeppesedő réti szolonyecek), szikes réti és réti talajok jellemzők. A löszös üledéken képződött, uralkodóan szemkites agyagásványú talajok felső szintje agyag, kedvezőtlen vízgazdálkodásúak, gyengén savanyúak, gyenge-közepes szervesanyag mennyiséggel rendelkeznek. A réti felszíneket közepes, a szikesedő és szikes talajokat alacsony természetes talajtermékenység jellemzi.
- Gyomaendrőd belterületétől legészakabbra fekvő, részben a Dévaványai-Ecsegi puszták természetvédelmi területekhez tartozó térszint löszös üledéken képződött, túlnyomóan vegyes rácús agyagásványokat tartalmazó, agyagos vályog (szolonyeces réti), illetve döntően agyag fizikai talajféleségű (réti szolonyec) talajok borítják. Vízgazdálkodási tulajdonságaik kedvezőtlenek, felszíni rétegeik savanyúak, mészmertesek, gyengeközepes
- A Hármaskörös mentét a folyó északi oldalán szolonyeces réti, a folyót kísérő déli sávban réti talajok borítják. Ez az eltérés a felszíni rétegek fizikai talajféleségében is megmutatkozik, mert a szolonyeces réti talajok agyag, a réti talajok agyagos vályog mechanikai összetételűek. Mindkét talajtípusnak az uralkodóan szemkites agyagásványegyüttes, közepes-gyenge vízgazdálkodási

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

tulajdonságok, gyengén savanyú kémhatás, közepes szervesanyag készlet, és közepes természetes talajtermékenység a jellemzője.

Öregszőlő térségét két, egymástól sok tulajdonságban különböző talajféleség fedi. A löszös hát és Hármaskörös közötti átmeneti térszint, löszös üledéken képződött, vegyes rácsú agyagásványokat tartalmazó, agyagos vályog mechanikai összetételű, kedvező vízgazdálkodási tulajdonságú, gyengén savanyú, nagy szervesanyag készlettel rendelkező, jó természetes talajtermékenységű mélyben sós réti csernozjomok borítják. A Szarvassal határos Hármaskörös menti mélyebb térszín szolonyeces réti talajainak talajképző közege fiatal holocén üledék, fizikai talajfélesége agyag, agyagásványai között a szmektit az uralkodó, vízgazdálkodási tulajdonságai kedvezőtlenek, kémhatása felszíntől erősen savanyú, szervesanyag készlete közepes, természetes talajtermékenysége gyenge-közepes.

72. ábra: Település és környékének talajtérképe (forrás: Agrotopo)

1.17.2 Felszíni és felszín alatti vizek

Gyomaendrőd és környékének területe a Hármaskörös vízfolyás vízgyűjtőjéhez tartozik. Gyomaendrőd város a Hármaskörös bal parti védtöltésétől D-i irányban helyezkedik el közvetlenül. Gyomaendrőd felszíni vízkészletének alapja a Fehér-, Fekete-, Sebes-, és Kettős- Körösök vizét egybegyűjtő Hármaskörös (korábbi nevén: Nagy Körös). Minden további felszínen található víz valamilyen kapcsolatban van a Hármaskörössel, jelentősebb mellékvizei a Lórés- sirtói-csatorna, a Telki-Peresi-csatorna, az Udvarnoki-csatorna, a Malomzug-Simafoki-csatorna, a Szandazugi-csatorna, a Fazekaszugi-csatorna és a Daru-laposi-csatorna. A Hármaskörös és a csatornák vízminősége változó. A folyókon a hóolvadáskor jelentkező árvizek a legjellemzőbbek, a nyári árvizek igen ritkák. A vizsgált térség száraz, gyér lefolyású, erősen vízhiányos terület.

Gyomaendrőd holtágakban igen gazdag, melyek a Körösök szabályozása során mederátvágásokkal keletkezett felszíni vízállások, a vízgazdálkodás fontos elemei:

Önkormányzati tulajdonban lévő holtágak:

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

- Balparti holtágak: Révzugai, Endrőd-középső, Fűzfás-zugai, Hantaskerti, Torzsási,
- Jobbparti holtágak: Kecskészugai (Papzugai), Bónomzugai, Sóczózugai, Templomzugai, Németzugai, Kecsegészugai Holtágak.

Ezek a holtágak a horgászegyesületek, illetve a Körösvidéki Horgász Egyesületek Szövetségének (KHESZ) kezelésében vannak.

A nem önkormányzati tulajdonú holtágak:

A KÖVIZIG és a KÖRÖSI Vízgazdálkodási Társulás kezelésében (állami tulajdonban) vannak:

- Peresi Holtág (felső vége), Gyoma-Siratói Holtág, Danzugai, Siratói

A Víz Keretirányelv alapján állóvíztestként kijelölt holtágrendszerek:

- Félhalmi-holtágrendszer (Félhalmi, Danzugai, Torzsási holtágak)
- Peresi-holtágrendszer (Kecskészugai, Templomzugai, Bónomzugai, Soczózugai, Peresi holtágak.)

Belvíz

A város belterületén több régi holtág található, melyek a következők: a Fűzfászugai holtág, a Révzugai holtág és az Endrőd-középső holtág. Jelentősebb belterületi belvízcsatornák a következők: Görbekúti – Vidólaposi csatorna, Endrődi csatorna.

Magyarország közel 45000 km²-es síkvidéki területének igen jelentős részét, becslés szerint 60%-át veszélyezteteti számottevő mértékben a belvíz. Ilyenformán - a meteorológiai és hidrológiai tényezők kedvezőtlen alakulása esetén - hatalmas terület kerülhet víz alá.

A belvízzel közepesen veszélyeztetett térség az erősen veszélyeztetett területek környékére terjed ki, összesen 11 800 km²-t érint, ami a teljes síkvidéki területnek a 26%-a. Az ide sorolható térségek az Alföldön: mindenekelőtt a Felső-Tisza környéki tájak (Bereg, Tisza-Szamos köz, Szamos-Kraszna köz, Rétköz, Bodrogköz, Taktaköz), továbbá a Hortobágy melléke, a Jászság és a Nagykunság tekintélyes része, a Körösök vidéke, az Alsó-Tisza völgye, valamint a Duna- völgyi főcsatorna menti sáv. A Kisalföldön a Fertő-Hansági táj tartozik ide, míg a Dunántúl többi részén csak egészen kis területek, pl. a Sárvíz mentén.

Érintett belvízrendszer

Gyomaendrőd területén a csapadékvíz gyűjtése és elvezetése elválasztó rendszerben történik, összességében működőképes. Vannak azonban olyan műszaki-üzemeltetési problémák, amelyek nagycsapadékos időszakban gondot jelentenek, ekkor nem biztosított a csapadékvíz gyors elvezetése. A külterületeken a belvízelvezető csatornák nem megfelelő fenntartása, karbantartása okoz problémát. Csapadékosabb időszakokban a talajok kötöttsége, rossz vízvezető képessége miatt – az É-i részen – belvizek veszélyeztetik a területet.

Gyomaendrőd város belterülete belvízvédelmi szempontból a 74. sz. Mezőberényi belvízrendszer 74/e jelű Révzugai- és 74/d jelű Fűzfászugai belvíz öblözetek területén a 12.09. sz. Mezőberényi belvízvédelmi szakaszhoz tartozik.

A holtágak természetes befogadói a települési környezetből közvetlen lefolyással bejutó felszíni vizeknek, illetve a koncentrált csapadékvíz bevezetéseknek. A belterületi vízgyűjtőkön a holtágakba jutnak a 74/d jelű Fűzfászugai belvízöblözet külterületi részéről érkező fölös vizek a Görbekút-Vidólaposi csatornán keresztül, a 74/e jelű Révzugai belvízöblözet külterületi részéről pedig az Endrőd-Fazekaszugi összekötő- és az Endrődi

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

mellékcsatornán keresztül. A holtágakban összegyűlő felszíni vizek az alsó holtág végeken beépített átemelők segítségével a Hármas-Körösbe jutnak.

A belterületi csapadékvíz-elvezető rendszer 9 korábbi ütem keretében korszerűsítésre, felújításra került (jelenleg folyamatban van a X. ütem kivitelezése). A csapadékvíz-elvezető rendszer a holtágakba vezeti a vizet, így a belterületen nincs belvíz- probléma. A holtágak tulajdonképpen helyben tartják a vizet. A külterületen igen sok helyen a terület belvízveszélyes, a helyzet megoldatlan.

Felszín alatti vizek

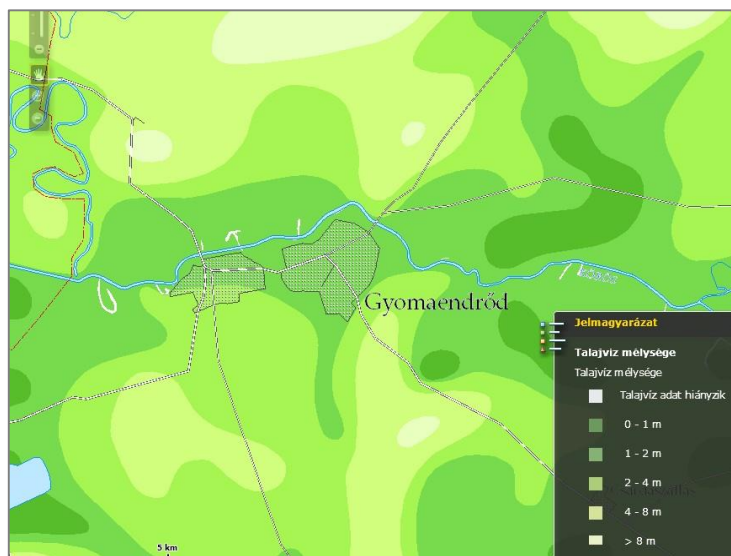
Talajvíz

A felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területeken levő települések besorolásáról szóló 27/2004 (XII. 25.) KvVM rendelet melléklete alapján Gyomaendrőd érzékeny felszín alatti vízminőség védelmi területen lévő települések közé tartozik.

A talajvíz átlagosan 2-4 m körüli mélységben található, mennyisége jelentéktelen. A 80-as évek közepétől a talajvízszint fokozatos csökkenése megfigyelhető. A 2000-es év a szélsőségek éve volt, az év elején rekord mennyiségű belvizeletés jelentkezett, nyár közepére országos méretű aszály volt a jellemző. A száraz periódus azóta is tart, és a talajvízszint süllyedésének tendenciája továbbra is folytatódik.

A település É-i területeinek - alföldi viszonylatban meglepően mély (8 m körüli) talajvízszintjei - valószínűleg mélyszerkezeti okokra vezethetők vissza. Az uralkodó NaHCO_3 összetétel is ezt a tényt tűnik alátámasztani. A talajvíz játéka e tájon 3-4 m. A Hármas-Körös menti sáv talajvízszintje a felszínhez közelebb (3-5 m) áll, a vízjáték 4-5 m (fokozott belvízveszély). A talajvíz itt kevésbé ásványosodott (1000-2000 mg/l), és összetételében a kalcium és magnézium a meghatározó. Az Endrőd-Hunya közötti löszös hát, és az Öregszőlő környékének talajvizeit a közepes (3-5 m) vízszint, nagy talajvízjáték (4-5 m), és ez utóbbi következményeként is tág határok között mozgó, esetenként sok oldott anyag (2000-10000 mg/l), valamint NaMg-HCO_3 összetétel jellemez.

A vizsgált területen a talajvíz a Körösvölgy irányába áramlik, de a helyi mozgásviszonyok kialakulását a vízgazdálkodási létesítmények erőteljesen befolyásolják. A felszín döntően vízzáró képződményei miatt a csapadék beszivárgása csekély, az ariditási viszonyok következtében számottevő mennyiségű a párolgás a talajvízből, az elpárolgott talajvíz az oldalirányú hozzáfolyásból, és a mélységi vizekből történő feláramlásból pótlódik.

73. ábra: Település és környékének felszín alatti vízszint térképe (forrás: <https://map.mbfisz.gov.hu/tvz/>)
Magyarország talajvízszint térképei (0-8m)

VGT

A Vízyűjtő-gazdálkodási tervek (VGT) tartalmazzák a felmért vízgazdálkodási problémák, a környezeti célkitűzések és ezen célkitűzések megvalósítására szolgáló intézkedések összefoglalását Gyomaendrőd területe a p.2.12.2 felszín alatti víztesten található és az erre a víztestre vonatkozóan meghatározott célok és intézkedések teljesítésében érintett.

Felszín alatti vízbázis

Gyomaendrőd területén található vízbázisokat az 1.16.1. fejezet mutatja be, a kitermelt víz minőségi jellemzésével. A vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóellátást szolgáló vízlétesítmények védelméről szóló 123/1997. (VII. 18.) Korm. rendelet 5. számú melléklete tartalmazza a vonatkozó területhasználati korlátozásokat.

1.17.3 Levegőtisztaság és védelme

A levegő minőségére legjelentősebb hatást a közlekedésből, a lakossági fűtésből és az ipari tevékenységből származó szennyezések gyakorolják, de nem hanyagolhatók el a különböző meteorológiai helyzetekben esetlegesen nagyobb távolságról érkező szennyezések sem. A településeken a fűtési időszakban a nitrogén-oxid (NO_x) és a kisméretű szállópor (PM₁₀), nyáron a felszín közeli ózon szennyezettség jelenthet problémát. A levegő védelméről szóló 306/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet alapján az ország területét és településeit a légszennyezettség mértéke alapján a környezetvédelmi és a közegészségügyi hatóság javaslatának figyelembevételével zónákba kell sorolni. A zónák kijelölésére a légszennyezettségi agglomerációk és zónák kijelöléséről szóló 4/2002. (X. 7.) KvVM rendeletben (a továbbiakban: 4/2002. KvVM rendelet) került sor. A rendelet az egyes zónákban 11 szennyező anyagot értékel, ezekre A, B, C, D, E, F csoportokba, valamint a talajközeli ózon esetében O-I és O-II csoportokba tipizálja a zónát.

A 4/2002. (X. 7.) KvVM rendeletben Gyomaendrőd a F légszennyezettségi zónába tartozik/nem szerepel a kiemelt települések között.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózatnak a településen, illetve annak környezetében sem manuális, sem automata mintavevő helye nincsen.

A település környezetében elhanyagolható légszennyező forrásként a települést kettészelő közút tekinthető, erre vonatkozó mérési adatok azonban nem állnak rendelkezésre. Ezen kívül a vizsgált környezetben az uralkodó szélirányból érkező, a mezőgazdasági területekről származó porterhelés jelentkezhet. Az erdőszűcség kis aránya, illetve a dűlőutak melletti fasorok hiánya miatt csapadékmentes, szeles időszakban jelentős porterhelés éri a várost a külterületekről. Általános probléma az allergén gyomok terjedése, melyet az Önkormányzatnak, és a lakosságnak is kötelező feladata irtani. Jelentősebb állattartás nincs a településen, ebből eredő bűzhatás sem szokott problémát okozni. Összességében a település levegőminősége jónak mondható. Az utóbbi években megfigyelhető, hogy a téli időszakban a gáz árának emelkedése miatt, sokan ismét szilárd tüzelőanyaggal fűtenek, ami jóval nagyobb levegőterhelést jelent.

1.17.4 Zaj- és rezgésterhelés

A környezeti zaj- és rezgésterhelési határértékek megállapításáról szóló 27/2008. (XII. 3.) KvVM- EüM együttes rendelet 1. sz. melléklete tartalmazza az üzemi és szabadidős létesítményektől származó zajterhelési határértékeit a zajtól védendő területeken.

Sorszám	Zajtól védendő terület	Határérték (LTH) az LAM megítélési szintre* (dB)	
		nappal (06-22 óra)	éjjel (22-06 óra)
1.	Üdülőtérületek közül az egészségügyi területek	45	35
2.	Lakóterület (kisvárosias, kertvárosias, falusias, telepszerű beépítésű), különleges területek közül az oktatási létesítmények területe, a temetők, a zöldterület	50	40
3.	Lakóterület (nagyvárosias beépítésű), a vegyes terület	55	45
4.	Gazdasági terület	60	50

21. táblázat: Zajvédelem

A településen elhanyagolható mértékű ipari jellegű zajterhelés jellemző, nagyobb összefüggő iparterület a vasút mellett koncentrálódik. A zajhelyzetet a főközlekedési útvonalak lakott településrészeket érintő szakaszai rontják. Ilyen útszakaszok a városon hosszában átvezető 46. sz. út, valamint a 443-as Szarvasi, a 4642 sz. Kondorosi és a 4231 – es Dévaványa – Körösladányi út, valamint a Szolnok – Békéscsaba vasútvonala. A 46. sz. főút átvezető szakasza mentén valószínűsíthetően határérték túllépés van, elsősorban a teherautó forgalom miatt. A nagyobb beépítési távolságú szakaszok, mint pl. a korábbi cipőgyár környéke, esetleg nem annyira terheltek. A Szarvasra és a Dévaványa – Körösladányra kivezető utak mentén nagyon valószínű az éjszakai határérték túllépése a reggel 6 óra előtti nagyobb forgalom miatt.

1.17.5 Sugárzás védelem

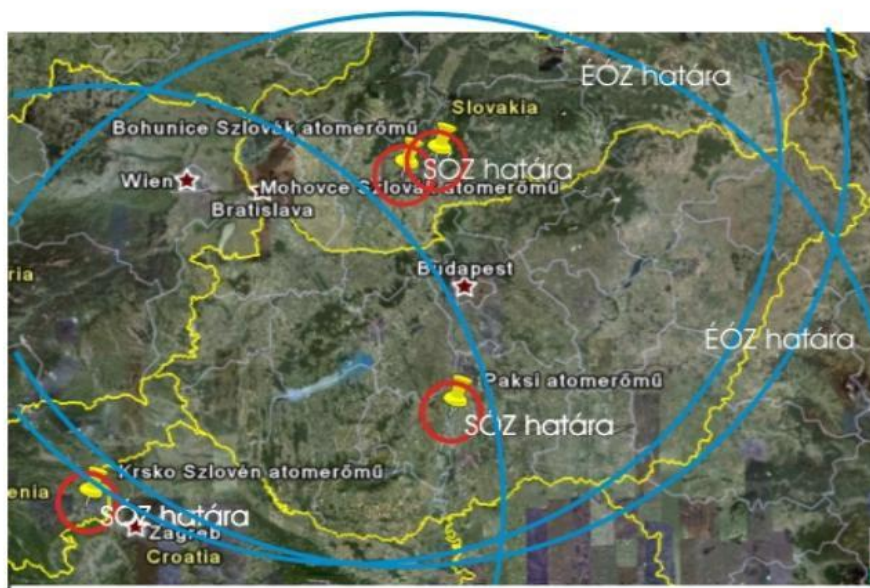
A településen három mobil telefon torony található, helyük: Kovács Imre u. vége (földeknél) Vodafone,

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Kovács Imre u. (Selyem úti vége) T-Mobil, Zrínyi M. u. (Vasútnál) Telenor. A gyomai területen két rádiótelefon torony üzemel. Magasfeszültségű távvezeték lakóövezetet nem érint.

A város északi külterületén a Yettel Magyarország Zrt. antennatornyok közötti mikrohullámú összeköttetése üzemel. A mikrohullámú rendszer nyomvonalát a területrendezési terven szerepeltették. A sugárnyaláb védőtávolságának szélességi és a magassági korlátozások adatai az ENTEL Kft. által készített tervdokumentációban az Önkormányzatnál megtalálhatók.

Gyomaendrőd Paks, Bohunice és Mochovce atomerőművek 300 km-es Élelmiszer-fogyasztási Korlátozások Óvintézkedési Zónája (ÉÓZ) területére esik, de a Paks atomerőmű 30 km-es Sürgős Óvintézkedési Zónája (SÓZ) területén kívül esik.

74. ábra: SÓZ és ÉÓZ határok hazánkban és a környező országokban

A léghőben található sugárzó anyagok terjedésének követésére hazánkban egy országos sugárzásfigyelő rendszer épült ki. A rendszer legfontosabb része a több mint 130 mérőállomásból álló hálózat. Ezek a szabad téren álló állomások olyan műszerekkel vannak felszerelve, amelyek folyamatosan mérik a szabadtéri sugárzás: az óránkénti dózis, azaz a dózisteljesítmény értékét. Gyomaendrőd területén egy sugárzásmérő pont található (HU0130).

1.17.6 Hulladékkezelés

A GYOMAKÖZSZOLG NONPROFIT KFT 2006 évben más gazdasági társaságból történő kiválással, a tulajdonos által meghatározott konkrét feladat ellátására szerveződött. A cég Gyomaendrőd város települési szilárd hulladékait szállította a vevői lerakóhelyektől a hulladékot befogadó vállalkozás telepére. Működtette a gyepmesteri telepet, és a hulladékudvart.

2017. szeptember 30-tól a településen a hulladékkezelési szolgáltatást a DAREH Bázis Nonprofit Zrt. biztosítja, melyet a DAREH Önkormányzati Társulás hozott létre.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

A Délkelet-Alföld Regionális Hulladékgazdálkodási Rendszer Létrehozását Célzó Önkormányzati Társulás 2006 márciusában alakult, jelenleg 93 tagot számlál.

A tagtelepülések közös célja, hogy a Társulás területén található bezárt, megfelelő műszaki védelemmel nem rendelkező lakossági hulladéklerakókat rekultiválja, valamint korszerű hulladékgazdálkodási rendszer létrehozásával, az újrahasznosítást szolgáló szelektív hulladékgyűjtés és a komposztálás széleskörű elterjesztésével csökkentse a lerakóhelyekre kerülő hulladék mennyiségét.

A települési hulladék szervezett gyűjtése és elhelyezése, a korszerű hulladékgazdálkodási technológiák alkalmazása napjainkban fontos feladatot jelent mind a szakemberek, mind a lakosság számára. A környezetünkért érzett felelősség mellett az európai uniós kötelezettségeink is indokolják a bezárt, korszerűtlen lerakók rekultivációjának, a környezetre való veszélyességük megszüntetésének fontosságát.

A gyepmesteri feladatokat jelenleg a Zöldpark Gyomaendrőd Nonprofit Kft látja el.

Hulladéklerakó

Békés megyében a területi hulladékgazdálkodási programnak megfelelően jelenleg két regionális hulladéklerakó üzemel (Békéscsaba, Gyomaendrőd). A régi hulladéklerakó rekultivációja 2012-es évben megtörtént. Ezzel a város egyik jelentős környezeti terheléseket okozó létesítménye megfelelő módon lezárásra került. Az új regionális hulladék kezelőmű a tervek szerint 39 évig tudja fogadni 100.000 fő szilárd kommunális hulladékait. A hulladék kezelőmű a ma legkorszerűbb műszaki megoldással épült meg, a magyar és az Európai Unió előírásait figyelembe véve. A korszerű hulladék kezelőmű működése során teljesen kizárt a környezet terhelése. A hulladék kezelőműben történik a szelektíven gyűjtött hulladékok átmeneti tárolása, utóválogatása, bálázása, a zöldhulladékok komposztálása és a maradék hulladékok ártalommentes lerakása.

2022-ben az Egységes Környezethasználati Engedélyben (IPPC) foglalt előírások teljesítése történik. Teljesen letakarják az I. Depót, magasítják az álcázó töltéseket, szükséges a feljáró út rekonstrukciója. A jelentősen megnövekedett zöldhulladék beszállítás miatt beszerzésre kerül egy ipari méretű ágdaráló.

Közszolgáltató

A településen DAREH Bázis Nonprofit Kft. végzi a kommunális szilárdhulladékkal kapcsolatos közszolgáltatási feladatokat. A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya az elmúlt években nem változott, lényegében 100 %-os.

Szelektív hulladékgyűjtés

A városban a közszolgáltató működteti a szelektív hulladékgyűjtést. Gyomaendrőd területén 1 hulladékudvar található és 3 gyűjtősziget üzemel. A gyűjtőszigeteken jellemzően papírt, műanyagot, és üveget gyűjtenek arra alkalmas és megfelelő edényzetben.

Állati eredetű hulladékok

A lakosságnál képződő állati hulladékok gyűjtése és megfelelő ártalmatlanítása az Önkormányzat feladata. Jelenleg a lakosságnál képződő állati hulladékokat a Zöldpark Gyomaendrőd Nonprofit Kft. által üzemeltetett telepen lehet elhelyezni. A beszállított hulladékok zárt fém edényzetben kerülnek átmeneti tárolásra, ahonnan az ATEV Rt. szállítja el heti rendszerességgel a hulladékokat. A hulladékok szállítása és ártalmatlanítása jelentős összegbe kerülnek, mivel a piacon szinte egyedüli szállító és ártalmatlanító ATEV Rt. monopol helyzetben van. A szakmai, környezetvédelmi és elsősorban a gazdaságossági kérdéseket szem előtt tartva ki kellene alakítani egy regionális gyűjtő tároló rendszert, és egy nagyobb térséget kiszolgáló ártalmatlanító üzemet kellene létrehozni. Ezen a területen Gyomaendrőd város néhány éve már megkezdte az

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

előkészítéseket. Az ártalmatlanító üzem kialakítása több milliárdos nagyságrendű, ezért annak létrehozása nagyobb terület összefogását igényeli.

A település önkormányzati útjainak tisztítását, a közterületek tisztítását és gondozását a Gyomaközszolg Kft. végzi, és a hulladéklerakó telepre szállítja, ahol komposztálják. A lakosságnál keletkező zöldhulladékok közszolgáltatás keretében történő, rendszeres, szervezett, szelektív gyűjtése nem megoldott. Önkormányzati utak karbantartása: Gyomaszolg Ipari Park Kft., Önkormányzati közterületekről hulladék szállítása: Gyomaközszolg Np. Kft., Zöldhulladékok elszállítása (zöldfelület fenntartásból adódó hulladék): Önkormányzat szállítja el Közmunka Program keretében.

A település szennyvízelvezetésével kapcsolatos információkat az 1.16.1.2 fejezet tartalmazza.

Folyékony hulladék

A kommunális folyékony hulladék szippantását (a közművel nem gyűjthető, vagy nem ellátott területeken keletkező kommunális folyékony hulladékok) a Gyomaszolg Ipari Park Kft. végzi. A szennyvíztisztító telepen keletkező szennyvíziszapot mezőgazdasági területe helyezik el.

1.17.7 Vizuális környezetterhelés

Iparterület a város belterületébe ékelődve, annak határán, a központi részekről DK-i irányban található, a vasút mellett.

75. ábra: Iparterületek Gyomaendrőd belterületén (forrás: <http://www.gyomaszolgiparipark.hu/> saját szerkesztés)

Egy külszíni bánya működik a város közigazgatási területén belül, illegális hulladéklerakások pedig az alábbi helyeken okoznak folyamatos problémát: Öregszőlő – „szarvasi kanyar”, Fűzfás-zug lejáró, Torzsás-zug. A régi hulladéklerakó rekultiválása megtörtént. Az új hulladéklerakó első egysége még nem telt be, néhány évig használható.

Elhanyagolt, romos állapotú épületekből a belvárosban több is található, melyek megszüntetése, felújítása a

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

városkép javításához elengedhetetlen.

Külterületen roncsolt terület található Nagylaposon, ahol az egykori növényvédőszer-szennyezés megszüntetése érdekében műszaki beavatkozás végrehajtása vált szükségessé.

1.17.8 Árvízvédelem

Gyomaendrőd város közigazgatási területe a Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság területén fekszik, ezen belül a Szeghalmi és a Szarvasi szakaszmérnökség területét érinti. A város közvetlenül a Hármaskörös baloldali védtöltése mellett terül el. A települést érintő árvízvédelmi felosztás szerinti öblözetek a következők:

1) 2.95 Körös-Tisza-Maros közti öblözet

2) 2.94 Békési öblözet

3) 2.87. Nagy-Sárréti öblözet

Mérce megnevezése	Helye	LNV	MÁSZ
Gyomai vasút	76 fkm	-	88,72 mBf
Gyomai közúti híd	79,2 fkm	918 cm	88,87 mBf

22. táblázat: A Hármaskörös jellemző adatai a mértékadó árvízszintekről szóló 74/2014. (XII. 23.) BM rendelet alapján Gyomaendrődnél

1.17.9 Fennálló környezetvédelmi konfliktusok, problémák

- A városban nincs levegő szennyezettséget mérő pont. Szükséges volna legalább évente két alkalommal mérni a városban a légszennyezettségi értékeket főleg a megnövekedett átmenő forgalom miatt.
- Az erdősültség kis aránya, illetve a dűlőutak melletti fasorok hiánya miatt csapadékmentes, szeles időszakban jelentős porterhelés éri a várost a külterületekről.
- Elkerülő út hiányában a jelentős átmenő forgalom okozta környezeti terhelések (levegőszennyezés, zajterhelés).
- Egyes időszakokban magas az allergén növények okozta pollenterhelés.
- Az árhullámok időbeli elhúzódásából eredő, a talajadottságokból adódó árvízi jelenségek sűrű előfordulása (fakadóvíz, buzgár).
- A csúcs vízigények időszakában a felszíni vízkészletek hiánya, nagyfokú függés a Tiszavölgyből érkező vízkészletektől.
- A nyári kisvízes időszakban a vízviszartartások miatt a Hármaskörös állóvíz jellegűvé válik, s jelentős tápanyagtartalom és a magasabb hőmérséklet miatt általános az algásodás és a vízi növények burjánzása.
- Gyomaendrőd közigazgatási területén lévő szentély típusú holtágak vízutánpótlásának biztosítása nem megoldott.

- A belterületi belvízbefogadó (Révzugi, Endrőd-Középső, Fűzfás-zugi valamint a Hantoskerti) holtágak vízfrissítésének megoldása problémát jelent.
- A Gyomaendrőd város tulajdonában lévő egyéb kül- és belterületi holtágak vízfrissítési rendszere (bevezető csatornák) fejlesztésre szorul, a felizapolódás jelentős része megszüntetésre került.
- A Liget fürdő használt vizének, illetve a termál kutak csurgalékvizének ártalommentes elvezetése nem megoldott teljesen.
- A belvíz- és öntözővíz szállító művek rendszeres karbantartásának hiánya (cserjeirtás, nád-, sáskaszálás, gaztalanítás, iszapkotrás, műtárgytisztítás, acélszerkezetek karbantartása, javítása), illetve vízszállító képességének felülvizsgálata, és komplex külterületi vízrendezésre lenne szükség, ami a belvízelvezetés, és öntözés problémáját együtt kezeli.
- A város ellátottsági mutatója a zárt szennyvízcsatorna hálózat kiépítése alapján nagyon jónak mondható. A hálózatra való rákötés aránya azonban még nem érte el a szükséges mértéket.
- A csatornahálózatba még be nem kötött lakások száma minimálisra csökkent az utóbbi időszak szennyvízbekötései miatt. Ennek „eredményeként” csökkent az altalajba szivárgó szennyvíz, de a korábbi időszak következtében a város alatti talajvizek igen szennyezettek.
- A holtágak mellett kiépült üdülő övezetekben a képződő szennyvizek gyűjtése nem mindenütt szabályosan van megoldva, így közvetlenül terhelhetik a holtágakat ezen szennyeződések.
- Kis mértékű a saját komposztálás elterjedtsége a családi házaknál.
- Szelektív hulladékgyűjtés nem teljes (pl.: fém gyűjtése).
- Ipari Park közműellátása nem elégíti ki a szükséges mértéket.

1.18 Katasztrófavédelem

1.18.1 Építésföldtani korlátok

Alábányászott területek, barlangok és pincék területei

Gyomaendrőd területén alábányászott területek, barlangok és pincék nincsenek.

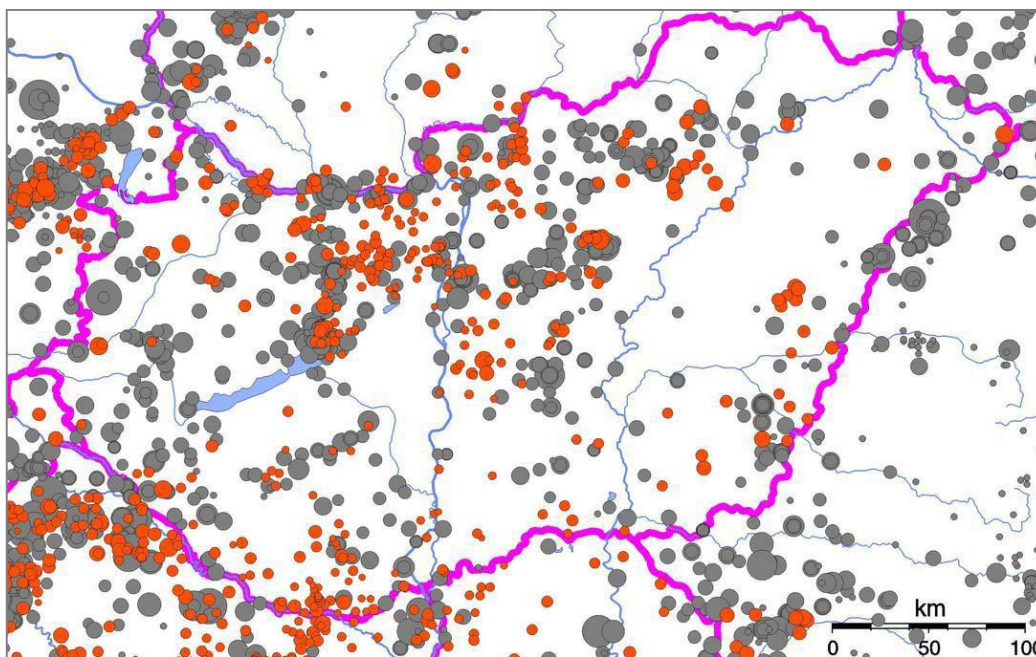
Csúszás, süllyedésveszélyes területek

A város területén a domborzati viszonyokból és a tájhasználatból adódóan csúszás- és süllyedésveszélyes terület, illetve vízerózióknak kitett terület nincs. A település teljes területe szélerózióknak kitett terület Békés Megye Területrendezési Terve alapján.

Földrengés veszélyeztetett területek

Magyarországon évente átlagosan 100-120 kisebb földrengés van, mely a lakosság részéről nem érzékelhető. Kb. évente négy-öt olyan földrengés keletkezik, mely az epicentrum környékén már jól érzékelhető, de jelentős károkat nem okoz. Jelentős károkat okozó földrengés 15-20 évente keletkezhet.

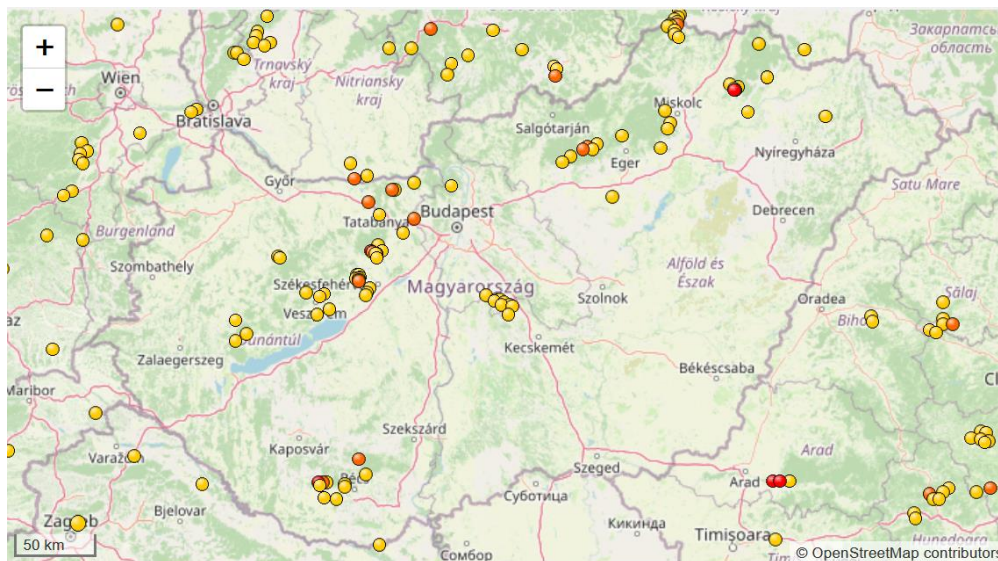
Az alábbi ábrán a szürke körök a historikus rengéseket (456-1994), a piros körök az utóbbi évek rengéseit (1995-2009) mutatják.

76. ábra: A földrengések területi eloszlása Magyarországon (forrás:

http://www.foldrenges.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=94:magyarorszag-foeldrenges-veszelyeztetettsége&catid=5&Itemid=7

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

77. ábra: A 2022.06.08.—2022.07.07. közötti időszak földrengései (forrás: <http://foldrenges.hu/>)

Legutóbbi érezhető rengések:

- 2015.01.01 Cserhátsurány-Nógrádmarcal,
- 2014.08.03 Cserhátsurány
- 2014.06.04 Bükk hegység

Békés megye területére i.sz. 465 és 1984 közt 14 kis intenzitású mélyföldrengés epicentrum esik. A rengések a Kettős-Körös Fehér-Körös völgy irányában rendeződnek elsősorban. A Békés és Gyula városok vonalától D-re eső 5db 2–4 magnitúdójú rengés nem a Körös-völgyhöz hanem egy É–D irányú tektonikai zónához kapcsolódik, az övben az események intenzitása, gyakorisága D-i irányban főleg már az országhatáron túl növekszik.

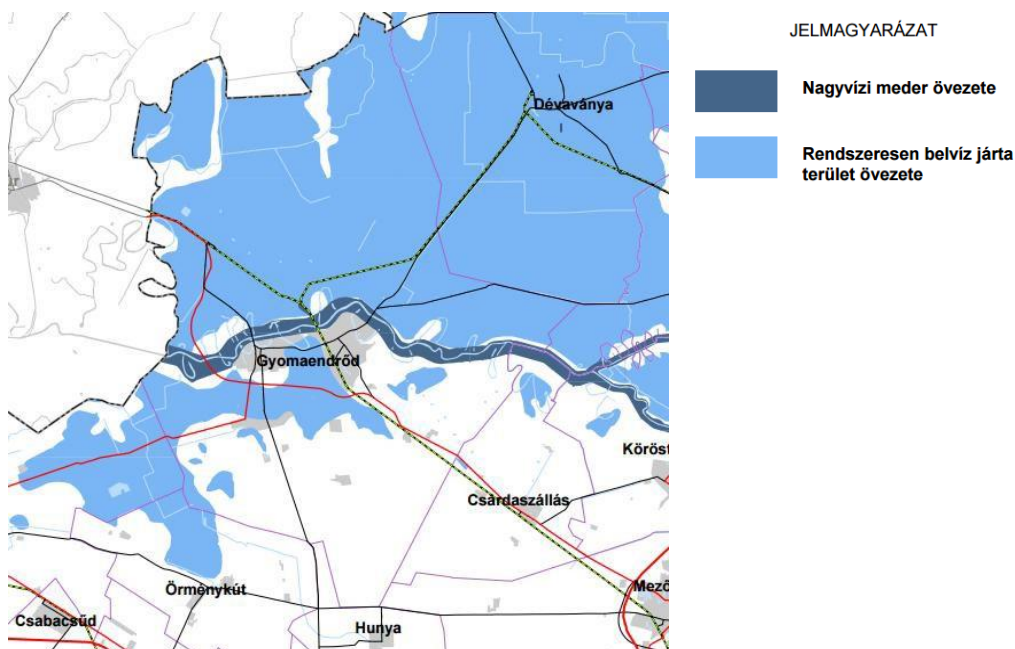
Az utóbbi években is számos kisebb rengést mértek: 2011-ben Gyula, illetve Elek környékén (M_{2L}=2,5, illetve 2,1 Richter-féle lokális magnitúdójú rengés) volt földrengés. 2010-ben 5 kisebb földrengés pattant ki a Békési-medencében (ML=2,0–2,6). 2009-ben Gyulán (ML=2,7), illetve Eleken (ML=2,5), Szeghalmon (ML=2,0), Dévaványán (ML=1,9) észleltek rengéseket. A 2008-as év legjelentősebb földrengése Békés megyében volt (ML=3,7), a legnagyobb megrázottságot (4–5 EMS3 intenzitás) Kondoros településről (a területünkől kb. 40 km-re Ny-ra) jelentették, de többek között Sarkadon, Tarhoson, Dobozen is észlelték a rengéseket. 2000-ben Újíráz (területünkől É-ra kb. 15-km-re, ML=1,9), Füzesgyarmat (a területtől kb. 25 km-re É-ra, ML=2,7) környékén voltak rengések. 1999-ben Békésen (ML=3,4, IMS=3,0), Kondoroson (ML=2,3), Sarkadon (ML=1,9), Tarhoson (ML=2,0), 1996-ban Füzesgyarmat környékén (ML=2,1–3,2 7 esemény) észleltek földrengéseket.

Békés városa környékén 1978. június 22-én észlelt, a Richter-skála szerint 4,5 erősségű földrengés volt ezen a vidéken az eddigi legnagyobb földrengés, melyet számos utórezgés (legerősebb 3,8) követett még heteken, hónapokon át.

Az elmúlt években Gyomaendrődön földrengést nem észleltek.

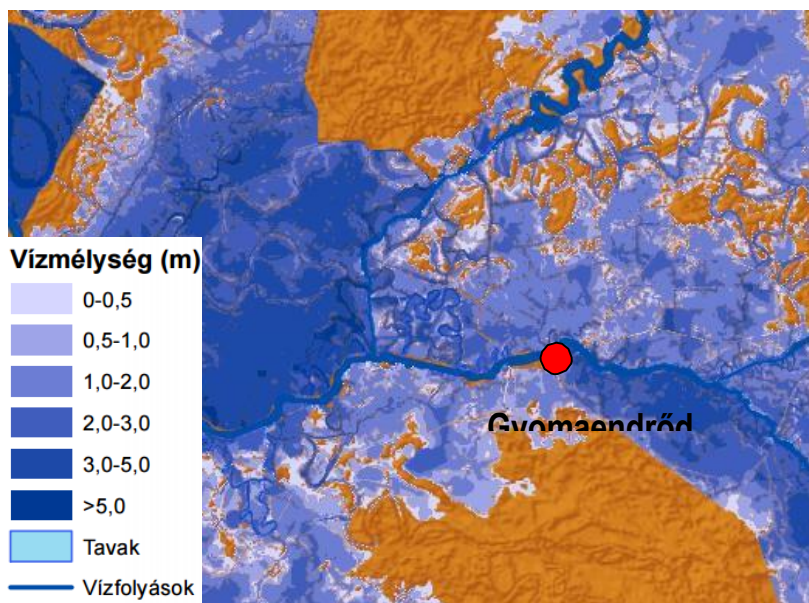
1.18.2 Vízirajzi veszélyeztetettség

Békés Megye Területrendezési terve alapján Gyomaendrőd területének nagy része (főként a folyótól É-ra eső fele) rendszeresen belvízjárta, valamint a Hármaskörös menti területek nagyvízi meder övezetbe soroltak.

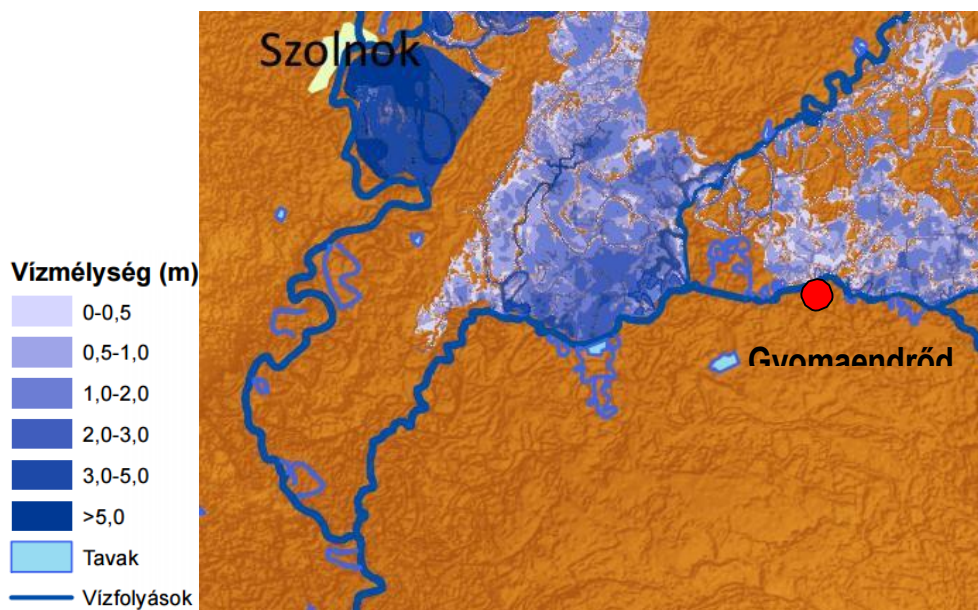

78. ábra: Vízirajzi veszélyeztetettség (forrás: Békés Megye Területrendezési Terve)

Gyomaendrőd területének nagy része (főként a Hármaskörös menti, és attól É-ra elterülő fele) alacsony valószínűségű árvízveszélyes kategóriába soroltak. Az alacsony valószínűségű árvíz alatt a 0,001 valószínűségű árvizet értjük.

79. ábra: Alacsony valószínűségű árvízveszélyes területek (forrás: www.vizugy.hu)

80. ábra: Nagy valószínűségű árvízveszélyes területek (forrás: www.vizugy.hu)

A fenti ábra a nagy valószínűségű árvizek területét szemlélteti (nagy valószínűségű árvíz alatt a 0,03 valószínűségű árvizet értjük), melyek a Hármas-Körös folyótól É-ra találhatóak.

1.18.2.1 Árvízveszélyes területek

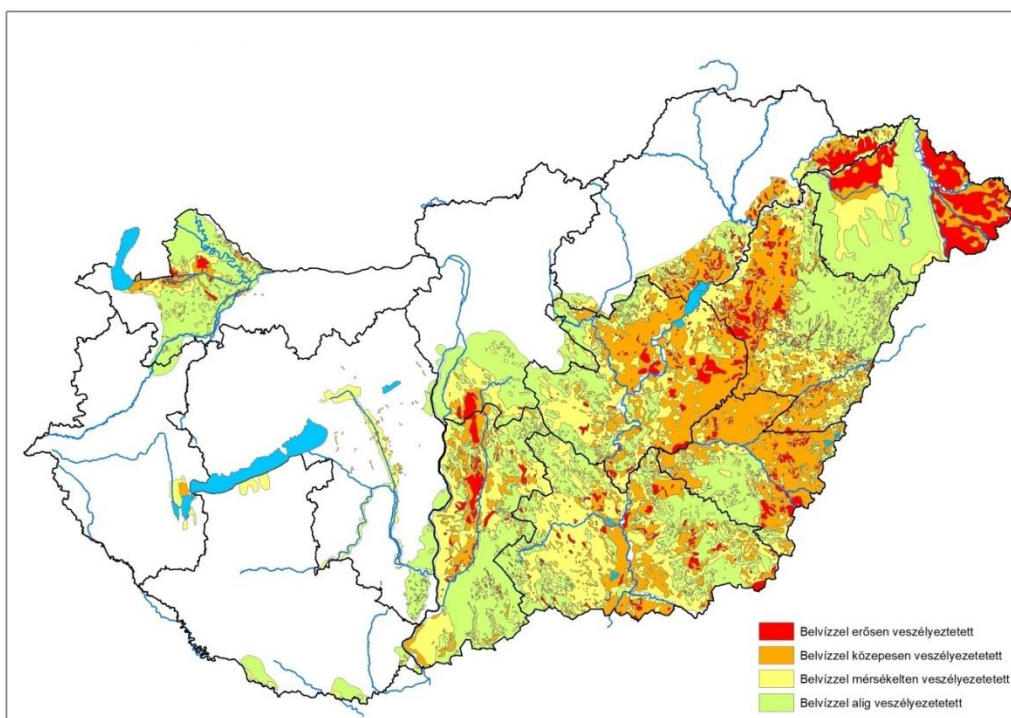
A települések ár- és belvíz veszélyeztetettségi alapon történő besorolásáról szóló 18/2003. (XII. 9.) KvVM-BM együttes rendelet melléklete szerint Gyomaendrőd C enyhén veszélyeztetett település.

Gyomaendrőd város közigazgatási területe a Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság területén van, ezen belül a Szeghalmi és a Szarvasi szakaszmérnökség területét érinti. A város belterülete a Hármas-Körös baloldali védtöltése mellett van. A Hármas-Körös I. rendű árvízvédelmi töltése, illetve a Gyomai és Endrődi települési körtöltések mentén a töltéslábtól mért 10,0-10,0 m sávot építési tilalommal kell védeni. A város területét az árvízi elöntéstől két lokalizációs vonal védi: Az endrődi körtöltés 2.95 lok.1, a gyomai körtöltés 2.94 lok.1.

1.18.2.2 Belvízveszélyes területek

A település belvízrendszerének bemutatását az 1.17.2. fejezet tartalmazza.

A települések ár- és belvíz veszélyeztetettségi alapon történő besorolásáról szóló 18/2003. (XII. 9.) KvVM-BM együttes rendelet melléklete szerint Gyomaendrőd C enyhén veszélyeztetett település.

81. ábra: Magyarország belvíz veszélyeztetettségi térképe (forrás: Országos Vízügyi Főigazgatóság, www.ovf.hu)

1.18.2.3 Mély fekvésű területek

Gyomaendrőd teljes területe mély fekvésű, de az elmúlt évek során a belvizes helyek belterületen rendeződtek. 9 belvíz program zajlott le az elmúlt időszakban, a Belterületi vízrendezés Gyomaendrődön X. ütem elnevezésű projekt megvalósítása jelenleg folyamatban van. Jelentős belvizesemény a településen 2010., 2011., 2012., 2013. években fordult elő, a következő két évben inkább már külterületen, bár néhol belterületen is szükségesség vált szivattyúzással csökkenteni a többletet.

1.18.2.4 Árvíz és belvízvédelem

Kiemelt fontosságú a meglévő védvonalak megerősítése, rekonstrukciója, a csapadék-elvezető hálózat rendszeres tisztítása, a hálózat rekonstrukciója, bővítése. Ennek érdekében a települést érintően, az alábbi projektek kerültek megvalósításra, illetve vannak folyamatban:

- A belterületi belvízrendezés X. ütemének kivitelezése 2022. június és 2023. február között valósul meg, ezzel a belterületi csapadékvíz, és belvízvezetés hosszú távon megoldódik. Nem mondható el ugyanez a külterületi csatorna-hálózatról. A holtágakba kerülő vizet öntözésbe lehetne visszaforgatni, de ez nincs megoldva. A csatornák elenyésző része önkormányzati tulajdonban van, melyeket a közmunkaprogram keretein belül igyekeznek karbantartani. Ugyanakkor ez csak a növényzettől való megtisztításra szorítkozik, egyéb – szakértelmet igénylő – beavatkozást nem tudnak elvégezni. Itt a már említett öntözés-fejlesztés jelenthet megoldást, hiszen az ahhoz szükséges csatornahálózat a belvizet is elvezeti.
- Belvíz III. beruházás: 2013. október végén megkezdett Fűzfás-zugi holtág hidromechanizációs kotrása

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

2014. január utolsó hetében befejeződött. Ezután a Csókási holtág kotrását is elvégezték. A kivitelezés 2014. szeptemberben befejeződött Gyomaendrődön.

Árvízkar 2006-ban volt a településen legutóbb, 2008-ban pedig jelentősebb viharkár tartozott vis maior események közé.

1.18.3 Egyéb katasztrófavédelmi tényezők

1.18.3.1 Kedvezőtlen morfológiai adottságok

Kedvezőtlen morfológiai adottság (pl. lejtés, falszakadás) Gyomaendrőd területén nincs.

1.18.3.2 Mélységi, magassági korlátozások és tevékenységből eredő korlátozások

Gyomaendrőd területén mélységi, magassági, valamint tevékenységből eredő korlátozások nincsenek.

1.18.3.3 Ipari veszélyforrások

Gyomaendrőd területén veszélyes ipari üzem nincs.

1.19 Ásványi nyersanyag lelőhely

Gyomaendrőd Város közigazgatási területét az alábbi kutatási terület és bányatelkek érintik ill. fedik le:

- Endrőd II. – szénhidrogén bányatelkek
- Gyomaendrőd I. – homok külfejtéses művelésű bányatelkek
- Körös – szénhidrogén kutatási terület
- Mezőtúr IV. – szénhidrogén bányatelkek
- Mezőtúr V. – szénhidrogén bányatelkek
- Endrőd I. – földgáz bányatelkek
- Örménykút I. – szénhidrogén bányatelkek

1.20 Városi klíma

A városokban sajátos klimatikus viszonyok alakulnak ki (városklíma), amelyek hóhullámok idején különösen megterhelőek lehetnek. Az egyes városok klímája között jelentős eltérés lehet, mely eredhet az épületek, építmények, burkolatok fizikai jelenlétéből, vagyis az összetett beépítési struktúrából, a burkolatokon használt vízzáró anyagok (aszfalt, beton) miatt megváltozott lefolyási viszonyokból, az alacsony növényborítottságból, a sokféle emberi tevékenység általi (közlekedés, fűtés, ipar) kibocsátásból (hő, vízgőz, szennyező anyagok, stb.).

Ezek a tényezők együttesen jelentősen módosítják a városok klimatikus viszonyait a szabad térszínéhez képest. Ennek legszembetűnőbb megnyilvánulásai például:

- a város légterében kialakult hőtöbblet (ún. városi hősziget),
- a megváltozott átszellőzési viszonyok,
- a levegőminőségi problémák.

Az általános éghajlati viszonyok leírását az 1.12.1. fejezet tartalmazza. A településre jellemző lokális és mikroklimák elemzéséhez szükséges megalapozó vizsgálatok hiányában, a településszerkezet, és jellemző beépítési módok, a közlekedés mértéke stb. alapján az alábbi általános megállapítások tehetőek:

- a zárt beépítéssel korlátozott átszellőzés, a természetesnél sötétebb felszín, a csatornázással és vízzáró burkolattal korlátozott párolgás miatt kialakuló ún. városi hősziget-hatás minden évszakban több fokkal emeli a belső területek hőmérsékletét, nyáron a késő esti órákig tartó fülledt melegérzetet okozva. A több emeletes beépítés csak a településközponti részekre jellemző, illetve a lakótelepekre, de ezek aránya a keretes házas övezetekhez képest elenyésző. A közterületi, és magánkertek zöldfelületei kedvező hatásúak, és csökkentik a hősziget mértékét.
- A város mellett elvezető folyó fontos átszellőzési folyosóként működhet, felette a városon kívüli területek tisztább, hűvösebb levegője elérheti a város belső területeit. A vízfelszín párolgása növeli a külterületekhez képest általában szárazabb városi légtér nedvességtartalmát. A folyó talajvízszint emelő hatása is pozitívként értékelhető, hiszen a vízzáró városi felszín alatt általában talajnedvesség és talajvízszint csökkenés figyelhető meg. A vízfelület és a beépített területek közötti légkörzés szintén pozitív hatás, amely nappal frissítheti a város levegőjét.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

- Gyomaendrőd belterületén a város adottságait (mérete, beépítettsége, vízfelületek stb.), figyelembe véve nem alakul ki jelentős hősziget hatása, a külterülethez viszonyítva, ez kb. 2-6°C hőtöbbletet jelenthet

A fentieknek megfelelően szükséges, hogy a településszerkezeti, a szabályozási és beépítési tervekben, a zöldterületi rendszer tervezésében és a közút- és közműtervezés során nagyobb hangsúlyt kapjanak a klimatikus szempontok.

Városunk települési klímastratégiával még nem rendelkezik, ugyanakkor önkormányzatunk klímatudatos fejlesztéspolitikai szemléletét és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás települési szintű korai felismerését jelentette az önkormányzat által 2013-ban elkészített, 2015-ben felülvizsgált „Gyomaendrőd Város fenntartható fejlődés helyi programja” című dokumentum.

A jövőbeni fejlesztések során a klimatikus hatások, valamint az éghajlat változási kihívások vizsgálatára, és a kezelésük érdekében megvalósítandó intézkedésekre az Önkormányzat éghajlat változási reziliencia vizsgálatot kíván készíteni a tervezett infrastrukturális fejlesztések projekt előkészítési szakaszában.

A település nem tagja a Klímabarát Települések Szövetségének.

2 Helyzetelemző munkarész

2.1 A vizsgált tényezők elemzése, egymásra hatásuk összevetése

Demográfiai viszonyok

Gyomaendrőd Békés megye hatodik legnépesebb városa. Demográfiai mutatóit tekintve majdnem minden összehasonlításban rosszabb értékekkel rendelkezik, mint az országos átlagnál egyébként is sokkal rosszabb helyzetben levő Békés megye.

Gyomaendrőd lakónépessége 2010 és 2020 között 9,03%-kal csökkent, ami az országos népességfogyás 3,5-szerese, csak némileg marad el a Békés megyei fogyás szintjétől.

A népességfogyás mellett a település lakosságának egyértelmű öregedése jellemző: a lakosságon belül a 0-14 évesek aránya az elmúlt mintegy 20 év során 2,39%-kal csökkent, amely mellett a 65 év feletti arányának növekedése is szembetűnő (3,74%). A 15-64 éves korosztályba tartozó népesség aránya is csökkent 1,36%-kal.

A település öregedési index-értékének változása is ezt támasztja alá (Gyomaendrőd 2001: 115,70, 2011: 146,77 és 2020: 191,68), különösen, ha figyelembe vesszük az országos adatokat (Magyarország, öregedési index 2011: 116, 2020: 139).

Népesség-összetétel tekintetében a két utolsó népszámlálás között (2001 – 2011) csaknem ötszörösére nőtt a cigány népesség aránya, a másik két jelentősebb nemzetiség a településen a német és szlovák nemzetiség.

Települési közösség

Gyomaendrőd 1982-ben jött létre Gyoma és Endrőd települések egyesülésével, melyek mindketten több évszázados múltra tekintenek vissza, az egyesített város így viszonylag fiatalnak mondható. Az idősebb korosztály körében még mindig tapasztalható egyfajta különállás, amely abban mutatkozik meg, hogy önmagukat endrődinek vagy gyomainak vallják, nem pedig gyomaendrődinek. A települési kohézió ellen hat az is, hogy máig nem létesült közös városközpont a településen, hanem párhuzamosan folyik a gyomai és az endrődi központ fejlesztése. A várost mindemellett rendkívül aktív civil élet jellemzi, de a civil szervezetek is olykor duplikálva jelennek meg az egyes városrészekben. Az Önkormányzat nagy hangsúlyt fektet a civil szervezetekkel való kapcsolataira, egyensúlyra törekszik.

Az elmúlt időszakban a városban történt fejlesztéseknek köszönhetően javultak a közösségi együttlét feltételei:

- nőtt a fesztiválok, hagyományőrző, közösségformáló kulturális programok száma a városban,
- egyre több a népi hagyományok ápolását, és az egészség megőrzését szolgáló program a városban (pl. Egészségudvar a Körös Látogatóközpontban; Körösmenti Táncegyüttes Alapítvány hagyományőrző programjai),
- új játszótér került kialakításra a Határ Győző téren,
- új bölcsőde épült a Selyem út 124. szám alatt (Tipegőkert Bölcsőde),
- megvalósult a Kállai Ferenc Kulturális Központ infrastrukturális fejlesztése, modernizációja,
- megtörtént a Határ Győző Városi Könyvtár infrastrukturális fejlesztése is és egyre több, a helyi hagyományok tovább élését célzó programot valósít meg a könyvtár.

A civil szervezetek jelenlétének és aktivitásának köszönhetően számos közösségvezérelt helyi kezdeményezés zajlik a városban. Ezek egyike, a Gyomaendrődi Helyi Közösség pályázatot nyújtott be a települési kultúra fejlesztés stratégiájának elkészítésére és végrehajtására, valamint a végrehajtást irányító Helyi Akciócsoport

működésének támogatására. (TOP-7.1.1-16 - Kulturális és közösségi terek infrastrukturális fejlesztése és helyi közösségszervezés a városi helyi közösségi fejlesztési stratégiához kapcsolódva). A HACS 18 taggal megalakult, a munkaszervezetben egyenlő arányban képviselteti magát a vállalkozói, a civil és az önkormányzati szféra egy-egy képviselővel.

Intézményrendszer és városüzemeltetés

A Gyomaendrődi Közös Önkormányzati Hivatal Gyomaendrőd Város Önkormányzata, Csárdaszállás Községi Önkormányzat és Hunya Község Önkormányzata alapította és tartja fenn.

A Közös Önkormányzati Hivatal a városüzemeltetési feladatok ellátása során szorosabb kontrollt kíván érvényesíteni a közpénzek felhasználása terén, és az előkészítő tevékenységben.

Településfejlesztési aspektusból kiemelt szerepe van a Városüzemeltetési Osztálynak, mely kettős szerepkörrel, a Városüzemeltetési Irodán és a Projektmenedzseri Irodán keresztül támogatja városfejlesztési feladatokat.

Előbbi feladatai közé tartozik többek között a településfejlesztési, valamint a rendezési programok és tervek előkészítése, a beruházások, felújítások műszaki előkészítése, ellenőrzése, míg utóbbi kapcsán kiemelt feladatként jelenik meg az önkormányzat, továbbá az önkormányzati támogatást igénylő pályázatok támogatása, összehangolása. A két iroda összehangolt munkájának köszönhetően a 2014-2020-as időszakban számos, a városban lakók életminőségét, a település versenyképességét javító beruházás valósult meg Gyomaendrődön.

Gyomaendrődön a lakásgazdálkodással kapcsolatos kérdésekben a Képviselő-testület a legfőbb döntéshozói szint, de döntési kompetenciájának egy részét átruházta az Ügyrendi, Oktatási, Kulturális, Kisebbségi és Esélyegyenlőségi Bizottságra. A Zöld Park Gyomaendrőd Nonprofit Kft. feladata a szolgálati- és szociális bérlakásokban szükséges javítási és karbantartási munkák elvégzése.

A települési, illetve térségi hatókörű intézmények közé tartozik a Városi Egészségügyi Intézmény, mely egészségügyi alap- és szakellátást biztosít a Gyomaendrőd és vonzáskörzetébe tartozó kistelepülések (Dévaványa, Hunya, Csárdaszállás) lakóinak. Az intézmény 20 féle szakellátást is működtet, emellett védőnői szolgálatot, iskola-egészségügyi ellátást nyújt, térségi szinten.

Az ipari parkot az önkormányzati tulajdonú Gyomaszolg Ipari Park Kft. üzemelteti, a fürdőt és a kempinget pedig a Liget Fürdő Kft. Fontos közfeladatokat ellátó szervezet a Zöldpark Gyomaendrőd Nonprofit Kft., valamint a szociális területen működő Gyomaendrődi Család- és Gyermejkölési Központ és a Térségi Szociális Gondozási Központ. A közművelődési feladatok ellátásában kiemelt szerep jut a Határ Győző Városi Könyvtárnak, valamint a Szent Antal Népház és Művelődési Háznak és a Kállai Ferenc Művelődési Központnak.

Gazdaság

Békés megye 2021-2027-es időszakra vonatkozó területfejlesztési programja a Gyomaendrődi járást, mint olyan térséget nevesíti, ahol a járási központ városok és vonzáskörzetük esetében kiemelt fejlesztési irány a települések között meglévő feladatmegosztás elősegítése, a településeken elérhető szolgáltatások minőségének javítása, az ezekhez való jobb hozzáférés elősegítése.

Békés megye legjelentősebb ágazataiban – kereskedelem, gépjárműjavítás – 2015 és 2019 között jelentősen csökkent a működő társas vállalkozások száma, míg bizonyos ágazatokban emelkedés volt tapasztalható. Gyomaendrődön is a fenti kettős tendencia érvényesült: bár a kereskedelem, gépjárműjavítás nemzetgazdasági

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉTÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

ágban 2015 és 2019 között lényegében nem változott a vállalkozások száma, a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágakban 15 darabról 18 darabra emelkedett és nőtt az építőiparban működő társas vállalkozások száma is (31 darabról 36 darabra). Jelentősen csökkent viszont a pénzügyi szolgáltató tevékenységet és a tudományos, műszaki tevékenységet végző vállalkozások száma (22 darabról 16 darabra). Kedvezőtlen irányba változott a szálláshely szolgáltatás nemzetgazdasági ágban működő cégek száma is (23 darabról 19 darabra csökkent).

Gyomaendrődön legnagyobb gazdasági szerepe továbbra is mezőgazdaságnak van, bár a könnyűipari termelés is jelentős hagyománnyal rendelkezik. Ma többségében kis és közepes méretű vállalkozásokban folyik a textilipari, cipőipari, építő-, élelmiszer-, bútór- és fémipari tevékenység. A szolgáltató szektor jellemzően a helyi igényeket kielégítő kereskedelmi-szolgáltató egységeket jelenti, valamint a turisztikai ágazatot, mely a Körösre és holtágaira alapozva egyre nagyobb szerepet tölt be.

Az Önkormányzat vagyoni helyzete és gazdálkodása

Gyomaendrőd Város költségvetése az elmúlt évek (2015-2020) vonatkozásában kiegyensúlyozottnak tekinthető, a költségvetés bevételi főösszege rendre meghaladja a kiadási főösszeget, bár mindkét érték csökkentő tendenciát mutat. A helyi adókból származó bevételek évről évre csökkennek, így a helyi iparüzési adó aránya a helyi adóbevételeken belül egyre hangsúlyosabbá vált az évek során.

Gyomaendrőd Város 2015-2020 évekre vonatkozó Gazdasági Programja átfogó módon mutatja be a település vagyongazdálkodásra, vagyonkezelésre vonatkozó elképzeléseit. A város képviselőtestülete a feladatalapú finanszírozás keretében és a nem nyereség orientált, önkormányzat által finanszírozott városüzemeltetési feladatok működtetéséről meglévő gazdasági társasága útján gondoskodik. A meglévő társaság átalakításával kialakítja a vagyonkezelő szervezetet, kijelöli az ügyvezetésért felelős személyt, meghatározza a könyvvizetés ellátásának a módját, rendelkezik a dolgozói létszámról, és az elvárt eredményről.

Táji és természeti adottságok

Gyomaendrőd a Hármas-Körös bal partján hosszan elterülő város. A település közigazgatási területét a folyó kettészeli, amely így egy kisebb déli és egy nagyobb északi részre tagolódik. Az előbbire az intenzív mezőgazdálkodás, az utóbbira a morotvák, holtmedrekkel, csatornákkal tarkított gyepterületekkel, erdőfoltokkal szabdalta tájkép jellemző.

Gyomaendrőd város területe domborzatilag sík, alföldi jellegű, mélyártéri területen elhelyezkedő síkság, a terepfelszín É-ről D-i irányba lejt, emiatt folyamatosan süllyedő terület, ahol a folyóvízi feltöltésnek és felszín formálásának az ármentesítések vetettek végett. A város jelenlegi arculatát a folyószabályozásnak köszönheti, hiszen akkor alakult ki a városképet meghatározó 17 holtágból álló rendszer.

Jelentős kiterjedésű védett természeti értékek találhatók a település közigazgatási területén, ezek közül a legfontosabbak: Dévaványa-Ecsegi puszták átnyúló területei és a Hármas-Körös ártere. Gyomaendrőd és környékének éghajlata a mérsékelt száraz éghajlat jellemző. Az évi középhőmérséklet 10,2-10,4 °C között változik, vegetációs időszakban az átlagos hőmérséklet 17,3-17,5°C. A csapadék évi összege átlagosan 550-570 mm közötti. A csapadéeloszlás térben és időben meglehetősen szélsőséges. Az uralkodó szélirány az É-i és a D-i. A város tájképét mindig is a folyók alakították.

Épített környezet

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Gyomaendrőd a XX. század közepéig két önálló településként létezett, Endrőd és Gyoma ugyan egymáshoz közel, de külön közigazgatási egységet alkotva, önállóan alakult, fejlődött, mely az épített környezetben és a városszerkezetben is tetten érhető. Bár a letelepült lakosság sokáig állattartással, majd földműveléssel foglalkozott, Gyoma iparosodott településsé vált a XIX. században, így városiasodottabb központjának polgárházaival, míg Endrőd a mezőgazdasági hagyományait tükröző gazdaházakkal, parasztházakkal eltérő településképet mutat.

Az endrődi rész részben halmazos, részben hálós szerkezetű, a gyomai rész hálós szerkezetű, telkes, egyalakos beépítésű. A főutcák mentén mindkét részben kialakult a zárt sorú vagy zárt sorú jellegű beépítés.

A település belterülete négy (Endrőd, Gyoma, Besenyszeg – Magtárlapos, Nagylapos), a külterülete 3 (Öregszőlő, Külterület – Észak, Külterület – Dél) eltérő sajátosságú területre osztható fel.

A két települést összekapcsoló rész, a Gyomához tartozó „Czifra-kert” ma is torzó, teljes kialakítására nincs egységes akarat. A megvalósult és tervezett fejlesztések továbbra is a kétközpontúságot erősítik.

A TOP-2.1.2-16-BS1 - Zöld város kialakítása pályázati forrásnak köszönhetően a város 251 millió Ft támogatást nyert a gyomai városközpont (Szabadság tér) rehabilitációjára, mely alkalmassá teszi a közösségi teret nagyobb rendezvények, jelentősebb közösségi események lebonyolítására. Emellett piackorszerűsítési beruházás is történt a gyomai városrészben.

Közlekedés

A városnak, a megyéhez hasonlóan, nincs közvetlen gyorsforgalmi úthálózati kapcsolata, így alapvetően kiesik a fő hazai forgalmi folyosókból. Az országos közúthálózati kapcsolatot a várossal a megye két főútja biztosítja - a 46. sz., Törökszentmiklóst Mezőberénnyel összekötő másodrendű főút és a 443. sz., Gyomaendrődöt Szarvassal délnyugati irányban összekötő, szintén másodrendű főút. Közúti kapcsolatok tekintetében nyugati irányban Kecskemét vagy Kiskunfélegyháza felé az M5 autópályára 105 km távolságban lehet felhajtani. A főváros közúton 175-195 km autózással érhető el. A 44. sz. főúton a Romániába vezető gyulai nemzetközi közúti határátkelő 65 km távolságban található.

Autóbuszos közösségi közlekedés szempontjából a hálózati lefedettség lényegében megegyezik a közúthálózattal, fizikailag minden környező település elérhető. Közvetlen buszjáratok Békéscsaba, Szeged és Szarvas irányába indulnak.

Gyomaendrőd a 120-as számú, Budapest Lőkösháza vasútvonalon fekszik, melyből Gyoma állomáson ágazik ki a 127-es számú, Gyoma – Körösnagyharsány vasútvonal. A 120-as számú villamosított vasútvonal a TEN-T törzshálózat része, az ország egyik legfontosabb vasútvonala. A személyforgalom ütemes menetrend alapján veheti igénybe a vasúti szolgáltatást.

Repülőtéri kapcsolat szempontjából az Airport Debrecen 110 km, a Liszt Ferenc nemzetközi repülőtér 150 km távolságban érhető el.

Ingázás szempontjából Gyomaendrődre inkább az eljárás jellemző, az eljárók száma nem egészen kétszerese a bejárókéknak. Az eljárás szempontjából a legfőbb célpont Békéscsaba, majd Szarvas, bejárási szempontból leginkább a Dévaványán lakók számára jelent nagy vonzerőt Gyomaendrőd.

A településen a kerékpározás részaránya 60% körüli. A településen a kerékpárutak hossza 9.225 m, a városon belül az országos közutak mentén részben összefüggő, de a település belterületi határát nem mindenhol elérő hálózatot alkotnak.

Közművek, energiaellátás, hírközlés

A város vezetékes ivóvízellátása gyakorlatilag 100%-os. A gyomaendrődi víziközmű rendszer funkciója a vízelosztás, saját vízbázisa nincs a településnek, az ivóvíz a Közép-Békési Regionális Vízmű Rendszer mezőberényi ágáról történik.

A település közműves gázellátását a NKM Energia Zrt. végzi. Gyomaendrőd város teljes belterületén kiépült a vezetékes földgázellátó hálózat. Villamos energiaellátás szempontjából Gyomaendrőd város és térsége az E.ON Tiszántúli Áramhálózat Zrt. területére esik. Gyomaendrődöt és környékét két 120 kV-os táppont látja el villamos energiával.

Gyomaendrődön az Alföldvíz Zrt. működteti a szennyvíz közműveket, a település saját szennyvíztisztító teleppel rendelkezik, melynek korszerűsítési munkálatai 2015 év végén fejeződtek be. A tisztított szennyvizek befogadója a Hármaskörös. A szennyvíztisztító telep kapacitása a fejlesztéseknek köszönhetően 2800 m³/nap, LE 13 333, a tisztítási technológia eleveniszapos biológiai tisztítás, kémiai P eltávolítás (oxidációs árok). A szennyvízgyűjtő hálózatba a település lakásállományának 78,7 %-a van bekapcsolva (2019-ben 5061 db).

A településen az internet szolgáltatást a DIGI-Invitel, a UPC és a Vodafone biztosít. Ezen kívül mobilinternet szolgáltatás is elérhető a településen.

Környezetvédelem, energiahatékonyság

Az alternatív energiaforrások (nap, szél, bio) használata még nem indult meg a településen, de a jövőbeli fejlesztési területek között szerepel ezek bevezetése és használatuk kiszélesítése.

A 80-as évek közepétől a talajvízszint fokozatos csökkenése megfigyelhető. A 2000-es év a szélsőségek éve volt, az év elején rekord mennyiségű belvízelöntés jelentkezett, nyár közepére országos méretű aszály volt a jellemző. A száraz periódus azóta is tart, és a talajvízszint süllyedésének tendenciája továbbra is folytatódik.

A belterületi csapadékvíz-elvezető rendszer 9 korábbi ütem keretében korszerűsítésre, felújításra került (jelenleg folyamatban van a X. ütem kivitelezése). A csapadékvíz-elvezető rendszer a holtágakba vezeti a vizet, így a belterületen nincs belvíz-probléma. A holtágak tulajdonképpen helyben tartják a vizet. A külterületen igen sok helyen a terület belvízveszélyes, a települési vízkárcsökkentés (vízelvezetés) szempontjából a kulcsfontosságú a külterületi önkormányzati és állami létesítmények rekonstrukciója, a megfelelő műszaki működőképesség helyreállítása és e művek kapacitásának hidraulikai illesztése a települési vízterhelésekhez.

Ezt célozza a fent említett, belvízrendezési beruházás X. üteme, valamint a szintén TOP - forrásból megvalósuló, „Belvízrendezés Gyomaendrődön a Kodály Zoltán - Hídfő utca között” c. beruházás.

A város közigazgatási területén 3 db hévízkút található, ezek egyike biztosítja jelenleg a Ligetfürdő termálvízellátását. A város rendelkezik még két db termálkúttal, amelyek közül az egyik a Gyomai Győzelem Mgtsz. tulajdonában volt korábban, mely jelenleg használaton kívüli, a másik az Endrődön található Bogárzói termálkút. Ezen hőforrások kapacitásának kihasználásában további potenciál rejlik.

3 Helyzetértékelő munkarész

3.1 Helyzetelemzés eredményeinek értékelése

3.1.1 A folyamatok értékelése

Gyomaendrőd gazdag természeti környezetbe ékelt település, a társadalmi és gazdasági szempontból is hátrányos helyzetű Békés megye nyugati részén. A város a földrajzilag kevésbé jó fekvésű magyar kis- és középvárosok tipikus problémáival küzd, melyek egyrészt társadalmi-demográfiai, másrészt gazdasági eredetűek. A nagyobb települések népesség, fejlesztés és forrásvonzó képessége és ereje egyértelműen hátrányos hatással van Gyomaendrőd városára is, mely legfőbb és leghangsúlyosabb értékeként a természetközeli életmódot tudja kínálni egy fejlődő és egyre inkább összetartó közösségben.

Járási székhelyként a város számos olyan funkciót meg tudott őrizni, melyek hosszabb távon a fennmaradást, a munkahelyeket és végső soron a lakosságot biztosítani tudják számára. Hosszabb távon azonban a település élhetőségének növelése, a helyi gazdasági-turisztikai potenciál erősítése, a zöld átmenet biztosítása és a város ellenálló-képességének növelése vezethet megerősödéséhez.

Az alábbi részfejezetben a korábbi helyzetfeltáró és elemző rész legfontosabb megállapításait rögzítjük a SWOT analízis táblázataiba, melyek a stratégia és célalkotás során fognak támpontot nyújtani.

3.1.2 A város és környezetének fejlesztését befolyásoló külső és belső tényezők összefoglaló értékelése - SWOT elemzés

23. táblázat: SWOT analízis: erősségek, gyengeségek

Erősségek	Gyengeségek
1. társadalom: demográfiai viszonyok és tendenciák	
	<ul style="list-style-type: none"> • jelentős népességfogyás • megyei átlagnál is jelentősen nagyobb mértékben öregedő lakosság • alacsony születésszám • fiatal, magasan képzett munkavállalók elvándorlása • az alacsony státuszú lakosság aránya növekvő tendenciát mutat
2. települési közösség (kohézió, kultúra, hagyományok, civilek) – a közösség, mint településfejlesztési erő	
<ul style="list-style-type: none"> • lokálpatriotizmus • aktív és együttműködő civil szféra • együttműködési készség a lakosság részéről • évenként tartott közösségi rendezvények • kialakult kistérségi szintű együttműködés 	<ul style="list-style-type: none"> • a gyomai és az endrődi lakosság elkülönülése még mindig jellemző • nincs egységes városközpont • a civil szervezetek olykor duplikálva jelennek meg az egyes városrészekben

<ul style="list-style-type: none"> nőtt a fesztiválok, hagyományörző, közösségformáló kulturális programok száma a városban javultak a közösségi együttlét feltételei (új játszótér kialakítása a Határ Győző téren, közintézmények energetikai felújítása) megvalósult a Kállai Ferenc Kulturális Központ infrastrukturális fejlesztése, modernizációja megtörtént a Határ Győző Városi Könyvtár infrastrukturális fejlesztése is 	
<p>3. intézmény-rendszer (közszolgáltatások) és városüzemeltetés</p>	
<ul style="list-style-type: none"> csaknem valamennyi városi funkció megtalálható megtörtént az egészségügyi alap és szakellátás fejlesztése a városban (háziorvosi rendelők és szakrendelő-intézet felújításával) a közfoglalkoztatás keretein belül értékteremtő munka folyik közfoglalkoztatáson belüli felnőttképzés 	<ul style="list-style-type: none"> helyi védett épületben működő intézmények fenntartása többletköltséget jelent növekedő fenntartói anyagi terhek, munkaerőhiány Gyomaendrődön csökkent mind az országos közfoglalkoztatási programban, mind a járási közfoglalkoztatási programban résztvevők száma
<p>4. gazdaság szerkezet és dinamika</p>	
<ul style="list-style-type: none"> nagy hagyománnyal rendelkező szántóföldi növénytermesztés és állattartás, ezt támogató táji adottságok (magas minőségű szántók, öntözésre alkalmas vizek, magas napfénytartam) családi vegyes gazdaságok megléte, helyi gazdaságokat támogató forráslehetőségek környezetkímélő gazdálkodási formák jelenléte az alternatív energiaforrás lehetőségeinek további vizsgálata vállalkozói kedv növekedése 	<ul style="list-style-type: none"> kevés magas szakképzettségű munkavállaló korszerű termelési ismeretek, szaktudás hiánya termelők kiszolgáltatottsága többszire elavult mezőgazdasági géppark csekély szövetkezési hajlandóság piaci, gazdasági információk hiánya kevés innovatív vállalkozás, csekély befektetői érdeklődés K+F szektor csaknem teljes hiánya pénzügyi szektor csaknem teljes hiánya hagyományos iparágak megszűntek vagy jelentős mértékben visszafejlődtek (nyomdaipar, cipőipar) mikro- és kisvállalkozások nem elég tőkeerősek a város természeti, kulturális értékeinek a helyi turizmusban való „kamatoztatása” kezdetleges térségi turizmus (pl. rendezvények) összehangolásának hiányosságai térségmarketing hiánya (a helyi specifikumok jó marketing nélkül eladhatatlanok)

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

	<ul style="list-style-type: none"> • kevés a minősített falusi szálláshely, bár a tendencia biztató
5. Önkormányzat vagyoni helyzete és gazdálkodási egyensúlya	
<ul style="list-style-type: none"> • a 2014-2020-as fejlesztési időszakban számos értékteremtő beruházás megvalósításában vett részt az önkormányzat 	<ul style="list-style-type: none"> • a helyi adókból származó bevételek évről évre csökkennek • az önkormányzatok gazdálkodása egyre nehezebb a feladatok ellátásához kapcsolódó normatív központi hozzájárulás és a helyi adók csökkenése miatt • a gazdasági környezet nem stabil
6. táji és természeti adottságok	
<ul style="list-style-type: none"> • egyedülálló holtág-rendszer • jelentős kiterjedésű védett természeti értékek találhatók a település területén • magas minőségű szántók, öntözésre alkalmas vizek • magas napfénytartam • termálvízkészlet 	<ul style="list-style-type: none"> • a csapadékeloszlás térben és időben meglehetősen szélsőséges • a város a holtágrendszerből és a termálvízkészletből adódó egyedülálló turisztikai vonzerejét nem használja ki • árvízveszély • aszályos időszakok egyre gyakoribbak • erdőterületek alacsony aránya
7. zöldfelületek	
<ul style="list-style-type: none"> • a holtág-rendszer a teljes belterületen végigvonul • számos helyi védett érték 	<ul style="list-style-type: none"> • tudatos fejlesztés hiánya • hálózatok összekapcsolása elmaradt (utcafásítás) • zöldfelületek fenntartása egyre költségesebb (aszályos időszak vízigénye)
8. épített környezet (épített örökség is)	
<ul style="list-style-type: none"> • településszerkezet és az utcakép kisvárosias jellege a meghatározó • tanyák jelenléte • számos helyi védett érték és ehhez kapcsolódó rendelet • műemlékek megléte és kihasználtsága • nagyméretű lakótelkek 	<ul style="list-style-type: none"> • lakótelepek felújítási deficitje • a főutca beépítésében megjelent sebhelyek • bel és külterületi utak romlása
9. közlekedési hálózat és minősége (belső és külső)	
<ul style="list-style-type: none"> • a város vasúti csomópont • országos közúthálózaton főúti kapcsolattal rendelkezik, mely biztosítja az országos és a térségi közúti kapcsolatait • megfelelő a helyi, városi úthálózat szerkezete; • megfelelő autóbuszos ellátottság, 	<ul style="list-style-type: none"> • nincs közvetlen gyorsforgalmi úthálózati kapcsolata a városnak • a települési elkerülő főútszakasz hiánya • a külterület úthálózata nagyrészt burkolatlan, • a belterületi burkolt utak minősége sok helyen rossz, a kiépítetlen belterületi utak állapota időjárás függő,

HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

<ul style="list-style-type: none"> • magas a kerékpárosok részaránya a helyi forgalomban, közlekedési feltételeik jellemzően jók, ami segít a helyi gépjárműforgalom mérsékelten tartásában is • a településen az áruszállítás kérdésköre nem jelent komoly problémát 	<ul style="list-style-type: none"> • a városkörnyék országos alsórendű útjainak állapota kedvezőtlen • egyes belterületi közúti csomópontok, gyalogos/kerékpáros kereszteződések forgalmi, közlekedésbiztonsági szempontból fejlesztésre szorulnak, • az ipari park megközelítése nagyobb részt a város főutcáján keresztül lehetséges • a regionális kerékpáros infrastruktúra még nem készült el, ami a városkörnyék kerékpározhatóságára és a turizmusra van elsősorban negatív hatással • a járdák kiépítettsége és állapota helyenként rossz • a vasútállomás, és az utasforgalmi létesítmények műszaki állapota nem felel meg a kor elvárásainak • bizonyos autóbusszmegállók kiépítettsége, felszereltsége (pl. utasvárók hiánya) gyenge, kevésbé vonzó, a megállóhelyek további fejlesztésre szorulnak • gyalogos és kerékpáros közlekedést jobban segítő műtárgyak, utcabútorok hiánya • kevés a parkolóhely
<p>10. közművek és elektronikus hírközlés</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • korszerűsített szennyvíztisztító • helyi hulladéklerakó • egészséges ivóvíz • mobilellátás teljes lefedettségű 	<ul style="list-style-type: none"> • szennyvízelvezetés részleges kiépítettsége, hiányos hálózatok (szennyvíz és csapadékvíz, kábelhálózat) emiatt a felszín alatti vizek szennyeződése • internet szolgáltató monopolhelyzete
<p>11. környezetvédelem - klímatudatosság/ energiahatékonyság</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • termálvízkészlet jelenléte • jó levegőminőség, a termelő és szolgáltató szektor környezetterhelése alacsony • élővíz jelenléte • környezetvédelem iránt elkötelezett helyi civil egyesületek és csoportok jelenléte • az infrastrukturális ellátottság közül a víz, gáz (belterületen), és villamos energiaellátás- megfelelő • környezettudatosság iránti érdeklődés, fogékonyság • a talajok szennyezettsége csekély 	<ul style="list-style-type: none"> • vizeket veszélyeztető szennyezőforrások • megújuló energiák használata elenyésző energetikai szempontból korszerűtlen lakásállomány a természeti környezet elmaradó „karbantartása”

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

24. táblázat: SWOT analízis: lehetőségek, veszélyek

Lehetőségek	Veszélyek
1. társadalom: demográfiai viszonyok és tendenciák	
<ul style="list-style-type: none"> a külső tényezők (pl. jogszabályi változások, országos és megyei gazdasági változások, stb.) hozzájárulnak a térdég és a település népességmegtartó és vonzó képességének emelkedéséhez 	<ul style="list-style-type: none"> a társadalom elöregedése tovább folytatódik az aktív korú népesség/ fiatal munkaerő elvándorlása a térség nem tud élni gazdasági lehetőségeivel, így tovább romlik a lakosság életszínvonala az alacsony státuszú lakosság életfeltételei romlanak, arányuk tovább növekszik
2. települési közösség (kohézió, kultúra, hagyományok, civilek) – a közösség, mint településfejlesztési erő	
<ul style="list-style-type: none"> az aktív civil szféra működési és támogatási feltételei javulnak a pénzügyi és egyéb feltételek elősegítik az önkormányzat és a civil szervezetek közösségépítő munkáját 	<ul style="list-style-type: none"> nem sikerül a közösséget egybeforrasztani, a szeparáció továbbra is megmarad etnikai konfliktusok megjelenése
3. intézmény-rendszer (közszolgáltatások) és városüzemeltetés	
<ul style="list-style-type: none"> Uniós pályázati lehetőségek a közszolgáltatások, közösségépítés területén a támogatási források lehetővé teszik a megújuló energiák használatának növekvő volumenét, amely hatékonyabb (olcsóbb) intézményi működtetést eredményez) 	<ul style="list-style-type: none"> ellátásra, gondozásra szoruló idősök, száma nő (kapacitáshiányok) elmaradó fejlesztési lehetőségek az energiaárak drasztikus emelkedése veszélyezteti az intézmények üzemeltetését, fenntartását
4. gazdaság szerkezet és dinamika	
<ul style="list-style-type: none"> rendelkezésre álló helyi és térségi idegenforgalmi potenciál befektetői és támogatási lehetőségek jelennek meg a Liget Gyógyfürdő fejlesztéséhez, nőhet a város és a térség turisztikai vonzereje ökoturizmus, aktív, falusi, horgász, kulturális turizmus népszerűségének növekedése, politikai támogatottsága nő nagy hagyománnyal rendelkező szántóföldi növénytermesztés és állattartás, ezt támogató táji adottságoknak a jobb kihasználása (magas minőségű szántók, 	<ul style="list-style-type: none"> a turisztikai lehetőségek kihasználása elmarad elmaradó közlekedési fejlesztések nemzetközi válságok ismételt megjelenése tradicionális szakmák elveszöben kevés innovatív vállalkozás, termelők kiszolgáltatottsága, munkanélküliség növekedése csekély befektetői érdeklődés

<p>öntözésre alkalmas vizek, magas napfénytartam)</p> <ul style="list-style-type: none"> • családi vegyes gazdaságok, helyi gazdaságok támogatási lehetőségei • környezetkímélő gazdálkodási formák erősödése • külső turisztikai célú befektetők megjelenése • alternatív, megújuló energiaforrás lehetősége, kihasználása • Ipari Parkban lévő szabad kapacitás kihasználása 	
<p>5. Önkormányzat vagyoni helyzete és gazdálkodási egyensúlya</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • a gazdaságból és a turizmusból származó bevételek növekednek • önkormányzatok számára új pályázati lehetőségek nyílnak meg • térségi és határon átívelő együttműködésben rejlő lehetőségek kiaknázása (közös gazdálkodás, közös pályázati lehetőségek) 	<ul style="list-style-type: none"> • helyi adóbevétel nem nő tovább, vagy csökken • önkormányzatok önállósága tovább gyengül • minden önkormányzati tevékenység tartalék nélkül működik
<p>6. táji és természeti adottságok</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • termálvíz többcélú hasznosítása • szabadstrandok fejlesztése • vízi közlekedés lehetőségének kialakítása 	<ul style="list-style-type: none"> • az intenzív gazdálkodás veszélyezteti a természeti értékeket • tájidegen mezőgazdasági kultúrák fennmaradása • holtágak elszennyeződése, túlterhelése • időnként magas talajvízszint, belvízveszély, ugyanakkor száraz, vízhiányos területek, elsivatagosodás veszélye • megújuló energiaforrások kihasználatlansága • a vízbázis területe felszíni szennyeződésre érzékeny • a termálvíz kitermelésében és kihasználásában jelentkező akadályok
<p>7. zöldfelületek</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • forráslehetőségek a tudatos hálózatépítés és új zöldterületek kialakítása érdekében 	<ul style="list-style-type: none"> • kedvezőtlen környezeti, éghajlati hatások, a holtágak vonatkozásában • éghajlatváltozás hatásaira a zöldfelületek veszélybe kerülnek
<p>8. épített környezet (épített örökség is)</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • intézmények (energetikai) korszerűsítésének lehetőségei komplex 	<ul style="list-style-type: none"> • utcaképi sebek növekvő száma • eltűnő helyi értékek

<p>módon rendeződik (jogszabályok, források, stb.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • illeszkedési szabályok fokozott érvényesítése • pályázati lehetőségek kihasználása 	
<p>9. közlekedési hálózat és minősége (belső és külső)</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • a regionális trendek alapján a gépjármű ellátottság és a forgalom drasztikus növekedése nem lesz jellemző a városra • az országos közúthálózat lokális fejlesztése / felújítása (település – település útkategória cél) javítja a város külső kapcsolatait • az országos forgalom igényei szerint épült közlekedési területek városi igényeknek megfelelő átalakítása • kerékpáros és gyalogos közlekedési lehetőségek bővítése (pl. kerékpárutak és tárolók) • a térségi kerékpárút hálózat részeként a szomszédos településekig illetve turisztikai, természeti szempontból érdekesebb területekkel való összefüggő kiépítés, • a kerékpáros turizmus erősödése erősödő mikrotérségi, kistérségi, szerepkör Uniós pályázati lehetőségek iparvágány létesítése helyi járatrendszer bővítése 	<ul style="list-style-type: none"> • a meglévő átmenő közúti közlekedési infrastruktúrán a forgalom, ezáltal a baleseti veszélyeztetettség és a környezetszennyezés növekedése • az állami közútkezelő forráshiánya miatt a fenntartási tevékenységek és a fejlesztések csúszása • a közösségi közlekedés az állami szolgáltatóktól függ, • a közlekedés finanszírozásának bizonytalanságai kihathatnak a tömegközlekedési szolgáltatásokra (volán és vasút is) • a növekvő közúti forgalom miatt csökken a kerékpározási kedv és növekvő parkolási problémák jelentkeznek a pályázatokhoz szükséges önrész hiánya
<p>10. közművek és elektronikus hírközlés</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • szennyvízcsatorna teljes kiépítésének forrása elérhetővé válik • üdülőterületi hálózatok kialakulása 	<ul style="list-style-type: none"> • pályázati lehetőségek elmaradnak • hálózatfejlesztéssel párhuzamosan nem nő a rákötések száma
<p>11. környezetvédelem - klímatudatosság/ energiahatékonyság</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • termálvíz többcélú hasznosítása • megújuló energia-felhasználás kiszélesedése (adottságok miatt elsősorban napenergia) • helyi környezetvédelmi akciók fokozódása • a környezetvédelmi tevékenységeket és a környezettudatosságot erősítő kezdeményezések, pályázatok 	<ul style="list-style-type: none"> • a megújuló energiaforrások használata korlátozott marad a magas beruházási költségek miatt

3.1.3 A településfejlesztés és rendezés kapcsolata, a fejlesztés területi korlátai és lehetőségei

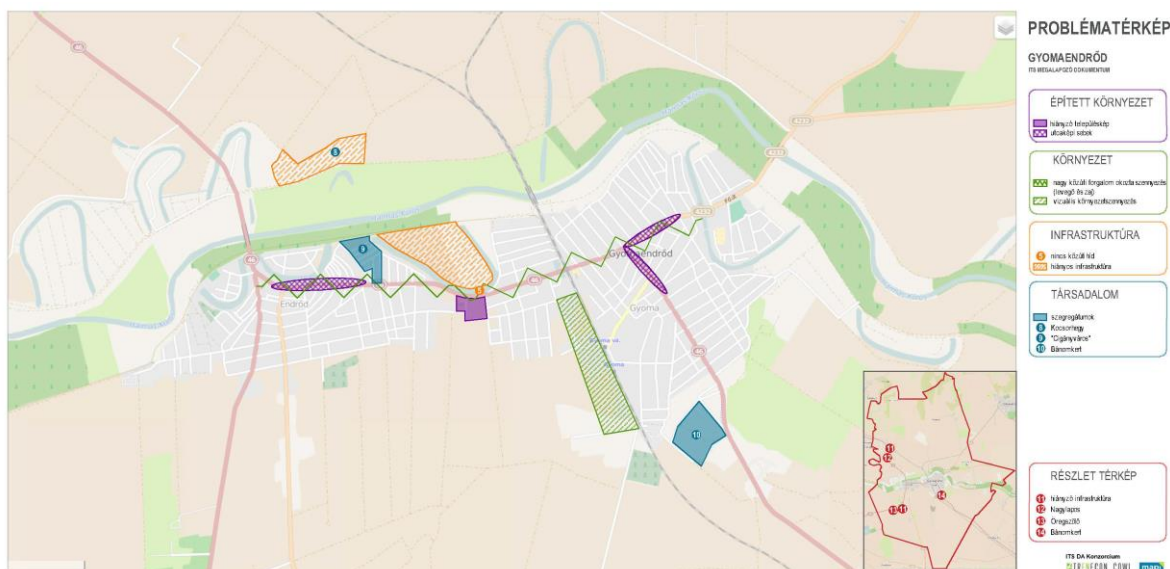
A településrendezési terv, annak 2010-es felülvizsgálatát követően, a konkrétan felmerülő fejlesztési igényhez kapcsolódóan került módosításra. Általánosságban elmondható, hogy a fejlesztésekhez, pályázatokhoz igazított módosítások történtek az esetek többségében. Mivel a szükséges módosításokat az Önkormányzat elkészítette, ezért nem akadályozott fejlesztést a hatályos terv (több esetben azt is meg lehet említeni, hogy a pályázati kiírások feltételrendszere nem veszi figyelembe maradéktalanul az építési szabályozás keretrendszerét).

A módosításokkal párhuzamosan sem a településszerkezeti sem pedig a szabályozási tervet nem dolgozták be egységes szerkezetbe, az csak a HÉSZ esetében történt meg.

Az Önkormányzat – megfelelő forrás megléte esetében – 2024-ben tervezi a településrendezési terv felülvizsgálatát.

3.2 Problématérkép / Értéktérkép

A fejezetben a 2015-ben elkészített probléma- és értéktérkép kerül szerepeltetésre, szöveges kiegészítéssel.

82. ábra: Problématérkép

A 2015-ös problématérkép egyrészt a társadalmi/szegregációs problémákra összpontosítva nevesíti Kocsorhegy, Cigányváros és Bánomkert területét. A problémák továbbra is fennállnak, részben a 2021-2027-es EU-s támogatási időszakban tervezi a város megoldásukat.

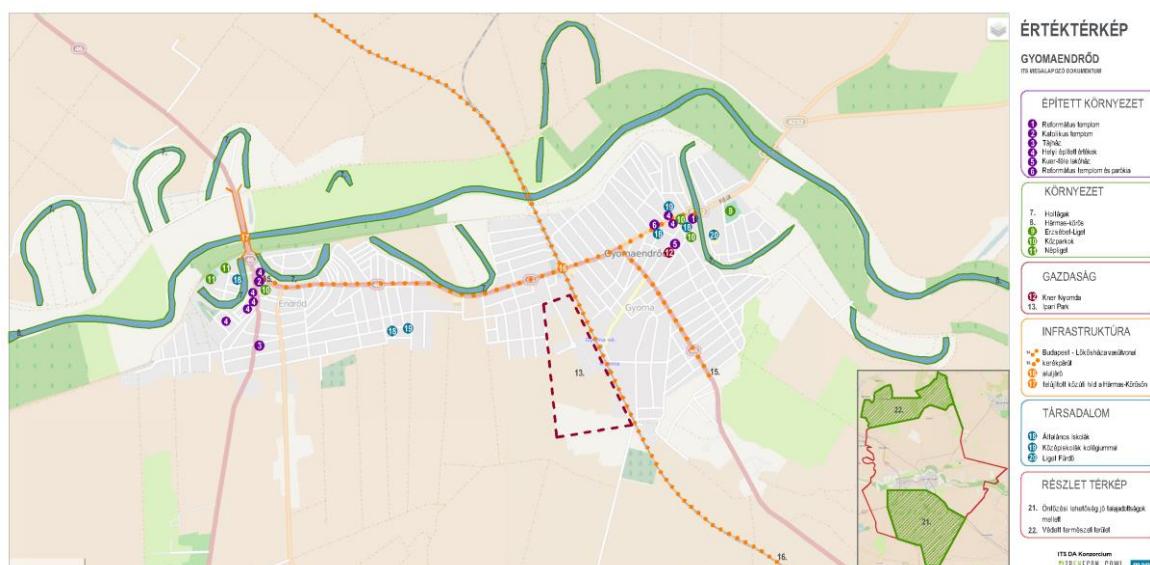
A térképen jelölt infrastrukturális hiányosság mára megszűnt, megépült a közúti híd és áteresz a Fűzfás-zugi holtágon, ezáltal a kajajosok, kenusok átjárása lehetővé, a holtág vízellátása pedig kedvezőbbé vált.

Továbbra is problémaként értékelhető a nagy közúti forgalom okozta környezetszennyezés, illetve, a részben a két központú város adottságaiból adódó településképi anomáliák is fennmaradtak.

Fontos hangsúlyozni általános, térképen nem ábrázolható problémaként a városi népességfogyást, a vállalkozások továbbra is viszonylag alacsony számát, a turisztikai lehetőségek kihasználhatatlanságát, az úthálózat leromlott állapotát.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

A 2022-es év egyértelműen új, jelentős problémákat is felszínre hozott, melyek nem szűkülnek ugyan le Gyomaendrőd városára, azonban országos, általános jellegük ellenére e helyen is kiemelten kell foglalkozni velük. A problémakör alapvetően az európai szinten is jelentkező energiaválsághoz kapcsolható, amely Magyarországot, az ország településeit, lakosait és a különböző intézmények fenntartóit, üzemeltetőit igen érzékeny, sérülékeny helyzetbe hozta. Bár a városban is megkezdődtek az elmúlt időszakban az energiahatékonysági beruházások, azok mértéke közel sem éri el a kívánt szintet, az épületek fűtése Gyomaendrődön is alapvetően a vezetékes földgázra épül. Az egyik legfontosabb megoldandó feladat tehát ezen a téren vár Gyomaendrödre, hasonlóan számos más településhez.

83. ábra: Értéktérkép

A város 2015-ös értéktérképe az épített környezet értékei mellett nevesíti Gyomaendrőd környezeti értékei között a holtágakat, a Hármas-Köröst, az Erzsébet ligetet, közparkokat és a Népligetet, emellett társadalmi szempontból minősíti értéknek a település iskoláit, valamint a Liget Fürdőt.

Fentiekkel egyetértve, környezeti és energetikai megközelítésből hangsúlyozni szükséges azokat az adottságokat, amelyek hozzájárulnak, hozzájárulhatnak a város energia-gazdálkodásának erősítéséhez és energia-biztonságának növeléséhez:

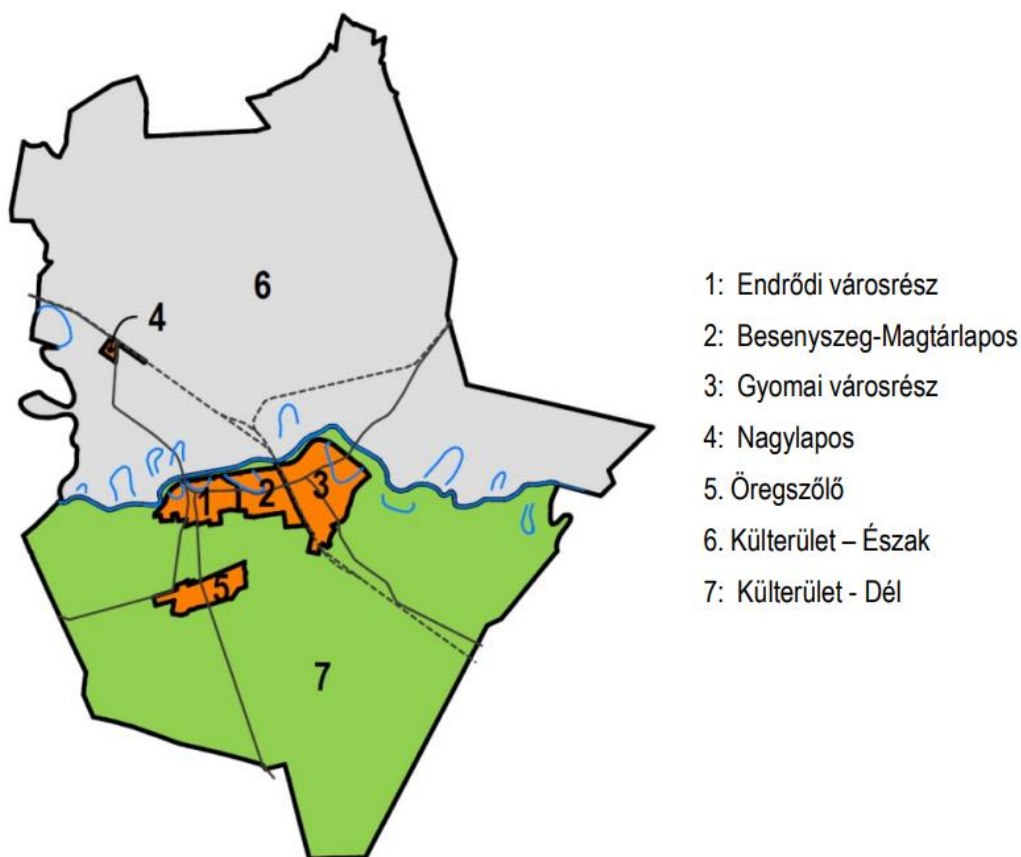
- a magas napsütéses órák száma egyértelműen kedvez a szoláris energia nagyobb arányú hasznosításának,
- a termálvíz, geotermikus kincs energetikai hasznosítását meg szükséges vizsgálni,
- a meglévő zöldterületek nagysága, fejlesztési lehetőségeik hozzájárulhatnak a helyi szintű mikroklima javulásához, a hősziget hatás mérsékléséhez,
- a folyók és holtágak vízfelületei ugyancsak hozzájárulhatnak a kedvezőbb hőérzet kialakulásához.

3.3 Eltérő jellemzőkkel rendelkező településrészek

3.3.1 A városrészek kijelölése, pontos lehatárolása, lehatárolás indoklása, a városrészek bemutatása

A városrészek lehatárolása a 2014-2020-as időszakban készült ITS megalapozó vizsgálatában megtörtént. Figyelembe véve, hogy a településrészi elemzések a 2011-es Népszámlálás adatai alapján készültek, illetve, azt, hogy azóta újabb, hasonló léptékű adatfeltárás nem történt, a korábbi adatok bemutatásán túl az idő közben megvalósított fejlesztések bemutatására szorítkozunk.

A városrészek lehatárolása a következő elvek mentén történt: az egyes területek funkcionális szerepkörének vizsgálata alapján homogénnek mondható területegységek kerüljenek kialakításra, történetükben és fejlesztési lehetőségeiket illetően is összetartozó területegységet képezzenek, a városrészek a település teljes területét átfedés mentesen és teljes körűen lefedjék. A jelenlegi városrészi lehatárolása során a KSH és önkormányzati adatokra, valamint szakértői egyeztetésekre építve számos alternatíva került megvizsgálásra, amelynek eredményeként 7 jól elkülönülő városrész került lehatárolásra az alábbiak szerint:

84. ábra: Városrészek ábrázolása

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

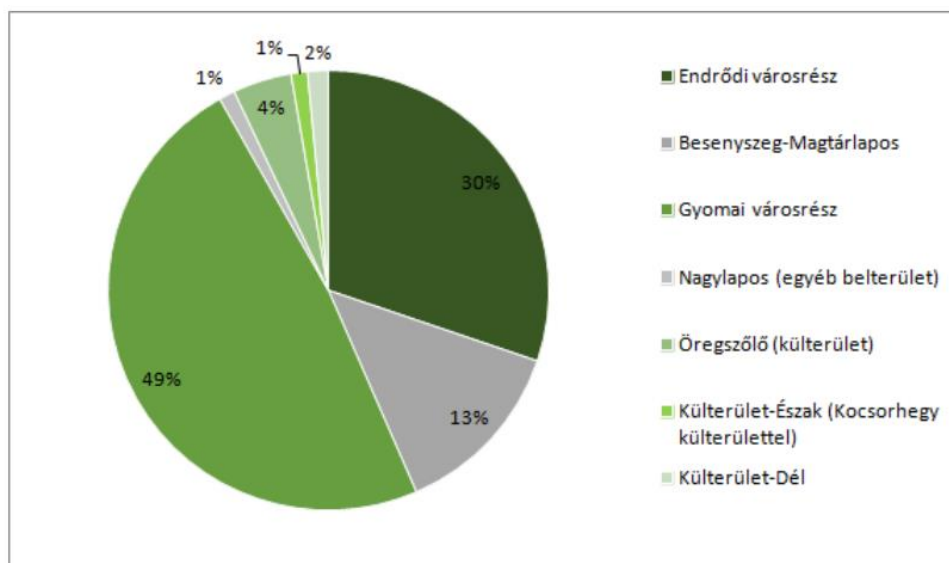
Városrész	Lehatárolás
Endrődi városrész	Hídő u. – Hármaskörös védőtöltés – Fűzfás zugi holtág védőtöltése (Ifjúsági ltp.-ig) – Martos Flóra u. – Bartók Béla u. páratlan oldal – Mohácsi u. – Polányi Máté u. – Orgona u. – Egressy Béni u. – Fazekasi u. – Kisfok u. – Hármaskörös védőtöltés
Besenyszeg - Magtárlapos	Ifjúsági ltp. – Bartók Béla u. páros oldal – Fűzfás zug – Hármaskörös védőtöltés – Vasúti pálya – Ipari Park
Gyomai városrész	Vasúti pálya – Pásztor János u. – Zrínyi Miklós u. – Kállai Ferenc u. – Somogyi Béla u. – Körösi Csoma Sándor u. – Hármaskörös védőtöltés – Rév u. – Fáy András u. – Csokonai Vitéz Mihály u. – Vízmű sor – Dobó István u. – Keleti u. – Kazinczy Ferenc u. – BajcsyZsilinszky út – Toldi Mikós u. – Losonczy u. – Bánomkerti út – Vasút – Köztemető (Vidólaposi)
Nagylapos	Varjasi u. – Vasútsor u. – 46-os sz. főút
Öregszőlő	Kondorosi út – Szarvasi út – Határ út – Ugari út – Bacsalaposi út – Páskumi út – Szőlőskert u.
Külterület - Észak	nem releváns
Külterület - Dél	nem releváns

25. táblázat: Gyomaendrőd városrészeinek lehatárolása

Amint látszik, a megnevezett városrészek között két külterületi egység is megjelenik.

Az alábbi fejezetekben röviden áttekintésre kerülnek Gyomaendrőd Város városrészeinek specifikus jellemzői. A rövid összehasonlító elemzést követően megvizsgáljuk a városrészek társadalmi-gazdasági jellemzőit, intézményi ellátottságát, de a városrészek funkcionális vizsgálatára is sor kerül.

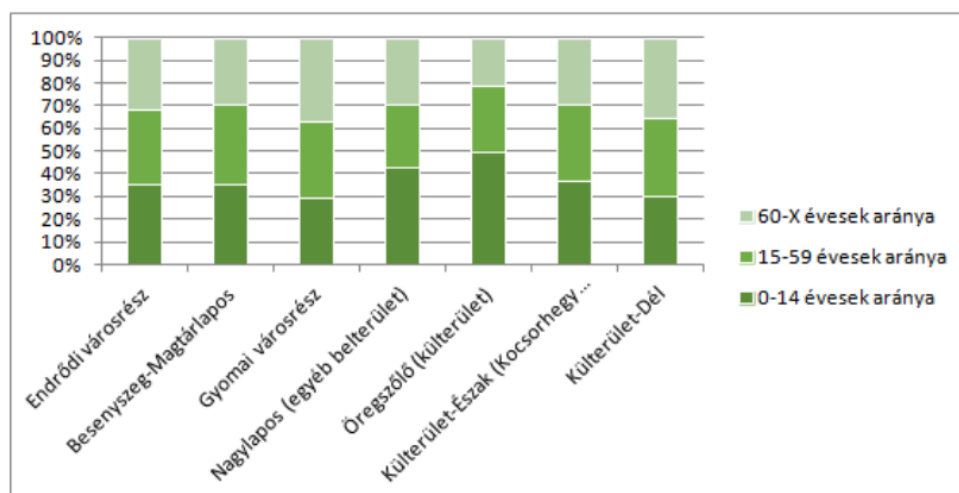
Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Forrás: KSH 2011. évi népszámlálási adatok alapján saját szerkesztés

85. ábra: Lakónépesség megoszlása városrészenként (a város lakosságának %-ában)

Gyomaendrőd lakosságának 80%-a két térben elkülönülő, évtizedekig közigazgatásilag is önálló városrészében, Gyomán és Endrődön koncentrálódik. Történelmileg Gyoma a város fejlettebb, népesebb, funkcióiban gazdagabb része, népességi többlete máig fennmaradt. A két településrész közötti átmeneti zóna, Besenyszeg-Magtárlapos 13%-át adja a város teljes népességének, míg a Nagylaposi, Öregszőlősi, Északi-külsőterületi és Déli-külsőterületi városrészek összesen a lakosság 8%-a él.

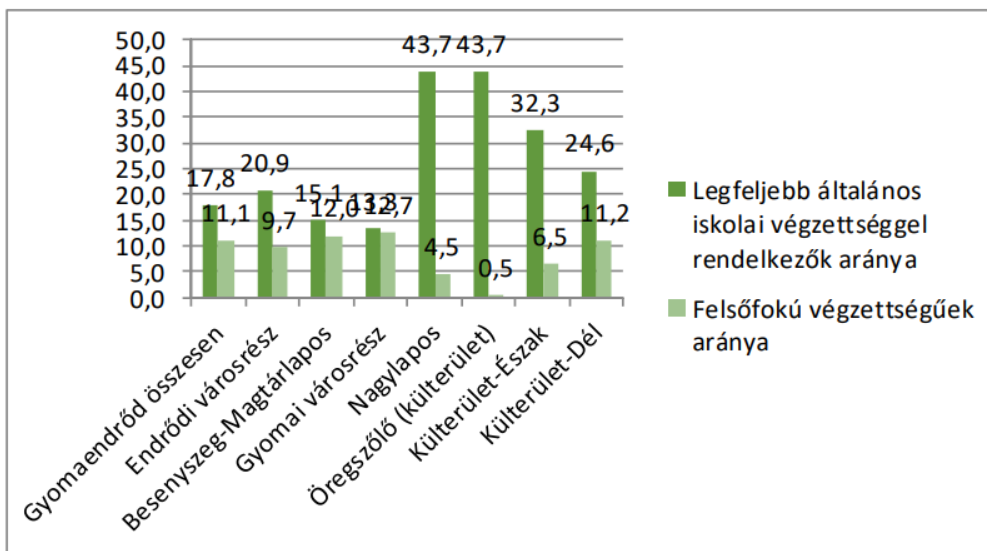
Forrás: KSH 2011. évi népszámlálási adatok alapján saját szerkesztés

86. ábra: Lakónépesség korcsoport szerinti megoszlása városrészenként

Gyomaendrőd is az előregedő társadalmú Békés megyei városok csoportját gazdagítja. A két domináns városrész közül Gyomán a fiatalok 11,9%-os aránya országos, megyei, térségi összehasonlításban is aggodalomra ad okot. Az idősek a népesség 30%-át teszik ki, míg az aktívak 58,1%-ot. Endrődön 14,9% a 14 évet még be nem töltötték ráta, itt a demográfiai egyensúly kevésbé borult fel. Itt a 60 év feletti korosztály

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

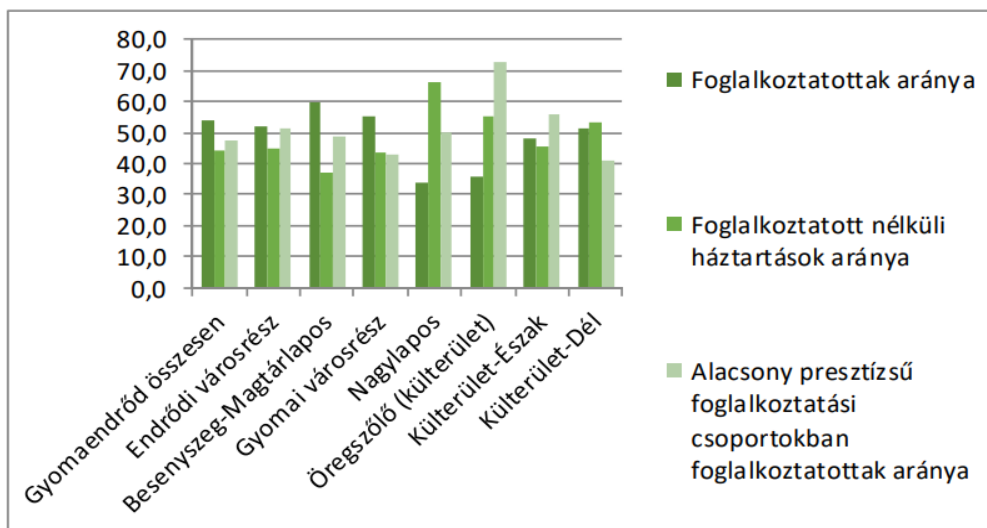
városi társadalmon belüli nagysága 27%-os, míg az aktív korúaké 58,2%. Öregszőlő külterület a település legfiatalosabb korszerkezetű városrésze, ahol 22,8% a 14 évet még be nem töltött, míg 19,7% a 60 éven felüliek aránya.

Forrás: KSH 2011. évi népszámlálási adatok alapján saját szerkesztés

87. ábra: Lakónépesség iskolai végzettség szerinti megoszlása városrészenként

A lakosság képzettségi szintjét elemezve jól láthatóak az egyes városrészek közötti különbségek. A legképzettebbek a Besenyszeg-Magtárlapos, a Gyomai, valamint az Endrődi városrészben élnek, ahol az arányok szinte megegyezők is. A külterületeken élők kvalifikáltsága a város átlagértékeihez képest jelentősen elmarad, kivételt képez a déli terület, ahol a városi átlaggal megegyező a diplomások aránya.

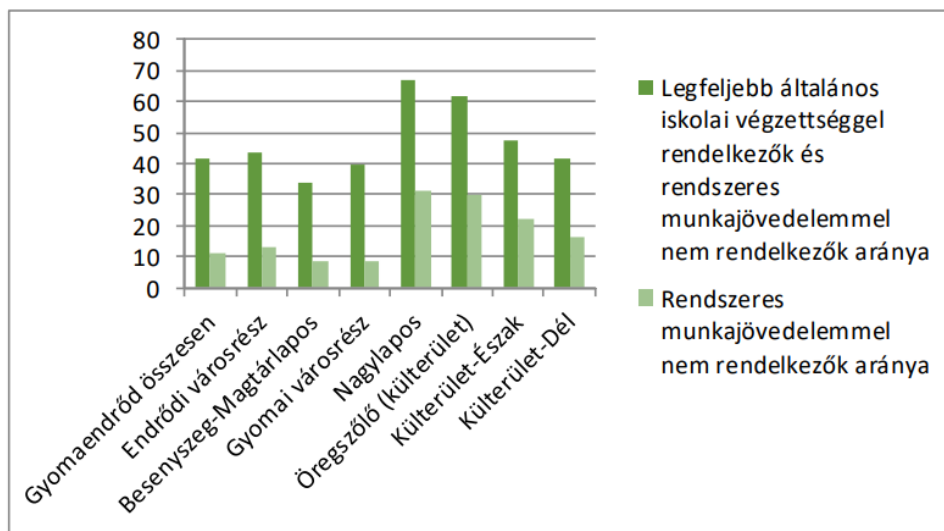

Forrás: KSH 2011. évi népszámlálási adatok alapján saját szerkesztés

88. ábra: Foglalkoztatottsági mutatók városrészenként

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

A foglalkoztatottak aránya tekintetében szintén jelentős különbségek érzékelhetők az egyes városrészek között. A foglalkoztatottak aránya a 160 főt számláló Nagylapos területen a legmagasabb, míg a nagyobb városrészek közül a városi átlaghoz képest a Besenyszeg - Magtárlapos településrészen a legmagasabb. Átlagértékkel találkozhatunk a Gyomai és Endrődi területeken. Az alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban dolgozók aránya a külterületen, különösképpen Öregszőlő területén magas.

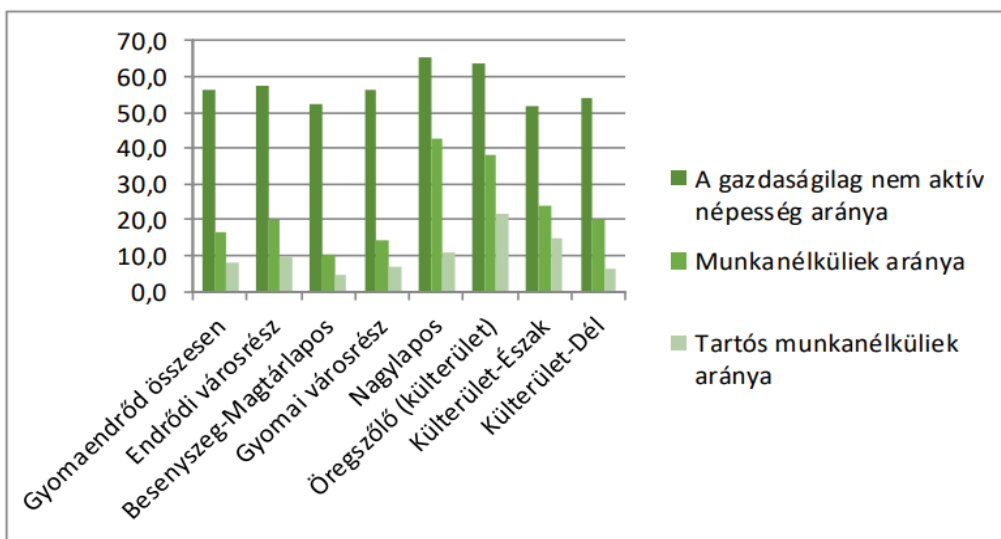
Forrás: KSH 2011. évi népszámlálási adatok alapján saját szerkesztés

89. ábra: Az aktív korúak foglalkoztatottsági megoszlása városrészenként

A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya – a foglalkoztatottsági adatokhoz hasonlóan – viszonylag homogén képet mutat az Endrődi, a Besenyszeg-Magtárlapos, valamint a gyomai városrészen, az értékek szórása alacsony, a legkedvezőbb mutató a Besenyszegi területen jelentkezik. A külterületek közül Nagylapos, valamint Öregszőlő területén találkozhatunk az átlagnál jóval magasabb értékekkel, amely az alacsony státusúak magas arányú jelenlétét mutatja.

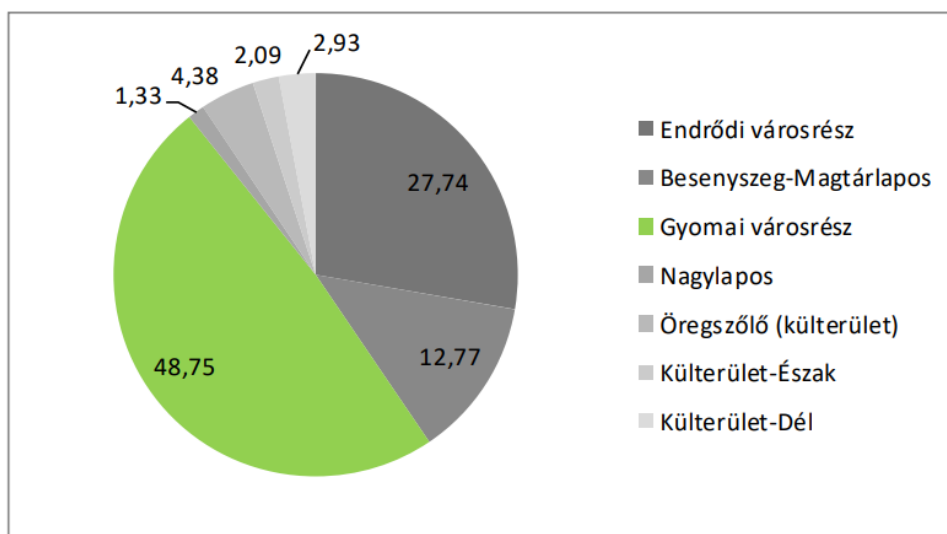
Az inaktívak és munkanélküliek területi elhelyezkedését vizsgálva megállapítható, hogy Nagylapson valamint Öregszőlőn a legnagyobb a munkanélküliek (ezen belül a tartós munkanélküliek), valamint a gazdaságilag nem aktívak aránya. A legkedvezőbb értékekkel a Gyomai, valamint a Besenyszeg-Magtárlapos városrészben találkozhatunk.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Forrás: KSH 2011. évi népszámlálási adatok alapján saját szerkesztés

90. ábra: A gazdaságilag nem aktív és munkanélküliek megoszlása városrészenként

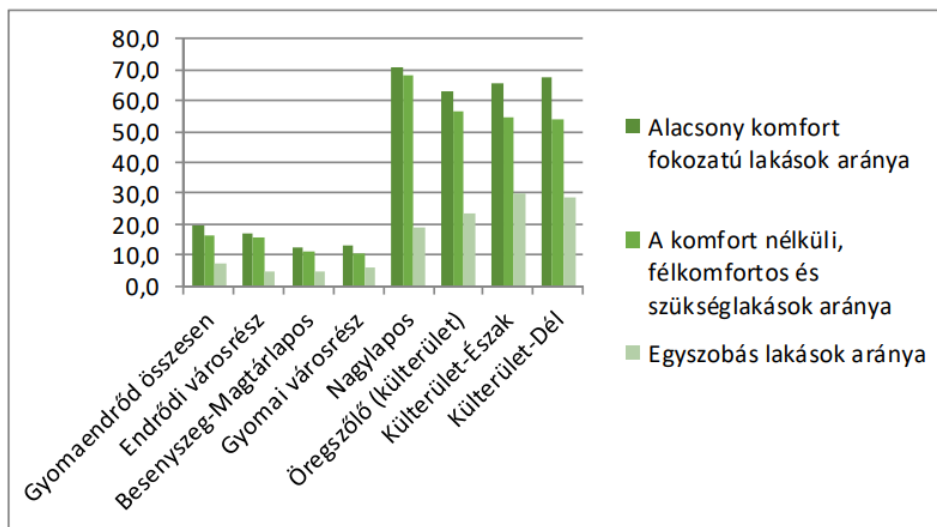

Forrás: KSH 2011. évi népszámlálási adatok alapján saját szerkesztés

91. ábra: Lakásállomány megoszlása városrészenként

A lakásállomány – a népesség területi eloszlásához igazodva – a Gyomai városrészben a legnagyobb. A külföldi területi lakások aránya a teljes állomány közel 9,4%. A Gyomai városrészben található lakások 48,7%-ot, míg az Endrődi településrészen levők 27,7%-ot tesznek ki a város egészének lakásállományából.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Forrás: KSH 2011. évi népszámlálási adatok alapján saját szerkesztés

92. ábra: Lakásállomány komfortfokozat szerinti megoszlása városrészenként

A lakásállomány komfortfokozata kedvező képet mutat a lakott területeken, így szinte minden belterületi településrészen magas komfortfokozatú ingatlanállományról beszélhetünk. Éles különbség és eltérések a bel- és kültérletek között jelentkeznek, ahol jelentős (60-70%) körüli az alacsony komfortfokozatú, vagy komfortnélküli lakások aránya. Ezeken a területeken az egyszobás lakások aránya is jóval a városi átlagérték felett van.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a társadalmi mutatók tekintetében egy viszonylag homogén belterülettel rendelkezik Gyomaendrőd, vagyis az itt levő városrészek között nem jelentkeznek markáns egyenlőtlenségek. Markáns eltérések a lakosság társadalmi összetételét tekintve a bel- és kültérletek között tapasztalhatók.

3.3.1.1 Az Endrődi városrész bemutatása

93. ábra: Az Endrődi városrész térképe (Forrás: Google Maps)

Lehatárolás, rövid jellemzés

A városrész gyakorlatilag hagyományosan Endrődöt jelenti. A területet északon, észak-nyugaton a Hármaskörös ártere, keleten a Fűzfás-zug, a Kántorkert sor, a Bartók Béla utca, délen pedig a belterületi határvonala zárja körbe. A városrész vegyes szerkezetű, melyen belül a kisvárosias, a kertvárosias és a falusias lakóterületek ugyanúgy megtalálhatóak, mint az intézményi területek. Az egykori endrődi településközpont ma alközpontként működik.

Demográfiai és szociális jellemzők

Az Endrődi városrészben a 2011-es népszámlálás idején 4132 fő lakott 1788 lakásban, ami Gyomaendrőd lakosságának 30%-a. A fiatalok aránya kismértékben meghaladja a városi átlagot, míg a középkorúak és idősek arányát tekintve alacsonyabb. A népesség képzettsége rosszabb, mint a gyomai városrészté, a 15-19 évesek 21%-ának van legfeljebb általános iskolai végzettsége, míg 9,7% rendelkezik felsőfokú oklevéllel. A foglalkoztatottság csupán 52,3%-os, míg a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya 45,1%. A városrészben magas az alacsony életszínvonalat sejtető lakások (17,2%) és a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők (43,7%) aránya. A gazdaságilag nem aktív népesség aránya is nagyon magas, 57,2%. A munkanélküliség elsősorban ezt a városrészt sújtja, ötöde az aktív korúaknak nem rendelkezik bejelentett munkával, akik tizede tartósan él munka nélkül.

Intézményellátottság

Az alapellátás kiépített. Az intézmények a hagyományos endrődi központban (a templom környezete) és a holtággal körbevett Templom-zug területén helyezkednek el. A városban egyébként meglévő intézményi funkciók közül elsősorban igazgatási, egészségügyi területen hiányzik az itteni ellátás, továbbá itt nincs középfokú oktatás. Egyéb vonatkozásban az alközponti szerep jól kiépített.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Gazdasági adottságok

A városrészben – ahogyan az előző ismertetésből is látszik – az intézményi munkahelyek vannak jelen. E mellett számos kereskedelmi egységet is megtalálhatunk. Jelentős kiterjedéssel bíró ipari üzem az egykori ENCI telephelye. Ezen túl mikro-vállalkozások vannak a lakóterületbe beékelődve.

Funkcionális jellemzők

A városrészben az egykori endrődi településközpont alközpontként működik. Ez a funkció kiterjed Templom-zugra és a Szarvasra menő főút két oldalára is. Ezen túl lakóterületeket találunk a városrészben, azaz a lakófunkció dominál hagyományos telkes beépítéssel, tovább az ENCI-vel szemközti területen itt is megjelent a telepszerű beépítési forma.

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> • fiatalosabb korszerkezet • alközponti funkció • kiépített egészséges lakókörnyezet • közvetlen közúti kapcsolat Szarvas irányába 	<ul style="list-style-type: none"> • magas munkanélküliség • részleges infrastruktúra • hátrányos helyzetű (cigány) lakosság magas aránya • szegregátum jelenléte • kevés munkahely • közterületi infrastruktúra (utak, közterületek, járdák, stb.) sok helyen felújításra szorulnak • energetikailag korszerűtlen intézmények és lakások
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • intézmények korszerűsítése • városközpont rehabilitációja • holtágak funkcionális fejlesztése • teljes infrastruktúra kiépítése 	<ul style="list-style-type: none"> • Cigányváros szegregálódása felgyorsul • az ENCI telephely teljes kiürülése • átmenő közlekedési forgalom növekedése

26. táblázat: Az Endrődi városrész SWOT elemzése

Az elmúlt időszak jelentősebb fejlesztései:

- Az Endrődi városrészben, a Kodály Zoltán - Hídfő utca közötti szakaszon, belvízrendezési projekt valósult meg TOP forrásból (TOP-2.1.3-16-BS1 - Települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések)
- TOP forrásból valósult meg a városrészben belül a Csókási zugi átereszt felújítása is (TOP-2.1.3-16-BS1 - Települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések)
- lezárult az Endrődi háziorvosi rendelő energetikai korszerűsítése (TOP-3.2.1-16-BS1 - Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése)

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata

HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

- a TOP CLLD ESZA típusú fejlesztései között, a Rózsahegyi Iskola Diákjaiért Alapítvány által került lebonyolításra a „Gyomaendrőd felfedezése” című projekt

3.3.1.2 Besenyszeg-Magtárlapos városrész bemutatása

94. ábra: Besenyszeg-Magtárlapos terület térképe (Forrás: Google Maps)

Lehatárolás, rövid jellemzés

A Besenyszeg-Magtárlapos városrészen a települési lakosság 13%-a lakik összesen 823 lakásban, amelyek 12%-a alacsony komfortfokozatú. Itt a legtágabb a középkorúak aránya, míg az időskorúaké az egyik legalacsonyabb városrészi összehasonlításban, míg a fiatalok aránya átlagos. A diplomások aránya megközelíti a legmagasabban képzett gyomai lakosságot (12,7%), míg a legfeljebb általános iskolai végzettségűek rátája 1%. Rendszeres munkajövedelemmel az aktív korúak harmada nem rendelkezik. Besenyszeg-Magtárlapon legjobbak a munkaerő-piaci mutatók, ugyanis 60%-a az aktív korú népességnek foglalkoztatva van, ezzel párhuzamosan a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya is itt a legalacsonyabb, 37%. 52,3%-a a népességnek gazdaságilag nem aktív, közülük 10,6% munkanélküli és 4,7% tartósan munkanélküli – a KSH 2011-es adatai színt.

Intézményellátottság

A két önálló település egyesítésekor ide képzelték el az új városközpontot, ennek megvalósulása nagyon lassan halad. Egy templom épült fel az intézményi területen, továbbá a járási rendszer ismételt megjelenésével ideköltözött a Polgármesteri Hivatal. A Szent Gellért Katolikus Általános Iskola és Gimnázium 1995 óta működik a mai Városháza közelében. A területen működik a városi vízművek. A Fő út és a Városháza közötti területen található egy jelentősebb kiskereskedelmi üzlet (Lidl), illetve, az üzlet és a Népkert sor közötti, Fő út menti területek napjainkban épülnek be gazdasági létesítményekkel.

Gazdasági adottságok

A városrészben működik több önkormányzati cég, így a Gyomaszolg Kft., a Zöldpark Gyomaendrőd Nonprofit Kft. Fontos kiemelni, hogy ebben a városrészben található a jelentős bővítési területtel rendelkező Ipari Park, amely közvetlenül a vasútvonal mellett fekszik. A Parkban jelentős cégek telepedtek meg az elmúlt évek során (pl. számos magyar és helyi cég mellett a 37 országban jelenlévő VITERRA Kft. logisztikai telephelye, vagy

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Skylotec Hungary Kft.). Átgondolt fejlesztésekkel ez lehet a gazdasági élet motorja, de szükség van a közúti kapcsolatok fejlesztésére.

Funkcionális jellemzők

Az Ipari Parkon és a kijelölt intézményi területeken túl elsősorban hagyományos lakóterületekkel találkozunk, amely mellett megjelent a telepszerű beépítés az endródi városrészhez csatlakozóan, az Október 6.-a lakóteleppel. A városrész legjelentősebb funkciója egyértelműen a gazdasági, amely az Ipari Park és a Fűzfás-zugi holtág turisztikai célú fejlesztésével tovább erősíthető.

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> • magas arányú gazdasági aktivitás • jó képzettség • beépítésre alkalmas területek • természetközeli környezet (Fűzfás-zugi holtág) 	<ul style="list-style-type: none"> • szabdaltságot okozó területfelhasználás • intézményi funkciók hiánya • közterületi infrastruktúra (utak, közterületek, járdák, stb.) sok helyen felújításra szorulnak • Ipari Park közúti megközelítése egyirányú
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • új városközpont fokozatos kialakítása • minőségi zöldterület-fejlesztés • Ipari Park további betelepítése • Fűzfás-zug területének felhasználása, turisztika célú fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> • elmaradó fejlesztések • Ipari Parkban szennyező üzemek jelennek meg • vasút kihasználatlan marad, így tovább nő a közúti forgalom

27. táblázat: A Besenyszeg-Magtárlapos városrész SWOT elemzése

Az elmúlt időszak jelentősebb fejlesztései:

- a városrészen belül zajlott a Gyomaendrődi Közös Önkormányzati Hivatal komplex energetikai felújítása (TOP-3.2.1-15-BS1 - Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése)
- TOP forrásból valósult meg a városrészen belül a Fűzfás zugi áteresztés felújítása (TOP-2.1.3-16-BS1 - Települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések)
- GYOMAENDRŐD VÁROS ÖNKORMÁNYZATA ASP KÖZPONTHOZ VALÓ CSATLAKOZÁSA a KÖFOP-1.2.1-VEKOP-16 „Csatlakoztatási konstrukció az önkormányzati ASP rendszer országos kiterjesztéséhez” felhíváson keresztül kapott támogatást

3.3.1.3 Gyomai városrész bemutatása

95. ábra: A Gyomai városrész térképe (Forrás: Google Maps)

Lehatárolás, rövid jellemzés

Az 1930-as évekig Gyoma beépítésekkel nem terjeszkedett túl nyugati irányban a vasútvonalon. Ez tekinthető a hagyományosan gyomai városrésznek. A településrészt északon és északkeleten a Hármas-Körös ártere, délen-délkeleten a belterületi határvonal, nyugaton a Budapest-Lökösháza vasútvonal határolja.

A városrész vegyes szerkezetű, melyen belül a nagyvárosias, a kisvárosias, a kertvárosias és a falusias lakóterületek ugyanúgy megtalálhatóak, mint az intézményi területek. Ugyanakkor a Hantosterti részen helyezkedik el a város jelenlegi legjelentősebb belterületi üdülőterülete a fürdővel. Az egykori gyomai településközpont ma a tulajdonképpeni városközpontként működik.

Demográfiai és szociális jellemzők

Gyoma a település legnépesebb, gazdaságilag legerősebb településrésze, itt él a városi népesség fele. A lakásállomány 3142 darabos, ennek 13%-a alacsony komfortfokozatú. Leggyorsabban öregedő társadalmú városrész, ahol a 14 éven aluliak aránya csupán 12%-os, míg a 60 éven felülieké 30%. Ez megyei és országos összehasonlításban is kedvezőtlen. Képzettséget tekintve relatíve alacsony, 13,3%-os a maximum általános iskolai 8 osztályt abszolváltak arány, míg 12,7% rendelkezik diplomával, ezáltal Gyoma társadalmá a legmagasabban képzett. Az aktív korúaknak 39,6%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel. A foglalkoztatottak aránya megyei szinten átlagos, 55,4% és a háztartások 44%-ában él legalább egy fő, aki legális úton nem foglalkoztatott. Magas, 56,3%-os a gazdaságilag nem aktívak aránya, ugyanígy a munkanélküliség (14,4%). Tartósan munka nélkül ezen csoport 6,9%-a van.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Intézményellátottság

A városrészben minden olyan intézményi funkció megtalálható, amely jelen van a városban. Tulajdonképpen azokat a funkciókat, amelyből „csak” egy van a településen, itt, a hagyományos gyomai központban fejlesztették. Ez leginkább a középfokú oktatás és az egészségügyi ellátás területén jelentkezik. Az intézményi funkciók közül tulajdonképpen csak a Polgármesteri Hivatal került el erről a helyszínről a járási rendszer létrejöttével, viszont a Járási Hivatal a Polgármesteri Hivatal volt épületébe költözött. Gazdasági adottságok Az intézményeken túl számos ipari telephely van a városrészben. Ezek közül a Gyomai Kner Nyomdát kell megemlíteni – a hagyományok és az innováció miatt – valamint a vasút mellett, az egykori temető szomszédságában kialakított gazdasági területet, amely többszereplős. Elmondható, hogy a város munkahelyeinek zöme ebben a városrészben található.

Funkcionális jellemzők

Ahogy már szó volt róla, gyakorlatilag valamennyi intézmény megtalálható itt, vagy csak ebben a városrészben található meg. Ezen belül talán a Liget Fürdőt kell még kiemelni, ami potenciális fejlesztési esélyt is jelent. A fürdő környezetében üdülő- és sportterületek vannak. Ezeken túl a városrészt hagyományos lakóterületekben gazdag. A főutcán zártosurú beépítés jellemző, egyéb helyeken az oldalhatáron álló. A vasút közelében ebben a városrészben is megjelent a telepszerű beépítés a lakóteleppel. A főúthoz kapcsolva is történtek ilyen kísérletek, ám ez szerencsére abbamaradt, ill. kevésbé negatív formában valósult meg.

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> • alacsony munkanélküliség • funkcionális gazdagság • hagyományos településszerkezet • Liget Fürdő • Hantoskerti-holtág (természetközeli környezet) 	<ul style="list-style-type: none"> • öregedő népesség • funkcionális túlterheltség • közterületi infrastruktúra (utak, közterületek, járdák, stb.) sok helyen felújításra szorulnak • energetikailag korszerűtlen intézmények és lakások
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • Liget Fürdő fejlesztése • szállásférőhelyek kialakítása • holtág aktív bekapcsolása a városrész vérkeringésébe • intézmények korszerűsítése 	<ul style="list-style-type: none"> • megnövekvő forgalom a központi funkciók sűrűsödése miatt • gazdasági funkciók zavaró hatása fokozódik

28. táblázat: A Gyomai városrész SWOT elemzése

Az elmúlt időszak jelentősebb fejlesztései:

- Gyomaendrőd gyomai városrész központjának rehabilitációja TOP-2.1.2-16-BS1 - Zöld város kialakítása
- Tipegő Kert Bölcsőde építése Gyomaendrődön TOP-1.4.1-19-BS1 - Bölcsődei férőhelyek kialakítása, bővítése

HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

- Piackorszerűsítés Gyomaendrődön - a helyi gazdaságfejlesztési megoldás TOP-1.1.3-16-BS1 - Helyi gazdaságfejlesztés
- A Gyomaendrődi Kis Bálint Általános Iskola Fő úti telephelyének komplex energetikai korszerűsítése TOP-3.2.1-16-BS1 - Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése
- Gyomai háziorvosi rendelő energetikai korszerűsítése TOP-3.2.1-16-BS1 - Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése

A TOP CLLD fejlesztések:

- A Kállai Ferenc Kulturális Központ multifunkciós közösségi térére alakítása
- Új játszótér kialakítása a Határ Győző téren a közösségi együttlét feltételeinek javítására
- A Gyomaendrődi Zenebarátok Kamarakórus Alapítvány zenei programjainak eredményes megvalósításához szükséges eszközök beszerzése
- Kézműves-mustra rendezvényeinek megvalósításához tartozó eszköz- és alapanyag beszerzés
- Hang és Fénytechnikai infrastrukturális fejlesztés a Kállai Ferenc Kulturális Központban
- Kézműves Sajt-készítés szakmai programhoz kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése
- "Ép testben, Ép lélek!"
- A népi hagyományok ápolását, megőrzését szolgáló programok infrastruktúrájának fejlesztése
- A Vidovszky Béla Városi Képtár eszközbeszerzése és fejlesztése
- Az OMart Kulturális Műhely infrastruktúrájának és műszaki feltételeinek fejlesztése
- A Színfolt Mazsorett Táncegyesület eszköztárának bővítése
- „A hagyomány nem a hamu őrzése, hanem a láng továbbadása” – hagyományörző családi nap a Cseppke Óvodai Alapítvány szervezésében
- Kalandozások Gyomaendrődön - nyári táborok szervezése a Gyomaendrődi Kis Bálint Általános Iskolában
- „Hajrá Kisbálint!” – családi programok szervezése a Gyomaendrődi Kis Bálint Általános Iskolában
- A helyi hagyományok ápolását támogató, valamint Családi és egészségmegőrző programok
- „A zene egy összekötő kapocs ember és ember között” - A Gyomaendrődi Zenebarátok Kamarakórus Alapítvány zenei programjainak megvalósítása
- FREE TIME, NO WIFI - Internetes családi nap Gyomaendrődön
- X.Gyomaendrődi Disznótoros és Böllérpálinka Verseny
- Nekem szülőhazám: helyi hagyományörzés a Határ Győző Városi Könyvtárban
- Községi kompetenciafejlesztés a Határ Győző Városi Könyvtárban
- Art-koffer, avagy művészetekkel a világ körül
- Kézműves-mustra
- Gyomaendrődi Nemzetközi Sajt- és Túrőfesztyvál szakmai programja
- Színház az élet – Kulturális programsorozat Gyomaendrődön
- A sokszínű, egészséges Gyomaendrődért - Egészségudvar a Körös Látogatóközpontban
- Körös Kerti Esték - Nyári szabadtéri kulturális programok Gyomaendrődön
- Jelenlévő Múlt - Népi hagyományok ápolása a Körösmenti Táncegyüttessel
- „Hazatértünk” – helyi kötődésű képzőművészeti kiállítás sorozat

EFOP és KEHOP támogatás segítségével megvalósult fejlesztések:

- Gyomaendrődi Kis Bálint Általános Iskola tanulást segítő tereinek infrastrukturális fejlesztése EFOP-4.1.3-17 Az állami fenntartású köznevelési intézmények tanulást segítő tereinek infrastrukturális fejlesztése

HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

- Járóbeteg szakellátó szolgáltatások fejlesztése a Városi Egészségügyi Intézményben Gyomaendrődön EFOP-2.2.19-17 Járóbeteg szakellátó szolgáltatások fejlesztése
- Egészséges étkezést és életstílust népszerűsítő programok a Gyomaendrődi Kis Bálint Általános Iskolában EFOP-1.8.5-17 Menő menzák az iskolákban
- A gyomaendrődi Szent Gellért Katolikus Általános Iskola és Gimnázium energetikai korszerűsítése KEHOP-5.2.13-19 Pályázatos épületenergetikai felhívás egyházak számára
- Bethlen Gábor Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakképző Iskola és Kollégium kollégiumi épületeinek energetikai korszerűsítése KEHOP-5.2.10-16 Költségvetési szervek pályázatos épületenergetikai fejlesztései

3.3.1.4 Nagylapos városrész bemutatása

96. ábra: Nagylapos városrész térképe (Forrás: Google Maps)

Lehatárolás, rövid bemutatás

A településrész valamikor önálló település volt, amely a központi belterületől északnyugatra, a 46-os főközlekedési út mentén helyezkedik el mint egyéb belterület. A településrésznek önálló vasútállomása van, bár ez a személyszállítás tekintetében ma már eléggé kihasználatlan. A településrész gyakorlatilag falusias lakóterület, a főúthoz kapcsolódó minimális közösségi funkcióval (Birka-csárda, kisüzlet). Gazdasági funkció alapvetően nem jelenik meg a területen.

Demográfiai és szociális jellemzők

Nagylaposon csupán a gyomaendrődiek 1%-a él. Relatív fiatalos korszerkezetű településrész (14 éven aluliak aránya 19,3%, az időseké 26,7%). Alacsony a népesség képzettségi színvonala, maximum általános iskolai végzettséggel 43,7% rendelkezik, diplomával azonban csak 4,5%. A 86 darabos lakásállomány 71%-a alacsony komfortfokozatú. Itt a legmagasabb a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya (66,7%). Kifejezetten alacsony a foglalkoztatottak aktív korúakon belüli aránya (33,7%), emellett a háztartások felében él foglalkoztatott nélküli lakos. 65,2%-a a városrészi népességnek gazdaságilag nem aktív, 43% pedig munkanélküli. A munkanélküliek 10,7%-a pedig tartósan állás nélküli.

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> • viszonylag fiatalos korszerkezet 	<ul style="list-style-type: none"> • várostól (központi belterülettől) és a kapcsolódó szolgáltatásoktól távoli fekvés • alacsony képzettség • intézményi funkciók csaknem teljes hiánya • hiányos és leromlott infrastruktúra (utak, stb.)
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • funkcionális ellátás bővítése • központi szennyvíztisztítás kiépítése 	<ul style="list-style-type: none"> • alacsony státuszú lakosság aránya tovább nő • a terület szlömösödése elindul

29. táblázat: Nagylapos városrész SWOT elemzése

3.3.1.5 Öregszőlő bemutatása

97. ábra: Öregszőlő térképe (Forrás: Google Maps)

Lehatárolás, rövid bemutatás

Öregszőlők területe, amely Endrőd hagyományos szőlőse volt, ma viszont részben intézményi funkciókkal is rendelkező tanyacsoportosulás. Pontosabban a mai fogalmaink szerint az egyes ingatlanokhoz tartozó földterület (telek) nagysága miatt nem beszélhetünk tanyáról, csak külterületi falusias lakóterületről.

Demográfiai és szociális jellemzők

Öregszőlő szintén kis népességű külterületi településrész 4%-a lakik itt. A fiatalok aránya kiemelkedően magas, 23%, az időseké itt a legalacsonyabb, 19,7%. A lakosság iskolai végzettsége rossz. 0,5% rendelkezik felsőfokú végzettséggel, 43,7% viszont csak a 8 általános iskolai osztályt abszolválta. 282 darabos lakásállomány 63%-a alacsony komfortfokozatú. Aktív korúak kétharmadának rendszeres munkajövedelme nincs. A foglalkoztatottsági arány is kedvezőtlen, csupán 35,6%. A háztartások több mint fele foglalkoztatott nélküli. Gyomaendrődön itt az egyik legmagasabb a gazdaságilag nem aktívak rátája, 63,7%, valamint a 38,3%-os munkanélküliség is súlyos munkaerő-piaci gondokról tanúskodik. A munkanélküliek ötöde tartósan nem rendelkezik bejelentett munkahellyel.

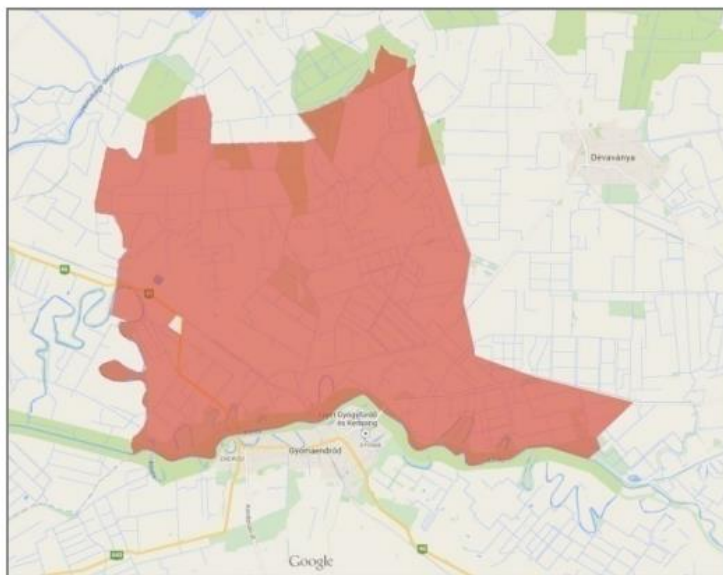
Funkcionális és infrastrukturális ellátottság

Az intézményi funkciók elsősorban a gyerekekre és az idősekre korlátozódnak. Van egy Integrált Községi és Szolgáltató Tér, itt van az Őszi Napsugár Idősek Otthona, a Tulipános Óvoda és egy családi napközi bölcsődés korú gyerekek számára. Van még itt két élelmiszer bolt. Jellemző, hogy az intézmények a főutak mellett vannak, mert csak ezek burkoltak. A terület jelentős részéről még a vezetékes víz is hiányzik, ugyanakkor folyamatosan nő a Cigányvárosból ide kiköltözők száma. Újdonság a településrészen az új bölcsőde: Gyomaendrőd Város Önkormányzata 220 millió forintos uniós támogatással építette meg a Tipegőkert Bölcsődét. A bölcsőde, melynek átadása 2021. augusztusában volt, 28 gyermek befogadására alkalmas.

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> magas a fiatalok aránya nagyméretű lakótelkek a Szarvasra és a Kondorosra vezető utak érintik a területet a településrész melletti főútszakasz 2022-ben felújításra került új intézmények a gyermekellátás területén 	<ul style="list-style-type: none"> infrastruktúra csaknem teljes hiánya belső úthálózat leromlott, kevés pormentesített út képzetlen lakosság magas munkanélküliség
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> infrastruktúra teljes kiépítése intézményi funkciók bővítése, korszerűsítése 	<ul style="list-style-type: none"> szegregáció erősödése fejlesztésekre nem lesz pályázati forrás

30. táblázat: Az Öregszőlő városrész SWOT elemzése

3.3.1.6 Az Északi külterület bemutatása

98. ábra: Az Északi külterület térképe (Forrás: Google Maps)

Lehatárolás, rövid jellemzés

A területet délen a Hármaskörös, nyugaton Mezőtúr igazgatási területe, északon Túrkeve igazgatási területe, keleten Dévaványa és Körösladány igazgatási területe határolja. A területrész Gyomaendrőd igazgatási területének azon része, ahol a táji- természeti értékek túlnyomó többsége található. Jellemzőek a természetközeli területek, a nemzetközi és nemzeti védett természeti értékek, bár itt is jelen van a kultúrtáj szántóföldi művelés formájában. A területen, igaz, hogy viszonylag kis részen, de a Körösladányi Öntözőtelep működtetése esetén adott az öntözési lehetőség. A területrész meghatározó elemei a Hármaskörös jobb parti holtág-rendszere, mely jelenleg hét levágott kanyarulatból áll.

Demográfiai és szociális jellemzők

Külterület-Észak 165 fős lakosságának korszerkezete hasonlatos a városi arányokhoz, 15,2% 14 éven aluli, 60% aktívkorú és 24,8% idős. Iskolai végzettség tekintetében a többi külterületnél kedvezőbb a helyzet, 32,3% végzett el maximálisan 8 általános iskolai osztályt és 6,5% egyetemet. 135 darabos a lakásállomány, ennek kétharmada alacsony komfortfokozatú. Az itt élők csaknem felének nincs rendszeres munkajövedelme és a háztartások 45,3%-ában él foglalkoztatás nélküli. A foglalkoztatottság kismértékben alulmarad a városi átlagnak, 35,36%. A lakosság fele gazdaságilag nem aktív és városi szinten itt a legmagasabb, méghozzá 23,8%-os a munkanélküliség, viszont a tartós munkanélküliek rátája kevésbé negatív képet fest, „csupán” 15%.

Egyéb jellemzők

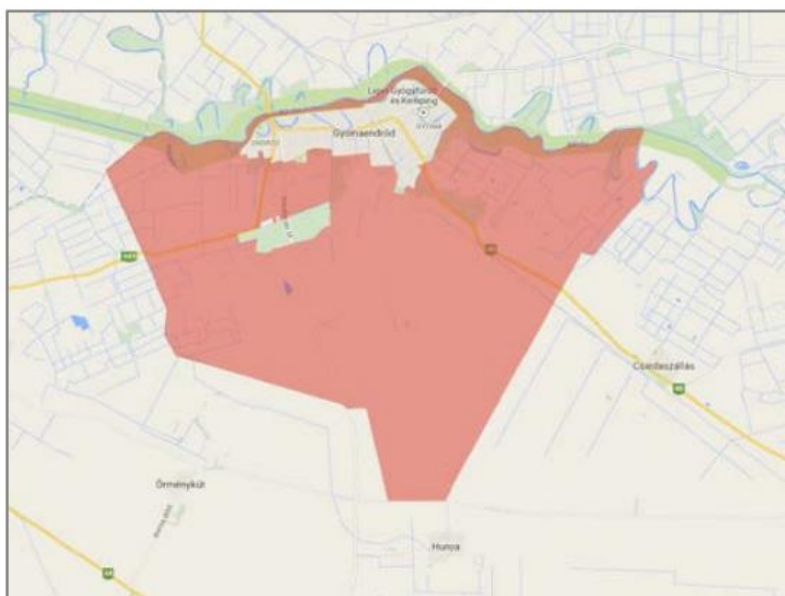
Bár a népességszám viszonylag alacsony a terület nagyságához képest, de el kell mondani, hogy többségük a belterülethez (Endrődhez) közel levő Kocsorhegy településrészen él. Itt az ivóvíz-hálózat kiépített, szennyvíz hálózat nincs, emellett intézményi funkciókkal sem találkozunk. A holtágak jelentős része a partmentén beépült és magántulajdonban van. Ezek hétvégi házak, csak az elektromos ellátásuk biztosított, de ez sem teljes körűen. Vízes- és szennyvízhálózat nincs, és a beépítések nehezítik, olykor lehetetlenné is teszik a közösségi használatot. A természetközeli területen jelentős a védett természeti értékek száma, jelenléte.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> • védett természeti értékek • holtág-rendszer 	<ul style="list-style-type: none"> • infrastruktúra hiánya • a lakosság Kocsorhegyen képzetlen
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • természeti értékek bekapcsolása a turisztikai kínálatba • infrastruktúra-hálózatok kiépítése a holtágak mentén • vízi közlekedés létesítményeinek kiépítése • szabadstrand és egyéb közösségi funkciók bővítése, fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> • holtágak elszennyeződnek • a közösségi érdekek háttérbe szorul • tájidegen növények megjelenése telepítéssel

31. táblázat: Az Északi külterület SWOT elemzése

3.3.1.7 A Déli külterület bemutatása

99. ábra: A Déli külterület térképe (Forrás: Google Maps)

Lehatárolás, bemutatás

A területet északon a Hármas-Körös, keleten Mezőberény, Csárdaszállás délen Örménykút és Hunya, nyugaton Szarvas és Mezőtúr igazgatási területe határolja. A holtágak közül hat esik erre az oldalra, ezekből négy a belterület része. A településrész a város határának azon része, melynek mezőgazdasági területeit a szántóföldi művelés uralja. A védett természeti értékek száma az északi oldalhoz képest elhanyagolhatóan csekély.

Demográfiai és szociális jellemzők

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

A déli külterületen 207 lakos él 189 lakásban – tehát nagy részük egyedülálló -. A lakások kétharmada alacsony komfortozatú, klasszikus tanyaépület. A fiatalok aránya alacsony (12,1%), az időseké magas (29%). Az iskolai végzettség nem marad el a városi átlagtól, 11,2% végzett felsőfokú oktatási intézményben, viszont 24,36%-nak csak általános iskolai bizonyítványa van. Rendszeres munkajövedelemmel az aktív korúak 67,7%-a nem rendelkezik. Alacsony, 51,4%-os a foglalkoztatottsági arány és 53,2% a foglalkoztatott nélküli háztartások rátája. A gazdasági aktivitás a városi átlagnál jobb, 54,1% az inaktív aránya. Az aktívak ötöde munkanélküli és 6,3%-uk tartósan munka nélkül egzisztál.

Egyéb jellegzetességek

Miután itt tanyás ingatlanokról beszélünk, az elektromos energián kívül egyéb vezetékes ellátás nincs. A mai technikai adottságok mellett a mobil hálózatok jó lehetőséget kínálnak. A termőhelyi adottságok kiemelkedően jók, az öntözés lehetősége megépíthető, annak tanulmányterve elkészült.

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> • jó minőségű szántóföldek, termőterületek • mobil hálózatok 	<ul style="list-style-type: none"> • idősödő lakosság • alacsony gazdasági aktivitás
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • öntözés kiépítése • szántóföldi művelés helyett igényesebb növénykultúrák megtelepítése 	<ul style="list-style-type: none"> • tanyák elnéptelenedése • szélsőséges időjárási viszonyok felerősödése (belvíz, szárazság) • mezőgazdasági munka alacsony értékű megítélése fennmarad

32. táblázat: A Déli külterület SWOT elemzése

3.3.2 Szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett területek lehatárolása, térképi ábrázolása, helyzetelemzése

A szegregált és szegregációval veszélyeztetett területek lehatárolása a 2011-es Népszámlálás adatai alapján történt meg, a kapcsolódó elemzések is ezeken az adatokon alapulnak.

Jelen fejezetben a területi szegregációs folyamatok kerülnek bemutatásra. A város egész területére vonatkozó ágazati szegregációs mechanizmusok az ITS Anti-szegregációs terv fejezetében kerülnek elemzésre. Az értékelő rész a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium Területfejlesztésért és Építésügyért Felelős Szakállamtitkársága által kiadott Városfejlesztési kézikönyv (2. kiadás, Bp. 2009. január 28.) és a Belügyminisztérium Útmutató a kis- és középvárosok számára az Integrált Településfejlesztési Stratégia 2014 – 2020 elkészítéséhez (Bp. 2014) útmutatása alapján készült. A 314/2012. (XI.8.) Korm. rendelet 10. melléklete meghatározza a település szegregált és szegregációval veszélyeztetett területeinek lehatárolásához és térképi ábrázolásához szükséges adatokat. A területek lehatárolása a szegregációs mutató alapján történik, ez pedig a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 év) belül. A mutató úgy kerül kiszámításra, hogy a település területén belül olyan területileg egybefüggő tömbök kerülnek kiválasztásra, amelyekre együttesen jellemző, hogy a szegregációs mutató határértékének megfelelnek. A tömb népszámlálási célra létrehozott, általában közterületek és/vagy

HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

természetes és mesterséges tereptárgyak (pl. vasútvonal, vízfolyás partja stb.), valamint rácshálós térinformatikai megoldás eredményeképpen kialakított, településen belüli kisterületi egység. A szegregátumok és szegregációval veszélyeztetett területek a Központi Statisztikai Hivatal 2011. évi népszámlálási adatai alapján kerültek meghatározásra. Azon tömböket tekintjük veszélyeztetett területeknek, illetve szegregátumoknak, ahol a szegregációs mutató aránya meghaladja a 30, illetve a 35 százalékot. Meghatározásra került a kormányrendeletben továbbá az is, hogy a 200 főnél népesebb települések esetében szegregátumnak, illetve szegregációval veszélyeztetett területnek azok az egybefüggő területek tekintendők, melyek megfelelnek a fenti mutatók egyikének, és a terület lakónépességének száma eléri az 50 főt.

3.3.2.1 Helyzetértékelés az alacsony státuszú lakosság területi koncentrációjáról a város egészének tekintetében

A 2011. évi népszámlálás adatai alapján a településen élő alacsony státuszú lakosság száma 922 fő. Az aktív korú lakosságon belüli arányuk 11,5%.

Városrész	Lakónépesség száma (fő)	A lakónépesség aránya a város egészéhez viszonyítva (%)	Alacsony státuszú lakosok száma (fő)	Az alacsony státuszú lakosság aránya a város területén élő alacsony státuszú lakosság egészéhez viszonyítva (%)
Endrődi városrész	4 132	30,2	314	34,1
Besenyszeg-Magtárlapos	1 815	13,3	95	10,2
Gyomai városrész	6 611	48,3	343	37,1
Nagylapos	161	1,2	27	3
Öregszőlő (külterület)	589	4,3	101	11
Külterület-Észak (Kocsorhegy külterülettel)	165	1,2	22	2,4
Külterület-Dél	207	1,5	20	2,2
Gyomaendrőd összesen	13 680	100	922	100

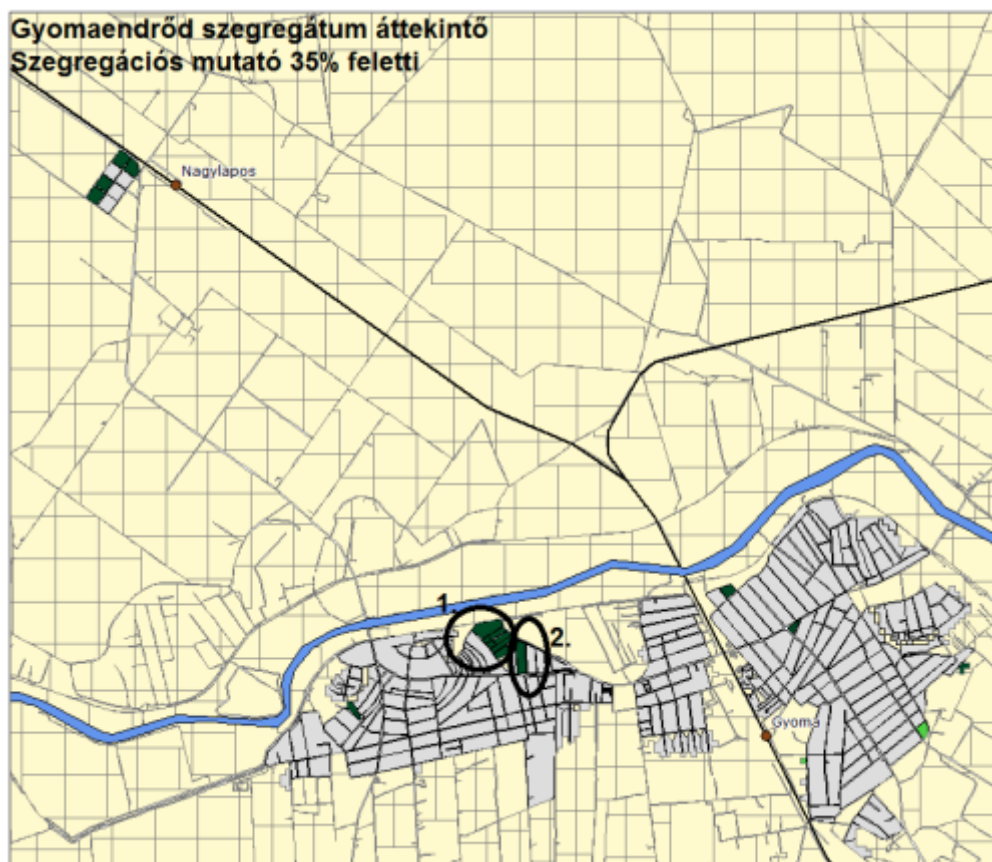
33. táblázat: Az alacsony státuszú lakosság elhelyezkedése városrészi bontásban (Forrás: 2011. évi népszámlálás, KSH.)

Az alacsony státuszú lakosság közel 82%-a a három belterületi városrészben élt 2011-ben, amely mellett az Öregszőlő külterületen élnek még jelentős számban. Öregszőlő városrész szegregációs mutatója nem haladja

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

ugyan meg a 30%-ot, de a helyszíni bejárás alapján megállapítható volt, hogy erősen leromlott állapotú terület, amelyre a folyamatos beköltözés jellemző, elsősorban a KSH által is jelzett szegregátum területéről. A későbbi szegregátummá válás megakadályozása érdekében a területre beavatkozások tervezése javasolt.

Az Endrődi városrészen és Öregszőlő mellett a Nagylapos városrész (Gyomaendrődtől észak-keletre, különálló településrész) esetében is jelezni szükséges a terület fizikailag leromlott állapotát, illetve az itt élő lakosság relatíve kedvezőtlen státuszát. Bár az itt élő hátrányos helyzetű lakosság népessége nem haladja meg az ötven főt, a későbbi szegregátummá válás megakadályozása érdekében a területre – az Öregszőlőhöz hasonlóan – beavatkozások tervezése javasolt. Utóbbi két terület esetében mindenképpen javasolt a 2022 évi Népszámlálás adatainak körültekintő elemzése.

100. ábra: Gyomaendrőd szegregátumokat bemutató térképe. 2011. évi népszámlálás (Forrás: KSH)

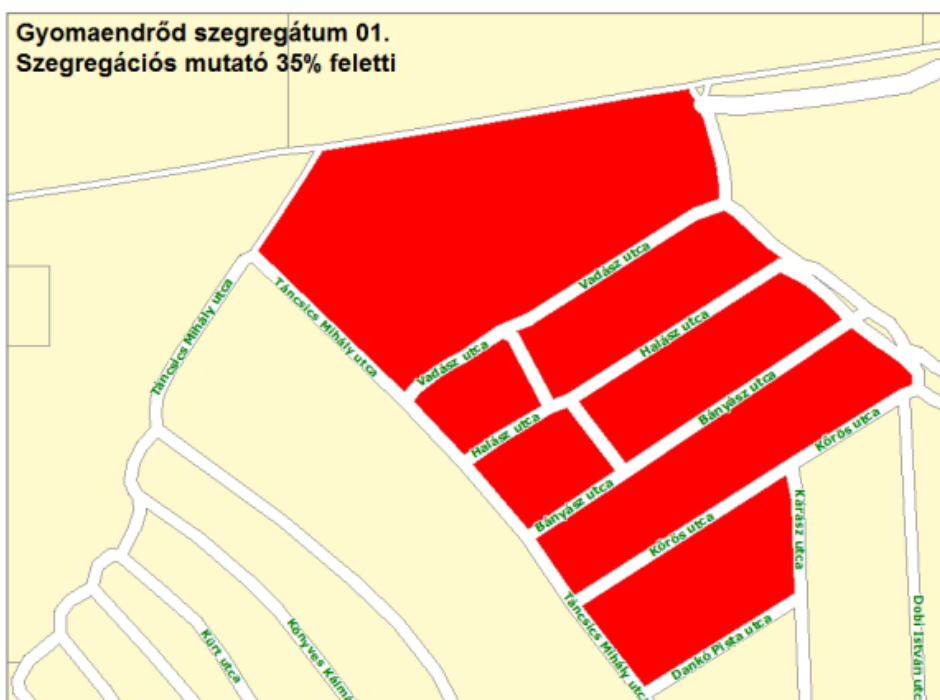
Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

3.3.2.2 A szegregátumok helyzetértékelése

3.3.2.2.1 1. számú szegregátum

A KSH a Dankó Pista utca - Kárász utca - Körös utca - belterületi határ - Táncsics Mihály utca által határolt tömböt szegregátumnak minősítette. A területen él az endrői roma lakosság legnagyobb része.

A terület szegregációs mutatója: 49,1%. A területen élők száma 2011-ben 255 fő volt. A 0-14 évesek aránya, 23,9%. Ez több mint tíz százalékponttal magasabb a városi aránynál. A 60 év felettek aránya (9%) viszont 18 százalékponttal alacsonyabb a város egészére vonatkozó arányszámnál. Az aktív korúak több mint 70%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel. A háztartások közel felében egyetlen foglalkoztatott sincs. A legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya a 15-59 év közötti korosztályban 72,5%. Felsőfokú végzettséggel senki nem rendelkezik.

101. ábra: Az 1. számú szegregátum térképe. 2011. évi népszámlálás (Forrás: KSH)

A területen található lakások száma 70, ebből 20 komfort nélküli vagy félkomfortos. A lakások 3%-a egyszobás, ami kedvezőbb mutató a városi átlagnál (7,2%). A félkomfortos lakások jellegüket tekintve elsősorban parasztházak. Az 1980-as évektől folyamatosak a bontások és az új építések. Ma már az épületek többsége a '80-as években – OTP kölcsönből - épült ház, illetve számos, az ezredforduló környékén, szociálpolitikai kedvezmény felhasználásával, felépített ház található a területen. A laksűrűség 3,6 fő/lakás, ami jelentősen magasabb a városi adatnál (2,1 fő/lakás).

A területen kizárólag lakóépület található. A közmű infrastruktúra rendelkezésre áll.

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

3.3.2.2.2 2. számú szegregátum

A KSH az 1. számú szegregátum mellett található, Fő út - Bem utca - Névtelen utca - Dobi István utca által határolt tömböt szintén szegregátumnak minősítette. A terület érintkezik az előző szegregációs területtel a Dobi István, Körös utca találkozásánál. A szegregációs mutató: 35,9%. A területen élők száma 60 fő. A 0-14 évesek aránya 16,7%. Ez három százalékponttal magasabb a városi aránynál. A 60 év felettek aránya viszont közel 10 százalékponttal alacsonyabb a város egészére vonatkozó arányszámnál. A legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya a 15-59 év közötti korosztályon belül 41%. Az aktív korúak 59%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel. A háztartások 47%-ában egyetlen foglalkoztatott sincs, ez mindössze három százalékponttal marad el a városi aránytól.

102. ábra: A 2. számú szegregátum térképe. 2011. évi népszámlálás (Forrás: KSH)

A területen található lakások száma 25, ebből 4 komfort nélküli vagy félkomfortos. A házak többsége régi parasztház. A területen kizárólag lakóépület található. Az infrastruktúra kiépített. A laksűrűség 2,4 fő/lakás, ami enyhén magasabb a városi adatnál (2,1 fő/lakás).

A KSH által szegregátumnak nyilvánított két terület ma már egységesen Cigányvárosnak nevezzük. A területen található utcák: Tánicsics Mihály u., Vadász u., Halász u., Bányász u., Körös u., Kárász u., Dankó Pista u., Dobi István u., Fő út páros oldal: 78-80. A két szegregátumban összesen 315 fő élt 2011-ben. Az Önkormányzat adatai szerint az itt élők száma 471. Tekintettel arra, hogy egymás mellett fekszenek, illetve a problémáik azonosak, a szükséges beavatkozások is egységesen kerülnek majd leírásra. 2010. január 1. óta sem bontás, sem új építés nem történt a területen. A lakóépületeken kívül a Roma Nemzetiségi Önkormányzat épülete (Fő út 80.), valamint egy élelmiszerbolt (Fő út 78.) található itt.

3.3.2.2.3 Az Önkormányzat adatai alapján szegregátumnak minősített területek

- **Nagylapos** a város belterületének számító, de a városközponttól mintegy 8 km-re található városrész. A Tóth Árpád utca, Csejti utca, Simai utca, Varjasi utca, Mester utca, Márton Gábor tér, Vasútsor utca közterületeket foglalja magában. A szegregációs index 31%. A lakónépesség száma 161 fő volt 2011-ben. Jelenleg 156 fő. A 0-14 évesek aránya 19,3%. Ez mintegy 5 százalékponttal magasabb a városi aránynál. Az aktív korúak kétharmada nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel és a háztartások kétharmadában egyetlen foglalkoztatott sincs. A területen található lakások száma 86, ebből 58 komfort nélküli vagy félkomfortos. E tekintetben a város legelmaradottabb területe. A vízművek - díjhátralék miatt - öt lakásban lekapcsolta a szolgáltatást. A lakások közel 20%-a egyszobás. A lakóépületek mellett a Nagylaposi Birka Csárda és a Nagylaposi Bolt (ez utóbbit az Önkormányzat által létrehozott szociális szövetkezet üzemelteti) van jelen a területen. Mindkettő a 46-os út mellett fekszik. Az ivóvízhálózat kiépített, szennyvíz gerinc nincs. Közvilágítás van a területen. A Csejti, Simai, Varjasi utcákban hiányzik a pormentes út. A laksűrűség 1,9 fő/lakás, ami enyhén alacsonyabb a városi adatnál (2,1 fő/lakás). 2010. január 1. óta két épület került bontásra, új építés ezen időszakban nem történt.
- **Öregszőlő** a város legnépesebb külterülete, a városközponttól mintegy 6 km-re található városrész. A Kondorosi út, Határ út, Páskumi út, Kis utca, Diófa utca, Álmosdomb utca, Ugari út, Kör utca, Iskola utca, Polyákhalmi út, Bacsalaposi út, Szarvasi út, Szőlőskert utca területeket foglalja magában. A Cigányvárosból történő beköltözések következtében folyamatosan emelkedik a roma lakosság száma. A szegregációs index 29,8%. A lakónépesség száma 589 fő volt 2011-ben. Jelenleg 658 fő. A városrészek közül itt a legmagasabb a 0-14 évesek aránya: 22,8%. Ez mintegy 9 százalékponttal magasabb a városi aránynál. Az aktív korúak mintegy 62%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel és a háztartások kétharmadában egyetlen foglalkoztatott sincs. A területen található lakások száma 282, ebből 160 komfort nélküli vagy félkomfortos és 66 lakás mindössze egy szobás. A vízművek - díjhátralék miatt - 15 lakásban lekapcsolta a szolgáltatást. A lakóépületek mellett a területen található egy Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér (Rózsahegy Ház, Kondorosi út 1.), az Őszi Napsugár Idősek Otthona (Kondorosi út 1.), Tulipános Óvoda (Polyákhalmi út 1.), valamint két élelmiszer bolt (Kondorosi út, Szarvasi út). Az infrastruktúra viszonylag kiépítetlen: nincs vezeték víz a Bacsalaposi úton, a Páskumi út és a Szőlőskert utca felében, az Álmosdomb utca nagy részében és a Határ úton. Hiányzik a szennyvízgerinc az alábbi területekről: Szarvasi út, Bacsalaposi út, Iskola utca, Polyákhalmi út, Kör utca, Ugari út, Kondorosi út, Kis utca, Páskumi út, Diófa utca, Álmosdomb utca, Szőlőskert utca, Határ út. Nincs pormentes út a Bacsalaposi úton, a Polyákhalmi úton, a Kör utcában, az Ugari úton, a Kis utcában, a Páskumi úton, a Diófa utcában, az Álmosdomb utcában, a Szőlőskert utcában és a Határ úton. Az alábbi utcákban hiányzik a közvilágítás: Szarvasi út, Bacsalaposi út, Kör utca, Ugari út, Kis utca, Páskumi út, Diófa utca, Álmosdomb utca, Szőlőskert utca, Határ út. A Kondorosi úton jelenleg folyik a kiépítése, fejlesztése. A hulladékszállítás zsákos rendszerrel megoldott. A laksűrűség 2,1 fő/lakás, ami megegyezik a városi adattal. 2010. január 1. óta tíz épület került bontásra, új építés ezen időszakban nem történt.
- **Kocsorhegy** a város külterületének számító, a városközponttól mintegy 5 km-re található városrész. A szegregációs index 22,9%. A lakónépesség száma 50 fő volt 2011-ben. Jelenleg 91 fő. A 0-14 évesek aránya 12%, ami elmarad a városi aránytól. Az aktív korúak 54%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel és a háztartások felében egyetlen foglalkoztatott sincs. A területen található lakások száma 31, ebből 20 komfort nélküli vagy félkomfortos. A lakások 27%-a egyszobás. E tekintetben a város legelmaradottabb területe. A területen kizárólag lakóépületek és hétvégi házak

vannak. Az ivóvízhálózat kiépített, de a területen nincs szennyvíz, közvilágítás és pormentes út. A laksűrűség 1,6 fő/lakás, ami alacsonyabb a városi adatnál (2,1 fő/lakás). 2010. január 1. óta három épület került bontásra, új építés ezen időszakban nem történt.

- **Bánomkert** a város gyomai részén lévő terület egy része belterület, egy része külterület. A város D-K-i részén, a városközponttól mintegy 5 km-re található. A Tanya VI. ker. 540., a Bánomkerti út, a Losonczi István utca, a Tokai Ferenc utca, a Toldi Miklós utca közterületeket foglalja magában. A lakónépesség száma 164 fő. A lakóépületek mellett a területen van egy KPM telephely (Bánomkerti út 1.). Az ivóvízhálózat kiépített, közvilágítás van a területen. Szennyvíz nincs a Toldi Miklós, a Tokai Ferenc és a Losonczi István utcákban. A Tokai Ferenc utcában hiányzik a pormentes út. 2013-ban került sor belvív elvezetés kiépítésére, 2014-ben a Losonczi utcában szilárd burkolatú út építése valósult meg. 2010. január 1. óta két épület került bontásra, új építés ezen időszakban nem történt. A vízművek - díjhátralék miatt - hat lakásban lekapcsolta a szolgáltatást.

3.3.3 Egyéb szempontból beavatkozást igénylő területek lehatárolása, térképi ábrázolása és helyzetelemzése (potenciális akcióterületek)

Az alábbi térkép Gyomaendrőd város hét akcióterületének elhelyezkedését mutatja be. A lehatárolt akcióterületek a következők:

1. Fűzfás-zug és a Városháza környezete
2. Endrői városközpont
3. Gyomai városközpont
4. Ipari Park
5. „Cigányváros”
6. Nagylapos
7. Öregszőlő

103. ábra: Akcióterületek kijelölése (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020)

1. számú akcióterület lehatárolása: Fűzfás-zug és a Városháza környezete

104. ábra: 1. számú akcióterület (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020)

Az akcióterület a Fűzfás-zug területét és a 46-os út déli oldalán a Városháza környezetének részben beépítetlen, illetve alulhasznosított területeit foglalja magába. A Fűzfás-zug a tervezett turisztikai fejlesztések központi területe. Ugyanakkor a 46-os út déli oldalának hasznosítása nem választható el, mert a megközelítés, ellátás az út déli oldaláról oldható meg, illetve a Fűzfás-zugi fejlesztéseknek is van élénkítő hatása a Városháza környezetére. A déli oldalon az út menti területsáv szervesen kapcsolódik a holtágon belüli területi fejlesztésekhez. Az elmúlt években a területen történtek jelentős beépítések: a 46-os út mentén, a Lidl áruház és az Újkert sor közötti területen több gazdasági épület is létesült. A Fűzfás-zug jelenleg csak egy, a holtágot kettéválasztó – a közelmúltban felújított áteressel ellátott – földfeltöltéssel közelíthető meg. A területen nincs közmű, gyakorlatilag beépítetlen. A hasznosítás mezőgazdasági jellegű (kert, szántó).

2. számú akcióterület lehatárolása: Endrői városközpont

105. ábra: 2. számú akcióterület (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020)

Gyomaendrőd város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának megalapozó vizsgálata
HELYZETFELTÁRÓ - HELYZETELEMZŐ - HELYZÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZEK

Az akcióterület az endrődi városközpont területét fedi le. Ez elsősorban városrehabilitációs terület, amely az önálló Endrőd központja volt. Meghatározó eleme a katolikus templom. A főutak mentén zárt sorú beépítés található, zömmel földszintes kialakítással. Egy-egy emeletes épület is van közöttük. Vegyesen található meg ezekben a lakó és az intézményi vagy szolgáltató funkciók egyaránt.

3. számú akcióterület lehatárolása: Gyomai városközpont

106. ábra: 3. számú akcióterület (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020)

Az akcióterület a gyomai városközpont területét fedi le. Ez elsősorban városrehabilitációs terület. Ez volt az önálló Gyoma központja. Meghatározó elemei a református templom, a XX. század elején épült, zömmel egyemeletes oktatási intézmények, a szálloda, a Járási Hivatal épülete (volt városháza), valamint az utcáorba beépült katolikus templom. A főutak mentén zárt sorú jellegű beépítés található, zömmel földszintes kialakítással, de a ma szokásos épületmagasságokkal, ez inkább az egyemeletes beépítés hatását kelti. Egy-egy emeletes épület is van közöttük. Vegyesen található meg ezekben a lakó és az intézményi vagy szolgáltató funkciók egyaránt. A Gyomai városközpont fejlesztése a megelőző támogatási időszakban megkezdődött.

4. számú akcióterület lehatárolása: Ipari Park

Az Ipari Park területe a Budapest-Lőkösháza vasútvonal nyugati oldalán terül el. Jelenleg a 46-os út irányából van feltárva közúti kapcsolattal, így a területnek elsősorban az északi része épült be. Az Ipari Parktól délre is gazdasági felhasználású területek vannak. A két beépített terület között van a beépítetlen, szabad terület. Gazdaságfejlesztési akcióterület.

107. ábra: 4. számú akcióterület (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020)

5. számú akcióterület lehatárolása: „Cigányváros”

108. ábra: 5. számú akcióterület (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020)

Az akcióterület gyakorlatilag a „Cigányváros” területét fedi le, magába foglalja a két szegregátum területét. Főleg lakóházakból áll. Sok az üres épület annak ellenére, hogy a terület összközműves. A szabad közterületeknek gyakorlatilag nincs funkciója, az északi részen levő egykori temető pedig teljesen elhanyagolt. A szociális városrehabilitáció akcióterülete. A Fűzfás-zugi holtágnak az akcióterület melletti szakasza a közelmúltban kiépített horgász versenypálya.

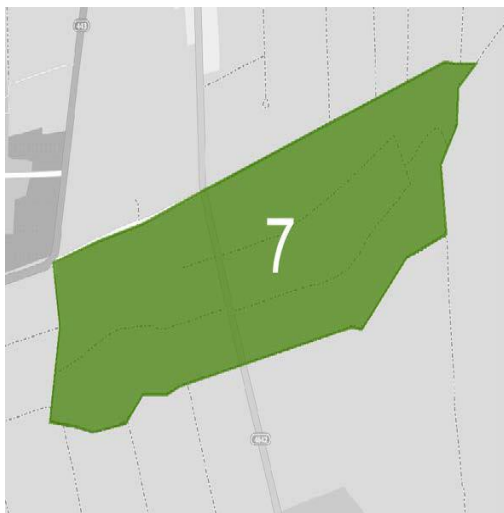
6. számú akcióterület lehatárolása: Nagylapos

Az akcióterület Nagylapos teljes belterületét lefedi. Az itt található épületek csak lakófunkcióval rendelkeznek. Az épületállomány vegyes, vannak itt XX. század elején épült lakóházak és megtalálhatjuk a 60-as, 70-es évek sátoztetős épületeit is. A közművek közül vezetékes víz és elektromos hálózat van csak a területen. Infrastruktúra-fejlesztési, vagy – az aktuális népszámlálás eredményeitől függően – szociális városrehabilitációs akcióterület.

109. ábra: 6. számú akcióterület (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020)

7. számú akcióterület lehatárolása: Öregszőlő

110. ábra: 7. számú akcióterület (forrás: Gyomaendrőd ITS 2014-2020)

Öregszőlő Endrőd egykori szőlőskertje. Ma külterületi lakóterületként definiálhatjuk, amely az egykori sortanyás beépítés jellegzetességeit mutatja. Az épületek földszintesek. A lakófunkciók mellett a főutakhoz szorosan kapcsolódva két ételmeiszervezet, az egykori iskolaépületben pedig idősothton található, emellett a közelmúltban óvoda és bölcsőde is létesült. Nincs vezetékes infrastruktúra – elektromos hálózat kivételével – az utak a két országos út kivételével burkolatlanok. Infrastruktúra-fejlesztési, vagy – az aktuális népszámlálás eredményeitől függően – szociális városrehabilitációs akcióterület.

4 Mellékletek

4.1 1. számú melléklet

KIVONAT

Készült Gyomaendrőd Város Önkormányzatának Képviselő-testülete 2021. november 25-i ülésének jegyzőkönyvéből:

Gyomaendrőd Város Képviselő-testülete 350/2021. (XI. 25.) Gye. Kt. határozata

Gyomaendrőd Város Önkormányzatának Képviselő-testülete úgy dönt, hogy megkezdi az Integrált Településfejlesztési Stratégia módosítását a 419/2021.(VII.15.) Korm rendelet 78. § (1) a) szerint annak érdekében, hogy az elkészülő dokumentum településfejlesztési tervként funkcionáljon a 2021-2027 pályázati ciklusban.

A Képviselő-testület felhatalmazza Toldi Balázs Polgármestert a szükséges jognyilatkozatok megtételére.

Határidő: azonnal

Gyomaendrőd, 2021. december 13.

Kivonat hitelül:

Jakucs Mária
jegyzőkönyvvezető